Nytaarsgave, udgiven af Foreningen "Fremtiden"

Udkom for årene 1866-70, 1872-74 og 1882-88. Udkom altså ikke for årene 1871 og 1875-81. Ofte omtalt som "Fremtiden"s Nytaarsgave.

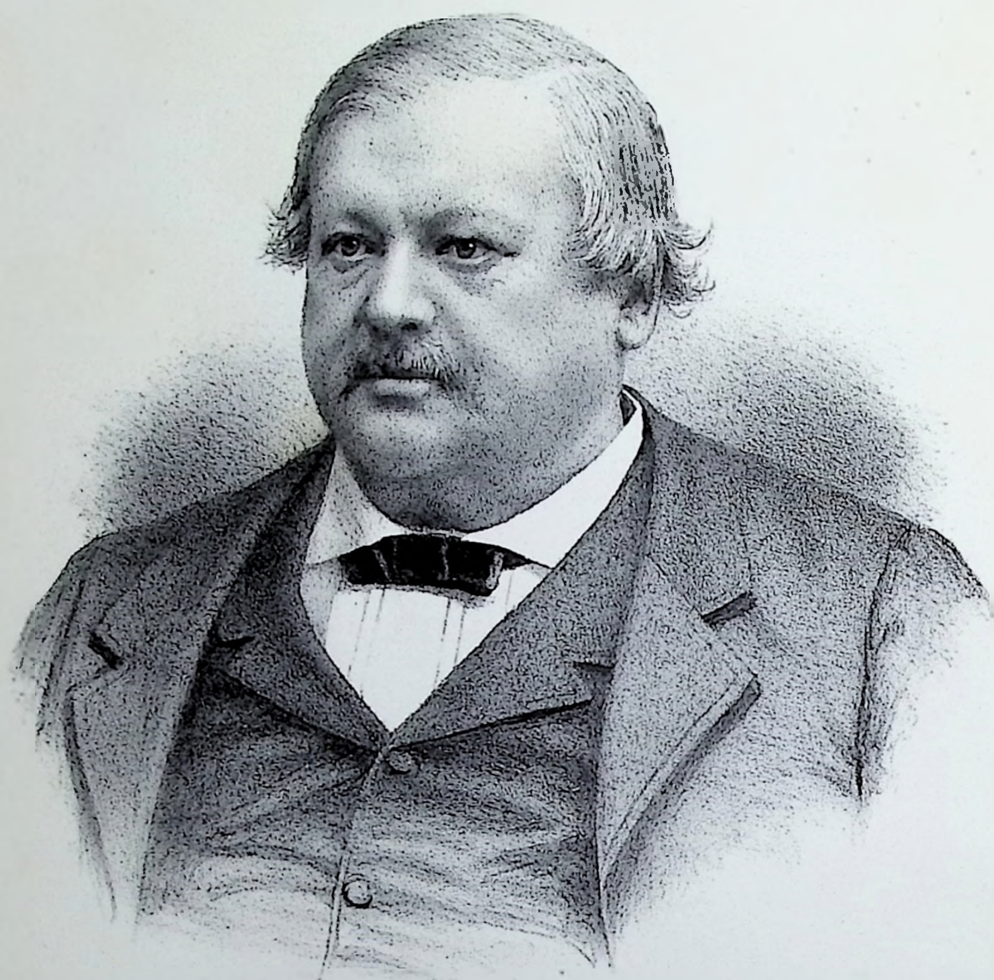
Årbogens skønlitterære indhold er indekseret på Dansk Forfatterleksikon:

https://danskforfatterleksikon.dk/1850tit/0104/sknr104816.htm

---

Udarbejdet 2023 af Niels Jensen

Opdateret den 10. november 2023 af Niels Jensen



I W Tegner & Kittendorff's lith. Inst.

NYTAARSGAVE,

UDGIVEN AF

FORENINGEN „FREMTIDEN“

VED

P. V. GROVE.

NY RÆKKE. SJETTE AARGANG.

KJØBENHAVN.

S. L. Møllers Bogtrykkeri (Møller & Thomsen).

1887.

Indhold.

Carl Valentin Holten.

Af H. O. G. Ellinger.

Da »gamle Holten« kort før afvigte Sommerferie havde holdt sin sidste Forelæsning, tog han Afsked med sine Tilhørere og sluttede med at sige til de Unge: Nu gaar De bort for at leve, jeg for at dø — Ingen, vel mindst han selv, tænkte den Gang, at disse Ord skulde blive saa bogstavelig sande, at han saa kort Tid efter, at han havde nedlagt sin Embedsstav, ogsaa skulde nedlægge sin Vandringsstav. Da han døde d. 1. Decbr. f. A., lukkedes to kjærlige Øjne, og et varmtfølende, trofast Hjærte standsede sine Slag. Enhver, der har sét Holten og mindes hans Ansigt, vil kjende disse klare, milde Øjne, og Enhver, der har kjendt ham nærmere, vil vide at disse Øjne vare synlige Vidnesbyrd om et kjærligt Hjærte, et trofast Sindelag; Enhver, der har kjendt ham, véd, at han for et lille Gran af Kjærlighed gav mange Fold igjen. Derfor knyttede han ogsaa mange og ædle Mænd til sig ved stærke Baand; i de senere Tider stiftede han vel ikke nye Venskaber med Ældre, men vedligeholdt Forbindelsen med de faa tiloversblevne fra fordums Dage og modtog paa sit sidste Sygeleje mange Tegn paa disses oprigtige Følelser. Det var ham altid en sand Glæde at modtage Besøg af Elever i sit Hjem; han var dem en faderlig Ven og elskværdig Vært.

Holten fødtes — »den attende Maj Attenhundredeogatten, og jeg har atten Bogstaver i mit Navn«. Han var yngst Søn af Vare- og Vexelmægler Mathias Holten og Ane Sophie Nicoline, født Kramer. Han var en smuk Dreng, ikke — som naturlig var ogsaa paa den Tid — alene i

Faders og navnlig Moders Øjne, men efter Alles Mening, og en glad og fornøjelig Dreng, der aldrig yppede Kiv, men grumme gjerne var med til Uglspilstreger. Planter og Dyr lagde stort Beslag paa hans Interesse: han samlede sig efterhaanden et betydeligt Herbarium og foretog regelmæssige Excursioner i dette Øjemed, og han og hans ældre Broder Nicolai (senere Forstraad Holten, med hvem han i hele sit Liv stod i et trofast, aldrig svigtende Venskabsforhold) samlede Papegøjer, Skildpadder fra Spanien, en Abe fra Ostindien, Perlehøns, Ugler, Duer, Guldfisk etc., som de morede sig kongelig med i Drengeaarene, medens de boede i Faderens Gaard i Ny Kongensgade og senere paa Skodsborg, som Faderen ejede en Række af Aar; omgivne af alle disse heterogene dyriske Venner tronede Carl og Nicolai midt i Gaarden, nydende deres Frokost med Laaget paa en Skarnbøtte til Bord uden i synderlig Grad at lade sig anfægte af de Bi-Parfumer, hvormed den nedre Del af Bordet krydrede Maaltidet.

I 1825 sattes Holten i Efterslægtens Skole, hvor ogsaa hans tre ældre Brødre gik. Skolen var under gamle Fabricius egentlig ikke nogen absolut mønsterværdig Undervisningsanstalt; de fleste Lærere vare kuriøse Originaler, saaledes som de kunde haves paa den Tid, og Holten havde mange lystige Erindringer fra Skoletiden; han mindedes, hvorledes de havde den ene Lærer til Bedste efter den anden og lærte at taale nogle ordentlige Prygl. Efter Fabricius kom først Theologen Bentzien og derpaa Friedenreich, og under dem reformeredes Skolen; der vankede vedblivende Lussinger i Hobetal, men der kom dygtige Lærere, saa at Disciplene fik en fortrinlig Undervisning. Holten var en livlig, opvakt Discipel, bekjendt for sit gode Hoved, men egentlig ikke udmærkende sig ved nogen særlig Flid; adræt var han paa Legepladsen, men den mere ordnede Legemsøvelse i Form af Dans (under »Peter Knaldperle,« en Petersen fra Balletten) og Gymnastik saavelsom Ridning interesserede ham ikke meget, hvorimod han drev det til en høj Grad af Fuldkommenhed i Svømning. Han røbede snart et hurtigt Nemme for

Mathematik, hvori han undervistes af Dyssel, men kom ved sine mathematiske Kundskaber ofte i Collision med Regnelæreren, Hr. Bohse, der regnede paa den allerkunstigste Maade efter udenad lærte Regler, og disse Collisioner vare af en kostelig Art.

Holten forlod Skolen i 33 og blev konfirmeret af Münter i Holmens Kirke; den Gang stode Konfirmanderne op under hele Højtideligheden, og Holten kunde ligefrem faa Ondt i Benene ved at tænke paa den Dag. I hin Tid regnede det ikke saaledes ned med Gjenstande, passende til Konfirmationsgaver, som nuomstunder. Holten fik en Psalmebog, et Vandglas og et Lommetørklæde, hvilke Gaver han opbevarede til sin Død; men at han seende hen til moderne Konfirmationer følte sig højst forurettet ved at være født paa et galt Tidspunkt, er let at forstaa, og det var derfor ikke mere end billigt, at han ved sit 50aarige Jubilæum som Konfirmand af en mindre Kreds af ældre og yngre Venner blev indbudt til en Fest og dér blev holdt skadesløs med »Gaver, passende til Konfirmationen«.

Ved som Dreng at tilbringe mange ledige Timer i Gamst & Lunds Smede- og Jernstøberværksteder havde Holten faaet Lyst til Smedehaandværket, og efter sin Konfirmation blev han derfor sat i Lære hos den for kort Tid siden afdøde Würden i Frederiksværk. Han opholdt sig her i 4 Aar og gjorde Svendestykke (en lang Jærnlænke, som han stadig opbevarede); hos Gehejmeraad Hall paa Ny Bakkegaard hænger der en Dørklokke, som skriver sig fra den Tid, og som bærer Inskriptionen *C. V. Holten 1834.* I Frederiksværk stiftede han Bekjendtskab med senere Postinspektør E. Castberg, og de to vare indtil den sidstes Død f. A. hinanden kjære og trofaste Omgangsvenner.

Holten studerede saa paa den polytekniske Læreanstalt, ved hvilken han tog Examen i Mechanik 1841 med første Karakter. Det er bekjendt, hvorledes Hans Christian Ørsted hurtig opdagede den unge Holtens fremragende Evner, hans hurtige Nemme og klare Tankegang; derfor knyttede han tidlig Holten til sig, gjorde ham til sin Amanuensis, og som saadan assisterede Holten i mange Aar

Ørsted ved dennes forskjelligartede physiske Forsøg; hans praktiske Hoved og Fingerfærdighed kom ham udmærket til Nytte her som ogsaa under hans senere lange Embedsvirksomhed.

Holten nærede til sin sidste Stund den dybeste Højagtelse og den sønligste Hengivenhed for Ørsted. Denne var jo en sjælden sand, højsindet og ædel Natur, og som denne fængslede alle Andre, bandt den ogsaa Holten til sig med et uløseligt Baand; dette gjaldt tillige Taknemligheden for, hvad Holten havde ejet i Ørsted som Læremester og som en anden Fader.

»Selskabet for Naturlærens Udbredelse«, der var stiftet af Ørsted, lod den Gang holde stadige populære Forelæsninger, ved hvilke Hovedvægten blev lagt paa Experimenter; disse — forøvrigt i Folkemunde og med Urette kaldte »Blaaræderforedrag« — bleve holdte af Ørsted med Assistance af dygtige polytekniske Kandidater og samlede Masser af Tilhørere. Fremmest blandt disse unge Foredragsholdere og Experimentatorer stod Holten, der begyndte denne Gjerning Aaret efter, at han havde taget Examen, og efter Ørsteds Død blev Selskabets Formand.

Holten var en Del Aar Lærer i Mathematik ved Efterslægtens Skole og er mindet fra den Tid som en ligesaa dygtig som elskværdig Lærer. — Da en flink Dreng en Gang blev examineret af Holten og i sin Fremstilling kopierede denne — fortræffeligt efter Holtens Sigende, — stod Holten ganske rolig og smilede, saa og hørte, og da Drengen var færdig, fik han den Besked: Du er en rar Dreng; ug skal Du have, men en paa Kassen er uundgaaelig. — Ved en saadan fuldt ud menneskelig Optræden — og det havde Holten i en sjelden Grad — vandt han Drengene.

I 1846 erhvervede Holten Videnskabernes Selskabs Sølvmedaille for et Arbejde over Ebbe og Flod ved Bandholm. Aaret efter ansattes han for nogle Aar som Docent i Mathematik ved den polytekniske Læreanstalt, idet de Polyteknikere, som aspirerede til Examen i anvendt Naturvidenskab, havde andraget om at faa en Ikke-Specialist

til Lærer i Mathematik; ikke destomindre bragte denne Ansættelse Magister Adolph Steen, der følte sig forbigaaet, i Harnisk og fremkaldte nogle heftige Angreb fra dennes Side paa Anstaltens Bestyrelse.

I 1849 blev Holten ansat som Lektor i Physik ved Universitetet; da det den Gang var nødvendigt, at en Universitetslærer var Student, havde han først maattet underkaste sig en »extraordinær Præliminærexamen«; skjøndt denne kaldtes en Kakkelovnsexamen, læste Holten dog til den med stor Samvittighedsfuldhed og lærte i den Periode et ret anseligt Kvantum Latin, som han bevarede og opfriskede senere, saa at han var ikke saa lidt »stiv i Latinen«. — Aaret efter blev han beskikket til at holde Forelæsninger i mathematisk Physik ved Læreanstalten, og efter Ørsteds Død blev han i 1852 Professor; fra 1850 til 1857 var han tillige Lærer ved den militære Højskole og blev i 1857 ansat som Lærer i Physik ved Læreanstalten og indtraadte i dennes Bestyrelse. Efter Hummels Død 1872 beklædte Holten i 11 Aar Posten som Anstaltens Direktør. Sidste Sommer trak han sig tilbage fra sin Embedsgjerning.

Holten var — her tales der naturligvis om hans Ungdoms- og Manddomsaar — en overordentlig begavet Taler; det er nævnt, at han var et skarpt Hoved, der forstod at skjelne imellem Væsentligt eller Uvæsentligt, at opfatte en Sag hurtig og klart, gjennemtænke den med logisk Skarpsindighed og gjengive den for Andre i et klart og flydende Sprog; denne Gave havde han som faa Andre, og der er ikke mange Universitetslærere, der have fængslet deres Tilhørere saaledes som han. Naar den unge Lektor, senere Professor, traadte frem for sit Auditorium og tog fat med veltalende Ord, et vindende Smil og lidt Skjelmeri i Øjnene, skal der have været noget ejendommeligt Bedaarende, noget æsthetisk Skjønt ved dette Syn. De vanskeligste Ting lagde han til Rette med sikker, kyndig Haand, han var en fortræffelig Fører igjennem de mathematiske Labyrinther og experimenterede med fuldendt Applomb; der er neppe Nogen, der har formaaet mere

elegant og klart at beskrive et Apparat eller forklare et Experiment. Trods alle sine Kundskaber var Holten nemlig i Besiddelse af en velgjørende Umiddelbarhed. Under et af sine Photographier har han en Gang skrevet: Den, som skal holde et populært Foredrag, maa have Velvillie nok mod Tilhørerne til at bortkaste sin Lærdom og lade sin Person træde frem. Denne Sætning passede ikke alene paa ham som populær Foredragsholder, den passede ogsaa, naar han stod overfor stringente, mathematiske Behandlinger af physiske Problemer. Fremstillingen var i fortrinlig Grad baade stringent og objektiv, saa at han ikke overlod til Fantasien eller til velvillige Fornemmelser at slaa Bro over Vanskelighederne; men dog mærkede man, hvorledes han ligesom stod med sin Personlighed ved Siden af sine exacte Forestillinger, saa at disse uden at tabe noget af det Stringente dog saa at sige bleve rakte Tilhørerne paa en mere tilgjængelig Maade. Han havde nemlig selv Bevidstheden om de Betænkeligheder, som man kunde finde, og de Vanskeligheder, som man kunde staa stille overfor, og med sin Umiddelbarhed forsømte han derfor ikke at ordne og pointere Foredraget saaledes, at Tilhørerne enten ligefrem hørte de Indvendinger fra Holtens Mund, som de selv kunde være tilbøjelige til at gjøre, for at han i næste Øjeblik kunde rydde dem af Vejen, eller følte sig ved hans Holdning og Maade at tale paa varskoede om, at nu kom der Noget, hvorpaa man maatte have sin Opmærksomhed spændt. Hvad Mange som senere Lærere og Foredragsholdere i denne Henseende umiddelbart have lært af at høre Holtens Foredrag, er maaske betydeligt mere, end de ret ere sig bevidste.

Af Holtens mangesidige Begavelse kunde man vente sig i ham saavel en Lysets Spreder som en Lysets Tænder; hans naturlige, nys omtalte Anlæg førte ham afgjort mere i den første Retning end i den sidste, ja, der har været Tider, da han holdt over 20 Foredrag i én Uge, og Følgen blev da naturligvis, at Hovedvirksomheden faldt til den Side.

Som Videnskabsmand var Holten i Besiddelse af et meget ædrueligt Blik; man kan maaske sige, at han i sin

Forsken var for ædruelig og for lidt gav sig hen til Hypothesernes Omraade, vurderede deres Betydning vel lavt; han var i al sin Gjøren og Laden naturlig, og intet Under derfor, at ogsaa dette prægede sig i det videnskabelige Arbejde; han stræbte efter at forklare et Fænomen paa den simpleste og naturligste Maade. Det er derfor Holtens store Fortjeneste, at han har holdt igjen, naar der var Tilløb til altfor vidtomfattende Fantasterier, og saadanne have naturligvis ikke manglet.

Hans største videnskabelige Arbejder ere paa Meteorologiens Omraade. Efter Professor P. Pedersen henlaa der en Mængde Optegnelser af meteorologiske Iagttagelser, som gik tilbage til 1784, men vare aldeles ubearbejdede. Holten tog disse for, lod anstille nye og bearbejdede dette uhyre store Stof; Resultaterne findes optagne i Videnskabernes Selskabs Skrifter, af hvilket Selskab Holten blev Medlem 1860. Disse og andre Afhandlinger omfatte Middeltemperatur og den sandsynligste Temperatur i Kjøbenhavn, Vindenes Hyppighed og Styrke sammesteds, selvregistrerende meteorologiske Apparater, Regnforholdene i Nordamerika og Europa, Nordlysets Krone etc. Af Physikens forskjellige Dele omfattede han Lyslæren med størst Interesse og udgav i 1861 en større »Lysets Naturlære«; for en halv Snes Aar siden udgav han i autograferet Form sine Forelæsninger over den mekaniske og chemiske Physik. Mest bekjendt er dog hans lille Bog »Naturens almindelige Love« — »lille Holten« kaldet — der er udkommen i 8 Oplag (vistnok 12,000 Exemplarer); denne Bog var oprindelig aldeles ikke skrevet til Skolebrug, men til Belæring for dem, der uden Forkundskaber søgte physisk Viden; ikke destomindre blev den i stort Omfang benyttet ved Undervisning i Skolerne til Præliminærexamen og sprogl.-hist. Artium og var i lang Tid alene derom. — I forskjellige Tidsskrifter, Almanaker, »Fremtidens« Nytaarsgave har han skrevet en Mængde populære, naturvidenskabelige Afhandlinger. Da Borddansepidemien rasede i 1852, skrev han en opsigtvækkende Artikel i »Fædrelandet«, der slog en hel Del koldt Vand i Blodet paa de ophidsede Gemytter.

Holtens Oplæring i Smedehaandværket havde indpodet ham stor Interesse for mekaniske Problemer og deres Løsning, og han havde herhjemme neppe mange Lige i Kundskaber i den Retning; blandt hans Papirer findes ogsaa et paabegyndt Arbejde om de physiske Instrumenters Theori. Han var en Slags Moder til vort første mekaniske Etablissement (stiftet af Prof. Jünger, fortsat af Prof. C. P. Jürgensen), interesserede sig levende for Alt, hvad der foregik paa Værkstederne, og gav og modtog da ogsaa Belæring derude lige til den sidste Tid. Han har selv konstrueret flere Apparater og Instrumenter, deriblandt en Regulator til Æquatorealinstrumenterne paa Kjøbenhavns og Lunds Observatorier.

Han var aldrig begjærlig efter at knytte sit Navn til saadanne Ting, maaske hidrørende fra, at der under Venskabs Kappe blev taget en Opfindelse fra ham i hans unge Dage, Noget, der i lang Tid nagede ham. — Jeg har sét ham sidde en hel Time og passiare med en yngre Haandværker, der med en offentlig Understøttelse, Holten havde forskaffet ham, havde lagt sig efter Violinmagerkunsten; de spurgte og belærte hinanden, og Holten var meget glad over, at Haandværkeren til Slut erklærede, at han endnu ikke havde talt med Nogen om Violiner, der havde spurgt saa fornuftig.

Men Holtens Ophold paa Frederiksværk havde ogsaa sikkert bidraget til hans ejendommelige Evne til at kunne tale med den menige Mand paa dennes Maade at tage Tingene paa, og saadanne bevarede altid et venligt Minde om ham — ja dog maaske med Undtagelse af alle de gale Opfindere, det faldt i hans Lod at trækkes med (saaledes den Mand, der spurgte, om man, naar Maskinen ikke gik efter Naturens Love, saa ikke kunde omgaa disse; eller ham, som benyttede Tyngdekraften og en Kraft til, som han ikke vilde sige; eller ham, som skjældte Holten ud, fordi en Professor i Physik ikke kunde forstaa det, som hans 5 Børn fra 5 til 12 Aars Alderen kunde forstaa). — Det var let forklarligt, at han efter ved sit Bekjendtskab til C. V. Rimestad at være knyttet til »Arbejderforeningen

af 1860« hurtig vandt Terræn her, blev optaget i dens Bestyrelse og ved Rimestads Død 1879 blev valgt til Foreningens Formand.

I mange Henseender havde Holten Betingelser for at overtage denne Stilling: hans varme Interesse for Arbejderne og for Foreningens Formaal, ved Oplysning og Dannelse at fremme den intellektuelle Udvikling som Forudsætning for Forbedring af den materielle, hans personlige Egenskaber og den Yndest, hvori han stod. Men i andre Henseender laa denne Virksomhed hans Natur dog noget fjærnt; han var saaledes fremmed for den parlamentariske Forhandlingsform, som han aldeles ikke yndede, men som jo er uundværlig; dette at gaa en Modstanders Udtalelser efter i Sømmene og gjendrive dem Punkt for Punkt laa ikke rigtig for ham, han hældede for meget til den Mening, at en Sag altid sejrede ved sit eget Værd; han tog vel tungt paa, hvad der kunde komme op ved Generalforsamlinger o. desl., og hans Aands Smidighed svigtede ham ofte i saadanne Tilfælde; ikke at tale om, at han vist aldrig kunde bekvemme sig til Talemaader som »det ærede Medlem«, »den sidste, meget ærede Taler«; alt det var ham frygtelig imod. Generalforsamlinger vare som sagt ikke hans Force, men for en meget stor Del laa dette naturligvis i, at han først kom til Roret som en ældre Mand, og dette, som var ham vel bevidst, gjorde jo ogsaa, at han længe vægrede sig ved at blive Rimestads Efterfølger. Men desto større Anerkjendelse vil der blive ham til Del for hans Virksomhed som Formand. Han besad den for en Leder af et saadant Samfund fornødne Ro og Overlegenhed i Forening med Hensynsfuldhed og Takt, og da Foreningens Existens iforfjor blev truet, ledede han Forsvaret med fast Haand, hvorfor ogsaa en stor Del af Æren for, at Foreningen gik med Sejr ud af dette Stormløb, tilkommer ham. Han bevarede for Foreningen den store Kreds af Videnskabsmænd, Forfattere og Kunstnere, der arbejde med paa Opgavens Løsning, og han udvidede den paa en Maade, som har været særdeles heldig og gavnlig. Han var ofte kjed over, at hans Helbred forhindrede ham fra oftere, end

det ske kunde, at færdes i Foreningen blandt Medlemmerne; naar han var der, mødtes han altid med Glæde og Hengivenhed, og han var inderlig taknemlig for hvert Udslag af venlige Følelser, der blev ham til Del i denne Kreds, maaske netop mest, naar det kom i Arbejderens brede Sprog. – Foreningens 25aarige Jubilæumsfest ledede han med Dygtighed og Værdighed; hans Festtale var fortrinlig og slog an hos Alle. Han satte en stor Ære i paa denne Dag at blive hædret med Fortjenstmedaillen i Guld. Da han sidste Sommer trak sig tilbage fra sin Embedsgjerning, glædede han sig til at vie sine sidste Kræfter til Foreningens Tjeneste og valgte sig en Bolig, fra hvilken han kunde sé og let komme over til Foreningen, men snart indfandt Sygdommen sig, for hvilken han hurtig bukkede under.

I Forbindelse hermed skal det nævnes, at Holten en kort Tid var Formand for Industriforeningen og ved Udstillingen 1872 Formand for Industrimødet.

Holtens Kundskaber og Interesser vare mangesidige; han var saaledes et stort Stykke af en Æsthetiker. Det er vel bekjendt, at hans Bibliothek var et af de største Privatbibliotheker, og det er vist Faa — ja maaske rene Fagmænd undtagne -- der vare saa belæste som han. Bibliotheket var omtrent ligelig delt imellem videnskabelig Literatur og æsthetiske Værker; hvad han i den sidstnævnte Henseende har fordøjet, overgaar næsten det Utrolige, og Literaturen har i ham mistet en af sine bedste Støtter som Kunde.

Den skandinaviske Literatur, der er frembragt i det sidste Aarhundrede, var han vel bevandret i, og hvad der Aar efter Aar præsteredes af danske Forfattere, saavel af den gamle som af den nye Skole, læste han omtrent Rub og Stub med en — det maa vel indrømmes — englelig Taalmodighed og Resignation, thi en Bog skulde være meget slet, naar den blev lagt hen paa Halvvejen. I den ældre Literatur yndede han jo i høj Grad Holberg, med hvem han saa at sige følte sig i Slægt, og øste ofte af det sprudlende Lune, der er nedlagt i disse Værker; han kunde

citere sin Holberg med en sjelden Akkuratesse og i et ikke almindeligt Omfang.

Men ogsaa tysk, engelsk og fransk Literatur kjendte han i fuldt Maal, og han havde betydelige Kundskaber i disse Sprog, talte f. Ex. Fransk med anerkjendt Elegance. Mange fremmede Forfattere havde han grundig studeret, fornemlig Shakespeare og Walter Scott; den første af disse havde han i en halv Snes forskjellige Udgaver, han skrev selv Textkritiker og læste det Meste af, hvad der er skrevet om denne Forfatter, saa at Faa kunde tage det op med ham i Kundskaber paa dette Omraade. Af engelsk Skjønliteratur har han læst vel mindst et Tusinde Bind, hvad der ikke er saa lidt for en Mand, der kun har dette som en Bibeskjæftigelse. Fransk var nok hans Yndlingssprog, og han var inde i de mest bekjendte Forfatteres Værker fra denne Literaturs forskjellige Perioder. Noget Lignende, om end i mindre Grad, gjælder den tyske Literatur; Fritz Reuter (i Originalsproget naturligvis) var ham en Kilde til stor Glæde.

En fortrinlig Hukommelse var en Vuggegave; det var utroligt, hvad han kunde huske fra alle forskjellige Aldere, baade af hvad han havde læst og oplevet. De morsomste Skoleforskrifter og Børnevers fra Drengeaarene, kuriøse Digte og Fortællinger i Massevis kunde komme op i ham, og i saa Henseende var han ubetalelig. — Bellmans Sange morede ham i særlig Grad, han kunde mange af dem udenad med Melodier, og han sang dem med kosteligt, smittende Lune. Paa et Naturforskermøde i Stockholm foretoges der af Deltagerne en Sejltur paa Dampskib, hvori Kong Carl den 15de deltog; de Ombordværende sang en af Bellmans Sange i Kor, men standsede ved det sidste Vers, som Ingen kunde; Holten tog da sin Hat af, traadte frem for Kongen, bukkede dybt og sang det sidste Vers alene. Fra den Tid havde han en Ven i Kong Carl. — For et Par Aar siden nedskrev han en Masse Fortællinger og Anekdoter om Forhold og Personer, han var kommen i Berøring med, og det blev en ret antagelig Samling — kaldet »Kløgt og Daarskab«.

En af hans største Passioner var at regne; en utrolig Masse Papir har han »regnet op«, og det var de mærkværdigste Sager, han gav sig i Lag med. Medens andre Mennesker regne sig en Hovedpine til, kurerede han Hovedpine med at regne, og han havde derfor en stor Færdighed heri. Han stillede sig Masser af Opgaver i rationel Mekanik og differentierede og integrerede Sider fulde; et Par andre Exempler skal nævnes. Blandt hans Papirer findes et Hefte: Kvadratroden af Tallene fra 1 til 900, udviklede i Kjædebrøk under en stærk Snue af C. Holten. — Det største Tal, der kan skrives med 3 Cifre, er 9^{9^9} (Tallet »Hu!«), og Holten regnede ud, at det skrevet med hans smaa Tal vilde naa, jeg tror, fra Kjøbenhavn til Gotha. — Han satte sig for at beregne, hvad Sum der vilde være fremkommen, hvis Adam havde solgt Æblet for 1 Skilling og sat denne paa Rente og Rentes Rente, og hvad hver af Adams nulevende Arvinger vilde eje, naar Beløbet blev fordelt ligelig; han tænkte sig Beløbet omsat i Guld og beregnede Siden i den Tærning, der indeholdt dette Guld, omsatte det i Sølvmønt og beregnede Længden af den Vognrække, der skulde til for at transportere det, og lagde Summen i danske Sølvspecier Side om Side langs Ækvator og beregnede Længden af denne Strækning. — Af den Slags Kuriositeter havde han mange.

Holten havde et muntert Sind og et spillende Lune, Noget, der kom ham i høj Grad tilgode i hans Forelæsninger og Foredrag; man fik Lærdommen ned, men paa en let og behagelig Maade, saa at den ikke tyngede, og dog havde man den; han mente, at Enhver ved Arbejde maatte kunne komme dertil, at han kunde holde Forelæsninger, saaledes som disse bør være, vækkende, fængslende ved Siden af stringente, men heri stillede han dog sikkert for store Fordringer, om end meget kan naas i den Retning, som ikke er givet af Naturens Haand. Holten var som skabt til at holde populære Foredrag for Lægfolk, og han har ogsaa i den Henseende udført en ikke ringe Gjerning; han har bl. A. holdt talrige Foredrag i »Fremtiden«, »Industriforeningen« og »Arbejderforeningen af 1860«. Ved

saadanne Lejligheder var han i sine Manddomsaar rigtig i sit Es; som en rask Svømmer springer paa Hovedet ud i Vandet, saaledes gav Holten sin Person og sine Kundskaber hen til den lyttende Tilhørerkreds, og de før nævnte Gaver og Ejendommeligheder bevirkede, at han indtog en høj Rang som Foredragsholder. Saare sjeldent havde han nedskrevet sine Foredrag; dog mødte han ingenlunde uforberedt, han »lavede« sine Foredrag forud, men paa den Maade, at han, naar han havde pløjet sine Morgenaviser — forresten ikke faa — satte sig med en Cigar hen ved Vinduet, saa ud paa Gaden og pustede sindig og regelmæssig Røgskyer ud i Luften; saa forstyrrede man ham ikke — ja han kunde selv pludselig afbryde med et: Nej, nu har jeg dog aldrig set Mage til Ben! — nu lavede han sin Forelæsning, gjennemløb i Tankerne Beregningerne, og Foredraget var derfor heller aldrig tynget af Baandet imellem Papiret og Talen.

Han besad som sagt Humør og Vid, hvilket i Forening med hans Sandhedskjærlighed og Retsind, hans naturlige Væsen og hans Foragt for alt Paataget, alt Skaberi gjorde ham afholdt i vide Kredse. At have ham paa Landet i en Ferie var en Fest, og mange Timer med ham i en mindre, fortrolig Kreds ere uforglemmelige. Som Lejlighedstaler var han i sin Tid fortræffelig, han havde brillante Ideer og udførte dem med Mesterskab og Sikkerhed, saa at de sjeldent forfejlede deres Virkning Ogsaa i fremmede Sprog bevægede han sig ret frit, naar han var ude paa de Felter; som Exempel skal nævnes, at da han var i Paris i 1875, altsaa kun kort Tid efter den fransk-tyske Krig, improviserede han ved Bordet i et Selskab af Lærde til disses store Henrykkelse følgende Linier, idet det forudskikkes, at *bière* betyder baade Øl og Ligkiste:

Le repos et l'oubli des misères
Se trouvent dans ces vins généreux,
Mais pour voir le monde bien heureux,
Il faut voir les Allemands dans leur bières.

Han kunde slaa ret godt omkring sig med sit Vid, og

Ordene faldt stundom satiriske og skarpe, men dog var han i sit Hjærte en mild Dommer, hvad der bedst saas, naar det kom an paa Handling, og det var ikke sjeldent.

I Studenterforeningen og polyteknisk Forening var Holten altid en kjær og velkommen Gjæst; da han i sin Embedsgjerning stod Polyteknikerne nærmest, fik han ogsaa mest Berøring med dem i det personlige Forhold. Han var ledende Senior i Studenterforeningen i sit Rusaar 1850 og har gjentagne Gange været Bestyrer i polyteknisk Forening; ved Fester og Juleløjer vare hans Indfald, saavel hvad Mængden som hvad Kvaliteten angaar, ubetalelige. Han stod saare mange Studerende bi med Raad og Daad, og mange af dem, som nu ere i fremragende Stillinger som Lærere eller Praktikere, ere ham megen Tak skyldige for den faderlige Støtte, han var dem, for den Haand, han rakte dem, og som ofte ene og alene bevirkede, at de kom over paa den Side, deres Hu stod til; derfor var han ogsaa meget afholdt og gik paa Læreanstalten i Reglen under Navnet »Fatter Holten«. En af hans ældre og fremstaaende Disciple har med Hensyn til dette Forhold nylig tilskrevet mig saaledes:

»Professor Holtens Tilgjængelighed er noksom bekjendt, og den Betydning, han derigjennem har havt paa de Unge, kan vist ikke let skattes for højt. Jeg for mit Vedkommende betænker mig ikke paa at sige, at han er den iblandt Universitetets og Læreanstaltens Lærere, der paa denne Maade har havt langt overvejende Indflydelse paa mig, ja om hvem jeg kunde sige, at han i videnskabelig Henseende har været mig i Faders Sted. Var der et eller andet videnskabeligt Problem, der kom En paatværs, skulde man ikke forgjæves spørge ham tilraads. En Gang, da jeg efter en af Forelæsningerne tillod mig at gjøre ham et Spørgsmaal, som ikke engang henhørte under denne Forelæsning, tilbragte han længere Tid med mig i Lærerværelset efter Forelæsningen, skjønt denne rimeligvis havde trættet ham, for experimentalt at undersøge og vise mig den Sag, jeg spurgte om. Og kom man til Holten for at hente et personligt Raad med Hensyn til sin Løbebane, drøftede han

Sagen med Venlighed og Alvor. To Gange i mine yngre Aar stod jeg overfor et afgjørende Valg, og begge Gange søgte og fik jeg det afgjørende Raad hos Holten, og det viste sig at være Raad, som jeg ikke har fortrudt, jeg fulgte. — Naar Minderne om Prof. Holten drage forbi min Tanke, saa er der den Mærkelighed ved dem alle, at de ere saa ualmindelig levende. Mon det ikke gaar Andre i saa Henseende ligesom mig? Hvad jeg har oplevet i hans Nærværelse saavelsom hans Ord, staar for mig som Noget, der hører den allernærmeste Tid til, medens det dog ligger Aar tilbage. Mon ikke det hænger sammen med den Klarhed i Tale og Færd, som var ham saa ejendommelig? — Men imellem alle de belærende Ord og tiltalende Minder om den Afdøde lyser dog hans velvillige, aabne, hjælpsomme og tilgængelige Færd frem, for hvilken vistnok mangfoldige Andre end jeg altid vil staa i dyb Taknemlighedsgjæld til hans Minde.« —

Holten var en af de 30 Mænd, der i 1865 stiftede Foreningen »Fremtiden«; han fik strax Sæde i dens Bestyrelse og var hele Tiden Viceformand, ligesom han stadig var Medlem af de Udvalg, der bedømte de til Bortlodningen indsendte Arbejder (Malerier og Billedhuggerarbejder, literære og musikalske Produktioner), hvortil hans Smag og æsthetiske Sans gjorde ham selvskreven. Som før nævnt har »Nytaarsgaven« indeholdt en Del Afhandlinger fra hans Haand ogsaa udenfor det videnskabelige Omraade, saaledes en sand og smuk Karakteristik af Julie Sødring og en fornøjelig Fortælling med Forfattermærket: Jeronimus Knagholt. — I Forbindelse hermed skal det nævnes, at Holten i en Piece om 1ste Udgave af Erslevs Geografi har leveret et meget godt Middel imod Melankoli.

Efter Ørsted havde Holten taget i Arv Sansen for Sprogets Renhed, hvad der ogsaa hang sammen med hans æsthestiske Interesser, og i saa Henseende var han altid paa Post, kæmpede aarle og silde. – Endvidere havde han en ikke ringe dramatisk Sans, og deri lignede han sin mangeaarige Ven og Kollega, Professor Adolph Steen. Endskjønt disse To, der saa længe fulgtes ad Side om

Side i deres Virksomhed, paa mange Punkter vare højst forskjellige Naturer, var der dog meget fælles hos dem i Syn paa Forhold og Opfattelse af Karakterer. Deres dramatiske Sans gjorde jo, at de, selv efter at de vare komne op i Treserne, meget gjerne betraadte Brædderne; de have spillet Komedie sammen saavel i »Fremtiden« paa Folketheatret som i polyteknisk Forening paa Hoftheatret, og det for ikke mange Aar siden.

Skjønt Holten ejede Betingelserne for at blive en ypperlig Ægtemand, nøjedes han dog med at blive Pebersvend. Hentydninger hertil besvarede han i Spøg med, at det jo som bekjendt var længe siden, Pjerrot havde opdaget Kvindernes Trædskhed, men ellers sagde han om den Ting: Har jeg end ikke naaet den største Lykke, saa er jeg dog langtfra at høre til de Ulykkeligste!

Holten elskede sit Fædreland med Varme og Inderlighed, han var en dygtig og afholdt Lærer for Ungdommen og var for dem, han stod nær, en trofast Ven, paa hvis Ord og Hjærte man kunde stole. Da alle hans ypperlige Egenskaber som Menneske naturligvis kom stærkest frem i den snævrere Kreds, han til daglig levede i, bliver Savnet af ham og hans noble, ridderlige Karakter ogsaa størst der.

Nyaarsstemninger.

Af Ernst v. d. Recke.

I.

Mens Aarets Livssecunder
Med Hast mod Enden ile,
Jeg sidder endnu vaagen
Og kan ej gaae til Hvile.

Det er, som man en gammel
Bekjendt Farvel skal sige,
Og fra hans Helsotsleje
Har ej man Lyst at vige.

Mens man med Uhret for sig
De sidste Pulsslag tæller,
Op fra forborgne Kilder
En Strøm af Minder vælder:

Man husker end vemodigt,
Hvad Godt os Vennen skjænked,
Hvormange glade Stunder
Han ved sit Bord os bænked, —

Hvad Vin han gød i Bægret,
Hvad Toner han gav Text til,
Hvad Solskin han os bragte,
Hvad Blomster han gav Væxt til.

Og Alt, hvad før os stundom
Til Vrede mod ham ildned,
Er nu i Afskedstimen
Forvisket halvt og mildnet.

Hav Tak da, gamle Kjending,
For Alt, for Sorg og Lykke;
Lad mig i Fred til Afsked
Dig Øjet til nu trykke.

II.

Den sidste Time rinder
I Glasset uden Dvælen,
Og med de sidste Sandskorn
Kaste vi los fra Pælen.

Omslørt af Vintertaagen
Vi glide ud mod Havet,
Hvor Fremtidskysten ligger
I Midnatsmulm begravet.

Fra snebedække Vange
Og blomsterløse Lier
Styre vi ud mod Maalet
For vore Drømmerier.

Ej mere til det Svundne
Vi vende vil tilbage;
Men Ilden fra dets Arne
Vil dog vi med os tage.

III.

Du Kæmpeknop, du Nyaar,
Som bier ej Aurora,
Men springer ud ved Midnat
Som *Cactus grandiflora!*

Paa Tidens gamle Stamme
Sig brat til Syne lade
Din Krones hundred store,
Uplettet hvide Blade.

End véd man ej, hvad Løndom
Der gjemmes i dit Bæger,
Om Gift maaske, som dræber,
Om Nektar vel, som kvæger.

Man gjætter ej, hvad Skjæbnen
Paa hvert et Blad vil skrive,
Om blodig eller gylden
Dens Digterskrift vil blive.

Et véd vi kun, vi mægte,
For Et vi Skylden bære:
Om Skriften der skal læses
Med eller uden Ære.

Breve fra oven af ned efter.

En halvgammel Students Efterladenskab,

udgivet af **Holger Drachmann.**

(Brudstykke.)

I.

»Paradiset« i Foraaret 188—

Jeg er ingenting, og jeg kan ingenting. Efter dansk Sprogbrug, og gældende for mit Vedkommende, vil dette sige: jeg er cand. phil. Student fra Begyndelsen af Treserne; jeg nyder Renterne af en meget beskeden lille Formue, efterladt mig af en mærkelig Tante; jeg har en lille Ansættelse i et af Kontorerne — der er saa mange af dem, véd man; jeg informerer lidt i Sang og Tegning; jeg har rejst en Del, kender nok af Verden til at vide, at den hverken er god eller slet; jeg tilhører intet Parti; men hvis Land eller By — eller begge Dele — kom paa det Yderste (hvad der maaske er nogen Udsigt til i en ikke altfor fjærn Fremtid), saa vilde jeg stille og falde under Fanen, ligegyldig hvem der bar den — naar den blot blev baaren højt!

Saa er jeg færdig med Programmet. Det er tørt nok, vil man se. Men man skal ikke love for meget ved Begyndelsen.

Utilfredshed: det er Tidens Mærke. Og jeg, som Tidens Barn, har faaet min Rem af Huden. Jeg kunde gerne skrige . . . . . . men hvad hjælper det? *Con sordino! con sordino!* lad mig sætte Dæmper paa Strengene og lægge Filtsaaler under Skoene, ligesom de andre. Og

dog! Ak, vi havde engang saa mange Idealer — og vi troede paa deres Opfyldelse . . . . . .!

Men nu bor jeg her oppe i «Paradiset». Man, forskrækkes ikke! det er intet overnaturligt Sted. Jeg tænker ikke paa at korkurrere med Forfatteren af «Breve fra Helvede». Jeg bor paa en Kvist, en meget høj Kvist; ovenover den er et aabent Tørreloft; ovenover det er Himlen, med Skyer, Sol, Maane og Nattens Stjærner smaa. Fra mine Vinduer — jeg bor i det østlige Voldkvarter — kan jeg se langt ud i det blaa Sund, ud over botanisk Have, og ned paa Gader og Stræder, paa Vogne og Mennesker. Det er næsten Rundetaarns Højde, dette! og Menneskene bliver smaa dernede.

Man tilgive mig: jeg bliver ikke større derved; jeg har blot valgt at bo højt tilvejrs, for den vide Udsigt og den friske Lufts Skyld.

Og her har jeg i de mange Aar siddet og ventet, . . . Hvad har jeg ikke ventet paa! Nej, Du min gamle mærkelige Tante, det var ikke paa din Død; uagtet jeg vidste, at jeg skulde arve Dig, og godt kunde trænge dertil. Du hørte til Numer Et'erne blandt Kvinderne; og da jeg kun har kendt min Moder gennem et daarligt Daguerreotypi, og da Fotografiet af min Fader, som staar paa mit Skrivebord, ikke har nogen overvældende Tiltrækningskraft for mig, saa vil jeg ikke plette Mindet om Dig ved at gjøre mig værre, end jeg er. Men da jeg skylder Dig et helt Kapitel for sig selv, saa vil jeg her fare fort i det, hvorpaa jeg ventede.

Jeg har ventet paa saa godt som Alt: paa Theatret, paa Velsignelserne ved vor Frihed, paa Literaturen, paa Malerkunsten, paa at faa en Kæreste, paa Musiken, paa at blive gift, blive Fader til søde Børn, blive lykkelig . . . . og nu venter jeg paa at komme til at falde under den Fane, som bæres højt.

II.

Skal jeg først tage Theatret — eller Friheden — eller en Kæreste?

Jeg vil tage Theatret først.

Jeg en en født Københavner. Jeg foretrækker ikke den By fremfor nogen anden mere grim; men født dér er jeg, og Theatret er min Vugge — thi min Moder var Skuespillerinde.

Hun kom frem i den gode Tid; og en Brystsygdom rev hende væk, just som hendes Søster (min mærkelige Tante) optraadte, og førend Decadencen blev hørbar og sigtbar for Alle. Ingen Københavner uden et Theater! vi udmærker os ikke fremfor nogen anden Hovedstads Beboere ved særlige Dyder, næppe engang ved ejendommelige Lyder, men en Scene maa vi ha' at færdes ved, paa eller omkring. Og den Dag, da Tærningerne kastes om vort Lands sidste Skæbne, vil intet Theater staa tomt. Jeg var selv med og fyldte Huset ved «Soldaterløjer», da Budskabet om Dybbøls Fald spredtes omkring i Gaderne. Det var aparte Løjer, de! Jeg glemmer dem aldrig. Men ingen forlod Theatret.

Jeg har slugt Theatrets Støv fra jeg var lille; og min Oprindelse tro vil jeg vedblive at gaa der, indtil jeg maaske selv en Dag trækkes op paa Brædderne for at udføre en Rolle under Skuespillernes totale Fraværelse. Siger jeg dermed, at der ikke længer kan spilles Komedie hos os? Jeg vogter mig nok for at sige det. Jeg er Ven med alle vore Skuespillere, og med nogle Skuespillerinder. Og jeg vilde hellere straks ansættes som Direktør end færdes blandt det Folkefærd efter en saadan Paastand. Jeg er Københavner, og jeg kan ikke undvære Scenen; om ikke født, saa er jeg dog baaren derpaa; jeg har sønlig Pietet for den Klasse Mennesker, iblandt hvilke min Moder sygnede hen, og ved hvis Støtte min Tante fejrede sine Triumfer. Men jeg bor højt tilvejrs, og jeg vil sige saa meget som — at jeg stadig venter paa Theatret.

Maaske kan dette forklares igennem Literaturen — maaske ikke. Saa meget er vist: det blev ikke Ernst v. d. Recke og ikke Molbech, skøndt det syntes en Tid saaledes; det er ikke blevet Topsøe og ikke Edv. Brandes; ej heller er det blevet Drachmann saa lidt som Schan-

dorph; desværre blev det ikke J. P. Jacobsen, og om Gjellerup forlyder intet endnu . . . . . . Det blev Skandalens Forfatter.

Vi fik «Skandalen». Og vi har faaet «Surrogater», «Tilfældigheder», provisoriske eller ikke-provisoriske. Vi har alle ventet paa den dramatiske Poesi — og se, vi fik Nipset. En ung Mand, af dem, der kan give et raskt Svar i et Selskab, — en ung Mand staar en Dag op, slaar paa sit Glas, kaster en Haandfuld raske Repliker ud over Bordet og siger: Kan I stikke dem?

Skuespillerne stak dem til sig. Folk lo; Folk ler stadig. Om Latteren er sund, elskværdig, befriende, om den kommer fra Dybet . . . . . hvem spørger derom? Folk ler; Theatret fyldes; vi har Udsigt til mange Surrogater.

Jeg er en halvgammel Københavner. Jeg har selv lét med; og jeg har selv applauderet Forfatteren, da Slutningsrepliken i hans Helaftens Stykke lød.

III.

Hvorledes er det med Literaturen? — jeg maa til at spørge min Boghandler: «Gaar» Fra Piazza del Popolo endnu?» — Aa jo! — «Men Jason med det gyldne Skind?» – Jo—o! — «Niels Lyhne da?» — Saamænd! den er ikke saa meget skrevet for det store Publikum! — «Der er maaske for megen Poesi deri?» spørger jeg. — Ja maaske! — «Er der ellers nogle Bøger, som gaar?» — Jo; Carl Møllers Skrifter; udmærket! — «Ja saa; det er meget elskværdige Ting», siger jeg. — Og min Boghandler tilføjer med et forsikrende Smil: Meget uskadelige! . . . . .

IV.

Det Uskadelige! — Er vi kommen dertil? Hele Verden vaander sig i Trækninger. Saa kan jeg godt forstaa, at vi slaar os til Ro med en Kaffepassiar. Soldaterløjer under Dybbøls Fald — og Paa Farten medens vi alle glider, rutscher, styrter . . . . . hvorhen, hvorhen?

Jeg sidder og ser ud ad mit Vindue, hvorledes Foraarsskyernes graahvide Laser jager hverandre højt oppe over botanisk Haves Striber af Sneklatter og nøgne Pletter. Hvorfor kalder vi denne raaklamme, grædefærdige Opløsningstilstand hos os et Foraar? Kunde det ikke ligesaa godt være en Høst? Hvor er Spirerne? — dybt nede under Jordskorpen. Og Løvet? — ligger i Bunke i Krogene? Hvem kan tro paa grønne Træer, skyggende Skove, Fuglenes Kvidder, Solens smilende Fuldmaaneansigt og Maanens rødmende Opgang over dampende Enges svævende Syner? . . . . . . Hvem? hvem? —

Der er alligevel bestandig Nogen, som tror. Og var det endda blot den stakkels Kone, som hostende dernede om Hjørnet samler det tynde Shawl om sin spinkle Skikkelse, og som venter paa en lun, fredelig Sommereftermiddag ude ved Assistenskirkegaard — var det blot En, som ikke opgiver denne «Bestandighed i det, der haabes, den faste Overbevisning om de Ting, der ikke sés» . . . . . . naa ja!

Ogsaa Du, halvgamle Filosof, højt oppe over Tagene, ogsaa Du venter og tror!

V.

Hvor ung man egentlig har været, derom faar man desværre først et Begreb, naar det ikke længer nytter, at man ser sig i Spejlet for at finde det første graa Haar.

Se nu, hvor Rimen falder, hvor Væksten bliver tynd i denne engang saa brusende Manke. Saaledes kan man henimod Høsten kigge Skoven efter i Sømmene, undre sig paa, hvor disse Løvmassernes Dybder blev af, som vi i vore første Forelskelsesdigte kaldte for «evige». Men det forstaar sig: hvem siger, at vi skulle gaa i Graven som Folk, hvis Hovedhaar ikke kunne tælles?

Min mærkelige Tante naaede derned i med hele sin svære Fylde af mørke, blødt-snoede Lokker. Som Drenge, og endnu i den senere ridderlige Opvækst, kaldte vi hende vor «gamle» Tante. Aa! hun var indtil sin Døds-

dag, maaske til det sidste Øjeblik, yngre i Sind og Sjæl end nogen af os — og forunderlig lidet ældet i Legeme.

Saaledes var mange af den Slægt før os; og hvis min Fader ikke netop var druknet paa Havet som Koffardikaptejn, saa vilde han uden al Tvivl have siddet her, rødmusset, frisk og solid, og have holdt Prædikener for mig om ikke at falde sammen.

Er jeg da faldet sammen — aandelig eller legemlig? Nej! Gud være lovet, jeg hører ikke til de «haabløse Slægter». Men jeg er kommen til Verden og lever som halvgammel i den Slægt af unge Mennesker, der sætter Fædrene et smukt Minde i Haabløsheden.

Det var ikke herom, jeg i dette Kapitel vilde skrive. Det var om Frihedens Velsignelser.

Men saa vidt rækker jeg ikke idag. Thi jeg maa vande alle mine Blomster og give mine Fugle frisk Sand og frisk Æde. Hej, frisk op! Lad os lade, at det er Foraar!

VI.

Et Ord — en Brøkdel af en Idéforbindelse — en Stump af en Melodi — en særegen Lugt eller Duft — den latterligste lille uvæsenlige Ting: og straks farer der os en Strøm af Tanker gennem Hovedet; vi ser et fuldtfærdigt Billed for os . . . . . . og paa det kan man sidde og stirre, indtil en god Ven, eller i Mangel deraf en besværlig, kommer og river os ud af Synerne.

Og jeg ser mig tynd og ranglet, til min Faders Fortvivlelse, til min egen ikke mindre. Og jeg var bleven Gymnasiast, kunde gaa med høj Hat udenfor Skolen, ryge Tobak paa Volden, gemme Bøgerne indenfor Frakken og være forelsket, som kun en Gymnasiast kan være det.

Ja, jeg var forelsket. Alle gode Guder, hvor det var sødt — og hvilken Pine!

Hun boede paa Kristianshavn. Det var en overgemt Appelsin, som jeg idag kom til at lugte til. Og der lugtede altid af Appelsiner, Fisk og Tjære derude paa den anden Side af Knippelsbro, hvor det asiatiske Kompagni

havde noget i den Grad Ærefrygtindgydende ved sig, at jeg endnu den Dag idag har Tilbøjelighed til at blotte mit Hoved, naar jeg gaar der forbi.

Der er noget andet, som jeg blotter mit Hoved for: min første Forelskelse.

Hun boede paa Kristianshavn og var — selvfølgelig — tre, fire Aar ældre end jeg.

Hendes Fader var netop den Skibsrheder, med hvis Skibe min Fader fór paa Vestindien og Middelhavet. Som et lovende og flittigt ungt Menneske kom jeg der i Huset. Jeg begyndte at kunne tegne lidt med Tusch og med de mangefarvede Kridt, som dengang just var kommen op. Jeg kopierede et og andet af Købmandens Malerier, og jeg kunde spille en Mazurka paa Klaveret. Men alt dette er uvæsenligt . . . . Hun var det væsenlige.

Ludovica! Jeg maa smile ved Navnet — jeg véd ikke hvorfor; men jeg vandede det med mine Taarer og døbte det med mine Sukke; jeg elskede hende over al Beskrivelse — og hvorfor smile derover? Det er i Grunden ikke saa nemt at være ung.

Om hun var aandrig eller indskrænket, koket eller naturlig, barnlig eller bevidst . . . .? Jeg véd det ikke. Jeg véd, at jeg elskede Luften i hendes Nærhed, enhver Ting, som hun saa paa — med Undtagelse af nogle afskyelige Søkadetter og en ung, velbygget, elegant Kontorist, som havde været i Hamborg og London. Ham hadede jeg. Og den Aften, da jeg efter Ballet fik mærket ham med mine «latinske» Gymnasiastnæver nede i Porten, da følte jeg mig som en ung, triumferende «Rødhud» — uanset at det var mig, som fik Hoveddragten af Pryglene.

Hvad er en Mands Kærlighed imod en Drengs? Det er som den tempererede Zone mod Troperne! Jeg frøs, naar jeg gik derop ad Trapperne; jeg var som en antændt Svovlstik, naar hun kom til at berøre mig. Skøndt hun havde skrevet mig paa sit Balkort, stod jeg en hel Aften inde i et Sideværelse og styrkede mig ved at drikke Rødvin, men turde dog ikke gaa ind og lægge mine spinkle

Arme om hendes Skikkelse, som allerede dengang røbede de senere udviklede junoniske Former. Thi, ubekymret om Tyngdens Love (jeg fik altid mdl. i Fysik), uvidende som en Hedning paa det Punkt, havde jeg alligevel en angstfuld Fornemmelse af, at hun vilde flyve op til Himlen med mig — og jeg vilde dog dengang saa gerne leve endnu en Stund paa Jorden, om jeg end kunde faa det mest henrivende Selskab med mig ind i Evigheden.

Mange Aar efter saa jeg hende ved Kysten, midt i Badelivet. Hun var bleven Moder til fem søde og smukke Børn — og hun var bleven meget fyldig. Men da hun talte — med denne Stemme — og da hun saa paa mig — skikkelig skælmsk ud af de mørke, bløde, godlidende og lidt magelige Øjne . . . . . . saa vidste jeg endnu ikke i det Øjeblik, hvad jeg skulde svare; men jeg tog et af de smaa Børn om Hovedet og kyssede de brune, pjuskede Krøller — hendes eget Haar.

Og saa spurgte hun mig, om jeg kunde huske den Aften, da jeg var saa varm? —

Og vi lo begge. Og denne Aftens Historie var følgende:

VII.

Jeg havde for første Gang faaet en sort Frakke. Spinkel var jeg, og jeg havde formaaet Skrædderen til at gjøre den meget rigelig — saadan at der kom «Figur» i den. Men da jeg fik den paa, saa vilde Figuren ikke komme frem - eftersom jeg ingen havde at fylde ud med. Allerede havde jeg i Tankerne set mig ile ud til Kristianshavn; det var Lørdagaften, og den fine Købmands Frue «tog imod». Jeg var nedslaaet, umulig. I denne Frakke skulde min Lykke afgjøres! — nu hang den omkring mig med Folder og Poser. Fortvivlelse!

Det var bidende koldt udenfor. Jeg tænkte paa denne Kulde — min Fader var paa Rejse — jeg tog en af hans tykkeste Uldtrøjer, trak den paa under min pæne Manschetskjorte, tog endnu en Manschetskjorte paa og føjede til min sorte Vest endnu en sort Vest Spejlet erklærede mig for en velvoksen og velbygget ung Kavaler, næsten

med Embonpoint. Jeg straalede af Glæde og kom i strakt Karriere ud til min Elskedes Hus. Værelserne var dybe, rummelige, men ikke synderligt høje, overlæssede med Møbler, Portierer, Tæpper Der var fyret godt i Kakkelovnen — og foran en broderet Kakkelovnsskærm i Dagligstuen kom jeg til at sidde. Jeg glemmer aldrig denne Skærm. Den forestillede et bekjendt Billed af en ung, elegant Kavaler i Knæbenklæder, hvide Strømper og rød, bredskødet Frakke. Ved Siden af et Skakbord ligger han paa Knæ for sit Hjærtes Dame. Hun har gjort ham «mat».

Min egen Hjærtens Dame havde ganske vist studset lidt ved min Indtrædelse. Og hun var drilagtig nok til at hviske lovlig meget med en ung, blond Kusine af mig — Kusiner kan som bekendt være slemme. Dog gik alt godt. Men ak, denne Skærm — og min Faders Uldtrøje — god nok for de lange Rejser, men sandelig ikke god for hans Søn i denne Stues Temperatur. Jeg følte Kakkelovnen gløde igennem Skærmen — min Flip krølle sig om min slanke Hals — jeg følte Sveden perle paa min Pande, ned ad min Næse, ned langs Ryggen og i Ærmegabene. Jeg sad der og dampede som et lille Lokomotiv, der er kørt istaa — nu turde jeg slet ikke rejse mig — man lo jo ad mig — mine Øjne blev røde af tilbagetrængt Graad og den spændende Hede. Stuen begyndte at løbe rundt for mig — jeg anede netop akkurat min Tilbedte, snarere som en Sky end som Juno — en Sky, der udgød sig i Latter. Og da der saa blev kaldt til Bords, vaklede jeg ud af Stuen, ud i Entréen, fik med Møje min Overfrakke paa — bad den forundrede Pige meddele Herskabet, at jeg ikke var ganske vel — og styrtede saa hjem over Knippelsbro.

Jeg maatte gaa tilsengs. Der var ikke en tør Trevl paa mig. Jeg tror, jeg blev syg . . . . men kureret for min Kærlighed blev jeg først senere.

Hvor denne overgemte Appelsin dufter dejlig, berusende! Og alligevel glemmer jeg ikke Uldtrøjen.

Paul Berts Iltmaskine.

Af Bernhard Olsen.

Paul Bert bukkede under for Tonkins Klima. Hans Død bragte Erindringen frem om, hvad han havde virket for Videnskaben, og foruden den berømte Teori om Livet, som han støttede paa Experimentet med den indpodede Rottehale, er man blevet mindet om hans anden Opdagelse: Læren, at det Ildebefindende, Mennesket føler oppe i de højere Luftlag, stammer fra dets Fattigdom paa Ilt, og at denne Ulempe hæves, naar der tilføres Lungerne et rundeligere Kvantum af dette Stof.

Bert betroede, som rimeligt var, en Luftskipper at prøve sin Opfindelse. Han havde ladet konstruere et Iltudviklingsapparat, let nok til at det kunde føres i en Ballon. Af daværende franske Luftskippere havde Théodore Sivel de livligste Interesser for sit Fag, og det var saa rimeligt, at han var den Første til at melde sig, hvor det gjaldt om at prøve en Ting, der kunde faa en stor Betydning for de videnskabelige Luftfarter. Sivel havde gjort mange saadanne, og det var hans Stolthed at blive regnet for en *homme de science* og ikke for en Aeronaut, som de ere flest.

Det er bekjendt, at denne Rejse fik det sørgeligste Udfald; at Sivel og den ene af hans Ledsagere, Crocé-Spinelli, døde, inden Ballonen naaede sin største Højde, men at den Tredie, en literær Luftrejsende Tissandier slap derfra med Livet, fordi han kun havde een Lunge og derfor var bedre end de to Andre vænnet til at leve af et ringere

Kvantum Luft. Hvad der særlig hjalp ham over, vil fremgaa af det Følgende:

Katastrofen selv er kjendt, men dens Aarsager ikke. Jeg fik dem fortalt af en anden Luftskipper Godard, som gjæstede Kjøbenhavn et Par Aar senere. Han havde alle Detaillerne fra et Øjevidne, Bestyreren paa det Gasværk i Paris, hvorfra Sivels sidste Opstigning skete. Jeg har al Grund til at tro paa deres Sandhed. De har den indre Sandsynlighed og er saa umiddelbart sammenvævede med den Afdødes Temperament og Drifter, at det maatte gaa, som det gik.

Sivel vil være i Manges Erindring fra hans Ophold her i Kjøbenhavn i Somrene 1872 og 1874. Han foretog dengang fra Tivoli en Række Opstigninger og skabte to af de interessanteste Sæsoner, Haven har kjendt. Grunden til hans Komme i 1872 var en mislykket Ascension i Berlin, hvor han var engageret til at gaa op fra en af de tusinde Ølhaver, hvormed denne By er velsignet.

Ved sin Ankomst forefandt han paa Bryggeriet et Gasrør paa to Tommers Diameter, hvorfra den store Ballon skulde fyldes, og han sagde strax til Værten, at Ballonen havde fem Gange saa stor Afgang gjennem Utæthederne, som Gastilførslen kunde præstere, og bad om at blive løst fra sin Kontrakt; men det var Søndag, der ventedes 10,000 Mennesker i Bryggeriet, og Ølmanden mente meget rigtig, at kunde de faa Lejlighed til at pibe en Franskmand ud, vilde de drikke for 20,000. Det skete, som han ønskede, Sivel sveg ikke, men steg heller ikke, blev peben ud, og der blev, som Værten anede, bagefter svælget i Øl og Sejrsglæde over denne »Arvefjende«'s Fald.

Han kom hertil med den samme Ballon, der var saa hullet som et Sold og saae ud, som den kunde være holdt sammen med Frimærker. Den hed Gambetta. Jeg saae noget mistrøstig paa dette Taalmodighedsarbejde, der kun lidet mindede om sin Navne og ovenikjøbet var saa sort, at de Tusinder af Reparaturer grinede paa ham som de hvide Felter i et Dambrædt; men Sivel forsikrede troværdig, at det skulde nok gaa. Det var deres eneste

Stykke Værktøj, deres sidste Ressource. Blot han kunde komme tilvejrs med den, havde det ingen Nød. Det danske Publikum var jo »si bon enfant«, og Kommunens Rør, han skulde tage Gassen fra, var jo paa 24 Tommer! Noget Andet end i Berlin, ma foi!

Han fortalte sit Levnetsløb. Han var Skibskaptejn, havde gjort Langrejser ind i Varmen, var for et Par Aar siden bleven forelsket i den afdøde Luftskipper Poitevins eneste Datter og bleven hendes Mand. Han havde nu ikke Andet tilbage end den lille Pige, en lille Murillosk Engel, han holdt i Haanden, og som havde kostet sin Moder Livet. Han havde overtaget hendes Arv efter den gamle, berømte Luftskipper — Ballonen saae virkelig ud til at have gjort Krigen med i mange Aar — og skulde tjene Brødet til Barnet og Grandmaman, som stod hos og nikkede bestyrkende med Forklædet fuldt af en Skjeppe Reparationsmærker.

Manden var en typisk Sydfranskmand, brun af Lød, lodden, krephaaret, fuldblodig, med sorte Øjne, der tindrede af Vitalitet. Han trængte paa med en Flugt, en Verve, en brio i sin Tale og med den Understregning i Gestus af Ordene, som er de Folk fra Solens Land i Kjødet baaret.

Jeg var selvfølgelig bedaaret, og Sivel fik Lov at gaa op. Det var et himmelsk Vejr den Dag, og Indtægten var 12,000 Kroner. Aldrig har jeg set et saadant Lyksalighedens Billede som det, Sivel afgav, da han Dagen efter kom fra Kontoret, hvor han havde hævet sin Part. Han havde først stirret uforstaaende paa Afregningsdokumentet og saa fra det paa en Stabel Sedler, der laa aftalt til ham. Der blev nikket og sagt jo, de vare til ham. Aftalen med ham lød paa en Trediedel af Bruttoindtægten, det blev altsaa 4,000 Kroner.

Han sagde mig, at det var det første Pust af Lykken efter en lang og død Modgangens Tid. Nu kunde han først tage fat, nu skulde han vise denne ville de Copenhague — det kom hans nye Kæmpe-Ballon til at hedde — der havde været saa charmant mod ham, havde givet ham en Indtægt, han aldrig havde anet, hvad han duede til.

Der blev strax taget febrilsk fat paa en Kæmpeballon og desuden paa et »Ballon Complex«, en Sammenhægtning af fire smaa Balloner omkring en større. »Gambetta« blev druknet i Stadsgraven efter sejg Modstand.

Kjøbenhavn fik den Sæson og to Aar derefter Ballonfeber. Sivel gik op i Ville de Copenhague og i »Complexet« og gjorde Dobbeltascension med sin Svigermoder i en mindre Ballon, og det gik fortræffeligt altsammen, ogsaa med Udbyttet, der blev staaende ved den første mundtlige Aftale.

Hvem der ikke gik glip af denne Guldregn, var Tivolis Restauratører. Familien Sivel arbejdede, som Franskmænd kunne arbejde for Æren og Pengene. Hele Familien, den gamle Madame Poitevin, hendes Svigerdatter, en formfuld Spanierinde, men efter Iveren at dømme mest af Alle den lille Marie Sivel, sled paa Arbejdspladsen om Dagen fra Morgen til Aften. Men derefter blev der hver Dag, naar der ikke var Opstigning, holdt en sand festin de Balthasar De spiste og drak som Rekonvalescenter.

Det var et af disse copiøse Maaltider hos Vincent i Bazarrestauranten, som blev skæbnesvanger for Sivel. Han, som gjerne gjorde sig tilgode paa experimentativ Vis, skulde smage paa Alt og fik derved blandt meget Andet Lysholms Akvavit at kjende. Da han havde proberet den, bestilte han sig strax et Anker. En Dag fik jeg at se, at han til sin Suppe drak tre Glas af denne stærke norske Bryg. Jeg sagde ham, at han misforstod dens Tendens og Hverv, og at den ikke burde nydes paa den Maade og i saadant Omfang. Madame Poitevin nikkede og bemærkede, at hun var bange for, at den Likør vilde blive Sivels Bane, hvis han skulde opholde sig længe her.

Sivel lo. Det viste sig senere, at han nødig lod sig sige i det Kapitel.

Han var en ægte Provençaler. Deres Ler er brændt i en anden Sol end den, som skinner paa os. Der er hedt Blod og let Hoved, en fantastisk, sangvinsk Drift til at følge overilede Indskydelser, en Lethed til at rives hen og et Ruf i Handleevnen, som er mindre udviklet hos Slægterne at germansk Blod. Det er Roumestans Folk,

som Daudet, der selv er af Racen, kjender saa godt og har skildret i saa faste Træk. Vin, siger han, virker hos dem paa en Maade, der er ukjendt blandt andre Mennesker. Men Sivel var ikke behæftet med det Vankelmod og den Uvederheftighed, der gjør Daudets Provençalere til rene moralske Attrapper. Han havde et ærligt, trofast Hjerte, fyldt med en varig og sand Begejstring for den gedigne Del af sit Livserhverv.

En Erindring endnu om hans Ophold her. I 1874 gik han engang op med et helt Selskab, sex—otte Personer. Vinden bar ud over Amager, og Ballonen gik ned i Sundet, et godt Stykke fra Land. Dragør Lodser gik strax ud i deres Baade og fik den og Passagererne fisket op. Det var sent paa Dagen, og Sivel fik ikke rigtig Rede paa sine Forpligtelser i Anledning af Bjergningen. Derfor bad han mig nogle Dage efter, om jeg vilde følge med ham til Dragør for at tolke hans Følelse af, at han var de brave Mænd Noget skyldig for Haandsrækningen. En Del af Ballonselskabet skulde derud. Jeg tog med, fordi jeg havde Lyst til at se, hvorledes dette Møde mellem Luft- og Havlodser vilde spænde af.

Sivel var ventet. og hele den disponible Styrke var samlet paa Salen i Dragør Kro. Modtagelsen var saa hjærtelig, som gode, danske Sømænd pleje at give den. *Han* var jo selv gammel Skipper, og bedre Anbefaling gaves ikke. Selskabet blev bænket i Bunterad, og der blev drukket af »den lokale Portvin« og holdt Skaaltaler baade paa Dansk og Fransk, men Meningen var dog lige fattelig. Overfor Sivel sad en ung, bredbrystet Lods, en af vore bedste Sømandstyper, med gult, solbleget Haar, en hvid Pande og paa de runde Kinder en Sundhedsrødme under den brunbrændte Hud, der formelig sved i Øjnene.

Sivel havde længe skuet beundrende paa sin skandinaviske Kollega og imens faaet den Indskydelse, at her kunde han vist bedst faa lettet sin Uvished om Erkjendtlighedens passeligste Form. Han bad mig føle forsigtig for, og Spørgsmaalet blev rettet saa diskret som gjørligt. Der kom lidt af et Blink i Lodsens graa Øjne. Han blev

(om mulig) lidt rødere i Kinderne, og noget af Kuløren gik op i Panden. Med en Kno i Bordet sagde han:

»Vil De sige til Franskmanden fra os, at endnu har ingen dansk Lods taget Penge for at hjælpe Folk, der vare i Nød paa Søen.«

Det var unødigt at oversætte. »Franskmanden« havde set, hvad der var passeret paa dette runde, ærlige Ansigt. Han sagde, henrykt over dette gode Selskab, de ubestrideligt sande Ord:

»Vraiment, cet homme n'a pas l'air d'un jésuite.«

* * *

Der gik et Aar. Paul Bert gjorde sin Opfindelse med Iltmaskinen, og de to Luftskippere omkom uden at faa den prøvet. Jeg rejste kort efter Katastrofen til Paris og gik op til Madame Poitevin. Hun sad alene med den lille Marie i det tomme Hjem i deres sorte Dragt. Hun var knuget af Sorg. Jeg talte om Svigersønnens hæderfulde Død for Videnskaben, om det gode Minde, han havde efterladt sig i vort Land, om Monumentet, der skulde rejses over ham ved Nationalsubskription, og hvad jeg ellers troede kunde bidrage til at trøste hende. Jeg bad hende om at kjøre med mig til Père Lachaise, hvor hans Lig foreløbig var bisat i Byens Gravhvælving, indtil Monumentet blev færdigt. Medens jeg talte, havde hun Noget for ved Buffetten. Det faldt ud til en lille Bakke med en halvfyldt Flaske og et Likørglas.

»Vil De smage dette? Det er altid et Minde om vor Danmarksrejse.«

Jeg smagte paa Drikken — det var Lysholms Akvavit — og huskede, baade at Sivel lod sig sende et Kvantum deraf hjem fra Kjøbenhavn, og hvad der engang var talt om det Æmne.

»Det er det Sidste, der er tilbage af den. Gid der var Mere. Den Drik har ikke gjort ham godt.«

* * *

Godard fortalte mig senere de sørgelige Omstændigheder ved Sivels Død. Der var gjort store Tilberedelser til Farten, hvorpaa Paul Berts Maskine skulde prøves. En Mængde Instrumenter var samlet sammen, og Hensigten var at stige til endnu unaaede Højder. Iltaandingen skulde jo der ret vise, hvad den duede til, og fremme Observationer, som hidtil havde været ugjørlige. Crocé Spinelli fulgte med for at hjælpe ved Instrumenterne, Tissandier, der havde literære Evner, for at notere og beskrive Begivenhederne. Alt var forberedt saa omhyggeligt, som det bestandig var denne Mands Vane, naar han gik til sine Rejser. Han hadede dem som Profession betragtet og gik aldrig tilvejrs uden at sige med inderlig Lede: chien de métier. Men ligesaa højt elskede han dem for den Gavn, de kunde yde Landet og Videnskaben, og han nærede særlig ved denne Lejlighed et Haab om at kunne foretage en historisk, epokegjørende Luftrejse, at komme op i Rang med sine berømteste Formænd i Faget.

Ballonen blev fyldt paa et af Paris's Gasværker. Bestyreren havde lovet at have Alt parat til en tidlig Afgang. De tre Rejsende kom Kl. 8 om Morgenen og fandt Ballonen næsten fyldt. Det blæste stærkt med smaa Byger og var i alle Henseender et uheldigt Ascensionsvejr. Direktøren raadede Sivel til at opsætte Rejsen og foreslog at lænse Ballonen. Imorgen var det atter en Dag.

De Rejsende gav ham Ret i, at Vejret var alt Andet end godt, men Sivel mente, at det mulig kunde bedage sig, at man burde vente en Stund, se an, det var saa kjedeligt brat at opgive en vel forberedt Ting. En af Ledsagerne sagde de ulykkelige Ord:

»Vi kunne jo spise Frokost imens.«

Det var en Udvej. Dermed gik Tiden, og man kunde jo holde Øje med Vejret imens. Provianten og Flaskekurven, — hvori Lysholms Akvavit fandtes, — blev taget ud af Gondolen og baaret bort til et Skur, og der blev holdt Frokost.

Der blev spist meget og drukket for meget. En Time efter kom de tilbage til Fyldingspladsen. Gasværksbe-

styreren saae strax, hvorledes det var fat med de tre Herrer, og søgte at faa dem fra deres Forehavende. Men dette virkede meget bestemt i modsat Retning; de vilde absolut rejse. Han brugte tilsidst sin Autoritet og forbød dem at gaa tilvejrs fra Gasværket. Sivel skummede, og de to Andre blev som rasende. Om han troede, de vare forknytte? Den brystsvage Tissandier var den mest vanvittige, og hans Hysteri tjente ikke til at gjøre de Andre roligere. De tiltvang sig Adgang til Gondolen, og efter en mere end hidsig Ordstrid med Gasværksbestyreren fik de Folkene til at lystre sig. Tougene blev kastede los, og Ballonen steg.

De vare alle Tre i en yderlig Exaltation. Nu følte de sig fri og deres egne Herrer. De gale Mennesker tog fat paa at lænse Ballonen for Vægt. »Hiv ud!« raabte Sivel. Han mente Ballast, for at komme saa hastig tilvejrs som mulig. Den ene Sandsæk gik overbord efter den anden, og Ballonen fo'r opad som en Raket. Vildheden og Tankeløsheden steg under denne Proces, og der blev stadig raabt: »Hiv ud!« Hvorledes det var fat med dem, ses af, at Paul Berts Iltmaskine, der vejede over hundrede Pund, gik bag efter Sandet. Den faldt paa en Mark udenfor Paris og havde nær slaaet en Bonde ihjel.

Nu steg Ballonen med en Hast lig den, hvormed et tungt Legeme falder, og de grebes Alle paa een Gang af den tynde Lufts Syge. Blodet traadte ud af Huden, og de faldt besvimede om ovenpaa hinanden i Kurvens Bund.

Den Eneste, der kom til sig selv, var Tissandier. Han var vant til at leve paa en halv Lunge, og den rigelige Frokost, han havde nydt, og som vistnok brat har dræbt de andre To, har paa ham virket som en Stimulans og opholdt hans Liv. Det Første, han saae, var Kammeraternes Lig. Sivel var sort i Ansigtet. Literaten blev saa nøgtern af dette grufulde Syn, at han fik Barometret aflæst og saae 26,000 Fod. Rædslen gav ham saa mange Kræfter, at han fik Ventilen aabnet og kom tilbage til Jorden med sine Døde.

* * *

Vi stod ved Graven paa Père Lachaise og havde lagt vor gule Krans i den Hob, der alt var dynget op paa de brede Overliggere. Det var Byen Paris's egen Grav, hvori man foreløbig nedsætter dem, der nyde den høje Ære at jordes paa offentlig Bekostning. Medens vi stod der, kom den ene Drift Fremmede efter den anden, førte af Kirkegaardens omvisende Funktionærer. De sagde Alle det samme, med de selvsamme Ord, med den samme sonore Rullen paa r og Hvislen paa c:

»*Ici r-reposent les deux c-celèbres aëronautes Théodore Sivel et Crocé-Spinelli, mo-r-rts pour la sc-c-ien-ce.*«

* * *

Saa sært vinder sig Livets Spind, saa fjernt fra tvindes de Traade sammen, som binde eller som briste i et givet Øjeblik; — »saa lidt veed Væveren selv, hvad det er, der virkes«.

Den hippokratiske Ed

Novelle af **Rudolf Schmidt.**

Kammerherreinden havde faaet Professoren hen i Krogen mellem det mørkerøde, folderige Silkegardin og det koket udskaarne Ibentræs-Bogskab, hvor enkelte solide Værker i stort Format med gammeldags, skjønt fuldstændig ny Læderindbinding næsten som ifølge Beregning stak af mod de skrøbelige, med fantastiske Guld- og Farvefigurer paa Ryg og Forside prangende Shirtingsbind, der omsluttede Digtsamlinger og moderne Noveller med saadanne Forfatternavne paa, som Hendes Naade ansaa det for rigtigt og betimeligt at have udstillede.

Professoren var en statelig Mand paa et halvhundrede Aar, sund og kraftig trods sin ganske graanede Haarvæxt og med dette sikkert prøvende, overdækket myndige Præg i sit Ansigt, som altid paa Forhaand røber Lægen, der er sig sin Autoritet og Duelighed bevidst. Kammerherreinden var en trods sin Fyldighed endnu smuk Dame af adelig Fødsel og med et Udtryk i de fintdannede Træk, som tydede paa, at ogsaa hun paa sin Side var sig sin Autoritet og Duelighed til at kjøre med Mændene bevidst. Af den paa én Gang overtalende og bydende Mine i hendes Ansigt var det klart, at hun brugte Begge i det nærværende Øjeblik.

«Deres Naade!» sagde Professoren afbrydende, «Dora Kranz er en smuk Pige, en med mange Talenter udstyret Pige, en rig Pige — det har jeg Altsammen vidst længe,

inden De var saa god at gjøre mig opmærksom derpaa; kun har alt dette ikke været til Hinder for — —»

«Kjære Professor!» sagde Hendes Naade, spøgefuldt afbrydende i samme Stil, «en vis udmærket Læge af vort fælles Bekjendtskab er en berømt Mand, en fortræffelig Mand, en med Rette højt anset Mand; kun har alt dette ikke været til Hinder for, at han er forbleven Ungkarl og derved paa flere Maader er sat ud af Stand til at gjøre sig gjældende, som han egenlig burde. De nævnte selv, at Dora Kranz er rig? Penge betyder nu en Gang Noget i denne Verden, kjære Professor. Tænk paa det nye Institut, De gjerne vilde have oprettet, og som De jo dog allerhelst vilde, helt skulde være Deres; tænk paa, hvordan hele Deres Stilling — —»

«Min Stilling!» afbrød Professoren hende paany med rolig Ironi. «Det er kun tre Maaneder siden, den kjære Kammerherre overtog det Embede, der skal lade os Kjøbenhavnere nyde Godt af hans administrative Talent. Et lille Fjerdingaar har været nok for Deres Naade til at lyse op i Selskabslivet med Aand og Originalitet. Men i dette Tilfælde har De — det gjør mig ondt at maatte sige det — ikke været original, aldeles ikke».

Blodet skjød svagt op i Kammerherreindens Kinder. Hun gjorde sig i al Hemmelighed til af det raske, selvstændige Greb, hvormed hun tog paa Alt, og mærkede, at den Pokkers Doktor havde luret hende det af. Men det var i en fuldkommen utvungen Tone, at hun med ganske let Nysgjerrighed spurgte:

«Hvad i Alverden mener De nu med det, Hr. Professor?»

«Jeg mener, at hvis De holder det for et splinternyt Indfald at ville besørge mig gift, saa sætter De den kvindelige Bestanddel af vor fælles Omgangskreds altfor lavt. Det er en gammel Historie, Deres Naade, saa gammel, at den ligefrem er fortærsket. Saadan paa en Prik kan jeg ikke sige, hvad Nummer den lille Anvisning, De gav mig, indtager i Rækken af dem, jeg i de sidste femten Aar har faaet; men De kommer langt bagefter, Fru Kammerherre-

inde, altfor langt for en Dame af Deres Geni og Opfindsomhed, og De havde for Deres egen Skyld nok saa gjerne maattet vælge at gjøre Deres Prøvestykke med en Anden.»

Blodet skjød noget stærkere op i Kammerherreindens Kinder. Hendes Prøvestykke! Ja, ganske vist havde hun i en Række af Aar som Selvherskerinde styret den jydske Stiftsby, hun kom fra, ganske vist skulde det Parti, hun havde sat sig i Hovedet at bringe i Stand mellem Professoren og Dora Kranz, danne Grundvolden for en tilsvarende lille Magtstilling i Hovedstaden. Men naar de to rolige Øjne, der med et saa høfligt, men dog bestemt Blik saa paa hende, virkelig havde gjennemskuet hende ogsaa i dette Punkt, saa gjaldt det for hende netop at drive Tingen igjennem og ikke at have sat sin Indflydelse ind forgjæves.

«Kjære Professor!» sagde hun med et vist Eftertryk, «hvormange Gange i Deres Liv har De truffet en Pige som Dora Kranz?»

«Ikke saa grumme ofte — indrømmet!» svarede Professoren. — «Men alligevel, Deres Naade, lad det fare! — Jeg skal sige Dem,» føjede han til med et underligt, paa én Gang polisk og dog alvorligt Blik, «jeg har aflagt den hippokratiske Ed.»

«Den hippokratiske Ed? Hvad gaar den ud paa, Hr. Professor?» lød en munter Stemme bagved.

Det var en høj Blondine af en ulastelig, om end ikke længer ganske frisk Skjønhed, som i Forbigaaende havde gjort dette Spørgsmaal. Hun stod nu med et Smil, der viste hendes hvide, utvivlsom ægte Fortænder, og afventede Svaret.

Hendes lysviolette Silkekjole lod den yppige Figur fuldt til Skue; der var over hende en lidt for vidt dreven Sikkerhed paa sig selv. Bagved hende saas en ældre Herre i sort Kjole med et hvidt Kammerdugs Halstørklæde viklet om den opstaaende Flip. Hans bløde, posede Træk havde i dette Øjeblik et tilbagetrængt fjendtligt Udtryk: han kunde aabenbart ikke lide Professoren!

Denne saa stift paa Blondinen og svarede kort og tørt.

«Den gaar ud paa aldrig at gifte sig, Frøken!»

Dora Kranz havde været uden Anelse om, hvad der blev forhandlet mellem Hendes Naade og Professoren; men Tonen, hvori Ordene bleve fremførte, gav hende saa tydelig Fornemmelsen af en Hensigt, at hun, muligvis ogsaa belært af et hemmeligt Instinkt, med Et blev brændende rød og var ude af Stand til at svare.

Heller ikke Hendes Naade havde Aandsnærværelse nok til at henkaste et Par Ord, men bed sig harmfuld i den svulmende Underlæbe. Der indtraadte en uhyggelig Pavse, under hvilken Herren med det hvide Kammerdugs Halstørklæde med ubestemt Anklage saa op mod Loftets snoede Stukornamenter, hvorpaa han klemte Munden sammen som en Mand, der nok kunde sige Noget, men ikke vil.

Heldigvis kom Kammerherren i det Samme, hæsblæsende og fyldt af administrativ Iver, selv midt under Selskabslivets Adspredelse, og halede Professoren ind i en Vinduesfordybning for at høre hans Mening om en nylig afgiven kommunal Betænkning, der ogsaa berørte hygiejniske Interesser. Men selv da Lægen var borte, veg Forlegenheden ikke strax.

Den ældre Herre havde i det aabentstaaende Bogskab grebet et af de alvorlige læderindbundne Bind og gav sig til stille at blade deri.

«Hvad ser Deres Højærværdighed efter?» spurgte Hendes Naade, glad over at finde denne Anledning.

«Det faldt mig saadan ind,» svarede han. «Deres Naade har jo netop her et Slags historisk Ordbog. Lad se: Hippokrates! — — Ja, her er virkelig nogle Linjer om den omtalte Ed. Den antages at stamme allerede fra den græske Oldtids Mysterier og forlangte af enhver ægte Æskulaps Søn et Løfte om «i Kyskhed og Fromhed at føre sit Liv og bevare sin Kunst». — I Kyskhed og Fromhed! Ja saa! Hm!»

Dora Kranz forstod, at Hans Højærværdighed brændte efter at fortælle Noget, han ikke vilde sige i hendes Nærværelse. Naa, hun fik det jo nok at vide siden. Med Aandsnærværelse gav hun sig til at betragte Lyrerne og

Hippogrypfferne paa et Par Digtsamlingers røde, udæskende Bind, og medens den gejstlige Mand blev staaende i fornyet Efterlæsning af det Sted, der havde vakt hans Betænkelighed, forsvandt hun lydløst gjennem Portièren til det tilstødende Værelse.

Saa snart hun var borte, spurgte Kammerherreinden ganske ligefrem:

«Har Professoren virkelig ført et saa vidtløftigt Liv?»

Hans Højærværdighed satte Bogen tilbage paa dens Plads og svarede:

«Et vidtløftigt Liv er ikke det rette Navn, Deres Naade. Mangt og Meget kan et Menneske i de unge Dage tillade sig, som, skjønt i og for sig dadelværdigt, dog hjælper den personlige Husholdning frem. Noget helt Andet er, hvad der griber ind som Gift og Fordærv i en anden Menneskes tilværelse, sætter sit blivende Mærke i den, men hos den Paagjældende selv ikke efterlader blot den svageste Følelse af Ansvar og Anger.»

Hans Højærværdighed klemte Læberne sammen og sænkede Hovedet. Kammerherreinden forstod, at han vilde udspørges yderligere.

«Har der da i Professorens tidligere Liv saadan været Noget af en — —. Roman?» spurgte hun.

Dette var nok.

«En Roman, Deres Naade? Sig heller en Tragedie med den blodigste Eftervirkning hos den mindst skyldige Part.»

Og nu fortalte han med dæmpet, silkeglat Stemme og en vis tilvant Syngen i Foredraget hin gamle Historie, paa hvilken Tiden havde ladet gro Mos i den Grad, at den end ikke i den flygtigste Antydning var kommen til Kammerherreindens Kundskab, om hvorledes Professoren som Distriktslæge i en Provinsby var løben bort med en gift Kone, som dog næsten øjeblikkelig var vendt tilbage til sin Pligt, men i hvis Sjæl denne Forvildelse havde efterladt en fortvarende Smerte, for hvilken hun som Enke søgte Bod og Helse hos ham, uden at hans Trøst dog altid havde den attraaede Virkning. Og medens hun var op-

reven af nagende Sorg, vandrede Ophavsmanden om i Selskabslivet, selvsikker og veltilpas, lod sit Lune spille og tog den Hyldest, der vistes ham, som en skyldig Ret.

«— Finder Deres Naade egenlig, at saadan en Mand gjør vel i at tale om noget aflagt Kyskheds- og Fromhedsløfte?» sluttede han.

I sit stille Sind fandt Hendes Naade, at den Smule Bortførelse ikke var til Hinder for, at Professoren meget godt kunde gifte sig med Dora Kranz. Sædelig Harme laa hende nu engang lidt fjernt. Det var egenlig kun hans ad en Omvej, men dog saa yderst bestemt tilkjendegivne Uvillighed, der optændte hende til Vrede.

Men inden hun havde fundet noget passende Svar, stod Professoren igjen uventet foran dem.

Fra Vinduesfordybningen i den anden Ende af Salonen havde han med Øjnene fulgt dem hele Tiden, og efter at være bleven Kammerherren kvit, stod han nu der med dette underlige Blik, der saa ganske gjorde Indtrykket af, at han saa igjennem Folk, som vare de af Glas

Hendes Naade var ligefrem bange for en spydig Hentydning og følte sig betydelig lettet, da Professoren i al Korthed bød Godnat: han var Morgenmand og gik altid tidlig til Ro. Men som hun mente, at Faren var dreven over, stansede han foran det stadig aabentstaaende Bogskab, stillede med et besynderligt Smil den historiske Ordbog, som Provsten havde sat lidt skjødesløst ind, tilrette paa dens Plads, gav sig saa, som Frøkenen før, til at mønstre Digtsamlingernes forgyldte Rygge, stadig med det samme besynderlige Smil.

«Nej, Øhlenschlæger er her nok ikke,» sagde han tilsidst. «Naturligvis! — Øhlenschlæger findes aldrig i saadanne assorterede Reoler. Skade! Jeg vilde saa gjerne have efterset et Sted i «Stærkodder» »

Baade Kammerherreinden og Hans Højærværdighed havde paa Fornemmelsen, at nu kom det. De tav Begge af Instinkt.

Men det kom alligevel.

«Jeg skal sige Deres Højærværdighed, i «Stærkodder»

forekommer der en Præst, som erkjender, at han har gjort mere af det end hans Gud. Det sker saa sjeldent i det virkelige Liv. — God Nat, Deres Naade!»

Provsten gispede, som blev det hvide Kammerdug med Et hans Hals for trangt. Noget Svar vilde ikke falde ham ind; men det Blik, han sendte efter den høje bortvandrende Skikkelse, var paa én Gang personlig hadefuldt og højkirkelig forarget.

Efter at Tjeneren i Forværelset havde hjulpet ham hans Pelsfrakke paa, vandrede Professoren i et kort, rask Tempo op ad Gaden. Han fulgte ikke den lige Vej til sit Hjem. Ved den højærværdige Herres Tisken var der som med en spids Braad rørt ved et smertefuldt Sted i hans Indre, og trods den sejrrige Bortgang laa der over hans Pande en stille, højtidelig Vemod.

Dette Udtryk havde den endnu, da han med Smæklaasnøgle aabnede sin Dør. Hans gamle Husholderske, som efter Sædvane sad oppe for at vente paa ham, kjendte dette Udtryk saa godt og vidste paa Forhaand, at i Aften kunde der ikke være Tale om den sædvanlige Passiar. I Tavshed fulgte hun ham ind i hans Kabinet, skruede den Lampe, der allerede svagt brændende stod paa Skrivebordet, op, tændte Lysene i de paa Konsoller og Etagèrer anbragte Stager — hendes Herre skulde, naar han var hjemme om Aftenen, altid have meget Lys! — purrede op i Ilden i den store Majolika-Ovn og forsvandt lydløst som en Skygge.

Professoren satte sig ved Skrivebordet, fremtog af en aflaaset Skuffe en lille, i lyserødt vatret Papir indbunden Notitsbog, paa hvis første Blad han med sin faste, tydelige Haand havde prentet: «*Propositiones*», og lod Øjnene langsomt løbe over de nummererede, i Forkortninger og Bogstavantydninger nedskrevne Poster, den indeholdt. Saa greb han en Pen og optegnede følgende, paa samme mystiske Vis affattede Linje:

«April 188— Kmhinde V. — Frk. D: K: 300000».

«Nummer syvogtyve — den første Fjerdedel af det tredje Dusin!» mumlede han med svag Gjenoplivelse af det Smil,

hans Patienter af den fornemme Dameverden saa meget frygtede.

Endnu en Tid laa Smilet som et Efterskær om hans Mund, medens han i Tanken lod dem vandre forbi, de Mange, som, da han først var bleven navnkundig og opført med en stor Indtægt i Skattebogen, havde vist sig villige, saa utilsløret, ja, rent ud, paatrængende villige til at forsøde hans ensomme Liv: smægtende Frøkener, der næsten havde friet selv, Mødre og Tanter, der havde Døtrenes og Nièces Fuldmagt, ivrige Velyndersker, som nu Kammerherreinden, der gjerne vilde have Noget at tage Haand i og muligvis ogsaa havde Fuldmagt. I Række gled i hans Erindring de mange «Tilbud» forbi, næsten alle udstyrede med saa meget Gods og Guld, at det rigelig vejede op mod den ansete Stilling, de Paagjældende attraaede at gaa ind til; — de 300000, han havde tegnet ved Forbogstaverne til Dora Kranzes Navn, havde i mange af de tidligere Poster deres Sidestykke.

Saa forsvandt Smilet med Et. Der laa nu over de fine Træk en bitter, dødelig Alvor.

Han mindedes de lange Kampens Aar, hvori han, ikke hilst paa Gaderne af fordums Bekjendte, skyet som en Person, hvis blotte Nærhed var besmittende, levede i sin sørgelige Lejlighed ved Amagervold, som oftest kun søgt af Patienter i Søndervoldstræde og Gaderne der omkring. Og nu? Han vidste, hvad Hæder, Hyldest, kvindelig Efterstræbelse var værd; thi han vidste, hvad det var, han skyldte dem.

Han forvarede det lille Hefte igjen i dets Gjemme, lagde Hovedet tilbage i Lænestolen og hensank i Grublen, som han plejede, naar han ikke netop studerede eller skrev.

Det var hint evige Et og det Samme, Æventyret, der var overgaaet ham i den tidlige Manddomsalder, som forfra fyldte ham med navnløs Undren over, hvad et Menneskesind kan gjemme paa uden saa meget som at ane det; det var Kampen, Udløsningen, den sejrrigt vundne Forstaaelse, der atter i en Række lysende Billeder drog hen for hans indre Syn.

Det stammede fra de senere Drengeaars Kundskabs-

tørst og brutalt ensidige Udmærkelsestrang, han vidste det! Under Paaskud af «alsidig Dygtighed» eftertragtede han en Artium med Udmærkelse i alle Fag; da saa Maalet var naaet, følte han ikke en Gang Stolthed derover, dertil havde den hele Historie, Alt i Alt, kostet ham for lidt. Derimod havde den Fornemmelse været levende hos ham, at nu havde han gjort det første Skridt henad Vejen, og at Vejen vistnok var lang, men at der for et Fornuftvæsen kun gaves denne ene.

Derfor havde det været ham en saa umaadelig Forargelse, da Poeten, Skolens gamle afskedigede Dansklærer, havde mødt ham paa Volden og i Forbigaaende sagt: «Tretten Udmærkelser er en Modbydelighed, min kjære B.! Det er kun Pakæselet, enhver Sæk er lige god.» At saadan en ældre Person, der selv havde studert, saa ganske kunde miskjende «alsidig Dygtighed»! «Pakæselet!» Naa, Mennesket var jo Poet, Lyriker, klemte mod al sund Sans Tanken ind i Rim og Versemaal; og saa vidste han desuden fra gammel Tid, at han ikke hørte til hans Yndlinge. — —

Naar han nu tænkte tilbage, af hvilket forunderlig lydhørt Instinkt var saa ikke Dansklærerens Uvilje mod ham udsprungen! Men det var først i en sen Alder, at han havde faaet Agtelse for Instinkter. Netop derfor hørte ogsaa hint Møde med til det, han i sin ensomme Grublen holdt af at dvæle ved: han fik jo ved den Lejlighed for første Gang sagt saadan lige i Synet, at der var Noget, der manglede ham, og saa havde han opfattet det, som om det var den Anden, der var den Mangelfulde! — —

Saa ganske var hans Standpunkt endnu Skoledisciplens, at han i sit Rusaar hørte Forelæsninger i de flest mulige Fag og egenlig følte en hemmelig Lyst til at aflægge Prøve i dem alle. Medicinen, som han allerede fra sin tidlige Drengealder havde bestemt sig for, bød ham imidlertid snart Bifag nok til at fylde sin Hukommelses Jernhylder med Kundskabsstof af den forskjelligste Art.

I hans Studenteraar faldt netop hint offenlige Ordskifte mellem to lægevidenskabelige Berømtheder, der

vakte saa uhyre Opsigt i den medicinske Verden, baade her hjemme og i Broderrigerne. Var Medicinen væsenlig en Kunst eller en Videnskab? Var det Geniet, Gjætningsevnen, det anelsesfulde Blik ind i den menneskelige Organismes dunkle Værksted, der i sidste Instans gjorde Udslaget, eller var det den lovbundne Erkjendelse med de sikre Methoder og de almengyldige Resultater, der vandt den egenlige Sejr? Efter sin hele Natur maatte han nødvendigvis slaa sig paa den sidste Opfattelse, som han i den Grad ivrede for i Kammeraternes Kreds, at enkelte af dem bare paa Dril tog «Kunstens» Parti. I et gemytligt Lag, hvortil der til hans Forargelse var skrevet et Par Viser, mindede endog en munter Svend ham blussende af Punch om, at Digterguden Apollo ogsaa var alle brave Medicineres Gud. Heraf tog han saa Anledning til at holde en Tale, hvori han med bidende Spot skar løs paa denne Gud, der kjørte i Faëton med blanke Solheste over Himlen og alligevel havde den Ærgjerrighed at ville være Gud for en Videnskab, der blandt sine bedste Vaaben talte Thermometer og Mikroskop. Hvad skulde overhovedet deres stolte, klare Studium med en Gud?

Havde han i sine Skoledage ikke brudt sig om Poesi, saa lukkede han sig nu paa Trods fuldstændig til for den, læste end aldrig til Tidsfordriv blot en Roman og aflagde ved enhver Lejlighed frejdig og uforsagt en Bekjendelse om sin Afstumpethed, der i hans egne Øjne var Kjendetegn paa et mandigt Sind. Han kaldte sig selv for «normal».

Der var endnu et andet Medlem af den antike Gudeverden, med hvilket han følte sig paa Kant. Kammeraterne vare et Kuld lystige Medicinere af den sædvanlige Sort. Den af Havets Skum fødte Gudinde gjorde de, i den lave Aabenbarelse, hvori hun skæmmet og forvansket stiger op af Samfundets Pøle, til Gjenstand for en fræk, gemytlig, indenfor deres egen Kreds aabent vedgaaet Dyrkelse og hyldede hende ved de smaa Gilder paa Kandidatstuerne i mangen forsoren Libation. Ogsaa for

ham laa Fristelsen lige paa hans Vej, ganske som for alle de Andre; men den Udstilling af Ubeklædthed, Hospitalslivet førte med sig, virkede paa ham kun æklende og frastødende. Han udtalte ved Punchebollerne med stor Ligefremhed denne sin Mening, hvilket bare havde til Følge, at man i al Godmodighed grinte ad ham og sagde, det var Noget, han ikke forstod sig paa. Et Glimt af Forklaring fandt han derimod i en Bemærkning af en lyshaaret theologisk Student, som han til sin Forundring en Gang traf paa gale Veje. Theologen var slet ikke flov. «Man drømmer sin græske Drøm, det hører med i Udviklingen!» sagde han.

Disse Ord smagte han lidt paa. Netop ved samme Tid havde han læst et Par Afhandlinger om Farveblindhed. Som en flygtig Mulighed faldt det ham ind, om han egenlig ikke var sjælelig farveblind, saa han aldrig fik Kuløren med, skjønt hans Syn iøvrigt var skarpt og klart. Men en Mangel, der slet ikke føles, opfattes aldrig som Mangel. Han afviste hint flygtige Indfald med Foragt, kaldte sig ogsaa i dette Punkt for «normal» og fandt, at hans Udvikling var god, som den var.

Studiet var blevet hans Alt. Han drev det med en glødende Iver og utrættelig Arbejdsomhed, som gjorde, at Kammeraterne kaldte ham «Skrubhøvlen» — en Benævnelse, der tiltalte ham ganske overordenlig. Det knastede, gjenstridige Stof, Erfaringen bød, skulde jo netop beherskes og tildannes af den væbnede Tanke! Saa studerede han da fort, og for en Skrubhøvl blev han ogsaa ved den afgjørende Prøve i smigrende Udtryk erklæret af Professorerne.

En Slægtning af ham tog ham med paa Komedie Aftenen efter den bestaaede Examen. Han havde siden sine Børneaar ikke været i Theatret og kunde slet ikke længer huske. hvordan en saadan Forestilling i sin Tid virkede paa ham. Med en besynderlig Nysgjerrighed saa han Tæppet gaa op. Paa Scenen stod den Skuespillerinde, han i adskillige Aar daglig havde mødt gul og falmet saa omtrent paa samme Gadehjørne; — dér stod hun nu med sminkede Kinder, Pudderparyk og i en kort

storblomstret Kjole med udstaaende Pocher: Stykkets Handling foregik i forrige Aarhundrede!

Med den dybeste Undren blev han va'r, hvordan Komediegængere af begge Kjøn rundtom paa Bænkene gav sig den sceniske Illusion i Vold; og dog sad de jo dér, ligesaa tæt op til Orkestret som han, og kunde, selv uden Kikkert, se, at Damen, foruden Kindernes tykt paalagte røde Farve, havde trukket en, ikke mindre tyk, sort Kulstreg under begge Øjne. Uden at han selv vidste hvorfor, oprørte dette Sidste ham ganske særlig, og medens Huset drønede af Bifald over det vellykkede Spil, var det ham umuligt at se Tingen anderledes, end at det var den ham velbekjendte Fru A., der stod dér med nogle aparte Klæder paa foran Lamperne og skabede sig.

Hans udmærkede Examen skaffede ham et Rejsestipendium, og han tog paa Studiets Vegne til Paris. Her skulde han i en enkelt Oplevelse ligesom faa Besegling paa hele sit foregaaende Liv.

Da han en Aften drev om i Champs-Élysées, saa han i en Sideallé over Indgangen til en med klare Gasflammer oplyst Have: «*Bal mabille*» og gik af Nysgjerrighed derind for dog en Gang at tage det meget omtalte Etablissement i Øjesyn. Her vandrede i Gangene de samme «Fristelser», Kammeraterne som Selvfølge havde givet efter for, omkring i stort Tal — maaske ikke i og for sig kjønnere, men iførte langt dyrere Kjoler og med sviklede Silkestrømper paa, der forsvandt i højhælede lakerede Sko af en — han maatte indrømme det! — ubeskrivelig fiffig Form. Udstillingen morede ham, men fyldte ham med dyb Forbavselse til samme Tid. Han havde imidlertid ikke staaet som Tilskuer ret længe, saa kom en af «Fristelserne», efter et Par Gange at have vandret ham tæt forbi, med Et lige hen til ham, lagde begge sine Arme sammen om hans højre Arm, kigede ham op i Øjnene og sagde med sit mest bedaarende Smil:

«*Où souperons nous?*»

Hans eneste tydelige Tanke var, at Damen, ligesom Skuespillerinden hin Aften, havde en sort Streg under

hvert Øje, og at hun, ligesom denne, udførte en Rolle. Der kom en let Kvalme over ham; men med al ydre Ro svarede han, idet han frigjorde sig for hendes Berøring:

«Je ne soupe jamais, madame!»

Damen gjorde et Par Trin tilbage; hendes sorte Øjne fik et vredt Udtryk. Men da han stod dér saa støt som Den, der ganske mente, hvad han sagde, veg Forbitrelsen Pladsen for en besynderlig ironisk Undren. Hun trak paa Skulderen og sagde med svag Ynk, idet hun drejede sig om paa sine spidse Hæle:

«Pauvre garçon!»

Tre Minuter efter kom hun forbi, hængende ved Armen paa en lang, stiv Englænder med et ubevægeligt Bronceansigt og kjedelige Bakkenbarter paa fire Tommers Længde. Han gjorde sig selv det Spørgsmaal, hvordan det egenlig gik til, at Albions Søn, trods sit kolde Udvortes, saa aabenbart var under Paavirkning af alle disse Toilettekunster og al denne Maling, medens han bare følte sig frastødt og afskrækket derved. Kammeraternes gemytlige Latter lød i hans Øren sammen med den theologiske Students frimodige Ord om «den græske Drøm». Altsaa Englænderen, som forsvandt dér ved Udgangen, drømte? Han hørte nu en Gang til de Vaagne og Klartseende.

Saa snart han var kommen tilbage, blev han Distriktslæge i Fladkjøbing med en betydelig Praxis i Byen selv som i Oplandet. Hvor optaget han end var, fandt han dog Lejlighed til i medicinske Organer at forfægte sine særegne Synsmaader, som han altid fremsatte i et haardt, tørt, men forunderlig tydeligt Sprog, der blot af og til oplivedes af et spidst, glansløst Vid. Ved enhver Lejlighed ivrede han for Medicinen som rationel, «anvendt» Videnskab, almengyldig i sine Resultater som de evige Love selv. Det vakte hans uskrømtede Forbavselse, da en Dame, han længe uden Nytte havde behandlet for Kardialgi, efter en Udflugt til Kjøbenhavn leende fortalte ham, at hun var kommen sig fra det Øjeblik, hun mod hans udtrykkelige Forbud havde begyndt at spise Rug-

brød. Han var sig jo dog bevidst i sin foreskrevne Kur at have taget Hensyn til Alt — Alt!

Ikke af professionelt Nid, men alene i Medfør af sin Overbevisning var han idelig paa Færde for at forfølge «Kvaksalvere», hvoraf der i hint afsides Herred fandtes en Mængde. Egenlige Bedragere vare disse Godtfolk næsten aldrig, men kun fyldte af, hvad han fra sit Standpunkt maatte kalde en aldeles fornuftstridig Selvtillid, og medens næsten aldrig Nogen af dem gjorde positiv Skade ved sine Anordninger, føjede Hændelsen det saa løjerligt, at Mange bleve kurerede, hvad der billigvis forøgede Selvtilliden. Hvor saa Smeden i Vilsbæk i Retsmødet saa besynderlig frimodig paa ham, idet han med sin brede Mund sagde: «Jeg har nu engang Blekket, Hr. Dovter!»

Hin Retssag mod Smeden var det, der først egenlig gav Anledning til, at han kom i Berøring med Byfogden i Fladkjøbing, en Bureaukrat fra den rigtig gyldne Studentertid, Fætter til en af Landets ledende politiske Mænd og derved saa mærkværdig oplagt til at anse enhver mod ham begaaet Forseelse for en Helligbrøde mod «Idéen». Byfogden havde glemt hver Stump af sin Filosofi; men «Idéen» slog han om sig med: det var en gammel Vane fra «Foreningen».

I Betragtning af, at han havde tre ugifte Døtre, blev Doktoren paa Idéens Vegne trukken til Huset. — —

Hvor huskede han det tydeligt, at han strax ved første Øjesyn fandt dem grimme, knoklede, ubehagelige alle tre og egenlig aldrig fraveg denne Mening; hvor saa han det i Erindringens Hulspejl klart, med hvilke sindrige Fangtraade han ikke desto mindre var bleven omspunden, saa han, ganske efter Moderens Anvisning, under stor Generthed havde friet til den Ældste, der havde grebet til med begge Hænder; hvor kom den op i ham paany, hin resignerede Følelse af, at en Distriktslæge nu en Gang burde være gift, og at dette jo dog var det mest passende Parti for ham i Fladkjøbing og Omegn; hvor mærkede han i svag Eftervirkning sin Benovelse over de ivrige

Forberedelser til Bryllupet, ved hvilket den politiske Fætter havde givet Byfogden Tilsagn om at være med.

Og saa indstillede sig igjen Vendepunktet, Bruddet, Omvæltningen, Hvirvlen, hvori alle hans tidligere Principer og Begreber sugedes ned som i en Tragt for aldrig at komme op mere — saa indstillede det sig i et velbevaret Efterbillede Altsammen paany, overvældende, bedøvende og med samme Præg af absolut Ubegribelighed som den Gang! — —

Der kom en Skuespillertrup til Byen. Trods hans lydelig udtalte Utilbøjelighed vilde Svigermoderen partout have ham med i Theatret, og glad blev han, da en Bonde med Doktorsæde fastgjort midt i sin aabne Fjælevogn kom for at hente ham et Par Mil ud i Landet, netop som Damerne skulde afsted. Af Komediespil havde han nu en Gang faaet nok, og at første Elskerinde var en Dame af god Familje, der ifølge en heftig Tilbøjelighed havde ægtet en omrejsende Komediant, hvad brød han sig om det? Om dette Punkt havde han endog med et saadant Eftertryk sagt Svigermoder sin Mening, at han ogsaa af den Grund var glad ved at komme bort.

Men kort efter hans Tilbagekomst Klokken elleve om Aftenen blev der kimet paa hans Klokke. En Skuespillerinde ved Truppen havde faaet et Nervetilfælde, han blev anmodet om at komme strax.

Han traf paa Gjæstgivergaardens bedste Værelse en lidt afblomstret, men ret kjøn Dame i hvid, kniplingsbesat Natdragt, der i en myndig Tone bød en yngre blond Mand med et slattet Overskjæg at forføje sig bort, hvorpaa hun uden Overgang med mat Stemme begyndte at forklare ham sin Tilstand.

Hun var virkelig lidende.

Opdragen som et forkjælet Barn i et rigt Hjem, havde hun tidlig kastet sin Kjærlighed paa den dramatiske Kunst, men var ved alle Kjøbenhavns tre Theatre høflig, men yderst bestemt blevet afvist. Tilfældet havde saa omsider ført Indehaveren af det slattede Mundskjæg paa hendes Vej. Han var en lidet anset Provinsskuespiller og

stod langt under hende i social Henseende; men hun havde opmuntret ham saa ivrig, at Mennesket hurtig fattede, det var Meningen, han skulde fri til hende, og det gjorde han saa. Familjen stod forbløffet overfor den fuldbyrdede Kjendsgjerning. For ikke at fremkalde Skandale gav den sit Samtykke og drev selv paa, at Vielsen fandt Sted. Hendes Mødrenearv blev udbetalt hende, og nu begyndte hendes kunstneriske Omflakken, under hvilken hun tumlede fra en Provinsscene til en anden — blændende for en Tid Thespiskærrernes forsøgslystne Ejermænd ved sit fornemme Pigenavn og sine fra Hjemmet medbragte Smykker, idet hun uafladelig rev dem i Næsen, at hun havde, «hvad hun kunde leve af», hvilket vare mere, end nogen af de Herrer Provinsdirektører kunde sige. I hver Smaastad, hvor hun kom hen, ventede hun saa paa den store, gjennemgribende Sukces, der skulde aabne hende Adgang til Hovedstadens Theatre, og fik, naar Skuffelsen kom, regelmæssig sit Nervetilfælde. Heller ikke i Fladkjøbing var Skuffelsen udebleven, og nu laa hun der.

Alt dette kunde den nybagte Distriktslæge ikke vide. Et umiskjendeligt Dannelsespræg, der hvilede over hende, vakte hans Medlidenhed, og aldrig saa snart blev hun va'r det Indtryk, hun havde gjort, før hun krammede sit smertelige Selvbedrag, sit Ægteskabs sørgelige Historie, den grænseløse Fejltagelse, hvori hun med Hensyn til Manden havde gjort sig skyldig, ud for hans lyttende Øren. Det var Altsammen en i hver By gjentagen Komedie — en lille Øvelse udenfor Scenen; men det kunde han jo heller ikke vide. Paa ham virkede den i Kraft af hans ærlige, oprigtige Natur med Sandhedens Magt. Han blev rørt over hendes ulykkelige, spildte Liv og var altfor troskyldig til at skjule det.

Kunstnerinden besluttede i al Stilhed at forlænge Virkningerne af sit «Tilfælde» ud over det sædvanlige Maal. Hun gav sig med en vis Dygtighed Skin af at klynge sig til ham som en Støtte, et Værn, og han var allerede saa betagen af en splinterny, ham hidtil ganske ubekjendt Indflydelse, at Situationens Latterlighed aldeles

ikke blev ham aabenbar. Da han omsider gik, trykkede hun krampagtig hans Haand og tog det Løfte af ham, at han vilde se til hende den næste Morgen

Da han vandrede hjem, mærkede han, at hendes Fingre som en blivende Ild stadig brændte paa hans. Han følte et Oprør i sine Nerver, han aldrig før havde kjendt, og Tanken om de faa afdæmpede, kølige Kjærtegn, der som simpel Skyldighed vare vexlede mellem ham og hans Forlovede, fyldte ham med Et med isnende Gys.

Da han næste Morgen indfandt sig, traf han Kunstnerinden fremdeles sengeliggende, iført en nystrøgen, blændende hvid Natkjole og opfixet med alle et elegant Syge-Toilettes smaa hemmelighedsfulde Kunster. Fra hendes Person udgik en ejendommelig fin Duft, der allerede ved Indtrædelsen i Stuen betog ham som en let Rus. — Manden viste sig aldeles ikke i Dag — han var paa Prøve.

Saa snart han var kommen til Sæde ved Sengen, greb hun strax med Krampeiver hans Haand og tog fat, hvor hun den foregaaende Aften slap. Uvilkaarlig bemærkede han, at der under hendes svømmende Øjne var Levninger af hine Kulstreger, der tidligere havde paavirket ham saa frastødende. Men medens hun laa der og talte med kattesmigrende Stemme, mærkede han med Forundring, at her, i det skarpe Dagskær, tog hint den sceniske Illusions grove Kunstmiddel ham med, uden at han selv formaaede at gjøre sig Rede hvorfor.

Sagen var, at han allerede var dybt hildet i en Illusion, som kom indenfra og selv medbragte sin egen Belysning. Hvordan denne bratte Forandring var kommen, det Spørgsmaal meldte sig ikke. Med en mandvoxen Intelligens forbandt han en Drengs absolute Mangel paa indre Erfaring; hvad der rørte sig i ham, gav han sig hovedkulds i Vold, uden Omsyn og Eftertanke.

Damen i Sengen mærkede, at hun havde ham. Heraf tog hun Anledning til at æventyre sig endnu et langt Stykke udenfor sine Klagemaals sædvanlige Kreds. Hun fremstillede sig som en ved egne Fejl ikke mindre end ved Forholdenes Magt mishandlet Sjæl; hendes Higen

mod Scenen havde kun været et misforstaaet Udtryk for hendes Længsel efter et sandere og renere Liv.

Alt dette Lirumlarum virkede paa ham som en ædel, aldrig forhen hørt Musik. Det var, som svarede det med Tonen og Klingen fra et hemmeligt Rum inde i ham selv. Da en hvid Arm midt under al den bevægede Tale med Et løftede sig frem af Kniplingsærmet og lagde sig om hans Hals, bøjede han sig overvældet ned og trykkede Kys i Kys paa hendes halvaabne, brændende Mund. De sorte Kulstreger kom hans Øjne ganske nær, det forøgede kun Tillokkelsen.

Omsider gik han, fordi hun blidt mindede ham om, at det saa maatte være. Da han i Afstand saa Byfogden komme, gjorde han en Omvej om ad en Gyde med spidse, toppede Sten, hvor han Intet havde at gjøre. Det sædvanlige Formiddagsmaaltid i Svigerfaderens Hus indfandt han sig ikke til. Han følte det som en Umulighed at betræde det oftere.

Efter Aftale indfandt han sig paany hos Kunstnerinden henimod Aften. Forestillingen skulde lige til at begynde — Manden var fremdeles ikke tilstede.

Som en summende Brems havde i Dagens Løb den Tanke svirret om i den gode Dames forfængelige Hoved, at Doktoren her var Manden, ved hvem hun først egenlig skulde svinge sig op til det Maal, mod hvilket hun hele sit Liv havde higet. Han var saa afgjort betaget af hende, hun fantaserede sig op til at tro at være det af ham. Nu først skulde hun lære at kjende en stor Lidenskabs rensende Magt. Parthenias Rolle hørte blandt de mange, hun i sin Tid af bare Spillebrynde havde lært. «To Hjerter, ét Slag» — her var Digterordet virkeliggjort!

Og han, Tossen med den skarpe Forstand, han gik ind paa den spinkle Theateropfindelse med al dens Flitter af anløbne Talemaader; — for ham var det Altsammen nyt, stort, funklende af Lidenskabens Herlighed. Blot én Samtale endnu med tilhørende Omfavnelser, saa var han fangen med Hud og Haar. Et skjult, hemmeligt Forhold var hans aabne Karakter en Vederstyggelighed. Han foreslog en Flugt til Udlandet som det under de givne Forhold Allernærmeste, Naturligste.

Hun hørte paa ham med en forskrækket Undren over at have bragt en Mandsperson saa vidt, men slog til øjeblikkelig og uden Betænkning. Manden var en saadan Bagatel, at hun fuldstændig glemte hans Tilværelse. Uden Hensyn til, at hun kort forinden havde erklæret at hige bort fra Scenen mod et højere, ædlere Liv, udklækkedes i hendes indbildske Papegøje-Hjerne den Forestilling, at nu gjaldt det at lære Tysk og trænge igjennem som en stor Kunstnerinde i Tyskland — et Land, mod hvilket hun ligc med Et i Kraft af Blodets Slægtskab følte sig underfuldt draget: hendes Oldemoder var født i Eutin!

Meget undrede Byens Postmester sig, da et Bud fra Doktoren sent paa Aftenen bragte en skreven Seddel, hvorved han bestilte Vogn paa Rullen til næste Morgen Klokken fem for at blive befordret til en Jernbanestation sex Mil borte, og ikke mindre undredes Byfogden samt de to andre Honoratiores, der spillede deres Omgangs-L'Hombre hos Postmesteren, da denne kom ind og bragte dem Nyheden saa frisk, som den var. Da Kunstnerindens Mand i den tidlige Formiddag med tragiske Miner i Gjæstestuen fortalte, at hans Kone paa ubegribelig Maade var forsvunden uden saa meget som at efterlade et skrevet Ord, var der jo nok dem, der begyndte at fatte Mistanke; men de tav naturligvis forbløffede, da Byfogden med sin strængeste Mine erklærede, at en saadan Adfærd fra Doktorens Side mod ham var aldeles utænkelig. Da imidlertid Kusken ud paa Eftermiddagen kom tilbage med Kjøretøjet og berettede, at en tæt besløret Dame var stegen ind i Vognen udenfor Farverens Smøge, saa forstod Fladkjøbing altfor vel at stave og lægge sammen, til at Skandalen skulde kunne holdes nede. — —

Allerede under Kjørselen betoges de to Bortflygtende, som de dér i den graa Morgendæmring sad velindpakkede i Shawler og Plæder ved hinandens Side, af en besynderlig Forlegenhed og hældede sig, efterat nogle klamme Ord vare vexlede, med et Skin af at smaasove tilbage hver i sit Hjørne. Da de naaede Jernbanen, fornam de det ligefrem som en Lettelse, at Konduktøren anviste dem

Plads i en i Forvejen næsten fuldt besat Kupé. Ombord paa Damperen til Kiel følte Kunstnerinden det dog som en Pligt atter at vise sig kjælen. Hun hængte sig ved hans Arm og begyndte en sværmerisk Vandring op og ned ad Dækket. Der gik imidlertid en høj Sø, som inden kort Tid blev ganske overordenlig generende og tvang hende til at søge Kahytten. Søsyge og Erotik passe ikke godt sammen — det følte hun og tyede derfor ned i den fælles Damekahyt, hvad der atter skaffede ham en uforklarlig Lettelse.

Den følgende Formiddag ankom de til Hamborg. Hun var endnu udmattet og medtaget, de fandt det derfor raadeligst at tage ind paa et Hotel. Desuden havde de ikke nogen i Forvejen overvejet Rejseplan — de havde slet ikke overvejet!

Da Kellneren bragte Bogen, hvori de Rejsende indførte deres Navne, kom der egenlig først en Fornemmelse op i den bortrømte Distriktslæge af, hvad han havde indladt sig paa. Det var en tvingende Nødvendighed at indskrive hende i Bogen som hans Hustru — det erkjendte han saa klart; men en Magt. der var stærkere end han, førte hans Fingre, og det blev Kunstnerindens Navn, der kom til at staa, efter at han i Rubriken ovenover havde indført sit eget. Saa snart Kellneren blev Navneforskjellen va'r, ytrede han med rynkede Bryn, at Herskaberne formodenlig vilde have hver sit Værelse

Dette bejaede de Begge med febrilsk Hast. Saa snart Værelset var blevet anvist hende, erklærede hun saa underlig flov, at hun vilde trække sig tilbage for at gjøre en Smule Toilette. I en Tone, der ikke var synderlig mere behjertet, fremførte han et Forslag om, saa snart hun var færdig, at gaa ud at se paa Byen.

Efter et Kvarters Forløb viste hun sig igjen — pyntet og iført en anden Kjole, som havde ligget sammenrullet paa Bunden af hendes Vadsæk. Han undrede sig lønlig over, at han i Sygetoilettet havde kunnet finde hende smuk; hun saa jo visnet og halvfalmet ud, den nylig overstandne Søsyge havde desuden gjort Sit; og hvad var saa

dette for en Klædedragt — smagløs, afstikkende, fordringsfuld! Da hun paany hængte sig ved hans Arm, gav det et krampagtigt Ryk i ham, som han ikke kunde beherske. Hun mærkede det og tog, idet de traadte ud paa Gaden, Armen til sig.

Saa vandrede de da afsted for at bese den nyoprettede Malerisamling ved Alster-Basinet og kjørte derfra i Droske til den zoologiske Have. Kunsten ansaa hun for sit særlige Departement og holdt det for en Pligt mod sig selv at lægge for Dagen en hysterisk Beundring, som trættede ham ganske overordenlig. Kun med Møje fremførte han nu og da et Enstavelsesord og var glad, da Samlingen var gjennemgaaet. I den zoologiske Have byttedes Rollerne om. Med Hensyn til de fremmedartede Dyreformer var han vel orienteret og udbredte sig angaaende Dyrenes Levesæt og indbyrdes Slægtskab med en Iver og Interesse, som hun fra sit Standpunkt fandt yderlig prosaisk. Da de kom ind i Fugleafdelingen, bragte han hende ligefrem til Fortvivlelse; for hende vare alle de hoppende Smaaskabninger med de af mange Stavelser bestaaende Navne Hip som Hap, og da han tilsidst formelig talte sig varm for at sætte hende ind i Forskjellen mellem Dvergpapegøjer og Selskabsfugle, kom den Ugenerthed, hvormed hun var vant til at behandle Manden, uvilkaarlig op i hende, og hun erklærede ham med tørre Ord, at nu kunde det være nok.

Han tav forlegen; uden at mæle et Ord tilbagelagde de Vejen til Hotellet. Kellneren stod i Porten; han aabnede som Selvfølge Døren til Restavrations-Salen for dem og betjente dem under det paafølgende Maaltid med en Gravitet, der forøgede Uhyggeligheden mangfoldige Gange. Det var blevet Aften; Ingen af dem havde Lyst til at gaa ud igjen, og en Samtale var det dem umuligt at faa i Gang. Kuet af Kellnerens strænge Mentor-Øjne sagde hun ham et koldt Godnat og lod sig lyse op paa sit Værelse.

Han drak Resten af den fra Maaltidet levnede Vin, tittede i Aftennummeret af et hamborgsk Blad, uden at have Forestilling om, hvad han læste, og sagde uafladelig

ved sig selv, at nu var det attraaede Øjeblik der, nu! De vare jo flygtede bort sammen, han skulde og burde være optændt af Lidenskabens Glød, og det var han ogsaa; et Glas Vin endnu! — Hvad var det dog, det dumme Blad der sagde om det andet franske Kejserdømmes skjulte Magtsvækkelse? Nu havde han begyndt forfra fem Gange og alligevel ikke faaet fat paa Meningen. Forstaar sig! han burde ogsaa være i en saadan Stemning, at Meningen af Alverdens Avisartikler blev borte for ham. Han var jo betaget af Kjærlighed, rasende, overvældende, for første og eneste Gang i sit Liv. Saadan var det altsaa at være forelsket, stærkt og uimodstaaeligt? Et Glas Vin? Flasken var tom.

Uvilkaarlig rejste han sig op. Ved Nøglebrættet stod Kellneren, stram og korrekt, med Nøglen til hans Værelse i Haanden og fulgte, forbindtlig, men kold, med et tændt Lys op bagefter ham.

Da Døren havde lukket sig efter den sortklædte Skikkelse, blev han et helt Kvarter staaende opret ved Bordet, ubevægelig som en Støtte. Det forekom ham saa afgjort, at han burde liste sig sagte hen og banke paa hendes Dør; det stillede sig for ham som en Skyldighed. Ja vist, nu — det maatte jo ligefrem drive ham, hale ham afsted. Han syntes saa bestemt, det maatte! — — Men Benene lignede Jeppes: de vilde ikke!

Saa skænkede han sig et stort Glas Vand, som han skyllede ned i et eneste Drag, og nu var han lige med Et bestemt paa at gaa i Seng. Netop som han kastede Frakken, hørte han den elektriske Klokke ringe fra et Værelse i Nærheden, hvorpaa Kellnerens højtidelige Fjed strax efter gjenlød ude paa Trappegangen. Men han agtede ikke derpaa. I hele to Nætter havde han saa godt som ikke faaet Blund i sine Øjne. Søvnen kom over ham med uimodstaaelig Magt; saa snart hans Hoved berørte Puden, var han slumret ind.

Han sov i ti Timer. Skamfuld over, at Klokken var bleven saa mange, sprang han ud af Sengen og ringede halvpaaklædt efter Kaffe. Da Kellneren bragte ham den,

bemærkede han i en henkastende Tone og med et underfundigt Blik i sine ikke mere strænge Øjne, at den Dame, som i Gaar kom sammen med Hr. Doktoren, var rejst nordpaa med Toget Klokken sex i Morges.

Saaledes forholdt det sig virkelig. Efter at have siddet paa sit Værelse et Par Timer, fordybet i Betragtninger af samme Art som dem, der ved Avisen havde fyldt ham, var Kunstnerinden pludselig bleven optændt af en rasende Vrede over hans Koldsindighed. Da hun saa langt om længe hørte ham blive lukket ind paa sit Værelse af Kellneren, rystedes hun jo nok et Øjeblik af en brat Angst — hun var en født Dame; men da Lyden af de afmaalte, bortvandrende Fjed tabte sig paa Trappen, uden at han øjeblikkelig som en bønfaldende Hyrde indfandt sig ved hendes Dør, kom Ydmygelsen og Forbitrelsen op igjen med en Heftighed, der var nær ved at kvæle hende. Atter begyndte det at surre i Papegøje-Hjernen, og hendes løbske Forfængelighed fik i Hast det bestaaede Æventyr lavet om til noget helt Nyt. Hun var ved skændig List bleven lokket bort fra sin Mands Side; vistnok havde hun et Øjeblik ladet sig besnære, men som Dannekvinde af den over hele Landet agtede Familje havde hun i det afgjørende Øjeblik modstaaet Forlokkelsen og frigjort sig fra de fangende Garn. Hvad hun nu behøvede, var hendes Ægtefælles og Samfundets Tilgivelse, saa vilde Sindsrystelsen — det var hun saa overbevist om! — bevirke, at hendes Genius sprængte Puppen og udfoldede de Psykevinger, der hidtil vare bundne. — Hurtig, et Telegram!

Der laa en Bunke Blanketter paa det lille Skrivebord ved Vinduet. I en Fart fik hun malet nogle Ord op, stilede til »Skuespiller P., Fladkjøbing, Dänemark«, og ringede saa paa Kellneren, hvem hun paalagde at besørge Telegrammet afsendt endnu samme Nat. Med det Samme bebudede hun sit Opbrud til tidlig den næste Morgen. Hun havde sat Manden Stævne i Fredericia. Eftersom hun altid havde været Kassemester, var hun rejst velforsynet med Mønt hjemmefra. Hun formaaede med Lethed at klarere sin Regning og løse sin Billet uden at sige Prosaikeren

derinde et Ord. Et Øjeblik blev hun dog betagen af Nysgjerrighed, blandet med Rørelse. Om han nu sad kæmpende med sig selv, ensom og længselsfuld i den mørke Nat? Hun aabnede sin Dør paa Klem og listede sig paa Taaspidserne ud paa Gangen, hvor Gassen nylig var bleven slukket. Hvad var det for en afmaalt, skærende Lyd, der hørtes noget borte, netop i Retning af hans Værelse? Du gode Gud, ja, saadan var det: Uhyret snorkede! — —

— Indehaveren af det slattede Mundskæg mødte punktlig i Fredericia. Da han væsenlig levede af sin Kones Penge, gik han med Beredvillighed ind paa den attraaede Forsoning, som han i Stilhed lovede sig selv at gjøre det størst mulige Nummer ud af. Regningen slog heller ikke fejl. Fladkjøbing satte sit Stempel paa Sædelighedens Sejr over Forvildelsen ved at fylde det lille Theater tre Gange i Træk og klappe som rasende ad dem begge To. Saa rejste Selskabet til et andet nærliggende —kjøbing, som dog ikke viste sig nær saa begejstret.

Hvis Udpibning overhovedet var anvendelig overfor en Distriktslæge, vilde han derimod ganske sikkert være bleven udpebet. Han kunde ikke undgaa at vende tilbage til Fladkjøbing for at bringe sine Anliggender i Orden, og selv om det ikke havde været saa, var den brat opkomne Skam og Fortrydelse saa levende i ham, at han vilde have valgt det som en selvpaalagt Bod.

Fladkjøbing gjorde Intet for at mindske den. Gjennem dets ophøjede Styrer, Byfogden, fik dets sædelige Harme et officielt Udtryk. Med Guldsnor om Kaskætten indfandt han sig hos ham for at forlange hans Ansøgning om Afsked fra sit Embede som Distriktslæge — »ganske kort, bare for en Forms Skyld«: Afskeden var ham sikker nok! Som Privatmand leverede han ham derpaa fra Datteren den modtagne Forlovelsesring tilbage og forlangte med værdig Kulde den, Datteren havde givet ham. Som Privatmand tilraadte han ham fremdeles med samme værdige Kulde at lade sig lægge under Observation paa en Sindssygeanstalt; eftersom han selv var Læge, vilde han vel nok kunne erhverve en

Attest for momentan Sindsforvildelse, som vilde tjene til at dæmpe Skandalen.

Saa satte han Kaskætten med Guldsnor paa igjen og gik — uden at hilse

Den ensomme Mand blev siddende ubevægelig i sin Stol og sad der endnu, længe efter at Mørket var faldet paa. Hans Strube var som sammensnøret, hans Tunge havde en bitter Smag, som havde han slugt Galde, og saa borede Byfogdens Afskedsord sig bestandig forfra ind i hans Øren, saa han mærkede Virkningen som en gloende Stift. Saa vidt havde han altsaa i et Par korte Døgn bragt sig selv? Denne blodige Haan kunde virkelig bydes ham? Lade sig erklære for sindssyg? Og dog — her brød han ud i en skraldende Latter, hvis Lyd forfærdede ham selv — hvorfor ikke? Han havde jo været det! — —

Hvordan var alt dette kommet? Han, der gjorde sig til af sin klare Forstand, som mente at have tænkt, prøvet, forsket og erfaret, han var i et Nu blevet overrumplet af Noget, der maatte have levet forborgent i ham, der havde boret sig frem ad Snigveje som en skjult Ild, hvis Tilstedeværelse Ingen aner, og da saa dette Kvindemenneske havde klemt om hans Haand og set vulgært smægtende paa ham med sort Maling under begge Øjnene, saa var det brudt ud i Flammer. — Ja, saadan var det. — —

— Dette Kvindemenneske! Hvor var hendes hysteriske Forløjethed ham nu saa gjennemsigtig klar! Men mere end Skammen over Anledningens Uværdighed, mere end den visse borgerlige Ruin, nagede det ham, at alt dette havde som et dulgt Anlæg levet i ham, uden at han havde havt Anelse derom. — —

Han hørte Raab og Støj udenfor, netop som Schwarzwalder-Uhret paa Væggen slog ti. Det var en Flok, der kom fra Theatret, hvor Kunstnerinden og hendes Mand for sidste Gang i deres Liv, til den sejrende Morals Ære, havde høstet Klap og Kranse. En ubestemt Trang til endnu at slaa et Slag for Moralens Hæder havde bragt en Del af Tilskuerne paa de simplere Pladser til at lægge Vejen

om ad den Udkant, hvor Doktoren boede. At hele Huset laa saa mørkt og dødt, var dem jo nu vistnok en Skuffelse. Ikke desto mindre fløj der et Par Sten mod Ruderne, af hvilke flere med Klirren bleve slaaede ind.

»Raden er stukket af!« hørte han en grov Stemme sige udenfor. Endnu en Sten fløj mod et af Vinduerne; men da der ikke var Udsigt til yderligere Sjov, drev Hoben syngende og hujende videre.

Han havde siddet som troldbunden, opfattet det Altsammen i taaget Fjernhed, som angik det ikke ham. Da det igjen var blevet stille, flyttede han uvilkaarlig den ene Fod og kom derved til at knase en stor Glasflis, der var slynget hen foran hans Stol. Som i Glansen af et Lyn stod i samme Øjeblik Optrinet paa »*Bal Mabille*« levende for ham, og atter lød det med ironisk Medynk i hans Øren:

»*Pauvre garçon!*«

— Ja, dér var Løsningen! Hvad der i Ungdomskaadhed havde givet sig Luft hos Kammeraterne, frejdigt og forsorent, som Noget, der hørte sig til, det var, i Kraft af selve Forsorenheden og Ungdommeligheden, tidlig brændt af som et uskadeligt Blus, hvorimod han, der saa' ned paa deres Løjer som noget Anstødeligt og Grimt, med al sin indbildte Overlegenhed havde været en indtil Latterlighed forhutlet Person. — »Farveblind«? Ja, i en vis Forstand havde der manglet ham en Sans; og dog: manglet havde den ikke! Den Fusel de Andre tidlig lod futte af, den var bare hos ham bleven sparet op, for i hans modne Alder gjennem denne ene afsindige Dumhed at afsvide hele hans Existens. — *Pauvre garçon!* det var det rette Ord: en Stakkel havde han været. — —

I hvilken Grad hans Existens var ødelagt, derom skulde han faa Vished, saa snart han kom til Kjøbenhavn. Den politiske Fætter var naturligvis af Byfogden bleven underrettet om den mod »Idéen« forøvede Krænkelse og fandt øjeblikkelig, at her var en Overtrædelse, som han og hans Parti burde tage sig af. Ikke blot havde han udtrykkelig lovet at komme til Bryllupet, han havde ogsaa med Interesse omtalt dette Giftermaal ved en politisk Middag og paa gi-

ven Anledning bekræftet Nyheden, endog hos en Minister. Han vilde selvfølgelig nu være udsat for at give ubehagelige Forklaringer, i hans Person var Alt, hvad der var dydigt og ædelt i Danmark, behandlet med Ringeagt og Haan. I samme Grad, som Forbrydelsen var uhørt og ufattelig, burde Straffen være eftertrykkelig, ligefrem ihjelslaaende.

Og et saadant Sammenhold var der i den Kreds, der den Gang dominerede Landet, at den forhenværende Distriktslæge mærkede dens Indflydelse i enhver Berøring, selv af den tilfældigste Art, mærkede den i Blikke paa Gaden, i henkastede Ord paa en Kafé, mærkede den som en bevidst gjennemført Udestængning, i hvad han saa tog sig til. Det var et i Vaaben kaldt Samfund, han havde imod sig; al Modstand var frugtesløs, Støtte ikke at finde paa nogen eneste Kant. Saa blev han da forslaaet til hint ensomme Hus ved Amagervold, med Praxis i Søndervoldstræde og Gaderne deromkring, tærede paa de faa Tusinde, han besad, gik Spasereture paa den øde Fælled, og ved aldrig at vise sig i den egenlige By opnaaede han omsider, at hans Tilværelse helt blev glemt.

Saa levede han da i Fattigdom og Ensomhed, grublende over det Skete, optrevlende det oprindelig Uforstaaelige i stadig fornyet, bestandig sikrere Forstaaelse, pint af Skam, ikke just over selve Forvildelsen, men over at det havde kunnet tage ham med, saa han saa brat var kommen til at begaa den. Her var noget Forsømt at efterarbejde, det erkjendte han. Iøvrigt ansaa han sit Liv for afsluttet, som var han en Olding, mæt af Aar. De Kvinder, han i sin Praxis traf, vare lidet fristende, og at der i Verden fandtes andre, det faldt ham aldrig ind.

Saa bragte en Marskandiser i Prinsensgade, hvis Kone han havde kureret for Lungebetændelse, ham en Aften som Foræring en Stabel Bøger, der lugtede af Muggenhed, og som Manden da ogsaa havde havt staaende i sit Vindue godt og vel ti Aar. Han forstod, at det var saadan et Slags Honorar, hvorved Marskandiseren vilde vise ham sin Erkjendtlighed, og da i saare mange Tilfælde baade Honorar og Erkjendtlighed ganske udebleve, saa takkede han den

brave Handelsmand for hans gode Vilje og greb, saa snart han var gaaet, paa Maa og Faa en af Bøgerne.

Det var et Bind af Goethes Skrifter — hans «*Sprüche in Reim und Prosa*». Siden sin Skoletid havde han ikke læst en rimet Linje. Med en vis Nyfigenhed begyndte han at læse; — det var jo lutter korte Stumper, han kunde holde op, naar han selv vilde.

Men han holdt ikke op saa snart.

Ikke blot fandt han en Mængde Tankestof, han selv tidligere havde havt fat paa, fremsat saa friskt, saa nyt. at han opdagede hidtil upaaagtede Sider derved; men den metriske Form paavirkede ham som noget Pudsigt og Fornøjeligt, han nok holdt af at tage med.

Ud paa Natten greb han efter et andet Bind; det var «*Dichtung und Wahrheit*», Goethes berømte Selvskildring, hvor alle den virkelige Oplevelses smaa Ujævnheder lempelig ere overdækkede, men hvor et stort Menneskes store Selvopfatning lyser igjen som fra et med yderste Kunst planslebet Spejl. I Løbet af tre Aftener slugte han den fra Ende til anden.

Forstaaelse! Det var jo det, han selv havde eftertragtet og mente at have fundet. Gjennem Forstaaelsens Tydelighed lod han sig lokke til fortsat Læsning, ogsaa af det, der udtrykkelig meldte sig som Digt. Og Forstaaelsen, den brede, ufattelig sikre, saa ganske lig Solens Afbillede paa det rolige Hav, i Dybde og Klarhed — det mærkede han! — saa uendelig overgaaende hans, den talte netop fra de rimede Linjer i «*Faust*», og Verslyden smigrede ikke blot Øret, den gav — han maatte indrømme det! — ligefrem det Sagte en selsomt øget Tydelighed og Beviskraft. Og han, som havde anset det for et halvt Daarekiste-Indfald, at Nogen satte sine Tanker paa Rim! Men dette var ikke hans eneste Forsyndelse. Ogsaa her havde han gaaet om som Den, der manglede en Sans, og ansaa dens Tilstedeværelse hos Andre for en Mangel. Havde han istedetfor blot at læse om Væv, Knokler, Hinder og Fibrer ogsaa været tilbørlig opmærksom paa det, som foregik bag Hovedskallens lukkede Rum; havde han

istedetfor udelukkende at bruge Thermometer og Mikroskop ogsaa kastet et granskende Blik ind i det indre, sjælelige Liv, saa havde Forraskelsen aldrig i den Grad sat ham en Voxnæse paa og gjort ham til Nar for sig selv og Alverden. Men Sagen var, han havde været afstumpet, tillukket, dum mere, end han selv indtil fornylig anede. *Pauvre garçon*, ja, en Stakkel tilvisse!

Blandt de af Marskandiseren bragte Bøger var der ogsaa et Par Romaner af Balzac. For Afvexlings Skyld begyndte han paa en af dem, men var paa Grund af dens udtværede Omstændelighed i Førstningen nær ved at lægge den fra sig igjen. De uventede sproglige Vanskeligheder eggede ham imidlertid. Han mente jo at forstaa Fransk ganske godt og maatte saa her undertiden slaa Gloser op, Linje efter Linje; saa tog han da det Hele som en Sprogøvelse og blev ved.

Det varede ikke længe, inden han med Betagethed mærkede, at Forfatteren var en synsk Mand, der i den Grad havde Evnen til at gjøre Andre synske, at den lille bretagneske By med dens fra fjerne Tider stammende Bygningsstil og dens løjerlige, langs Flodløbet i Terrasser lagte Haver, ikke mindre end de, for al hans umiddelbare Erfaring vildfremmede og ingenlunde særlig interessante Personer stod brændt ind i hans Forestillingskreds med al det Selvoplevedes Kraft, saa han blev spændt paa Begivenhedernes videre Forløb, fordi han saa ganske og fuldstændig forstod. Dette var nemlig Synskhedens Frugt! Men den Forstaaelse, der her groede op, var grenet og sammensat, forviklet som et i Uorden geraadet Garnnøgle, hvis Knuder dog alle omsider med næsten kjærtegnende Varsomhed løses, og trods en mangelfuld Kunsts mangen Gang helt utaalelige Brede holdt denne Løsningens Overlegenhed ham uafladelig fangen.

Dette var netop Mad for ham! Forfatterens hele Methode stemte saa forunderlig med den, hvorpaa han selv ved Natur og Studium nu engang var anlagt. Da de Bind, som Bogstabelen indeholdt, vare gjennemlæste, kjøbte han sig andre og blev stadig ved dermed. Men midt

under Læsningen tog han bestandig sig selv for igjen, blev sin egen Balzac, reviderede sin Vildfarelses Proces gjennem alle dens Akter, bemestrede sig den med Erkjendelsen Tødddel for Tøddel og var glad ved at være bleven Herre over det, der først havde overrumplet ham som en Hemmelighed, han sig selv uafvidende gjemte paa, og saa bagefter havde fyldt ham med isnende Rædsel over den Gaade, der for hans indre Syn stirrede paa ham med Gorgonens Øje. Igjen sagde han sig selv, at af Fantasiens Mishandling var Fantasteriet slaaet ud; det var en Selvantænding, som naar i et Skibsrum Vareballer stuves for tæt.

Men han var jo paa Veje til at blive sund! Pludselig blev Franskmanden ham dog for indviklet og tør, han fik med Et Lyst til at læse noget Dansk; saa var nogle af Øhlenschlægers Ungdomsdigtninger faldne ham i Haanden. Det stærke Indtryk af Forstokkethed og Sindstranghed, der endnu hvilede over ham som en Mare, gjorde, at denne frodige, uudtømmelig rige Poesi virkede ganske paa ham som paa den Tid, da den kom frem, og fyldte ham nøjagtig med samme Fornemmelse af Sundhed og Lykke. Det var som et styrkende Bad i grønne, gyngende Saltvandsbølger; for hver gjennemlæst Digtning mærkede han, hvor de sjælelige Safter strømmede med en Liflighed og Ligelighed som aldrig før i hans Liv; den aandige Funke i ham blev nu først blæst i klar Flamme; det var, som tog han gjennem hint enestaaende digteriske Gjennembrud sig selv og sit Sprog forfra i Besiddelse. — —

— — Saavidt var Professoren kommen i sit Tilbageblik. Nu sprang han med Et op, strøg Haanden over Panden, gik saa hen til den lille Hængereol, i hvilken hans Yndlingsbøger vare opstillede, og tog et tyndt Bind, kostbart indbundet i hvidt Pergament med indtrykte Guldprydelser og med blodrødt Snit. Det var Øhlenschlægers «Stærkodder» i Originaludgaven fra 1812 med den slette Tryk og det fine staalstukne Titelblad — Udsoningens mægtige Digt, paa hvilket kritiske Tusser have gydt deres Spyt. Allerede ved sin brede, mangeartede Men-

neskefremstilling havde Tragedien taget ham med; dog var det i Kraft af selve Grundtanken, at den var bleven hans Yndlingsdigt. Ogsaa han havde gjort Bod som en Helt, det vidste han! Tankefuldt gled hans Øje ned ad Siderne.

Pludselig viste der sig paa hans alvorlige Ansigt et Smil: Thors Gode, blussende af Stolthed og Kraft, og saa den lille Provst Eilersen! Han havde vist den gejstlige Mand med hans visne Bagtalelse altfor megen Ære! Nu gik det føst egenlig op for ham, hvorlunde det havde sin velgrundede Betydning, at Skæbnen efter mange Aars Forløb i Selskabslivet havde ført ham sammen med denne Kirkens Stridsmand paany. Hans Højærværdighed, som forlængst havde arbejdet sin græske Drøm — for den theologiske Student var ingen Anden end ham! — ind i en ægte kristelig Udvikling, var i de sidste Aar blevet betalt Samvittighedsraad for Enkefru P., med hvilken Benævnelse Kunstnerinden nu kaldte sig.

Efter mange og bitre Skuffelser havde hun for en Del Aar siden, samtidig med, at der tilfaldt hende en betydelig Arv, uigjenkaldelig taget Afsked med Scenen og var med det slattede Mundskægs Ejer vendt tilbage til Privatlivet. Saa længe hun havde Manden at regere med, var Tiden ikke falden hende særlig lang; men efter hans Død havde hun i sin Enkestand som en ny Kunstart til Tidsfordriv slaaet sig paa den religiøse Anfægtelse, og i Kraft af den Lov, der altid drager beslægtede Sjæle sammen, var Hans Højærværdighed blevet hendes udkaarne Sjælesørger. Det havde været hende en Lise at fremstille Professoren for ham som en Belials Søn, udstyret med al den bibelske Slanges lumske Overtalelse, og da hans gamle Studenterkammerats voxende Ry længe havde været den nidkjære Mand en Torn i Øjet, var han med stor Iver gaaet ind paa denne Opfattelse. Fra ham var den gamle, glemte Historie gjennem Meddelelser i Krogene begyndt at sive ud paany, uden dog at gjøre nogen rigtig Virkning: Professoren vidste, at det Altsammen stammede fra ham. Men at saaledes nu, da han stod paa sin Be-

rømmelses Højdepunkt og til sin inderste Marv var bleven en Anden, den gamle Forfølgelse i et mat Efterbillede var bleven levende igjen, det var kun en ny Anledning for ham til ikke at glemme, men altid tage det velkjendte Thema op forfra. Det var just, som det skulde være!

Professoren stillede det lille Bind tilbage paa dets Plads og satte sig paany tilrette i Stolen.

— — Ja, hvor besynderligt var det kommet! Netop ved hin Tid, da det saa levende paatrængte sig ham, at nu havde han ved aarvaagent Arbejde gjenskabt sig selv, netop ved hin Tid ændredes i Forhold til hans Livsgjerning hele hans tidligere Syn.

Høkerens lille Pige et Par Huse fra ham var bleven syg af Underlivsbetændelse, og inden Sygdommen endnu havde naaet sin Krise, viste Barnets ene Lunge sig stærkt angreben. Hvis han her skulde følge den sædvanlige Behandlingsmaade, vilde de Lægemidler, der vare nødvendige for at bekæmpe den ene Sygdom, aldeles afgjort tjene til at forværre den anden. Saa faldt det ham som et Lynglimt ind at bygge en lille Hytte af Lærred om Vuggen og uafladelig indenfor dette trange Rum at lade stænke Eddike paa rødglødende Strygebolte. Ved Indaandingen vilde den syge Lunge helbredes, uden at den anden Sygdom derved fandt Næring. Det Hele skyldtes en øjeblikkelig Tanke. Som han stod ene i Stuen bøjet over Vuggen og i det lille blege Ansigt opdagede sikre Tegn paa, at Livet var i Færd med at vinde Sejr, mindedes han hint Udsagn, der i hans Studentertid saa dybt havde forarget ham, at Poeter og Læger havde samme Gud. Det var, som saa han den guldlokkede Apollo i sin hvide Linkjortel med den blanke Lyre i Haanden staa højt paa Olympens Tind med guddomsmild Ironi; det brusede om ham som tonende Strænge, nu forstod han det dybe Tankeblik i Mythens Ord. Han knælede ydmygt ned ved Barnets Vugge, erkjendte den linklædte Gud for sin Gud og bad ham under strømmende Taarer om Afbigt.

Og nu stod den inderste bevægende Tanke i hans Gjerning ham klar. Vistnok kom det an paa Forsk-

ning, Methode, Lov; men Anvendelsen, Brugen, Ændringen i i det enkelte Tilfælde beroede ligefuldt paa «Blikket», som Smeden med nærgaaende Uforskammethed havde sagt. Og «Blikket»? Det beroede atter paa en brat Indskyldelse, det kom fra Sindets Grund, det stod ikke under videnskabelig Kommando, det stammede fra et Drag af Musernes Kilde, den tankebefrugtede Gætnings evige Væld — det samme, hvoraf Kunsten og Digtningen øste. Hans Gjerning var i sit inderste Væsen en Kunst — nu erkjendte han det klart; — ogsaa Digtningen kvævede Forskning, Iagttagelse, Brug af den sikkert opfattede Lov!

Men fra det Øjeblik, han indsatte Gætningen i dens Ret, fra det Øjeblik stod den ham ogsaa bi som en hemmelighedsfuld, magisk Kraft. Thi nu begyndte først de «geniale» Kure, hvorved han saa hurtig indtraadte i Rækken af sit Fags anerkjendte Storheder, og som altid ad en overraskende Gjenvej førte til Maalet, om end hans Valg af Midler ikke sjeldent fyldte adstadige Kaldsfæller med Undren og Tvivl.

Hvilken Opsigt gjorde det i det selvsikre, men af Udlandets Dom dog altid slavisk afhængige Kjøbenhavn, da et fransk medicinsk Tidsskrift ikke blot i Oversættelse trykte den Afhandling, det hjemlige videnskabelige Organ under et intetsigende Paaskud havde sendt ham tilbage, men ogsaa ledsagede den med en smigrende Efterskrift, som gav Stødet til en Forhandling, hvori Berømtheder fra Tyskland, England og Italien toge Del. Den ubekjendte Fattigmands-Doktor blev med Et til en af Alverden søgt Mand, og Kuren paa den svenske Prins, hvortil han udtrykkelig var bleven forskrevet, satte Kronen paa Værket. Verden smilede til ham, Indbydelser i langt større Tal, end han kunde og vilde efterkomme strømmede ind til ham hver Dag, og da hin store lægevidenskabelige Kommission skulde dannes, blev han med Alles Billigelse indsat til Formand.

Verdens Haardhed havde han i sin Tid taget som en forskyldt Straf; dens Glemsel havde han baaret med Taalmodighed i Betragtning af det Meget, der i Kraft af den

under en styrkende Ensomhed var groet op i hans Sjæl. Men den Venlighed, der nu paa én Gang vistes ham, den fyldte ham med Væmmelse, den berørte ham som en Vederstyggelighed, hvis ublu Selvblottelse han neppe kunde fatte.

Hans bratte Forvildelse, Skandalen, han havde afstedkommet, var paa ingen Maade glemt; man var bare med Et begyndt at se derpaa med andre Øjne. Den blev fortonet hen, smilet ad, bortforklaret som en intet sigende Bagatel eller vel endog anført som Exempel paa en excentrisk Genialitet. Den politiske Fætter gav ham paa en Soirée et rigtig gemytligt Haandtryk og tog ham tilside bare for at bevidne ham sin Glæde over, at han var valgt til Kommissionens Formand: han var «en Kraft», man til Samfundets Held endelig var bleven opmærksom paa, og af hvilken der fremdeles var saa usigelig Meget at haabe! Han forstod saa udmærket godt, at dette var en Haandpenge for at hverve ham for «Partiet», der ikke mere beherskede Landet slet saa enevældigt som sex Aar i Forvejen, og som derfor saa smaat saa sig om efter Rekruter. Og inden han endnu var kommen sig af sin Forundring over denne Maddings Naivetet, indløb der til ham et Brev med «Fladkjøbing» i Poststemplet. Han kjendte Haandskriften: det var fra Byfogden, som i Mellemtiden paa Grund af sit nære Forhold til «Idéen» var bleven Etatsraad og Ridder. Han indbødes med bureaukratisk Venlighed til engang dog at besøge den lille By, hvor han havde «begyndt en Løbebane, der senere var bleven saa hæderfuld»; Gjæsteværelset i Gavlen — han huskede det nok: med Udsigt over Fjorden? — vilde til enhver Tid staa til hans Raadighed. — De knoklede Døtre vare alle fremdeles ugifte, han vidste det. Han greb om sin forhenværende Svigerfaders Skrivelse med en Ildtang og puttede den i Ovnen.

Men dette var kun en Indledning. Fra nu af antog Verdens Venlighed evig og altid den besynderlige Form, at den med Vold og Magt vilde gifte ham bort!

Netop ved denne Tid var han i et historisk Kildeskrift stødt paa en Beretning om hin mærkelige Ed, hvor-

til af begejstrede Lærlinge den store Oldtidslæges Navn var knyttet — et Munkeløfte endnu inden der var Middelalder og Munke, et heltemodigt Tilsagn om Offervillighed og Taal. Han havde følt sig selsomt greben af de Krav, der her, sammenfattede af et dunkelt Instinkt, stilledes til Dyrkerne af hans «Kunst» — saaledes kaldtes den udtrykkelig! — og han arbejdede endnu med det Indtryk, han havde modtaget, da han en Ugestid efter i en lidet kjendt Fortælling af Balzac, hvis talrige Bind han i sin Fritid stadig vedblev at gjennempløje, stødte paa en Bemærkning, der atter opfriskede det, og som syntes udtrykkelig rettet til ham. Den bizarre Menneskegransker udtalte jo dér i sit underlige Sprog, at naar Den, hvis Levnet har været kysk, for Alvor har Brug for sit Legeme som sin Sjæl, saa er der Staal i hans Muskler, intellektuel Klarhed indblæst i hans Hjerne, til samme Tid som hans Vilje faar en ufattelig Styrke, fyldt af den hvide Magis dæmoniske Kraft.

Den skarpe Nutidsrøst kastede Lys over Oldtidens dunkle Sagn. Det var, som om en Erkjendelse, der havde ligget bunden i ham selv, ved denne Overensstemmelse pludselig var bleven iklædt Ord. Han fattede det nu saa tydeligt og grant: naar han formaaede at leve det oprivende Liv, han levede: studere, skrive, besørge en uhyre, over alle rimelige Grænser udbredt Praxis og til samme Tid gribe ind overalt, hvor han fandt det ønskeligt — naar han formaaede at bære denne Herkules-Byrde, ikke blot uden at segne derunder, men med en stadig tiltagende Fornemmelse af Sundhed og legemlig Kraft, saa skyldtes dette hin særegne Optugtelse, han ved Omstændighedernes Magt i Ensomhed og Afholdenhed var bragt til at give sig selv. Og naar han i sin Berøring med Verden satte omtrent Alt igjennem, hvad han vilde, og med lempelig Ironi, Jernfingre under en Silkehandske, styrede og regerede som uindskrænket Hersker, saa pegede ogsaa dette — han følte det — tilbage mod den Artning, hans Liv baade ved Skæbne og Valg nu engang havde faaet. Saa lovede han da sig selv højtidelig at forblive Den, han var, ingensinde at lade sig støbe om i nogen

anden Form, men leve i sin Ensomhed som i en Ørnerede paa Toppen af et Fjeld, slaa ned i Livet, øve Godt, hvor han kunde, kvæges ved de Glimt af ægte Menneskelighed, det bød, aldrig forarges, men uafladelig granske og iagttage og derpaa med sit vundne Udbytte ty tilbage i sig selv!

Se, dette kunde Verden, og navnlig de gode Fruer blandt hans velstaaende Klienter, slet ikke forstaa. Bestandig antastede de med blid Vold netop det Bedste og Reneste i ham og ansaa det for en hellig Pligt at skaffe ham en Kone. — Dora Kranz -- det lille Hefte var jo da tilbørlig forvaret? — stod i Rækken af «Tilbudene» som Nummer 27. — —

Professoren smilede vemodig og drejede Nøglen til Gjemmet om endnu en Gang, inden han puttede den i Lommen.

I det Samme kom hans gamle Husholderske ind og meldte, at «Ludovika» stod ude i Entréen og gjerne vilde tale med Professoren. Det var Kjældermandens Datter i Huset overfor; han havde i Foraaret kureret hende for en farlig Betændelse i Hofteskaalens Benhinde. Pigebarnet var blevet konfirmeret i Dag, det huskede han først nu. Efter at have kastet spejdende Blikke over mod hans Vinduer hele Aftenen, var Ludovika omsider blevet va'r, at der var Lys i hans Værelse, og saa var hun kommen over og havde bedt om at faa Professoren i Tale.

«Lad Pigebarnet komme ind!» sagde han med opklaret Ansigt. Han saa aabenbart i Ludovika et af «Glimtene.»

Med struttende rødgul Manke og et troskyldigt Blik i sine runde blaa Øjne traadte Konfirmanden ind med en Bakke i Haanden, hvorpaa der stod et Glas Punch og en Tallerken med et ligefrem overvældende stort Stykke lysegul Æblekage. Overfor Forældrene og Andre havde Ludovika altid gjort sig til af, at hun «slet ikke var bange for Professoren» og den Mine, hvormed hun dér mødte med Bakken, røbede ogsaa en grundmuret Vished om, at hendes Indfald vilde blive godt optaget.

Det blev det nu virkelig. Og hvad mere var, Professoren udspurgte hende omstændelig om, hvordan det gik, hvilken Kondition hun skulde tiltræde, og tog det Løfte af hende, at hun skulde se til ham igjen. Saa ønskede han hende til Lykke og stak et blankt Tyvekrone-Stykke i den lille rødblaa Lab, hun frimodig rakte frem.

De, som undrede sig over, at den berømte Læge trods sine betydelige Indkomster ingen egenlig Formue havde, vilde maaske ved dette lille Træk have faaet et opklarende Vink.

Da Døren lukkede sig efter Pigebarnet, tog Professoren en Mundfuld af Punchen og gjorde Grimace; derpaa skar han med Skeen forsigtig et lille Hjørne af det klæbrige Kagestykke, smagte derpaa og gjorde atter Grimace.

«Ja, det skal nu ned!» sagde han med sit ejendommelige Smil.

Men inden han satte sig for at tage fat for Alvor, gled med Et en besynderlig Forklarelse over hans Træk; hans alvorlige Øjne fik en fugtig Glans.

Men med faste Trin traadte han hen foran en lille opretstaaende Pult, hvorpaa der, belyst af to Parafinlys i ciselerede Broncestager, laa en opslagen græsk Bog, hvis Blade en paa tvers anbragt Jernlineal hindrede i at flyve om. Paa en af Siderne stod, understreget med rødt Blæk, som var det Blod, hint Løfte om at leve i Kyskhed og Fromhed og bevare sin Kunst — den hippokratiske Ed.

Fra den nyere czechiske Literatur.

Ved Johan Grove.

I.

Indledende Bemærkninger.

En vis souveræn Ringeagt for de saakaldte »smaa Literaturer« er et Fænomen, man hyppig støder paa selv hos Mænd, hvis Interesser væsentlig ere knyttede til det æsthetiske Omraade, og snurrigt nok er det særlig blandt mindre Nationer, at dette let vundne Overlegenhedsstandpunkt overfor de andre smaa Nationers Digtning og Aandsfrembringelser bliver en næsten selvfølgelig Doktrin. Der læres, at man kun har Brug for de Strømninger, som røre sig indenfor de store Kulturfolks Literaturer, at en lille Nation ikke har Raad til at splitte sine Kræfter ved ogsaa at gjøre sig bekjendt med de smaa Folks literære Standpunkt, at man ikke vinder noget ved at slaa sine Pjalter sammen med Lidelsesfæller, der, naar det kommer til Stykket, en skjøn Dag vil blive slugte af en af de store Drenge i Fru Europas Skole, at Alt hos de smaa Folk er Efterklang og Stagnation, medens Alt hos de store Folk er pulserende Liv og Fremskridt, og at man derfor gjør rettest i at tradske de Store i Hælene uden at kaste noget Sideblik til de smaa Kammerater. At man ved denne Fremgangsmaade i Virkeligheden bærer sig taabeligt ad, vil dog forhaabentlig ved lidt Eftertanke blive Enhver indlysende. Det Skjønne vedbliver at være skjønt, enten det saa har set Lyset i en

Hovedstad eller i en lille Provindsby, og gjør man sig den Ulejlighed at kige lidt indenfor i en af de smaa Literaturers mindre pralende Pantheon, skal man nok finde, at Umagen lønner sig. Der, som i de store Kulturfolk, fødes der Digtere, der ikke blot ere ligesaa opfyldte af en brændende Skjønhedstrang som deres heldigere stillede Kollegaer i de store Literaturer, men som ogsaa indenfor deres Modersmaals Grændser formaa at iklæde denne Skjønhedstrang en pragtfuld og velklingende Form, og man vil der, ligesaavel som i Paris, London eller Berlin, kunne finde Stof til Eftertanke og Mønstre til Efterligning. Hvorom Alting er, saa har imidlertid den nævnte Doktrin utvivlsomt haft sin Andel i, at man herhjemme saa godt som slet ikke kjender noget til den nyere czechiske Literatur, uagtet et Folk, der tæller Johann Huss blandt sine Stormænd paa det aandelige Omraade, dog skulde synes at have noget Krav paa Opmærksomhed, og uagtet den czechiske Literatur i Virkeligheden staar som en af de rigeste og interessanteste slaviske Literaturer. En Novelle af J. K. Tyl, »Søstrene«, oversat af E. M. Thorson, en Landsbynovelle af Franz Pravda, »Tobaksrygeren Vavra«, i E. M. Thorsons »Udvalg af den slaviske æsthetiske Literatur«, nogle czechiske Folkeviser, oversatte af Thor Lange, samt en Karakteristik af den czechiske Digter Jaroslav Vrchlický, nogle Prøver paa Vrchlickýs Digte og et Par Noveller af Dramatikeren og Novellisten Ladislaus Stroupeznický, som Meddeleren heraf har oversat til »Dagbladet« og »Illustreret Tidende«, er, saavidt mig bekjendt, Alt, hvad der af nyere czechisk Literatur er blevet overført paa Dansk. Under disse Omstændigheder tør vel en kort Oversigt over selve denne Literatur betragtes som et næsten nødvendigt Appendix til de Prøver paa czechisk Digtning, der her føres frem for »Nytaarsgavens« Læsere.

Efterat det for Czecherne saa ulykkelige Slag paa det hvide Bjerg 1620 havde gjort Ende paa den ved Hussitismen fremkaldte »Guldalder« i den czechiske Literatur, gik denne hurtig ned ad Bakke. Størstedelen af de intelligente, oplyste

og dygtige Mænd forlod Landet, og i forholdsvis kort Tid uddøde det czechiske Sprog mellem de dannede Klasser. For at sætte Kronen paa Værket førte Jesuiterne, endogsaa lige til Midten af forrige Aarhundrede, en forbitret Udryddelseskrig mod alle czechiske Bøger, lige meget af hvad Art og Indhold disse var, og de brændtes i Tusindvis, indtil en czechisk Bog ligefrem var bleven en Sjeldenhed. Saaledes stod Sagerne, da Historikeren og Filologen *Joseph Dobrovský* i Slutningen af forrige Aarhundrede stillede sig i Spidsen for, hvad der senere fik Navn af den czechiske Literaturs Renaissance. Czecherne dele i Reglen selv denne Renaissance i tre Hovedafsnit, det første fra c. 1770 til 1820, det andet til 1848 og det tredie til den nyeste Tid, og denne Inddeling forklares og begrundes ved den forskjellige Karakter, som i Virkeligheden betegner disse tre Perioder af Gjenfødelsesværkets Historie.

I den første Periode var, som alt nævnt, Dobrovský den ledende Aand; men det, han udrettede, havde ikke det bevidste Formaal at vække den czechiske Literatur til Live igjen. For ham og hans Medhjælpere kom det ikke an paa at skabe, men paa at bevare. Det gjaldt for dem om at opretholde det nationale Sprog, der syntes at gaa sin visse Undergang imøde, om at redde de Levninger af den czechiske Literatur, som Jesuiternes Vandalisme endnu ikke havde naaet at faa Bugt med, kort sagt, som Dobrovský selv udtrykte det for Kejser Leopold ved et videnskabeligt Møde, om at »skærme det czechiske Folks Arv fra Forfædrene mod fremmed Vold«. Dobrovský og hans Kreds vare kun de flittige og omhyggelige Bearbejdere af den Jordbund, hvorfra snart den czechiske Literatur skulde spire frem paany med en Kraft og Grøde, som efter saa mange Aars Undertrykkelse næsten maatte synes et Mirakel. Etsteds i Grækenland ryddede man engang et Stykke Land, der var dækket af Sten og Ruiner, og da Sol og Luft atter fik Adgang til den Jord, der saa længe havde ligget gold hen under Stenmassernes Tryk, spirede der Valmuer frem af en Art, som havde været uddød siden de gamle Helleneres Dage. Frøene havde i de svundne Aarhundreder

bevaret deres Spirekraft og ventede kun paa det første Solglimt for atter at sende deres Purpurkroner op mod Lyset. Saaledes havde ogsaa den czechiske Nation under et Par Aarhundreders Tryk bevaret sin Evne til at sætte Frugt og udvikle sig, naar der blot undtes den den mindste Smule Lys og Luft, og da Dobrovský og hans Hjælpere havde ryddet Jordbunden, grønnedes og spirede det paa alle Kanter.

Den anden Periode indlededes med nogle, for hele den paafølgende Literaturs Udvikling overordentlig betydningsfulde Opdagelser af gamle Haandskrifter, indeholdende Sange og Digtninge fra Czechernes ældste Fortid (Königinhoferhaandskriftet, Libusas Ret m. fl.), om hvis Ægthed der vel i den nyere Tid er ført en, endnu ikke endelig afgjort, hidsig Strid, men som ialtfald dengang bidrog mægtigt til at opildne og styrke den vaagnende Nationalitetsfølelse hos det czechiske Folk. Atter i denne Periode var det Sprogforskere og Historikere, der gik i Spidsen for Udviklingen, nemlig *Jungmann*, *Safvrík* og fremfor Alle *Franz Palacký*, den bøhmiske Historieskrivnings Fader; men ligesom Palacký selv skrev fyrige Oder, og baade han og Andre ved Oversættelser af fremmede Landes Digterværker paa det czechiske Sprog viste, at dette var rigt nok til at kunne udtrykke selv de højeste Følelser paa en skjøn og værdig Maade, saaledes dukkede der nu ogsaa virkelige Digtere op, som ved deres Værker ydede de uomstødeligste Beviser for, at Nationen endelig var vaagnet og krævede sin Ret. Panslavisten *Johann Kollár* begejstrede Czecherne med sine patriotiske Sonnetter (Slávas Datter), og ved hans Side stod den af de samme Følelser besjælede Digter *Franz Ladislaus Celakovský* og den ildfulde Lyriker *Boleslav Jablonský.* Begejstret Nationalitetsfølelse og Fædrelandskjærlighed var i det Hele denne Periodes Karaktermærke, som alle Forsøg paa Undertrykkelse og alle kunstige Hindringer ikke længere evnede at kue, og som fik et saa betegnende Udtryk i Palackýs mandige Ord: »Selv om jeg var en Zigeuner og den Sidste af min Stamme, vilde jeg dog ikke fortvivle!« Trods al Tvivl og alle ildevarslende Spaadomme fuldbragtes

det begyndte Værk; Strømmen lod sig ikke længere standse. En hel Hærskare af Digtere og Forfattere traadte i Palackýs, Kollárs og Jablonskýs Fodspor; men det vilde tage for megen Plads her at omtale blot de betydeligste af dem. Af denne Periodes Forfattere skal derfor, foruden de alt omtalte, blot nævnes Digterne *Johann Erasmus Wocel* og *Karel Jaromir Erben*, den ovenfor berørte Landsbynovellist *Franz Pravda* (Pseudonym for *Adalbert Hlinka*), der er bleven sammenstillet med Auerbach, og den paa det samme Omraade virkende, rigt begavede Forfatterinde *Bozena Němcova*, medens *Joseph Cajetan Tyl* i sine Romaner og Dramaer vel viste sig i Besiddelse af et frodigt Talent, men med Rette beskyldtes for Overfladiskhed og Sentimentalitet (en Sang i et af Tyls Stykker er forøvrigt bleven til en Slags Nationalhymne for Czecherne). Noget isoleret staar den af Byrons Digtning paavirkede, for tidlig afdøde *Karel Ignaz Mácha*, hvis Værker kunne betragtes som Forløbere for den nuværende czechiske Digterskole.

Mod Slutningen af den anden Periode begyndte nemlig den Patriotisme, der havde beaandet de bedste Digteres Værker, i Efterlignernes Hænder at synke ned til en tom, buldrende Maner eller vandes ud i overdreven Sentimentalitet. Erkjendelsen heraf fremkaldte en Reaktion, selv hos de ivrigste czechiske Patrioter, og den vittige, talentfulde Journalist *Karel Havlicek* gav en almindelig Stemning Luft, da han i Anledning af en af Tyls Romaner udtalte: »Denne uafladelige Snakken om Patriotisme, om Patrioter og Patriotinder, hvormed vore Forfattere, i Særdeleshed Tyl, nu i en Aarrække ubarmhjertig have forfulgt os baade i Vers og Prosa, begynder allerede at falde os for Brystet. Det er paa Tide, at denne Patriotisme beslutter sig til fra Tungen at gaa over i Hænderne og Kroppen, med andre Ord, at vi give os til at handle, som Kjærligheden til Folket byder os det, i Stedet for at snakke op og ned ad Stolper og Vægge om denne Kjærlighed. For lutter Patriotismevækkelse glemme vi Folkets Udvikling.« Halvtredserne bragte da virkelig ogsaa en ny Digtergeneration, som satte sig andre Maal og forfulgte dem ad andre Veje end For-

gængerne, og den tredie Periode i den czechiske Literaturs Renaissance kom til at danne en udpræget Modsætning til den af Kollár og Celakovský fastslaaede Retning. Istedetfor at tidligere Panslavismen og Nationalitetsfølelsen havde været saa godt som eneraadende i Czechernes Digte, Fortællinger og Dramaer, idet ikke blot den episke Digtning søgte sine Motiver i Bøhmens Historie eller i den slaviske Enhedstanke, men ogsaa Lyriken væsentlig kun udtrykte patriotiske Stemninger, beskjæftigede den nye Digterskole sig med almenmenneskelige Tanker og Konflikter, og Strømningerne i den europæiske Literatur, fremfor Alt den romantiske Bevægelse, blev nu ogsaa bestemmende for den czechiske Digtnings Indhold og Form. Et Overgangsled fra det Gamle til det Nye danne den hyperromantiske *Joseph Václav Frics* Værker; men de egentlige Ledere af den nye Digterskole, som i forskjellige Faser har været den herskende lige til disse Dage, vare den lyrisk-episke Digter og Novellist *Vitezlav Hálek* og den endnu levende Lyriker, Dramatiker, Kritiker og Belletrist *Jan Neruda.* Til dem sluttede bl. A. den begavede Lyriker *Adolf Heyduk* sig. Hos dem alle er den romantiske Paavirkning iøjnefaldende, selv om den ikke antager saa bisarre og mystiske Former som hos Fric. En Fortsættelse og yderligere Udvikling af Háleks Digterskole danner endelig den nyeste Retning i den czechiske Literatur, som af Modstanderne har faaet Tilnavnet »den kosmopolitiske Digterskole«, en Betegnelse, der — som den Slags Tilnavne gjerne pleje — rummer et Gran Sandhed og adskillige Gran Uretfærdighed. I Spidsen for denne Skole staar *Jaroslav Vrchlický,* ubestridelig den betydeligste Digter, som den czechiske Literatur hidtil har frembragt, og omkring ham gruppere sig en talrig Mængde større og mindre Talenter paa alle Digtekunstens Omraader. Nævnes bør først og fremmest den næst efter Vrchlický betydeligste Digter *Svatopluk Cech,* fremdeles Digterne *J. V. Sládek, J. Zeyer, L. Quis* og *K. Kucera,* Dramatikerne *E. Bozdêch* (Lystspil i Scribes Maner), *F. Jerábek, F. A. Subert* og *L. Stroupeznický,* der tillige har vundet et Navn som Novellist, samt Prosaforfatterne *Karolina Svêtlá, V.*

Benes-Třebízský, A. Jirásek, J. Arbes, T. Herites, J. Lier, J. Červenka m. Fl. I Modsætning til den nye Digterskole staar den begavede Forfatterinde *Elise Krásnohorská*, som nærmest slutter sig til Kollárs Retning og foruden ved Digte og Fortællinger har gjort sig særlig bekjendt ved sin kritiske Virksomhed. Da den videnskabelige Literatur ligger udenfor denne kortfattede Oversigts Formaal, staar der nu kun tilbage at give en nærmere Karakteristik af de Digtere, som findes repræsenterede ved de nedenstaaende oversatte Digte.

Jan Neruda, den ene af den nyere Digterskoles Grundlæggere og endnu stadig en af de frugtbareste czechiske Forfattere, er født 1834 i Prag. Allerede i Aaret 1854 udkom hans første Digte under Pseudonymet Janko Hovora, og 1858 begyndte han i Forening med Hálek og Fric Udgivelsen af Almanaken »Máj«, hvori den nye Retning tonede Flag og kæmpede for sine Ideers Fremgang. Senere har han udgivet adskillige Bind Digte, Fortællinger, dramatiske Arbejder m. m., af hvilke Digtsamlingerne »Kosmiske Sange« og »Simple Motiver« samt Prosaværket »Fortællinger fra Kleinseite« ere de bedste. Neruda er som Lyriker afgjort Idealist, med særlig Forkjærlighed for demokratiske og filantropiske Ideer, medens han som Prosaforfatter i Reglen udmærker sig ved en sund, behersket Realisme, parret med Følelse og Lune. Hans Fortællinger fra »Kleinseite«*) anses af Nogle for hans ypperste Arbejde, og Neruda, der selv er et Barn af denne stilfærdige, trods Paladser og Kirker jevne og gemytlige Staddel, viser i Virkeligheden, at han kjender Livet der ud og ind og tidlig har havt et

---

*) Kleinseite, en af Prags fem Staddele (de øvrige fire: Altstadt, Neustadt, Josephstadt og Hradschin), ligger paa den venstre Side af Moldaufloden og regnes for Byens aristokratiske Kvarter. Den er Hovedsædet for Embedsstanden og Øvrigheden og udmærker sig ved en Mængde prægtige Paladser, Kirker, offentlige Bygninger og smukke Parkanlæg.

skarpt Blik for de ejendommelige Typer, man finder i denne Del af Prag. Digtsamlingen »Simple Motiver«, hvoraf nedenstaaende Digt »Kornblomsten« er taget, er delt i fire Afsnit, der føre Navn efter de fire Aarstider, og Digterens Formaal er her gjennem en Række, ofte prægtige, Naturmotiver at skildre den unge, begejstrede Sjæls Foraar i Kampen med den nøgterne Forstands Vinterkulde.

Som Kritiker og Feuilletonist har Neruda ligeledes ydet Meget af blivende Betydning.

Adolf Heyduk, der ligesom Neruda sluttede sig til Háleks Retning, er født 1835, studerede i Prag og Brünn og blev senere Lærer ved en Realskole. Da han 1859 samlede sine Digte, var han allerede anerkjendt som en af den nye Digterskoles mest fremtrædende Repræsentanter. Digtsamlingerne »Zigeunermelodier« og »Skovblomster«, den episke Digtning »Skovhuggeren« med Motiver fra Bøhmerwald og navnlig »Cymbel og Gige«, der indeholder poesirige Billeder fra det slovakiske Liv og Landets Natur, ere hans betydeligste Værker; men ogsaa et allegorisk Digt fra den senere Tid, »Stamfaderens Arv«, hvori han skildrer Digterens Higen efter kunstnerisk Skjønhed, hans Længsel efter Idealet og Brydninger med det virkelige Liv, sættes højt af hans czechiske Landsmænd.

Jaroslav Vrchlický, Lederen for den saakaldte kosmopolitiske Aflægger af den nyere Digterskole og uden Sammenligning ikke blot dennes, men overhovedet hele den czechiske Literaturs mest fremragende Digter, hedder egentlig *Emil Bohus Frida* og er født i Laun 1853. Hans Fader var Kjøbmand; men fra sit fjerde Aar opholdt han sig af Helbredshensyn hos en Onkel, en Landsbypræst, der var ivrig Patriot og opdrog den unge Neveu i sine Grundsætninger. Allerede i Tiaarsalderen skrev Drengen Tragedier, og han var kun sytten Aar gammel, da hans første Digte blev offentliggjorte under det Pseudonym, han senere

beholdt. Vrchlický var først bestemt for den gejstlige Stand; men Sygdom nødte ham til at forlade Seminariet, og efterat han en kort Tid havde studeret Historie i Prag, fik han Plads som Huslærer i Marchese Montecuculi-Laderchis Hus og tilbragte i denne Stilling et Par Aar i Italien. Da han var vendt tilbage til Bøhmen, blev han udnævnt til Sekretær ved den polytekniske Læreanstalt i Prag, hvilken Stilling han endnu beklæder. Det, der først maa falde i Øjnene ved Vrchlikýs digteriske Virksomhed, er hans overvældende Produktivitet, som uvilkaarlig leder Tanken hen paa Lopez de Vega og Calderon. Skjøndt Digteren endnu kun er noget over 33 Aar gammel, har han allerede skrevet 24 Bind Digte, 11 dramatiske Arbejder, et Bind Fortællinger og 3 Bind Essays, samtidig med at han har oversat fra fremmede Literaturer 10 Bind Digte og 7 dramatiske Arbejder, i alt 56 Bind, og medens dette skrives, forbereder han Udgivelsen af 4 Bind nye Digte, en ny Samling Essays og 4 Bind oversatte Digte, deriblandt Torqvato Tassos »Befriede Jerusalem«. Om der end i en saa overordentlig rig Produktion findes endel svagere og ikke tilstrækkelig afklarede Digte, saa er dog Størstedelen baade fra Formens og Indholdets Side saa lødige og ejendommelige, at Vrchlický fuldtud fortjener at kjendes ogsaa udenfor sit Fødelands Grændser. Skal man betegne hans digteriske Individualitet, ligger det nærmest at kalde ham Reflexionsdigter, forsaavidt som Tankens Dybde spiller en Hovedrolle i hans Digtning; men samtidig er hans Form saa mesterlig, næsten blændende ved sin Billedpragt, og hans Rythmer saa klangfulde og vellydende, at man vel maa vogte sig for med hin Betegnelse at forbinde Tanken om noget tungt, tørt og kedeligt. Kedelig er Vrchlický mindst af alt. Man har sammenlignet ham med Byron, Heine, Victor Hugo o. A., Sammenligninger, der i Virkeligheden kun kunne betragtes som Udtryk for en Beundring, der opsøger det første, det bedste berømte Navn for ved en saadan Maalestok at angive sin Oprigtighed og Varme; men selv om der findes Digte af Vrchlický, der lede Tanken hen paa Byron, Heine eller Victor Hugo, handler man retfærdigst mod ham ved at

erkjende, at han maa bedømmes som Noget for sig selv, en skarpt udpræget, original Personlighed, der formaar at iklæde sin Tids Tanker og Tvivl en skjøn, ofte pragtfuld digterisk Form. Vil man endelig drage Paralleler mellem Vrchlický og andre bekjendte Digtere, saa ligger det ulige nærmere at nævne to Mænd, af hvis Værker han har oversat Endel, og med hvilke han selv øjensynlig føler sig i Slægt, nemlig den franske Digter Leconte de Lisle og den tydske Digter Schack; men Vrchlický er absolut en langt betydeligere Digter end disse. Ustraffet hæver man sig imidlertid ikke over Mængden; det har ogsaa Vrchlický faaet at føle, idet han i sit eget Fødeland har været Gjenstand for hidsige Angreb af meget forskjellig Art. Præstestanden i Mähren har saaledes ikke kunnet tilgive ham, at han har oversat Victor Hugos og Leconte de Lisles Digte og derved i deres Øjne opmuntret Fritænkeriet og Ugudeligheden, og selv Beskyldninger for Umoralitet har Vrchlický, hvis Tankegang er saa ideel og sædelig ren som Nogens, ikke undgaaet, idet hans Digt »Tvardovski«*) blev konfiskeret som umoralsk, men Konfiskationen dog senere hævet ved en Dom, der fastslog, at Digtet maatte betragtes som en Helhed og dets enkelte Partier bedømmes i Forhold til dets ethiske Grundtanke. Langt større Betydning have dog de Angreb havt, som af russiske og czechiske Literatur-

*) Den polske Faustfigur Tvardovski var ifølge Sagnet en polsk Adelsmand, der levede i det 16de Aarhundrede i Krakau (paa Kong Sigismund Augusts Tid). Han beskjæftigede sig med Mathematik og Physik og forskrev sig, fortæller Sagnet, til Djævlen paa Bjerget Krzemionki tætved Krakau. Til Gjengjæld skaffede Djævlen ham alle optænkelige Nydelser, og de havde mange lystige Eventyr sammen. Tvardovski havde betinget sig, at Djævlen kun skulde kunne hente ham i Rom; men da han engang tilfældigvis traadte ind i en Kro, der førte Navnet »Rom«, maatte han give sig i den Ondes Vold, og denne foer saa afsted med ham til Helvede. I sin Angst gav Tvardovski sig til at synge en gudelig Sang, han havde lært i sin Ungdom, og herved slap han vel ud af Djævlens Kløer, men maa til Dommedag blive hængende mellem Himmel og Jord. Sagnet om Tvardovski er gjentagne Gange blevet behandlet af polske Digtere.

historikere og Kritikere (bl. A. den ovenfor nævnte Forfatterinde Elise Krásnohorská) ere blevne rettede mod Vrchlický, fordi hans Digtning var kosmopolitisk, det vil sige, ikke søgte sine Motiver paa national Grund, men hentede dem fra andre Folkeslags Historie og Mythologi, og fordi den, i Stedet for at næres og suge Saft af den hjemlige Jordbund, som Følge heraf skulde fortabe sig i blodløse Abstraktioner. Hvad Savnet af nationale Motiver i Vrchlickýs Digtning angaar, har han ved sine senere Værker til Overflod dokumenteret for sine Modstandere, at han baade vil og kan søge sine Motiver i Fædrelandets Historie og give dem en udpræget national Behandling, og Beskyldningerne om, at hans Digtning ikke er ejendommelig slavisk, ere simpelthen grebne ud af Luften. En af Vrchlickýs nyeste Digtsamlinger, »Bondeballader«, der henter sine Motiver fra de bøhmiske Bondeoprørs Historie, afgiver det mest talende Vidnesbyrd herom. I den første Ballade fortæller Digteren om en Bonde, som, idet han pløjer sin Ager, den første Dag pløjer lutter Menneskeknokler op, medens Plovjernet den anden Dag skærer sig gjennem en Jord, der er gjennemtrukken af levret Blod. »Det giver bedsk Brød«, tænker Bonden, da han er færdig med Arbejdet. Den tredie Dag derimod pløjer han et levende Barn op af Ageren, et Barn med graat Haar og rynket Ansigt, som i sine magre Hænder holder et Bundt gule, tørre Ax. Bonden spørger forfærdet Barnet, hvem det er, og faar til Svar: »Pløj mig kun dybt ned i Jorden — jeg vil dog bestandig dukke op igjen — jeg er et Billede paa dit Arbejde. Din Sved, dine brændende Taarer, alle dine Lidelser ere aftegnede i mit Haar, og disse golde Ax ere det værdiløse Udbytte af dit Arbejde. Mine Taarer — det er Menneskeslægtens Taarer. — de flyde ustandselig, og i mit Barneansigt ser Du din evige Barndom!« Som et Modstykke til denne trøstesløse Ballade sætter Digteren et andet Indledningsdigt, inden han gaar over til at skildre selve de bøhmiske Bondeopstande. Han fortæller deri om Tamerlans Drøm, hvorledes Tamerlan engang i Søvne saae et Spøgelse med en Plov, der forestillede sig for ham som Guds Dom og begyndte at bear-

bejde hans Legeme med Plovjernet. Da det skrækkelige Syn pløjede den tredie Fure op, grønnedes det allerede i den første, og inden den fjerde Fure var trukken, vuggede der sig allerede fulde, modne Ax i den første. Bestandig dybere trængte Plovjernet ned i Tamerlans Bryst, og der, hvor hans Hjerte tidligere havde banket, byggede nu et Par Finker Rede. Den spøgelseagtige Bondemand standsede imidlertid ikke, før han havde forvandlet hele Tamerlans Legeme til frodig Agerjord, hvorpaa han satte sig paa sin Plov og udbrød: »Ene jeg er Konge!« Digtet symboliserer den Tanke, at Agerdyrkeren, der yder Menneskeslægten det uundværlige Brød, er den egentlige Verdenshersker. Uagtet disse to Indledningsdigte ikke ere byggede over særlig slaviske Motiver, er dog deres slaviske Præg saa stærkt og iøjnefaldende, at man maatte være blind for ikke at erkjende det. Derimod har man med Rette bebrejdet Vrchlický, at hans Digte undertiden, trods deres i ydre Henseende fuldendte Form, tynges af det altfor dybe og vægtige Tankeindhold, og flere af hans Digte faa uvilkaarlig, hvor skjønne de iøvrigt kunne være, noget docerende, som man kunde ønske borte; men hvor findes den Digter, som man ikke kan paavise Mangler hos enten i den ene eller i den anden Retning? At Vrchlický, trods al Modstand, tilsidst vil vinde sig et europæisk Navn, tør vel fremgaa af, at endel af hans Digte allerede ere oversatte paa Fransk, Tydsk, Engelsk, Polsk m. m., og navnlig af, at Tydskerne, Czechernes fødte Fjender, i ham anerkjende en virkelig stor og ejendommelig Digter. Af en saa stor Produktion som Vchlickýs er det vanskeligt at fremhæve noget enkelt som det bedste; men skal man vælge, maa vel Digtsamlingerne »Aand og Verden«, »Perspectiver« og »Sphinx« nævnes som de modneste. Foruden Digte har Vrchlický skrevet kritiske Essays, Fortællinger, Tragedier og Lystspil (»Drahomira«, »Julian Apostata«, »En Nat paa Karlstein«, »Rabbinervisdom« m. fl.), og blandt hans talrige Oversættelser af fremmede Digterværker kunne, foruden Victor Hugos og Leconte de Lisles Digte, fremhæves Hafiz's Divan, Dantes »*Divina comoedia*« og Leopardis

Digte. Ved Valget af nedenstaaende Digte »Giotto og Sjælen« og »Psyche og Satyr« har Ønsket om at give Prøver paa Vrchlickýs Evne til i et i og for sig fuldstændig afrundet og harmonisk Digt at nedlægge en aandfuld Ide, der gaar videre og dybere, end Digtet ved første Øjekast skulde lade Læseren formode, været det bestemmende*).

Svatopluk Cech, der er født 1846 i Ostrêdek, regnedes, inden Vrchlický havde vundet sine Laurbær paa den czechiske Literaturs Arena, almindelig for den betydeligste af alle de yngre czechiske Digtere. Nu maa Cech vel finde sig i at staa som Nummer To; men ogsaa denne Plads er ærefuld nok i en Literatur, der, som den czechiske i vore Dage, tæller saa mange virkelige Talenter paa alle Digtekunstens Omraader. Overfor Vrchlický indtager han desuden en Særstilling, idet han i Modsætning til ham er rigest og originalest som humoristisk Forfatter (humoristisk dog taget i tydsk, ikke i engelsk og amerikansk Forstand), selv om han tillige har frembragt mange og med Rette meget ansete alvorlige Digterværker. Størst Udbredelse have vel nok hans Prosaarbejder faaet, idet Udvalg af hans Noveller, Arabesker og Humoresker findes oversatte paa flere Sprog, bl. A. ogsaa paa Svensk, og man kan her maaske særlig nævne hans humoristiske Roman »Udødelighedsaspiranten«, der skildrer en, kun i egen Indbildning digterisk begavet ung Mands talrige, men frugtesløse Forsøg paa at erhverve sig Digterberømmelse. Et Brudstykke af Forfatterens Fortale vil bedst kunne give en Ide om Bogens Tendens. Det lyder i Oversættelse saaledes: »Den dannede Del af Menneskeheden har nu i nogle Aarhundreder moret sig over Don Quijot, der fik Hovedet fordrejet ved at læse Ridderromaner. Jeg drister mig desuagtet til at paastaa — og jeg er næppe den Første — at mangen af disse lattermilde Herrer selv er en Don Quijot, kun under en anden Form, og at hin

*) Se iøvrigt med Hensyn til Vrchlický: »Jaroslav Vchlický. Czechisk Digter. Efter Prof. E. Albert.« i »Dagbladet« for 16 Marts 1884.

berømte Ridders Descendens særlig i den nyere Tid er løbet op til Millioner. De hente vel ikke deres forvirrede Livsanskuelse fra Ridderromaner, men fra en Mængde andre Romaner, Noveller, Digte, Dramaer, æsthetiske Afhandlinger og literære Essays, de bære ikke Barberbækkener paa deres Hoveder, men derimod Hatte af løjerlige Façoner, de sadle ikke nogen Rosinante, men deres egne ligesaa kummerlige Pegasus'er, og de drømme ikke om Kæmper, bortførte Prinsesser og faste Borge, men om Literatur, Kunst, Skjønhed, Verdensalt og lignende mer eller mindre fornøjelige Sager.« Kuriøst nok forløb der over et Decennium, førend man i Bøhmen havde nogen Anelse om, at den czechiske Literatur var bleven beriget med en Novellist af høj Rang, idet Svatopluk Cech præsenterede sig for Publikum under en hel Række forskjellige Pseudonymer som Václ. Malina, Giovanni Vranini, Jan Vraný m. fl. Selv om imidlertid Digterens Prosaarbejder have bidraget mest til at skaffe ham den overordentlige Popularitet, han for Øjeblikket nyder, er det dog navnlig hans Værker i bunden Form, som berettige ham til at nævnes som den Største efter Vrchlický. Foruden mindre Digte har Svatopluk Cech skrevet en Række større Digtninge, f. Ex. »Drømme«, »Adamiterne«*), et Værk, hvis Udgivelse i Aaret 1873 var en literær Begivenhed, og som Czecherne stadig sætte højt paa Grund af dets kunstneriske Komposition og ypperlige Form, »Václav fra Michalovitz«, et større episk Digt, der skildrer Tiden efter Slaget paa det hvide Bjerg, »Slavia«, en allegorisk Digtning, som handler om et Skib, »Slavia«, der har Repræsentanter for alle de slaviske Nationer ombord, og hvori Digteren til Slutning lader disse slutte sig sammen i fælles Kamp mod den internationale Nihilisme, hvorpaa Skibet løber sejrrigt ind i Havnen, »Europa«, et lignende Digt, hvori der skildres et Skib, som er fragtet med deporterede

*) Adamiterne var en Sekt af vilde Sværmere, der optraadte i Bøhmen og Mähren i det 15de Aarhundrede. De stod imidlertid ikke i Forbindelse med Hussiterne; tvertimod forfulgtes de lige ivrigt af Hussiter og Katholiker, og Ziska bekrigede dem, uden at det dog lykkedes ham at udrydde dem fuldstændig.

franske Revolutionsmænd, den satiriske Digtning »Hanuman«, de to Digte »St. Peders Nøgler« og »Lesetiner Smeden«, af hvilke det sidste rigtignok blev konfiskeret af politiske Grunde, samt det store historiske Digt »Dagmar«. En Gjengivelse af Indholdet i nogle af disse Digte vil maaske bedre end en Række theoretiske Betegnelser fæstne Indtrykket af Svatopluk Cechs Digterpersonlighed. I »Sct. Peders Nøgler« er Hovedtanken, at Poesien fra Arilds Tid har været og til evig Tid vil vedblive at være den gyldne Nøgle, som er istand til at aabne Himlens Porte. St. Peder, den trofaste Himmelvogter, betragter en Dag fra sit ophøjede Stade ærgerlig den syndige, ulykkelige Jord, og medens han i Tanker leger med Tegnet paa sin Værdighed, de gyldne Nøgler, falde disse fra Himlen ned paa det taagede Punkt, som kredser om dernede. En uerfaren Yngling, som ikke kjender deres Værd, finder dem og sælger dem til en Schakkerjøde; af ham kjøber en Lærd dem; men hans dresserede Ravn stjæler dem atter fra ham. Fra nu af vandre de frem og tilbage paa den kjære Jord: en Musikant, en Havfisk, en Munk o. Fl. tage efterhaanden Skatten i Besiddelse. Tilsidst falde Nøglerne i Hænderne paa en ungdommelig Idealist, som allerede er parat til at aabne Himlens Porte med dem; men da tager den hellige Michael dem fra ham og slynger dem for anden Gang ned paa Jorden, hvor de springe i tusinde Stumper — Himlens Salighed kommer hele Menneskeslægten tilgode. Digtet »Hanuman«, der i Modsætning til »Slavia«, som symboliserer de slaviske Nationers Fremtidsdrømme, satiriserer over de nuværende Tilstande mellem Slaverne, minder i Meget om Heines bekjendte Digt »Atta Troll«. Indholdet er i korte Træk følgende: I Hindostans Urskove, der beboes af det talrige Abefolk, har Hanumanernes Dynasti hersket i umindelige Tider. Den sidste Ætling af denne ædle Slægt bliver som lille Abeunge ført til Europa, efterat hans ophøjede Moder er bleven dræbt af en Matros. Hanumans Ejer udstafferer det pudsige lille Kræ med en broget Trøje og en trekantet Hat, lærer det en hel Del Kunster og rejser rundt med det i Frankrig, Italien og Tyskland. Tilsidst bliver Sømanden

imidlertid ked af dette vandrende Liv og sælger i en Havn Hanuman til en genial Impresario, som rejser til Indien med sin Theatertrup og en utallig Mængde Kufferter med alskens Theaterrekvisiter for at lyksaliggjøre Folkene ved Indus og Ganges med den moderne Kunsts Frembringelser. Hanuman er lykkelig over at komme tilbage til sit Fædreland og har yderligere det Held, at der kort før Skibets Landing opstaar en frygtelig Storm, som sender den pengegridske Impresario og hele hans Theatertrup ned paa Havsens Bund, medens Hanuman selv og de forskjellige Kister og Kasser i god Behold blive skyllede op paa den sandede Kyst. Den kongelige Prinds's Hjemkomst fremkalder en umaadelig Begejstring. Han sammenkalder en Forsamling af Abefolket og underretter dette om, at Aben er det mest fuldkomne Væsen i denne Verden, og at Abefolket allerede fra Oldtiden af har udbredt sig over hele Jorden; men medens en Del af det er forblevet i sin oprindelige Tilstand, har en anden Del anvendt sine Aandsevner i det almindelige Fremskridts Tjeneste og i Tidernes Løb adskilt sig saaledes fra Brødrene i Skoven, at man nutildags neppe er istand til at opdage Slægtskabet. Denne forædlede Aberace er Menneskene, og den høje Grad af Dannelse og Civilisation, som de have opnaaet, har Hanuman besluttet sig til at overføre paa sit Abefolk. Som en Hovedbetingelse for denne Reforms Gjennemførelse betegner han Afskaffelse af Halen, Baghændernes Anvendelse i deres oprindelige Egenskab som Fødder og endelig Beklædning af det — *horribile dictu* — nøgne Legeme. Vel optræder en gammel konservativ Abe ved Navn Vindragupta imod Hanumans Forslag; men dette vinder ikke destomindre Majoritetens Bifald. Under Hanumans Ledelse ile Aberne ned til Strandbredden og pynte sig med den righoldige Theatergarderobes Kostumer. Hanuman indretter sig som en europæisk Fyrste med Slot, Park, Rigsdag, Ministerium, Embedsmænd, Doktorer, Professorer, Læger, Theologer. Kunstnere, Digtere, Musikere, Baroner, Riddere, Børsmænd og Byggespekulanter, og for at sætte Kronen paa Værket faar den civiliserede Monark endogsaa en Krig paa Halsen, idet det kon-

servative Parti under den alderstegne Vindraguptas Ledelse griber til Offensiven. Da den afgjørende Kamp skal finde Sted, have de Konservative opslaaet deres Lejr i et kæmpemæssigt Banantræ, medens Regeringspartiet i tætsluttede Rækker og i militære Uniformer, tilfods og tilhest (ɔ: Abe paa Abe), indtager det flade Terræn. Just som Kampen skal til at begynde, viser imidlertid en stormægtig Tiger sig i Nærheden, hvorpaa hele det civiliserede Abefolk, Hanuman ikke undtagen, lade Vaaben og Uniformer i Stikken og flygte op i det nævnte Banantræ. Tigeren forsvinder dog atter i Buskadset, og Regeringspartiet indbilder sig da, at det har erobret de Konservatives Lejr, hvorefter Hanuman naturligvis føres i Triumf til sit Slot. Saasnart Riget har faaet et fast Grundlag, beslutter Hanuman sig til efter de europæiske Potentaters Mønster at gjøre en Rejse til Europa og mulig føre en elskværdig Prindsesse hjem med sig som sin Gemalinde. Han begiver sig med sit kongelige Følge ombord i et Skib; men, o ve, Dyrehandleren Hagenbeck tager hele Flokken tilfange, og Bogen ender med, at de alle tilhobe blive solgte til zoologiske Haver, Museer, Menagerier og omrejsende Gjøglere! Medens »St. Peders Nøgler« trods sin alvorlige Grundtanke vel nærmest maa kaldes et humoristisk Digt, og »Hanuman« helt igjennem er satirisk, er Svatopluk Cechs »Dagmar« en alvorlig episk Digtning, der henter sit Stof fra Valdemar Sejrs og hans Dronning, den bøhmiske Prindsesse Dagmars Historie. Svatopluk Cech er ikke den første czechiske Forfatter, der har behandlet dette Stof, idet den nylig afdøde Romanforfatter *Václav Benes Třebizký* har skrevet en omfangsrig historisk Roman, »Dronning Dagmar«, der ogsaa handler om Valdemar Sejrs første Dronning, og forøvrigt har ligeledes den berømte czechiske Historiemaler *Václav Brozik* i sit Maleri »Schakspillet« fremstillet Scenen, da Strange Ebbesøn ved Kong Premysl Otákar I's Hof paa Kong Valdemars Vegne ved Schakbordet anmoder Prindsessen om hendes Haand. Den første Sang i Svatopluk Cechs Digt gjengiver just denne Schakspilscene, medens de følgende Sange skildre Rejsen til Danmark, Modtagelsen i Ribe (»Byen med de graa Taarne«),

Dronning Dagmars Forbøn for Biskop Valdemar og dennes senere Utaknemmelighed, Dannebrogsslaget og Dagmars Død. Historisk korrekt er Digtet ikke i sine Enkeltheder; men det er skrevet med Fantasi, Flugt og Følelse og indeholder Afsnit af stor Skjønhed. At Valdemar Sejrs Hærtog mod Venderne og andre slaviske Stammer ikke har den czechiske Digters Sympathi, kan man ikke undre sig over, og som en ikke absolut uberettiget *licentia poetica*, der dog med Ingemanns Roman in mente sagtens vil synes danske Læsere lovlig fri, maa det vel betegnes, at Svatopluk Cech har gjort Junker Strange Ebbesøn til en af Kjærlighed til Dronning Dagmar smægtende Yngling, som tilsidst lader sit Liv for Dagmars Skyld i Kamp mod Biskop Valdemar og hans Medsammensvorne. Det fremstilles saa som den døende Dagmars største Synd, at Stranges Billede stundom i hendes Tanker har trængt sig forstyrrende ind mellem hende og Kongen. Af det Ovenstaaende vil man vel kunne danne sig et omtrentligt Billede af Svatopluk Cechs digteriske Virksomhed, forsaavidt Stofvalget i hans Værker angaar; men en saadan sammentrængt Gjengivelse af et Digts Indhold fortæller naturligvis ikke Noget om dets Form, og just Formen spiller en stor Rolle i Cechs Digtning, elegant og ægte kunstnerisk, som den i Reglen er. Endnu skal kun tilføjes, at Svatopluk Cech blandt andre Triumfer ogsaa har havt den at vinde enÆrespris, der var udsat af det spanske Akademi for det bedste bøhmiske Digt om Calderon.

Joseph Václav Sládek, f. 1845, er baade ved Venskab og aandeligt Slægtskab nær knyttet til Vrchlický. Sládek opholdt sig en Tid i Amerika, og Reminiscentser fra dette Ophold klinge undertiden gjennem hans Digtning, f. Ex. i det smukke Digt »Papu'en« (Indianernes Betegnelse for et spædt Barn). Iøvrigt er Sládek som Digter væsentlig Elegiker, dog saaledes, at den vemodige Grundtone i hans Digte ogsaa antager lysere Nuancer, og særlig de to Digtsamlinger »Ved Paradisets Tærskel« og »Af Livet« kunne nævnes som overordentlig sympathetiske. »Ved Paradisets Tærskel« er

en Samling Sonnetter, der navnlig behandle Scener og Typer af det bøhmiske Landsbyliv. Det er nydelige Genrebilleder, skrevne i den aabenbare Hensigt at gjøre den vanskelige Sonnetform populær, og Sonnetterne ere ogsaa i formel Henseende ypperlige. Digtsamlingen »Af Livet« skildrer Livets Lys og Skygge, Glands og Elendighed, specielt Barne og Familielivet med dets forskjellige sociale og filosofiske Elementer, og Samlingens andet Afsnit, der ingenlunde er det mindst tiltrækkende, er tilegnet alle »smaa og store Børn«. Digtet »Opvaagnen« turde fremhæves som et af de smukkeste Digte i Samlingen. Sládek er ikke blot en Kjender af den engelske Literatur, af hvilken han har oversat Adskilligt, navnlig af Byrons Digte, men tillige, som overhovedet ikke saa faa czechiske Digtere, særdeles godt inde i de nordiske Literaturer. Han har saaledes ydet fortrinlige Oversættelser af Drachmann, I. P. Jakobsen, Ibsen, Kielland, Lie, Jansson m. Fl. I flere Aar har Sládek endvidere redigeret det ansete czechiske Tidsskrift »Lumír«, til hvilket Vrchlický og hans Kreds have ydet og vedblivende yde Bidrag.

Karel Kucera, der ligeledes indtager en anset Plads mellem de yngre czechiske Digtere, er Lærer i Historie ved Statsgymnasiet i Königgrätz. Han er Epiker og behandler i sine Prosaarbejder og Digte med Forkjærlighed historiske Motiver, som han henter ikke blot fra Bøhmens, men ogsaa fra andre Landes Historie. Digtene »Gorm den Gamle«, »Johanna af Neapel«, »Tizian«, »Torquato Tasso«, »Murillos Død« o. a. kunne nævnes som Exempler herpaa, og i det Hele er det navnlig fremragende Skikkelser paa Historiens, Kunstens, Religionens eller Filosofiens Omraade, som han gjør til Gjenstand for sin Digtning. Ligesom Sládek er han fuldstændig hjemme i den dansk-norske Literatur, og han har dels oversat flere Digte af Paludan-Müller, Holger Drachmann, Henrik Ibsen, Schandorff m. Fl., dels skrevet Essays over Paludan Müller og Ibsen. For Øjeblikket forbereder han en samlet Udgave af Henrik Ibsens Digte paa Czechisk.

Mellem Bøhmen og Danmark har der fra gammel Tid bestaaet en vis Forbindelse. En dansk Konge har hentet sin Dronning fra dette Land, vor berømte Astronom Tycho Brahe ligger begravet i Bøhmens Hovedstad, det ærværdige Prag, og Prags Universitet, der paa Huss's Tid blev besøgt af Studerende fra alle Europas Lande, har i fordums Tider ogsaa talt danske Mænd mellem sine Elever. Ved et Par Præster fra Ditmarsken, der havde studeret i Prag, blev jo endogsaa Huss's Lære i Midten af det femtende Aarhundrede en kort Tid prædiket i denne Landsdel, indtil Kjætterdøden paa Baalet eller ved Sværdet havde gjort Ende paa deres Virksomhed, og senere Lutheranismen sejrrig havde fortrængt Hussitismen for Nordens Vedkommende*). Dengang vare Samfærdselsmidlerne jo imidlertid kun saa som saa, og det kan derfor ikke undre, at det i vore Dage, hvor Jernbaner og Dampskibe have forkortet Vejlængderne saa betydelig, ikke blot er ret almindeligt, at Danske besøge Prag, men ogsaa omvendt. Kjøbenhavn er jo i de senere Aar bleven »opdaget« af Turistsværmen, og mellem de aarlige Gjæster ved Øresundets Kyster findes ikke saa sjeldent Czechere. Af de sex Digtere, som her ere repræsenterede ved oversatte Prøver paa deres Digte, have saaledes ikke mindre end fire gjæstet Danmark. Svatopluk Cech opholdt sig for nogle Aar siden her i Landet og besøgte bl. a. flere jydske Kjøbstæder for at samle historisk Materiale til sit Digt »Dagmar«. J. V. Sládek besøgte 1878 Kjøbenhavn paa Gjennemrejse til Norge i Forening med en anden ovenfor nævnt czechisk Digter, Julius Zeyer, og Begge vandt sig under deres korte Ophold talrige Venner her, navnlig i Studenterverdenen. 1885 fulgte Jaroslav Vrchlický med Hustru efter, vistnok særlig ledet af Ønsket om at se Thorvaldsens Museum, da han har gjort vor berømte Kunstner til Gjenstand for en større, i Bøhmen meget populær Digtning under Titelen »Thorvaldsen«, og hans Ophold i Kjøbenhavn affødte flere Smaadigte, hvoraf et gjengiver de Ind-

*) Se med Hensyn til Hussitismen i Ditmarsken navnlig *Johann Hellmanns »Kurz verfaszte Süder-Dithmarsische Kirchen-Historie. Hamburg 1735.«* Pg. 34 ff.

tryk, han modtog under sit Besøg i Museet. Endelig har Karel Kucera i den forløbne Sommer ligeledes gjæstet Kjøbenhavn og hjembragt et for os Danske særdeles smigrende Indtryk af vort Lands Natur og vor Hovedstad. Disse Oplysninger vedføjes kun for at vise, at det ikke blot er paa Frastand, saa mange af de czechiske Digtere interessere sig for Danmark og den danske Literatur, og for at fremkalde en Fornemmelse af, at det er paa Tide, vi Danske begynde at gjøre en Smule Gjengjæld.

II.

Oversatte czechiske Digte.

Kornblomsten.

Af Jan Neruda.

Kornblomsten klaged' sig, da det blev Nat.
Den græd, fordi dens korte Liv var omme;
Før Dagen gryede, maatte Døden komme,
Alt bøjed' Kronen sig mod Jorden mat.

Den dumme Blomst, naar Hovedet den sænker,
Den drysser sine Frø i Luften hen,
Og næste Vaar den spirer frem igjen
I sine Børn, — mon den vel det betænker?

Kun den, hvis Liv var goldt, skal Døden skræmme,
Kun den, der ingen Frugt har sat, tør klage,
Han vender ej fra Jordens Skjød tilbage,
Han har vel Grund til bittert sig at græmme!

Dødningetoget.

Af Adolf Heyduk.

Det var sig om Natten før Juledag,
Paa Banen laa Alting i Slummer,
Da vaagned' den Vogter ved Klokkens Slag.
Han strækker sig, gaber og brummer:

»Man har aldrig Ro! Idel Slæb og Slid
Til os, der de Store maa lyde!
Nu sende de Tog mig ved Midnatstid,
Gud veed, hvad vel det skal betyde?«

Og atter fra Klokken saa sært det klang.
»Aa, Toget er end i det Fjerne!
Maaske det var Vinden? — Nej, tøv engang,
Nu ser jeg den hvide Lanterne!«

Han træder med Lygten til Sporet hen,
Hvor Damphesten prustende standser.
Paa Toget han stirrer og stirrer igjen,
Han neppe tør tro sine Sandser.

Hver Vogn er af blege Dødninger fuld,
En Benrad paa Damphanen drejer;
I Ligklæde, plettet af Gravens Muld,
Han grinende Vogteren prajer:

»Her træffer Du mangen en gammel Ven,
Kan hænde en lille Veninde,
Stig ind, vi har travlt, vi maa bort igjen;
De længes saa svarlig derinde!

Dig glemte vi — nu er det klappet og klart!
Skub Du Dig blot ind ved en Side!
Saa gaar det til Hjemmet i susende Fart,
Det er sidste Tog, maa Du vide!

Til Julemessen!« — Som ramt af et Slag
Han segner med hvide Kinder —
Bort suser Toget. Den næste Dag
Ved Huset man død ham finder.

Giotto og Sjælen.

Af Jaroslav Vrchlický.

En Aften sad Giotto i sit Værksted
Og lod ad sære Strømme Tanken glide,
Halvt slumrende han sad og tænkte efter,
Om det var muligt vel en Sjæl at male.
Alene var han; Natten spandt sit Slør, —
Paa Gaderne var Alting tyst og stille,
Og Stjernehimlen spejlede sin Glands
I Kuplerne og Tagene derude, —
Giotto drømte stadig, søvnbetynget,
Om Sjælen, og hvordan den skulde males.
Da var det for ham, som hans Værksteds Dør
Med Et gav Gjenlyd af en sagte Banken,
Saa let, som kom den fra en Barnefinger,
Eller fra en blufærdig lille Pige,
Der ledet blev halvt af Nyfigenhed,
Halvt af en spirende, en første Elskov.
En Anelse da hos Giotto dæmred',
At nu en Sjæl sig nærmed', for at han
Den tegne skulde. — Atter gjennem Gangen
En sagte Banken lød, som naar en Fugl
Om Vintren pikker paa en lukket Rude
Med Næbbet. Giotto smilede i Drømme;
Men Drømmens Ro, dens dyssende Behag
Ham lammed' Sind og Legem, der var trættet
Af Dagens Arbejd, — han sig rejste ej,
Han tænkte rolig smilende, den kommer
Igjen en anden Gang. Da hørte han
For tredie Gang paany den sagte Banken,
Kun svagere, som naar en gylden Bi
Med Æthervinger Blomsterkronen strejfer;
Men han stod dog ej op, han drømte, drømte,
Saa længe, til han faldt tilsidst i Søvn.
Dog snart han følte sig saa tung i Sindet;
Med Tanken paa sin Drøm han vilde atter

Forsøge, om han kunde Sjælen male,
Men ak, forgjæves — Hovedet var tomt. — —
Han vented', vented' lange, lange Nætter;
Men Ingen kom til Døren, Ingen banked'. —
Paa Gaderne var Alting tyst og stille,
Og Stjernehimlen spejlede sin Glands
I Kuplerne og Tagene derude, —
Giotto vaanded' sig i evig Længsel.

Du, som kun tænker paa og drømmer om
Og higer efter Skjønhed, veed Du ogsaa,
Hvorfor jeg dette Sagn Dig har fortalt? — —

To Skygger.

Af Jaroslav Vrchlický.

En Aften silde gik jeg til mit Hjem.
Svagt skinned' Lygterne paa Gadens Stene.
To Skygger kasted' jeg. Mørk var den ene
Og lys den anden — forrest gled den frem,

Som frygted' den en Kamp imellem dem;
Dog om at holde Skridt med mig forene
Sig Begge. Mod den stjernestrøede, rene
Nathimmel lig en Kæmpe rager frem

Den Lyse, mens i Snavset ved min Side
Jeg stadig ser den lille Mørke glide.
Et Billed paa mit Liv mig blev de Tvende!

Ideen hist, her Stoffet, Støvets Fange!
I disse Skygger maatte angst og bange
Jeg Don Quijot og Sancho Pansa kjende.

Psyche og Satyr.

Af Jaroslav Vrchlický

Ved Alfeus' yppigt blomstersmykte Bred,
Med Flodens blanke Sølverspejl for Øje,
Bag sig de stille, dunkelgrønne Skove
Og over sig den rene Himmels Blaa, —

Mod hvilken just, lig hvide Rosenkæder,
En Storkesværm i lange Rader trak, —
Sad Psyche, halvt et Barn og halvt en Jomfru,
Og vugged' sig i sine egne Tanker.
Hun stirred' ned i Flodens dybe Strøm,
Hvis Bølger sig i hvide Skumfnug krused'
Og som et Lyn i Juninattens Stilhed
Mod Azurhimlen lydløst flammer op,
Det flammede i Psyches klare Øjne.
Saa vendte hun sit Blik mod Fugleskaren,
Der hæved' sig i Ætherhavet højt
Og smelted' bort, Sneflokke lig, for atter
Paany at dukke frem som Vinens Perler
Fra Bægrets Bund. — Hun fulgte dem en Stund
Og sukked' dybt, saa Barmens Bølger skælved',
Den spæde Barm, der kunde lignes ved
To Knopper fra en Busk med hvide Roser.
Derpaa hun smiled', drømmende og stille,
Og i det klare Vand hun barneglad
Beundrede sit fine, hvide Legem.
Idag hun fra Olympens gyldne Sal
For første Gang var smuttet bort, og Jorden,
Skjøn som en Brud, hun saae nu for sig ligge.
Alt syntes hende som en Højtidsfest,
Fuglen et Under, og den lille Bi,
Der paa sin Honningjagt tilsidst forvilded'
Sig i en blomstrende Aakande ned,
I Solens Straaler skinned', ret som var den
En lille Gnist, der havde faaet Liv,
Født af den Luerегn, som daglig strømmer
I Helios' Kredse for ved Midnatstid
Paa Himmelkuplen Stjernerne at tænde.
Hun vover ej at plukke Lotusblomsten,
Og da sit Billed hun i Floden ser,
Forbauset sine Arme ud hun breder,
Som vil hun Søsteren om Halsen falde;
Men det i Vandet, som hun mente, var
En Søster, breder ogsaa sine Arme
Mod hende ud og smiler. — Strømmen bruste,

Fuglene kvidrede, fra Skovens Tykning
Lød Vindens sagte Raslen gjennem Løvet,
Og over hende fløj de hvide Storke.

»Jorden er skjøn, ja skjønnere end Himlen.
Rundtom kun Duft og Jubel, Fred og Ro.
Og hvilket Liv! Fra Mosset titter frem
Saa lokkende det purpurrøde Jordbær,
Og se, i Middagssolens Hede byder
Mig Blomsterbægeret den friske Dug.
Saa blødt et Leje reder Skoven til mig,
Og Engen staar saa tæt med Blomster strøet,
Hvad kan jeg ønske mer — slet Intet veed jeg.«

Saaledes halvt ved Ord og halvt ved Tanker
Fornøjer Psyche sig, mens over Floden
Hun bøjer sig og ser med Velbehag —
Thi i den unge Sjæl alt Kvinden vaagner —
Hvor hendes Skjønhed sig i Vandet spejler,
De slanke Lemmer og den hvide Barm,
Læberne lig Koral, de gyldne Lokker —
Med Hænderne hun klapped', lo af Fryd
Og blev paany et Barn med Barnets Drømme.

»Det er saa kjønt, det, som jeg ser i Floden,
Kun een Ting falder ikke i min Smag.
Hvorfor skal dog de klare, skinnende,
Azurblaa Vinger paa min Ryg sig vugge?
Før saae jeg Noget flyve over Vandet,
Der havde sligt et Vingepar som jeg,
Saa skinnende, saa gjennemsigtigt blaat;
Det svirred', som en Drøm igjennem Sjælen,
Fra Blomst til Blomst henover Vandets Spejl,
Tilsidst det mellem hine Siv blev borte
Og gjemte sig, som Smilet paa mit Ansigt.
Og nys, ved Middagstid, i Blomsten saae
Jeg Noget sove, og det havde ogsaa
Et saadant let og luftigt Vingepar,
Hvorpaa med Azur Purpur sig forened',

Men hvad skal jeg med et Par dumme Vinger?
Ved Aftentid, før Maanens Straaler faldt,
Jeg Væs'ner saae, som ligned' mig aldeles,
I lette Flokke dandse ned paa Engen
Og bade sig i Floden; men af dem
Bar Ingen Vinger, og de var af Lemmer
Dog stærkere end jeg, det saae jeg godt.
Før skræmmed' jeg ved mine Skridt en Kvinde,
Saa hun sig skjulte i det Træ histhenne;
Hun var saa skjøn som jeg, men Vinger — nej!
Hvorfor skal jeg alene bære Vinger?«

Paany hun stirred' drømmende i Floden,
Hun vidste ej, at mellem Sivene
Tætved en Satyr sov. Se! Nu han vaagned'!
Efter et natligt Lag hans stride Skjæg
Endnu af Vin var fugtigt og forpjusket.
Han grinede og gned de smalle Øjne
Og vælted' rundt sig i de tætte Siv.
Til mere Søvn han trængte, vilde atter
Sig lægge lunt tilrette, da hans Blik
Faldt paa det skjønne Barn, der sad ved Bredden.
Saa dukked' han sig, og i Læ af Sivet
Til Psyche listed' han sig sagte hen.
Bag Sivene hans gridske Øjne skinned'
Som Lygtemænd. Alt var han hende nær
Og lagde sig paa Maven, støttende
Det tunge Hoved i de laadne Hænder —
Han blinker, smidsker; men hun ser ham ej.
Da dyer han sig ej mer — et Smæk med Tungen,
Og halvt han sukker, halvt i Brynde skriger:
»Ej, se det smukke Barn, det unge Kid!«

Forskrækket drejed' Psyche strax sit Hoved
Og saae hans Satyrfjæs. O, hvilket Udyr!
Som Espeløv hun skælved', medens han
Til hendes Rædsel nærmere sig listed'.
Hans Øjne gløded', og af Attraa spændte
Hver Muskel paa hans Hænder sig som Staal!

Alt løfter han med Skoggerlatter Armen
Og vil i Favntag vildt sit Bytte knuge —
Da breder Psyche sine Vinger ud,
Lig en Libelle let afsted hun svæver
Hen over Vandet, og mod Himlens Blaa
Snart som en broget Sommerfugl hun stiger.
Højt toner hendes klare Sølverlatter
Fra Luften ned, som fra de Klipper graa
Man hører Turtelduens blide Kurren,
Naar Middagshimlen spejler sig i Floden,
Og Skoven slumrer, bagt i Solens Glød.

Da Psyche fra sin Højde nedad skued',
Hun saae, hvorledes den bedragne Satyr
Sprang mod en badende Flok Nympher hen.
En af dem med sin stærke Arm han fanged
Og slæbte hende til en Kløft i Skoven;
Han grined' hæsligt, medens Nymphen græd —
Hun var saa hvid og skær, og han saa smudsig!

Men aldrig mere har det undret Psyche,
At hendes Ryg med Vinger smaa var smykket.

— — — — — — — — — — — — — — —

O, Poesi! Naar Hverdagsstøvet pletter
Din Skjønhed, og naar plumpe Hænder søge
At drage Dig med Vold i Skarnet ned,
Hvor er det da et Held, at Du er vinget,
En Gjæst paa Jorden kun, og flygte kan
Tilbage til dit Hjem, Du Himmelbaarne!

I Klosterkjælderen.

Af Svatopluk Çech.

Frater Kristof maa som Kjældermester
Prøve Vin, saa meget, han kan orke,
Og han gjør det med en sjelden Iver,
Selv om Natten, naar de Andre snorke.

Det er Fest imorgen, derfor lister
Han til Kjæld'ren med sin Tyvelygte,
For i Stilhed, som det bedst sig sømmer.
Uden Bram og Pral sin Dont at røgte ...

»Christi Taarer« er hans Kjæledægge,
Han ved den sig styrker til det slemme
Natteslid — ak, disse søde Taarer
Ret hans fromme Sjæl til Andagt stemme.

Derfor Himlen ham tilgavns velsigned':
Maven faar hans Kutte til at knage,
Og hans Ansigts Glød, de runde Kinder
Finde vidt og bredt ej deres Mage.

Det er Midnat, Skjæret fra hans Lygte
Glider mat langs Fadene dernede.
Hvad er det! Et Under, et Mirakel!
Kjævl og Strid i Hvælvingen sig brede.

Gjærende af bittert Nid og Harme,
Fadene det Spørgsmaal højt forhandled',
Hvilken Vin det var, hvortil vor Frelser
Vandet hist i Kanaan forvandled.

Først den lette, vindige Champagne
Stiller Krav paa denne store Ære;
»Bryllupper«, den raaber, »var jo netop
Alt fra Arilds Tid min rette Sphære!«

Men den kloge Rhinskvin det benægter,
Puster op sig og bemærker vigtigt:
»Hvad Champagnen siger, er jo aldrig
Filosofisk sandt og logisk rigtigt.

Den, der kan Logik, maa strax erkjende,
At den Vin, som perled' frem af Vandet,
— Der og der det staar desuden skrevet —
Ægte Rhinskvin var, og intet andet!«

Og Ungareren fra Tokay brøler
Med slig Kraft: »Et *falsi-falsificum*!«

At den næsten sprænger Baand og Staver,
»*Nullum vinum nisi hungaricum*!«

Ja, selv Melnikvinen*), den beskedne,
Protesterer og for Æren strider,
»Filosofisk«, som det Skik har været
Jo hos os i lange, lange Tider.

Dog Don Xeres skjælder alt for Humbug,
Sprøjt er hver en Vin, man mod ham sætter,
Han er Vin kun — ham alene var det,
Ej hin Franker, ej den tydske Kjætter.

Ene han var slig en Naade værdig,
Han, hvis Hjem med Kjætterblod blev gjødet —
Det var ham, der Spaniens Munke ildned',
Deres Tro af ham blev gjennemglødet . . .

Saadan skjændtes de. Da lød et »Stille!«,
Frater Kristof gned sin runde Mave —
»Jeg vil dømme!« bød han og sit Ansigt
Satte strax paa Dommervis ilave.

»Kjære Venner, ikke En iblandt Jer
Kom de brave Bryllupsfolk for Øje,
Herren kjendte sine tolv Apostle
Og de andre Gjæster altfor nøje.

Og han vidste, at, hvo Eder smager,
Strax til jordisk Lyst sin Attraa fæster:
Martyr gad da Ingen af dem blive,
Men paa Timen — Klosterkjældermester!«

---

*) Byen Melnik i det nordlige Bøhmen, der i det niende Aarhundrede under den kristnede czechiske Fyrste Borivoj var i Vladyken Slavibors Besiddelse, har fra gammel Tid været Hovedsædet for den bøhmiske Vinavl. Kejser Karl IV forædlede Vinavlen ved at indføre burgundiske Druer, som plantedes paa de solbeskinnede Høje ved Melnik, og værnede om den ved flere Love, deriblandt strenge Bestemmelser mod Vinforfalskning. Endnu den Dag idag har Melnikvinen et godt Navn blandt Vinkjendere.

Maskindrejeren.

Af I. V. Slådek.

Med gustne Kinder og fugtigt Haar,
Med værkende Muskler og slappe Arme
Han endnu mod Aften ved Pressen staar,
Den klumrede Luft mod hans Lunger slaar,
Han stønner af Træthed og Varme.
Det Hjul, som han støtter saa tungt sig ved,
Han drejed' og drejed', mens Dagen led.

Helt sælsomme Sager blev trykt idag —
Han køler mod Jernet sin hede Pande —
Der ligge de, Arkene, Lag paa Lag,
Jo, Pressen har arbejdet Slag i Slag,
Det maa nok hans Lemmer sande.
Treds i Minutten — hvert af dem tog
Sin Part af hans Marv, mens han Hjulet drog.

Han griber et; det er Digt og Sang
Om Kjærlighed, Skjønhed og Livets Lykke,
Om dugsprængte Blomster, om Skov og Vang,
Om Fuglenes Kvidder og Hjertets Trang,
Om Hjemmet og Arnens Hygge.
Papirerne prange paa Kryds og Tvers
Med Solskin og Jubel i fagre Vers.

Da trænger en Taare til Øjets Rand:
»Den Slags kan man digte sig uden Ende!«
Saa folder han Arket, saa pænt, han kan,
Og tørrer fra Kinden det salte Vand
Og mumler bevæget: »Kanhænde —
Kanhænde til Slut dog den kjønne Sang
Vil varsle lidt Lykke for mig engang!«

Lægemidlet.

Af **Karel Kuçera.**

Et Hundredtusend skarpe Spyd og Landser,
En Ulveflok i Pandser,
Mohamed Aga, Persiens nye Chan,
Til Hævntog fører mod Kerman.

For tredie Gang nu Staden Trods ham byder
Og Voldsmandsaaget bryder,
Med Bjergbeboerne den uforsagt
Bekæmper Chanens Overmagt.

Dog daarligt kun en Bisværm sig forsvarer
Mod vilde Hvepseskarer:
Snart drager Chanen atter, gram i Sind,
Med sine Mænd i Staden ind.

I Timer lange Hævnens Drage lurer
Bag Pandens mørke Furer,
Saa grum en Udaad klækker ud hans Had
Imod den undertvungne Stad.

»Fem Daddelsække Karavanen tager
Til Nødhjælp, naar den drager
Saa hurtig, som Kamelen skride kan
Mod Mekka gjennem Ørk'nens Sand.

Fem slige Sække I mig bringe skulle,
Af Mandeøjne fulde,
Før Daggry!« — Da den næste Dag oprandt,
Den halve Stad den blindet fandt.

Som Lammet sønderrives af en Tiger,
Saa foer den vilde Kriger
Mod Staden frem: der flød i Strømme Blod,
Før han fik tæmmet Kermans Mod.

Snart dog Samvittigheden Chanen nager,
Fra Lejet Søvnen jager; —

Til Hest, i Pigens Arm, ved Svir og Drik
Staa hine Sække for hans Blik.

Han holder det ej ud: hør, Lyden stiger,
I hver en Krog det skriger!
Om Natten brænder Lys i Chanens Sal;
Men aldrig standse vil hans Kval.

»O, Himmel, sig mig, naar skal dette ende?« —
Med hvæsset Kniv i Hænde
Ham svarer Lægen, en Eunuch, med List:
»Et Middel, Herre, veed jeg vist!

Fuldtvel at skræmme Synerne det evner,
Jeg gjerne Dig det nævner;
Det Skete glemmer Du og aldrig mer
Blodstænkte Øjne for Dig ser.«

Han prøver taus, om Klingen ret kan bide,
Og bøjer sig tilside:
»Midlet er Døden!« — Chanen med hans Kniv
Gjør stille Ende paa sit Liv

Dværgfolk i Afrika.

Af L. Zinck.

Den indfødte farvede Befolkning i Syd-Afrika tilhører tre i enhver Henseende forskjellige Hovedafdelinger eller Racer, nemlig: Buskmænd, Hottentotter og Kaffere, der repræsentere de forskjellige Folkevandringsbølger i denne Del af Verden.

Tidligere har man rigtignok som oftest villet betragte Buskmændene slet og ret som en Underafdeling af Hottentotterne, idet man lagde særlig Vægt paa det, de havde tilfælles, og da navnlig paa Slægtskabet i deres Sprog, medens man søgte at forklare Uoverensstemmelserne i deres Ydre og Legemsbygning som naturlige Følger af de særlige Forhold, hvorunder Buskmændene leve, Forhold, der formentlig havde bevirket, at Racen lidt efter lidt var degenereret i fysisk Henseende. De indgaaende Undersøgelser, der ere anstillede i senere Tider, have imidlertid ført til det Resultat, at Buskmændene, om end beslægtede med de senere indvandrede Hottentotter, udgjøre en særlig Race, der repræsenterer Syd-Afrikas, maaske endog hele Verdensdelens ældste Befolkning.

Men skjønt de ere de Ældste i Landet, vise de sig endnu stedse som de Yngste; thi de ere aldrig komne ud over Menneskeslægtens Barndomsperiode, de ere aldrig naaede videre end til Kulturens første Begyndelsesgrunde og føre endnu den samme stagnerende og grænseløs primitive Tilværelse, som de have fristet, Himlen maa vide i hvor mange Aarhundreder eller Aartusinder. Og hvorfor? Ja det Spørgsmaal

vilde selv den mest skarpsindige Gransker have ondt ved at besvare. Tilværelsen har jo sine Gaader. — og i dette Tilfælde maa man, som saa tidt, nøjes med at notere Faktum, med Tilføjelse af den Forklaring, som dog ikke forklarer Noget, at Racen mangler Perfektibilitet, d. v. s. Opfindsomhed, Foretagelsesaand, Initiativ, uagtet det dog paa ingen Maade skorter de enkelte Individer paa Forstand.

Man taler i vore Dage saa meget om Individernes Menneskerettigheder, at det for Mange staar som en fast Trossætning, at alle Mennesker efter Naturens Orden ere ligestillede her i Verden, medens Forholdet i Virkeligheden er dette, at Menneskeslægten ligesaa fuldt som det enkelte Samfund har sine Stedbørn og sit Proletariat af haabløse Slægter indtil det hundrede Led, idet der bevisligt er Racer, som ikke blot ikke kunne naa op til at faa Lod og Del i Kulturen, men som dræbes ved at komme i Berøring med den, uddø og forsvinde, som om de aldrig havde været til. Dette er netop Tilfældet med Buskmændene.

Hvormeget af Afrika denne Race oprindeligt har havt inde, lader sig ikke godtgjøre med det mangelfulde Kjendskab, vi have til hele den store mellemste Del af Fastlandet; kun saa meget synes vist, at de engang have beboet hele Syd-Afrika lige til Zambese, men at de derpaa i Tidernes Løb gradvis ere blevne trængte tilbage fra Syd, Øst og Nord af de senere indvandrede Hottentotter og Kaffere, endeligt ogsaa af de sidst ankomne europæiske Nybyggere, saa at man nu maa søge de sidste spredte Rester af dem i de mest afsides Egne, navnlig paa de store Højsletter i det Indre, hvor de have en sikker Retræte i den øde og vandløse Kalahari-Ørken; men det er en saa prekær og ussel Tilværelse, de føre, at Racen sandsynligvis vil uddø i Løbet af nogle faa Generationer.

Det, der først og fremmest karakteriserer dette mærkelige Folkefærd, hvad det Ydre angaar, er deres paafaldende Lidenhed, idet Gjennemsnitsstørrelsen kun er 144 Centimeter eller 55 danske Tommer, medens Kvinderne i mange Tilfælde ere 6—7 Tommer mindre, og det er derfor ikke nogen Overdrivelse at kalde dem et Dværgfolk

— men selvfølgeligt maa man ikke her ved en Dværg tænke sig et vanskabt Menneske.

Deres Hudfarve er brungul, som hos Hottentotterne, kun langt lysere end hos disse, men i de fleste Tilfælde skjules den naturlige Farve af et mørkt Lag Snavs; thi eftersom det saa jevnligt skjorter dem paa Vand, have de helt lagt af at vaske sig, men indgnide sig derimod flittigt med Fedt, der jo er et fortræffeligt Bindemiddel for Støv og andet Smuds. I Reglen have de dog en nogenlunde ren Plet under Øjnene, hvor Huden vaskes ren af de Taarer, som Snustobakken volder dem. Ansigtets Form er nærmest som en Pære, bredt foroven paa Grund af den store, runde Hovedskal, men stærkt afsmallet ned imod den spidse Hage. Munden er fremstaaende, hvilket dog fornemmelig skyldes Kjæbernes Stilling, thi Læberne ere tynde og smalle, ligesom Øjnene ere smaa og sammenknebne, og Haaret er en ganske kort Uld, der voxer pletvis i Totter uden at dække hele Hovedbunden.

Deres Ryg er stærkt svajet ligesom Hottentotternes, Lemmerne vel proportionerede, og Hænder og Fødder smaa og særdeles smukt formede.

I det Hele taget er det et ualmindelig stygt Folkefærd, om end Ungdommen her som overalt har sin Ynde, hvad der særligt gjælder om de unge Piger, hvis elegante Figur og fuldendt skjønne Former vilde vække enhver Billedhuggers Beundring; men denne Blomstringstid, i Afrika altid kort for Kvindernes Vedkommende, er her endnu mere kortvarig end ellers; efter ganske faa Aars Forløb ere de bløde, afrundede Former forsvundne, Ansigtet er skarpt og rynket, og de forfærdelig magre Arme og Ben ligne mere Kosteskafter end menneskelige Lemmer.

De smaa Børn ere ligesaa grimme som de ældre Personer, men de have deres egen Grimhed, idet de ere ligesaa uformelig tykke og fede, som de Andre ere magre. Øjnene, der hos Buskmændene altid ere smaa og dybtliggende, blive hos dem helt borte i Hovedet, saa fuldstændig skjules de af de fremstaaende Kindben og de tykke Fedtdæller, der ligge udenom dem; Haaret gror dem helt

ned i Panden, og Baghovedet er saa uforholdsmæssig stærkt udviklet, at det ser ud, som om det slet ikke hørte dem til. Det varer dog ikke mange Maaneder, før de voxe ud af Fedtet, blive i det Sted tyndarmede og tyndbenede, faa en forbavsende tyk Vom og, hvad der anses for at være en Følge deraf, et ligesaa forbavsende stærkt Svaj i Ryggen.

Men mere forbavsende er det dog, saa hurtigt disse smaa Vanskabninger lære at hjælpe sig selv. Naar de ere nogle faa Maaneder gamle, begynde de at kravle omkring i Sandet, mere lignende store, gule Skrubtudser end menneskelige Væsener; naar de ere et Aar gamle, løbe de rask omkring med den fulde Brug af deres Arme og Ben, og allerede længe forinden den Tid have de lært at gjøre sig nyttige med at finde »Vandknolde«, Roden af Babiana-Planten, der ligge skjulte dybt nede under Sandet og altid ere fulde af Vand, selv om det ikke har regnet i langsommelige Tider.

Ungdommens Blomstringstid falder imellem det 10de og 15de Aar; i 16 og 17 Aars Alderen begynde de allerede at blive gamle og blive saa derefter med Aarene mere og mere rynkede og mere og mere umenneskeligt stygge, indtil hele Personen tilsidst synes at bestaa af lutter slaskende og slatne Hudfolder.

Vi ville nu tilslut illustrere disse almindelige Bemærkninger med et Billede efter Naturen, nemlig den Skildring, som Lichtenstein i sin »Rejse i Syd-Afrika« (1803—6) giver af sit første Møde med disse Ørkenens Børn.

»Nogle Timer senere viste der sig to Buskmænd, som hilste os med deres »T'abeh«, bad om noget Tobak og efter at have faaet dette lejrede sig bag en Busk ved et lille Baal for ret af Hjertens Lyst at hengive sig til Nydelsen ved at ryge. Jeg stod og iagttog dem nøje i lang Tid, og jeg kan ikke Andet end sige, at en Buskmand, hvad Fysiognomi og Gebærder angaar, unægteligt mere ligner en Abe end et Menneske.

»Den ene af vore Gjæster, der saae ud til at være et halvthundrede Aar, havde graat Haar og graasprængt

Skjæg; Pande, Næse og Kinder vare helt oversmurte med sort Fedt, saaledes at der kun var en hvid Kreds omkring Øjnene, vasket ren af de Taarer, som Tobaksrygningen fremkaldte. Mennesket lignede fuldstændigt den lille blaa Abe fra Kafferaria.

»Men det, der gjorde denne Lighed mest slaaende, var hans spillende Øjne og bevægelige Øjenbryn, som han bevægede op og ned ved enhver Ansigtsforandring. Selv Næseboerne og Mundvigerne, ja endog Ørene bevægede sig uvilkaarligt, idet de viste de hurtige Overgange fra ivrig Begjær til mistroisk Aarvaagenhed; derimod var der ikke et eneste Træk i hans Ansigt, som røbede Forstand eller antydede Sindsbevægelser af en blidere Karakter end de, der karakterisere den rent dyriske Natur hos Mennesket.

»Da man gav ham et Stykke Kjød, rejste han sig helt op, strakte mistroisk Armen ud, snappede det hurtigt og stak det strax ind i Ilden, medens han kiggede omkring sig med de smaa, skarpe Øjne, som om han var bange for, at Nogen igjen skulde tage det fra ham. Alt dette ledsaget af saadant et Blik og saadanne Bevægelser, at man næsten skulde sværge paa, han i Et og Alt havde taget en Abe til sit Mønster og Forbillede.

»Han tog snart Kjødet ud af Emmerne, gav det et lille Tør af paa sin venstre Arm og afrev derpaa med Tænderne store halvraa Stumper, som jeg saae gaa hele ned igjennnm den magre Hals. Tilsidst, da han kom til Benene og Senerne og ikke kunde faa Bugt med dem alene ved Hjælp af Tænderne, tog han sin Tilflugt til en Kniv, som han havde hængende omkring Halsen, og med den afskar han behændigt det Stykke, han holdt mellem Tænderne, lige ved Læberne, uden dog at komme i Karambolage med Næsen, et Kunststykke, som ingen Europæer let skulde gjøre ham efter.

»Da Benet var pillet rent, stak han det atter ind i Ilden, bankede det imellem to Stene og sugede Marven ud, hvorpaa han strax fyldte det med Tobak. Jeg tilbød ham en Lerpibe, men den afslog han, og efter at have stukket det tykke Ben helt ind i Munden indsugede han Røgen i lange

Drag, medens Øjnene skinnede paa ham ligesom paa en Mand, der med usædvanligt Velbehag nyder et godt Glas Vin. Efter en tre, fire Drag rakte han sin Landsmand Benet, og da denne ogsaa havde taget sig en tre, fire Mundfulde paa samme Maade, stak han det med samt den brændende Tobak i sin Pung for at gjemme det til en anden Lejlighed.«

Ifølge en naturlig Lov, der gjælder hele Jorden over, maa Mennesket, naar det normalt arbejder sig frem i Kulturens Skole, gjennemgaa tre forskjellige Stadier. Først er det Jæger eller Fisker, derpaa bliver det Nomade og endeligt Agerdyrker.

Buskmændene for deres Del ere nu aldrig naaede længere end til Kulturens Forberedelsesklasse. Det er et Folk, som udelukkende lever af Jagt, som aldrig har givet sig af med nogetsomhelst Andet, og heller ikke kan opdrages til noget Andet. Baade Kafferne og Europæerne have forsøgt det med Buskmands-Børn, som de have taget til sig fra ganske smaa, men med lige lidt Held. Deres vilde Natur vil ikke lade sig tæmme, og hvordan Drengen end bliver behandlet, løber han en Dag sin Vej for igjen at vende tilbage til sin Slægt og til det frie Liv i Ørkenen.

Og som det gaar med de enkelte Individer, er det gaaet med hele Racen. Mellem Buskmændene og deres nomadiserende Naboer, Kaffere og Hottentotter saavelsom de europæiske Nybyggere, har der til alle Tider bestaaet et indgroet Nag. Buskmændene hade alle de Andre, ligesom Hottentotterne hade Kafferne, og Kafferne hade Europæerne, fordi de have taget deres Land, og de Andre hade Buskmændene, fordi disse stjæle deres Kvæg, naar de kunne se deres Snit, og hvad der er meget værre, ja ligefrem en Synd i mange af disse Folks Øjne, der elske deres Køer mindst ligesaa højt som deres Børn — stjæle det ene og alene for at æde det som et andet Stykke Vildt, eller, hvad der er det allerværste, hensynsløst dræbe det, naar de ikke kunne føre det med sig paa Flugten.

Paa Grund heraf og paa Grund af deres forgiftede Pile have Buskmændene gjort sig hadede og frygtede af Alle. Baade af Sorte og Hvide ere de blevne jagede som

vilde Dyr, og Boerne have i en lang Aarrække under det saakaldte berygtede Kommando-System, der florerede fra 1774 og til helt ind i dette Aarhundrede, gjort ligefrem umenneskelige Anstrengelser for at faa dem udrydede. — Lad mig i al Korthed fortælle, hvori dette »System« bestod.

Efterhaanden som Kap-Koloniens Grænser i forrige Aarhundrede fra Kysten flyttedes længere og længere ind i Landet, og dette gik ganske simpelt til paa den Maade, at Boerne snart hist og snart her fratog de Indfødte en ny Strimmel Land, bleve ogsaa Kolonisternes Klager over de usikre Tilstande i Grænsedistrikterne ganske naturligt hyppigere og hyppigere: Ingen kunde have sit Kvæg i Fred for de fordømte Buskmænd og Hottentotter — som han nemlig havde taget Landet fra — og det var daarligt nok, at han og hans Familie kunde være sikre paa deres Liv. Autoriteterne i Kap kunde selvfølgeligt ikke gjøre Noget for at raade Bod paa disse Ulemper, thi dertil vare Vejlængderne altfor store, og man fandt det derfor mest hensigtsmæssigt at overlade det til Kolonisterne selv at haandhæve Lov og Ret og sørge for deres egen Sikkerhed. Naar altsaa et Tyveri var begaaet, lod vedkommende Landdrost strax blæse til Stevne, hvor saa alle vaabenføre Mænd fra hele Egnen mødte bevæbnede og tilhest, og »Kommnndoen« drog saa ud for at opsøge det stjaalne Kvæg og afstraffe Røverne.

Saaledes tog Systemet sig ud paa Papiret, men i Virkeligheden lignede en »Kommando« langt mere et Røvertog af samme Art som de Razziaer, Slavehandlerne ved den hvide Nil eller ved Tanganyika nutildags sætte i Scene, og i de fleste Tilfælde vare Klagerne over de Indfødtes Kvægtyverier kun et Paaskud for at falde over dem. Boerne trængte til Land og endnu mere til Arbejdskraft, thi selv gad de ikke røre sig til noget Arbejde, og efter de Oplysninger, som senere kom frem — under Diskussionen, der endte med Slaveriets fuldstændige Afskaffelse i Syd-Afrika 1828 — kan der nu ikke være Tvivl om, at det egentlige Øjemed med Kommando-Systemet var: at gjøre

de Indfødte til Slaver eller at udrydde dem. Den første Del af Planen gjaldt Hottentotterne, den anden Buskmændene, og i det Hele taget lykkedes den saa temmelig godt, om end ikke fuldstændigt. Det er umuligt at sige, hvor mange Mennesker der paa denne Maade bleve slagtede, men at der var System i Tingene, ser man strax ved at læse den lakoniske Rapport fra Føreren af en saadan Kommando. — »27de Septbr. 1792. Den første Kraal angrebet, 75 Buskmænd dræbte, 21 fangede. — 15de Oktbr. En anden Kraal opdaget; 85 dræbte, 23 fangede. — 20de Oktbr.; en tredie opdaget, 7 dræbte, 3 fangede.« Fra en noget senere Tid (1809) have vi en Oplysning af en Englænder, Oberst Collins, der fortæller, at en ellers meget respektabel Mand for ham roste sig af, at han tillige med sine Folk i Løbet af 6 Aar havde dræbt eller fanget 3,200 Buskmænd, og en anden Kolonist kom til det Resultat, at de »Kommandoer«, han havde deltaget i, omtrent havde kostet 2,700 Buskmænd Livet.

Officielt afskaffedes vel Kommando-Systemet, da Kap-Kolonien kom under engelsk Herredømme, men Kolonisterne havde vænnet sig saadan til det, at det var umuligt at gjennemføre Bestemmelsen, og i Principppet bestaar det endnu, forsaavidt som en Kolonist i givet Tilfælde vil skyde en Buskmand ned med ligesaa roligt Blod, som om det var et vildt Dyr, jfr. følgende Meddelelse af en engelsk Officer, hvis personlige Erfaringer skrive sig fra Aarene 1850—60.

»Som vi en Dag red langs ad en Bakkekam, en af Drackenbergs Udløbere i Nærheden af Moï Floden, holdt en af Boerne pludseligt sin Hest an med det Udraab:

»»Der er Spor af de fordømte Buskmænd!««

»Strax sprang han af, undersøgte Jorden nøje og sagde: »»Det er en Mand.««

»Øjeblikkeligt kom hele Selskabet i Bevægelse og spredte sig i alle Retninger som en Flok Sporhunde, Nogle galloperede op til den nærmeste Bjergkam, Andre fulgte Fodsporene, Alle gav de sig til at søge efter Buskmanden.

»»Det er ikke længe siden, han har gaaet her,«« sagde en af mine Ledsagere. »»Vær parat.««

»»Til hvad?«« spurgte jeg.

»»Til at skyde Slynglen.««

»»Vilde De virkelig skyde ham?««

»»Ja, ligesaa vist som jeg skyder en Slange.««

Hvem der end i det givne Øjeblik har været Buskmændenes Fjender, selv have de altid været de Faa og de Svage, men de have dog aldrig givet tabt. Kaffere, Hollændere og Englændere have efter Tur drevet dem længere og længere ind i Ørkenen, men de have aldrig underkastet sig deres mægtige Fjender eller nedladt sig til at laane noget af deres Kultur. Buskmændene ere blevne et Udskud i deres eget Land, men deres Frihed og deres Individualitet have de bevaret, og naar Racen en Dag uddør, er det ikke af Mangel paa Energi, Mod og Udholdenhed — Noget, som det jo derimod undertiden kan skorte paa hos civiliserede Folk, der ikke saadan som disse stakkels Vilde mangle Perfektibilitet.

Buskmændenes Dragt indskrænker sig til daglig Brug til et lille trekantet Tørklæde, hvis brede Ende er fastgjort til Beltet fortil, medens den smalle Ende trækkes imellem Personens Ben og fastgjøres i Beltet bag paa; men dertil har han saa endvidere en saakaldt Karos eller Kappe af Skind, der naaer ham næsten til Hælene og fornemmelig kommer til Anvendelse som Sengetæppe. Paa Hovedet har han undertiden en Skindhue, men ofte nøjes han ogsaa med at indgnide Haaret med en Dejg af Fedt og rød Lerjord, saa at det Hele danner ligesom en tæt Filt, der saa pyntes med Perler, Stumper af Strudsskaller, og hvad der ellers maatte frembryde sig. Saaledes traf f. Ex. den bekjendte Rejsende Baines engang en Buskmand, der havde pyntet sig med Hovedet af en Sekretærfugl, anbragt saaledes, at Næbet ragede frem over Panden paa ham.

Kvindernes Klædedragt ligner saa temmeligt Mændenes, istedetfor det trekantede Tørklæde have de et Forklæde, der er udskaaret i smalle Striber, Hovedet bedække de

med en temmelig stor Hue af Skind, og Karossen er den samme.

Da Buskmanden stadigt er paa Vandring, kan han ikke have nogen fast Bolig, men indretter sig, som han bedst kan, hvor han slaar Lejr. En Klippehule er et fortrinligt Tilflugtssted for ham, men det er kun meget sjeldent, at der tilbyder sig en saadan Luxus, til daglig Brug maa han nøjes med mindre. Finder han saa, naar Dagens Arbejde er tilende, en Mimosa-Busk af passende Form og Størrelse, kryber han ind i den og bøjer Grenene ned over sig, saa de danne et Slags Telt. Kommer han jevnligt til den samme Egn, fodrer han sin Rede indvendigt med Hø, tørt Løv eller Lignende, og naar de unge Kviste i Tidens Løb begynde at skyde op, faar en saadan Busk i Virkeligheden en stor Lighed med en kolossal Fuglerede.

Denne Rede tjener ham nu ikke blot til Bolig, men ogsaa til et Skjulested, hvor han lurer paa Vildtet og udsender sine forgiftede Pile, hvis et eller andet Dyr kommer paa Skud. Efter disse ejendommelige Løvhytter er det at Boerne have givet Buskmændene Navn.

Der gives imidlertid mange Lejligheder, ved hvilke disse hjemløse Vagabonder ikke engang kunne gjøre Fyldest for deres Navn, fordi der nemlig ikke findes en Busk i mange Miles Omkreds. I saa Tilfælde nøjes de med at skrabe en Fordybning i Sandet og kaste den udgravede Fyld sammen i en Bunke til Læ mod Vinden; ville de have det rigtig hyggeligt og lunt, stikke de endvidere et Par Kæppe i Jorden og kaste et Skind over dem, og naar de saa have rullet sig ind i deres Karos, maa det for dem baade regne og blæse ligesaa meget det vil. Kun naar en Flok Jægere for en længere Tid slaaer sig ned paa en Egn, der lover dem en god Jagt, lave de sig Noget, der ligner en rigtig Hytte, ved nemlig at stikke en Del Stokke ned i Jorden, dem de saa bøje og binde sammen foroven, for derpaa at beklæde dem med Maatter, som de lave af Rør.

Jagt er Buskmandens eneste Erhverv. Husdyr holder han ingen af, ligesaalidt har han fjerneste Begreb om Agerbrug af nogensomhelst Art, selv det simpleste og mest pri-

mitive, og dette er maaske et Kjendetegn paa en ægte Buskmand, der er fuldt saa sikkert som alle Racemærker. Han er nemlig ikke den eneste Beboer, Ørkenen har, paa mange Steder langs med Øst- og Nordranden af Kalahari træffer den Rejsende paa andre »Buskmænd«, i Reglen Folk af betschuansk Race, der af en eller anden Grund have mistet deres Stamme eller deres Land, og som for at bevare deres Frihed have søgt sig et Hjem i disse ugjæstfrie Egne. Men alle disse — Bakalaharier, Bakwainer, Bangwakeser og hvad de ellers hedde — have dog usvækket bevaret Betchuanernes Kjærlighed til Agerdyrkning og Husdyr. Aar for Aar dyrke de saaledes deres Haver, hvor utaknemmeligt et Arbejde det end er, thi ofte, naar Regnen udebliver, er deres Møje ganske forgjæves, og ligesaa opdrætte de smaa Gedehjorde, skjønt det er forbundet med megen Besvær og Ulejlighed i Egne, hvor de som oftest have ondt nok for at skaffe Vand til sig selv.

Men Sligt indlader ingen Buskmand sig paa, det er endog kun undtagelsesvis og kun i den nordlige Del af Ørkenen, at de eje nogle usle smaa Hunde. I Reglen ere de deres egne Hunde, og saa fortrolige med Vildtets Levemaade, at de følge det paa dets Vandringer, ligesom de andre store Rovdyr, og leve af det, hvor de komme frem. Skjønt man saaledes nok tør henregne Buskmændene til de bedste Jægere i Verden, vilde man dog tage mærkeligt fejl, om man troede, det var af Lyst, eller i Følge en indre Drift, at de føre dette Liv, og da Livingstone 1849 rejste sammen med to Sportsmænd, Oswell og Murray — det var paa den Tur, han opdagede N'gami Søen, — var det ham umuligt at gjøre Buskmændene begribeligt, at disse Herrer kun rejste for at jage, og at de kun jagede for deres Fornøjelses Skyld; de Vilde betragtede dem ligefrem som gale Mennesker. Thi selv ere de helst fri for legemlig Anstrengelse af hvilkensomhelst Art, og naar de jage, er det kun, fordi de ikke kunne friste Livet paa anden Maade.

Det Liv, de føre, har nu i visse Retninger udviklet deres Legeme i en ganske overordentlig Grad. Buskmandens Udholdenhed, hvad enten det gjælder om at gaa og løbe eller at

taale Strabadser, Sult og Tørst, er næsten grænseløs, og hans Sanser: Syn, Hørelse og Lugt, ere ved den stadige Øvelse ligeledes blevne utroligt skærpede. Man har saaledes Exempler paa, at en Buskmand med blotte Øjne tydeligt har kunnet kjende Gjenstandene paa saa lang Afstand, at en Europæer ikke engang ved Hjælp af sin Kikkert var istand til at faa Rede paa dem. Hans Øre opfanger ikke blot den sagteste Lyd, men han er ogsaa strax klar paa, hvad det er, og hans Lugt er saa skarp, at han i mange Tilfælde stoler ligesaa meget paa sin Næse som paa sine Øjne.

Saaledes udstyret og tillige i Besiddelse af stor Behændighed, Mod og Koldblodighed — dertil endnu i Reglen kraftigt ansporet af sin sultne Mave — tager den lille Mand ikke i Betænkning at angribe selv en Løve eller Leopard, hvis den skulde krydse hans Vej.

Hvad enten det nu gjælder Kamp med Mennesker eller Dyr, bestaar hele hans Udrustning kun i en lille og yderst tarvelig Bue med tilhørende Pile, hvilke sidste ogsaa see meget ubetydelige ud, men som ikke desto mindre ufejlbarligt medføre Døden, hvor de ramme; thi Odden paa dem er oversmurt med en overordentlig stærk Gift. Hele Pilen er kun 18 Tommer lang og bestaar af fire forskjellige Stykker, først en Stump almindeligt Kaffer-Rør, 12 Tommer langt, der ikke er tykkere end et Blyant, men dog forholdsvis stærkt. I den ene Ende er der skaaret et Hak, bestemt til at optage Buestrengen, og for at Røret ikke skal revne, er det ved begge Ender ombundet med en Strimmel Tarm. Ind i dette Rør passer et Stykke Ben, 3—4 Tommer langt, hvis Bestemmelse kun er at give Pilen den fornødne Vægt; paa Enden af dette Mellemstykke er der atter fastgjort en Stump Rør, som holder den egentlige Pil, et lille Stykke Elfenben, i Enden paa hvilket der er et Indsnit, hvori den dødbringende Od sidder. I Reglen er denne et lille trekantet Stykke Jern, i Mangel deraf laver Vedkommende sig en Pilespids af en Stump Flint, saaledes som han var vant til i tidligere Tid.

Thi da Europæerne kom til Kap, levede baade Buskmænd og Hottentotter endnu som Stenaldersfolk uden at kjende Brugen af Metaller, skjønt Jern er let til-

gængeligt i hele Syd-Afrika, og egentligt ere Buskmændene endnu den Dag idag ikke komne videre, da de hverken forstaa at smelte Ertsen eller smedde Jernet, men tilbytte sig dette hos deres Naboer Betschuanerne, som ere dygtige Smede, for derefter selv at tildanne deres Pilespidser ved at udhamre Jernet koldt.

Nu og da forekommer det ogsaa, at en saadan Pilespids er af Glas, hvad der flere Gange ved ethnografiske Udstillinger i England har fremkaldt Tvivl og Undren, indtil den tidligere Guvernør paa Kap, Sir Bartle Frere, løste Gaaden ved følgende pudsige Meddelelse, som han havde fra en Handelsmand, der plejede at drive Forretninger med Demara Landet. Blandt Kunderne, som indfandt sig ved hans bevægelige Bod, var der ogsaa jevnligt Buskmænd, og til hans Forundring hørte en vis billig lugtende Essents til de af dem mest efterspurgte Varer. Sagen var den, at de smaa Flasker, der havde en god tyk Bund, formodentlig for at de ikke skulde rumme formeget, ved et Slag i en vis bestemt Retning kunde splintres saaledes, at der lod sig lave udmærkede Pilespidser af dem, og dette var nærmest Grunden til, at Buskmændene kjøbte dem; Flaskens Indhold nød de simpelthen som en Snaps.

Det er ogsaa i og for sig temmelig ligegyldigt, hvad Pilespidsen er lavet af, thi det, der giver den Kraft, er den dødbringende Gift, hvormed den er overtrukket. I Almindelighed bestaar denne Gift af to forskjellige Stoffer, Slangegift og Saften af forskjellige Planter, henhørende til Euphorbia-Familien. Ser en Buskmand en Slange, som han kunde have Brug for til dette Øjemed, en Cobra f. Ex., lister han sig forsigtigt bag paa det halvt sovende Dyr og sætter rask Foden paa Nakken af det. Ved saa pludseligt og ublidt at blive skræmmet op af sin Døs, bliver Slangen rasende af Skræk og gjør de mest fortvivlede Anstrengelser for at komme til at bide, medens Buskmanden paa sin Side kun søger at opirre den saa meget som muligt. Han vil nemlig ikke blot have gjort den Erfaring, at Dyrets Lyst til at bide irriterer Giftkjærtlen, hvorved Giften udsondres rigeligere end ellers, men han paastaar tillige, at jo mere ophidset

Slangen er, naar den dræbes, desto kraftigere er ogsaa Giftens Virkning. De forskjellige Ingredienser koges sammen til en Salve i en Potte, som han improviserer ved at udhule en Sandsten, og naar denne Salve er færdig, ligner den ganske Beg.

Men foruden denne anvende Buskmændene endnu en anden Gift, der ikke blot dræber ligesaa sikkert, men tillige medfører de forfærdeligste Lidelser, inden Døden indtræder. Denne Gift leveres af en lille Larve, som af Nogle kaldes N'gua, af Andre K'a-a. Forberedelser er der ingen af, den Indfødte klemmer Insektet i Stykker, lader Saften dryppe ned paa Pilen og lader den saa tørre i Solen; men Alt med den største Forsigtighed, og navnlig forvisser han sig først om, at han ikke har den mindste Rift paa Haanden, thi kommer der blot en Smule af Giften ind i Blodet, er han om en Hals.

Smerten, som den volder, er saa gruelig, fortæller Livingstone, at Patienten bliver aldeles rasende, skjærer i sig selv, forlanger Die, flygter ud i Ørkenen som besat og snart døer. Selv paa saa kraftigt et Dyr som Løven virker den ligesaa overvældende. Naar Buskmændene se de tydelige Kjendetegn paa, at en Løve har gjort sig tilgode med et solidt Maaltid, følge de lydløst Sporet for ikke at forstyrre den i dens Middagssøvn, og naar de kun ere nogle faa Skridt fra det sovende Dyr, afskyder en af dem en Pil paa den, medens hans Kammerat kaster sin Karos over dens Hoved. Forskrækket og blindet farer Løven op og afsted, men inden den faar Hovedet frit, have de dristige Jægere forputtet sig og afvente nu med grusom Glæde Enden paa Legen. Efter faa Øjeblikkes Forløb forkynder det saarede Dyrs forfærdelige Brøl, at Giften begynder at virke; rasende af Smerte bider det i Træer og Stene og døer tilsidst i frygtelige Krampetrækninger.

Hverken mod den ene eller den anden af disse Gifte kjendes der et sikkert Lægemiddel; hvorvidt Buskmændene selv kjende en Modgift, synes ialfald tvivlsomt, og i hvert Tilfælde vilde de næppe røbe Hemmeligheden, da de véd, hvor stor Respekt deres Fjender, baade Hvide og Sorte,

have for deres forgiftede Pile Uden dem vilde de utvivlsomt forlængst være udryddede.

Om Buen er lidt større eller mindre, eller lidt mere eller mindre kroget, det er noget, Buskmanden ikke bryder sig om, naar den kun er taalelig elastisk. Thi han skyder altid paa meget kort Afstand. Buen og de forgiftede Pile anvendes kun imod større Vildt og menneskelige Fjender. Mindre Dyr og Fugle nedlægger han med Knobstokken — »Knobkerry« — som han kaster med aldrig fejlende Sikkerhed, — med dette Instrument banker han forøvrigt ogsaa sin Kone — og naar han har den tilligemed Bue og Pile, er han fuldt udrustet. Ganske vist har han ofte dertil endnu et kort Spyd eller en Kniv, men disse Sager ere nærmest at betragte som en Luxus, i Reglen erobret Bytte, tagne fra en falden Fjende, og ere altid af fremmed, som oftest betschuansk Fabrikat.

Husgeraad have Buskmændene selvfølgeligt Intet af, og ligesaa lidt bebyrde de sig med Potter og Pander. Det eneste, de have Brug for, er en Vandbeholder, og som saadan benytte de Strudsens Æg efter først at have udtømt Indholdet gjennem et lille Hul, som de lave i den ene Ende af Skallen.

Det er Kvindernes Forretning at sørge for Vandforsyningen, og i de fleste Tilfælde er det ligesaa besværligt et Arbejde at faa disse Beholdere fyldte, som at slæbe de fyldte Skaller hjem, eller hvor de ellers skal hen. Rindende Vand findes der nemlig ikke i Kalahari. I Reglen maa man grave efter Vand, som da findes i gamle Flodlejer, hvor Regnen synker igjennem Sandet og samler sig paa den underliggende haarde Sandstensklippe; kun enkelte Steder, hvor der er Kilder, kommer Vandet op til Overfladen og samler sig der i smaa Pytter og Damme. Men da Hundreder af Dyr, baade store og smaa, søge hen til disse Steder for at drikke, frembyder et saadant Vandingssted nærmest Synet af en Mudderpøl, navnlig naar et Par Næshorn eller nogle Bøfler have gjort sig en Extra-Fornøjelse ved at trille sig i det vaade Dynd. I saa Tilfælde bruge de gode Damer følgende snilde Fremgangsmaade

for at faa Vandet: De tage et langt Rør, som de forneden ombinde med en Visk tørt Græs, stikke det saa langt ned i Dyndet som muligt og vente saa til Vandet gjennem dette improviserede Filter stiger op i Røret; naar dette er skeet, suge de det op med Munden og lade det igjennem et andet Rør eller langs ad et Straa løbe ned i Æggeskallen; er denne fuld, stoppe de Hullet med en Tot Græs og fortsætte saa med den næste, indtil de alle, en halv Snes Stykker eller mere, ere fyldte, hvorpaa de bære dem hjem paa Ryggen i et Skind eller i et Næt af Læderremme.

I de Tider, da Buskmændene og Kafferne ideligt fejdede med hverandre — thi nu have Boerne ved deres stadige Fremrykning imod Nord kilet sig ind imellem dem og næsten fuldstændigt skilt dem ad — kom disse ejendommelige Vandbeholdere undertiden Buskmændene til god Nytte paa deres Razziaer. Planen til et saadant Strejftog blev altid lagt med stor Omsigt, og alle Forberedelser omhyggeligt trufne, idet de, forsaavidt det var muligt, valgte deres Retrætelinie saaledes, at den kom til at gaa gjennem helt vandløse Egne, hvor Fjenden snart vilde blive nødt til at opgive Forfølgelsen; det gjaldt altsaa om at sørge for, at de paa Flugten kunde finde Vand nok til sig selv og til det røvede Kvæg.

Til det Øjemed bleve Kvinderne derfor sendte ud langs den bestemte Marschlinie med saa mange fyldte Strudsæg, som de kunde slæbe, for at nedgrave dem paa visse aftalte Steder, med netop saa store Mellemrum, at Røverne paa Tilbagetoget kunde naa fra den ene Station til den anden, uden at Kvæget styrtede af Tørst. Gjemmestederne betegnedes ved visse Mærker, som vilde undgaa alle Uindviedes Opmærksomhed. Samtidigt blev der udsendt Spejdere, som ved Hjælp af Røgsignaler, der i Principet fuldstændigt ligne dem, de Indfødte paa Ny-Holland bruge, gav dem Underretning om Alt, hvad Kafferne tog sig for, og naar saa alle Tilberedelser vare trufne, og Øjeblikket fandtes belejligt, satte Røverbanden sig i Marsch.

Saasnart de naaede Fjendens Territorium, gjorde de

Holdt og skjulte sig, til det blev mørkt, listede sig saa om Natten ind i Kvægfolden og bag paa den Mand, der holdt Vagt; stak ham ned, før han fik Tid til at lukke Munden op, udsøgte sig derpaa saa mange Dyr, som de kunde føre med sig, dræbte endnu saa mange af de andre, som de kunde overkomme, og tiltraadte saa Tilbagetoget.

Lykkedes det dem nu at faa et tilstrækkeligt Forspring for deres Forfølgere, var Tingen let nok, takket være de nedgravede Strudsæg, og efter nogle Dages Forløb havde de deres Bytte i Sikkerhed. Hvis derimod Forfølgerne indhentede dem, opgav de strax det røvede Kvæg, dog ikke førend de havde skudt hvert eneste Dyr en forgiftet Pil i Livet, og tog saa Flugten med en saadan Hurtighed, at Kafferne snart maatte opgive Forfølgelsen.

Naar der har været et eller andet særligt Mellemværende, er det undertiden hændet, at Buskmændene i Aarevis have ligget i Fejde med en Kafferstamme, og de have da gjort dem Livet skrækkelig surt, hvor tapre Folk Kafferne end ere. Thi hvordan skulde de faa Ram paa disse Fjender, der aldrig lod sig se, men dog stadigt luskede om i Hælene paa dem, som undertiden endog gravede sig ned i Sandet for at ligge paa Lur efter dem, og som altid vare parate med en forgiftet Pil, hvis Nogen var saa uforsigtig at vove sig ene udenfor Kraalen.

Aaben Kamp indlade Buskmændene sig aldrig paa og flygte i Reglen strax ved første Angreb; men blive de drevne til det Yderste, og er Flugt umulig, forsvare de sig til sidste Blodsdraabe, naar de blot have en Smule til at dække sig bag ved. En meget sjælden Gang er det saaledes sket, at Kafferne i Forbitrelse over Buskmændenes Ødelæggelser have taget sig over at spore Røverne til deres eget Hjemsted for at udrydde hele Horden, og hvis det blot lykkedes dem at skuffe deres ellers saa forsigtige Fjenders Aarvaagenhed, var det endelige Resultat sikkert nok, — hele Banden, baade Mænd og Kvinder, maatte bøde med Livet. — Men selv om Overrumplingen fuldstændigt lykkedes, maatte de kjøbe Sejren dyrt nok, thi naar Buskmændene fandt Udgangen paa deres Hule spærret af

Fjender, saa at Flugt var umulig, forsvarede de sig mandeligt og brugte da deres Bue og Pile saa vel, at mangen en Kaffer maatte bide i Græsset, og Kampen endte først, naar den sidste Buskmand var falden for Angribernes Kastespyd.

Til daglig Brug gjemmer Buskmanden sine Pile i et Kogger af Træ eller Skind, men naar det gaar paa Livet løs og gjælder Hurtigskydning, stikker han dem ind i sit sammenfiltrede Haar paa begge Sider af Hovedet over Ørerne, saadan at Odden vender ud, for strax at have dem paa rede Haand under Kampen. Nu slaas de Indfødte i Afrika ligesom de homeriske Helte baade med Haand og Mund, det vil sige, alt imedens de bruge deres Vaaben, udskjælde de ogsaa hinanden paa det Kraftigste, og da Buskmanden, naar han er i Affekt, bevæger baade Øjenbryn, Næse, Øren og hele Hovedhuden, ere ogsaa Pilene i stadig Bevægelse, idet han snart med et Kast sender dem alle frem over Ørene ligesom to truende Horn, snart spreder dem vifteformigt ud, ligesom Cobraen udspiler sin Hals, ret som om han derved vilde lægge dobbelt Kraft i sine Trusler og haanende Skjældsord.

Vildt er Buskmandens vigtigste Næringsmiddel, men i Mangel deraf tager han tiltakke med, hvad han kan faa. Rødder, Slanger, Firben og Insekter, alt, hvad der overhovedet kan bruges som Føde, det spiser han, og, hvad der for saa vidt er meget heldigt for ham, det synes at smage ham altsammen lige godt. Jeg véd ikke, hvorvidt det er sandt, at naar en Sands udvikles stærkt hos et Menneske, sker det paa de andres eller en af de andres Bekostning; for Buskmændenes Vedkommende kunde man næsten fristes til at tro, at det var sandt, thi medens hans Syn, Hørelse og Lugt ere saa overordentlig skarpe, mangler Smagen ham aabenbart ganske. Hvad enten det Kjød, han spiser, er frisk, sejgt og tørt eller flere Dage gammelt og dygtigt raaddent, nyder han det med samme Begjærlighed. Paa samme Maade forholder det sig med hans Følsomhed; en Buskmand synes næsten at være ligesaa uimodtagelig for legemlige Smerter som de lavere staaende Dyr,

og bryder sig ikke det mindste om Hug og Saar, der vilde slaa en Europæer halvt ihjel.

De eneste Luxusartikler, Buskmanden kjender og sætter Pris paa, ere Tobak og Brændevin, Ting, som han tiltusker sig hos sine Naboer eller hos europæiske Handelsmænd for Skind og Strudsfjer.

Man kan jo paa Forhaand sige sig selv, at der umuligt kan være noget synderligt Sammenhold mellem Folk, der leve et saa vagabonderende Liv, uden noget Hjem, uden Boliger, uden noget, der kan kaldes Ejendom; der er i Virkeligheden slet intet.

Hos Buskmændene findes der end ikke den ringeste Antydning til den første svage Begyndelse til Stats- eller Samfundsordning. De have ingen Stammeinddeling, og de have ingen Høvdinger, og selv om de muligvis skulde have visse Vedtægter, der regulere deres Forhold indbyrdes med Hensyn til Jagten, hvad jeg forøvrigt aldrig har set omtalt, kan man dog sige, at den enkelte Mand i de allerfleste Tilfælde ikke kjender anden Lov end sin egen Villie.

Sædvanligt strejfe Buskmændene om i smaa Bander, og i Reglen bestaar en saadan Bande kun af Medlemmer af en Familie. Men end ikke i dette lille Samfund er der noget virkeligt Sammenhold. Det anerkjender ikke Familiefaderen for sit Overhoved. og endnu mindre indrømmer det ham nogen særlig Magt eller Forrettighed. Hvis han er Anføreren, saa er det kun, fordi han er den stærkeste, og saalænge han er den stærkeste, og hvis nogen af de Andre ikke ville følge ham længere, gaa de deres Vej.

Forholdet mellem Mand' og Kvinde er helt og holdent baseret paa den Stærkeres Ret, og Ægteskabet hos dem kan i al Korthed karakteriseres saaledes: Manden tager sig en Kone, naar han er stærk nok dertil, beholder hende, saalænge han vil, jager hende bort, naar han bliver kjed af hende, og banker hende, hvis hun skulde faa i Sinde at gaa sin Vej, altsammen fordi han er den Stærkeste. Men hvis En, der er stærkere end han, faar Lyst til Konen, ja

saa øver han nu til Gjengjæld den Stærkeres Ret og tager hende uden videre fra ham.

Hvad Kvinden angaar, da er der aldrig Nogen, der spørger om, hvad hun vil eller ikke vil. Ægteskabet er hos disse Mennesker reduceret til et Samliv af den løseste Slags, og ret betegnende er det, at deres Sprog end ikke har to Ord til at angive Forskjellen mellem en ugift Pige og en gift Kone.

Paa alle Punkter have vi saaledes et Billede af Mennesket paa det laveste Kulturtrin, et Standpunkt saa ringe, at det Liv, han fører, ikke er ret meget forskjelligt fra Dyrenes. Og hvis man spurgte en Boer, vilde han vel ogsaa forsikre, at en Buskmand ikke er et Menneske af samme Art som han selv, men fuldt saa meget Dyr som Menneske; adskillige af de Rejsende, der have skrevet om Syd-Afrika, synes at hælde stærkt til den samme Mening. Da Boeren nu kun kjender Buskmanden som en yderst besværlig Fjende, hvem han allerhelst vil have udryddet, gjælder hans Vidnesbyrd ikke for Meget, og de Oplysninger, som tilfældige Rejsende kunne give, ere i Reglen ogsaa af meget tvivlsomt Værd. Det Meste have de selvfølgeligt paa anden Haand og selv om de have færdedes imellem Buskmænd, have de ikke kunnet tale med dem undtagen ved Hjælp af en Tolk, altid et meget usikkert Medium, naar Talen fører bort fra de almindelige Landevejsæmner.

Livingstone anfører et Exempel paa, hvor let et eneste misforstaaet Ord kan føre til en fuldstændig falsk Slutning. En Dag traf han i den nordlige Del af Ørkenen en gammel Buskmand, som under den blødgjørende Indflydelse af en rigelig Mængde Kjødmad efterhaanden tøede op, saa at han blev meddelsom. Blandt andet fortalte han, at han havde dræbt fem andre Buskmænd. »De to,« sagde han. idet han talte paa Fingrene, »vare Kvindfolk, den tredie en Mand og de to andre Kalve.« »Du er dog en stor Skurk,« sagde L. indigneret, »at Du saadan praler af at have myrdet Kvinder og Børn, som tilmed vare dine egne Landsmænd. Hvad vil Gud sige, naar Du engang

stedes for ham?« — »Han vil sige, at jeg var en rigtig snild Fyr,« forsikrede den Gamle. »Jeg troede nu først,« fortsætter L., »at Manden helt manglede Samvittighed, og altsaa var utilregnelig, men ved at tale mere med ham opdagede jeg, at han vel havde brugt det Ord, hvormed Bakwainerne betegne Gud, men kun saadan, at han derved tænkte paa en Høvding, Sekomi, der havde udsendt ham mod nogle andre fjendtlige Buskmænd.«

Afset fra de Misforstaaelser, som mangelfuldt Kjendskab til Sproget kan give Anledning til, er der dog endnu en anden og ligesaa stor Vanskelighed. Man bruger jo ofte at sammenligne Vilde med voxne Børn, og i mange Tilfælde er det i Virkeligheden ligesaa vanskeligt for et civiliseret Menneske at forstaa den Vilde, som det er for et voxent Menneske at sætte sig ind i det lille Barns Tankegang og Forestillinger. Men gjælder dette i Almindelighed, saa dog allermest ligeoverfor Mennesker som disse, et Folk, der staar saa lavt, og som Verden har taget saa haardt paa, at det Dyriske, der er i os Alle, hos dem næsten helt har skjult det Menneskelige, ligesom Smudset hos dem næsten helt har skjult Hudens Farve — dog en lille hvid Plet er der altid tilbage.

Jeg skal fortælle det Lidet, man med Sikkerhed véd om den.

Der har været dem, der have villet sige, at Buskmændene ikke havde noget virkeligt Sprog, men maatte hjælpe sig igjennem ved Tegn, at de ikke kunde tælle til fem, ikke havde Personnavne ikke kjendte nogen anden Tidsinddeling end Dage og Maane-Maaneder o. s. v. — Altsammen Beviser paa, at deres Hjerne ikke var af samme Lødighed som et almindeligt normalt Menneskes, men ogsaa lutter Paastande, som kun have et vist Skjær af Sandhed.

Det forholder sig saaledes rigtigt nok, at Buskmændene meget almindeligt gjøre sig forstaaelige ved Tegn. Men da dette Tegnsprog er fælles ikke blot for mange andre primitive Folk, som f. Ex. adskillige nord- og sydamerikanske Indianerstammer, men tillige saa at sige er de Døvstummes Modersmaal hele Verden over, det, der halvt

instinktmæssigt udvikler sig hos dem, uden at Noget lærer dem det, saaledes som man lærer dem det alfabetiske Fingersprog — ja saa tør man vel ogsaa sige, at det har almenmenneskelig Gyldighed.

Men det vil ikke komme til at gaa den Rejsende, der skal færdes mellem Buskmændene, som det gik Humboldt mellem de Vilde ved Orinoco-Floden, hvor han til Tider maatte leve som en Stum mellem Stumme. Thi Buskmændene, der af Naturen ere meget livlige Folk, bruge ikke blot Tegnsproget for at erstatte, men ogsaa oplive Talen, og naar de om Aftenen sidde sammen ved Baalet, gaar Passiaren muntert baade med Mund, Minespil og Gebærder, de sidste saa talende, at selv den, der ikke kjender det Mindste til deres Sprog, med Lethed skal kunne følge Meningen. Den bekjendte Ethnograf Wood fortæller saaledes, at han engang hørte en Buskmand give en Beskrivelse af, hvordan han jagede de forskjellige Dyr, og skjøndt Wood ikke forstod et Ord af, hvad Manden sagde, kunde han dog fuldstændigt forstaa det Hele. Om den berømte Løvejæger, Gordon Clemmings Tjener, en Buskmand, der fulgte med ham tilbage til England, fortælles der, at han var en ren Mester til at dramatisere sine Jagthistorier, idet han individualiserede de forskjellige Dyr, og ligefrem spillede Oxe Hest, o. s. v. naar han til Exempel gav en Skildring af den Forfærdelse, der opstod, naar en Løve om Natten listede sig ind i en Lejr.

Et Sprog deler i det Mindste til en vis Grad Skjæbne med det Folk, hvem det tilhører, og det er da i det foreliggende Tilfælde klart nok, at de Betingelser, hvorunder Buskmændene leve, ogsaa influere stærkt paa Sproget. Deres evige Omstrejfen og fuldstændige Mangel paa Sammenhold har ganske naturligt til Følge, at Sproget saa at sige ikke kan faa Tid eller Ro til at fæstne sig. Buskmændene i de forskjellige Egne af Landet have deres forskjellige Dialekter, og Bevægeligheden eller Omskifteligheden i Sproget gjør sig endog gjældende hos de enkelte Bander eller Horder, saaledes at der stadigt opstaar nye Ord, samtidigt med at andre skydes ud. Det gaar med

dem i saa Henseende ganske som med Børn — og i intellektuel Henseende ere de jo heller ikke Andet end Børn — ligesom det lille Barn, der endnu ikke kan magte Sproget selv giver Tingen et Navn, hvorpaa de ældre Søskende acceptere det for at lempe sig efter den lille, saaledes bære de sig ogsaa ad. Paa denne Maade opstaar der stadigt nye Ord, om det end muligvis er Overdrivelse, hvad der fortælles, at der i Løbet af faa Aar kan fremkomme en hel ny Dialekt.

Den mest iørefaldende Ejendommelighed ved Buskmændenes Sprog er de forskjellige Tungelyd, der udgjøre en væsentlig Del af Udtalen; der er tre. Den første, som frembringes ved at presse Spidsen af Tungen mod de øverste Fortænder og saa rask trække den tilbage, svarer efter Sigende nærmest til den Lyd, mange Folk og navnlig Damer lade høre, samtidigt med at de ryste paa Hovedet for at tilkjendegive deres Beklagelse eller Skuffelse. Den anden, der frembringes ved at presse Tungen mod den forreste Del af Ganen, skal bedst kunne sammenlignes med den Lyd, hvormed Kudske jevnligt opmuntre deres Heste. og den tredie endeligt, hvor Tungen presses mod den bageste Del af Ganen, har en klukkende Klang. Vokalfarven i den første er saaledes et tilsløret i, i den anden et do. a, og i den tredie et do. u.

Fra Buskmændene ere disse klik-klak- og kluk-Lyde gaaet over til Hottentotterne og Kafferne — Zuluerne, der formentlig ere indvandrede senest, alene undtagne. Men medens de i deres Sprog kun komme til Anvendelse ved Begyndelsen af Ordet, anvende Buskmændene dem ogsaa foran de enkelte Stavelser, efter Sigende et Kunsstykke, som Ingen kan gjøre dem efter. Dertil have de endnu en skrattende Strubelyd, som ogsaa udelukkende tilhører dem. Disse Lyde spille en væsentlig Rolle ved Ordenes Betydning; saaledes betyder f. Ex. det hottentottiske Ord »ap« en Hest, men udtalt med Klik-Lyd bliver det til en Pil, og naar det har Kluk-Lyd, er det Navnet paa en Flod.

Skjøndt Buskmændenes Sprog, hvad Ordbetydningen angaar, er saa forskjelligt fra de hottentottiske Mundarter, at en Hottentot efter Forlydende ikke kan forstaa mere

af, hvad en Buskmand siger, end en Europæer, anses det dog af Sproggranskerne ifølge hele sin Bygning og Karakter for nærmest beslægtet med dem. Som rimeligt er, har Hottentotternes og Buskmændenes Sprog ogsaa visse Tilknytningspunkter med Bantu Sproget, der tales af Kafferne og de fleste andre Stammer i Syd-Afrika; men medens Bantu Sproget paa den anden Side har Berøringspunkter med de semitiske Sprog, altsaa nærmest Arabisk, har det vist sig, at de hottentottiske Mundarter kun kunne føres hen til Kinesisk og Japanesisk. Denne Omstændighed i Forbindelse med den virkelige Lighed, der er imellem Hottentotter og Kinesere — en Lighed, der undertiden er saa stor, at den har skuffet øvede Øjne, tyder saaledes paa et tidligere Sammenhæng imellem disse nu saavidt adskilte Racer og aabner en vid Mark for ethnologiske Spekulationer.

Hvad der vides om Buskmændenes Religion, er meget lidt og indskrænker sig omtrent til Følgende. De tro paa en god Gud, der bor i Himlen og giver dem Liv og Død, ligesom han giver eller unddrager dem Regn og Vildt. Hans Navn er Goh og hans Titel Ku-Akangtang: »Alle Tings Herre.« De antage ogsaa, at der er en ond Gud, Ganna, hvem de dog nok ikke have megen Respekt for, thi Overtro og Medicinmænd ere omtrent ukjendte Ting hos dem. Endeligt tro de paa et Liv efter Døden. Men nogen egenlig Gudsdyrkelse have de ikke, og heller ikke synes Religionen at spille nogen Rolle i deres daglige Liv.

Til Slutning endnu kun dette, at de Rejsende, der have haft Lejlighed til at lære dem nøjere at kjende som f. Ex. Lichtenstein, Burchell og Moffat, give dem den Ros, at det er muntre og godmodige Mennesker, deltagende og rundhaandede mod deres Børn og Venner, ordholdende og taknemmelige, tidt ogsaa opofrende og deltagende ligeoverfor Fremmede. — Der er altsaa dog nogle lyse Pletter. —

Men hvad mere og mærkeligere er, disse Mennesker, som man har stemplet som fuldstændige Dyr, og som tidt maa føre et Liv, der ikke er stort bedre end det, de vilde Dyr leve, ere i Besiddelse af virkelig kunstnerisk Begavelse, elske Musik og tegne kvikt, eller have engang gjort det; thi som det synes, er denne Kunst, rimeligvis paa Grund

af Tidernes Ugunst, nu uddød blandt dem. Men i de Egne, hvorfra de nu ere helt forjagede, have de efterladt sig talrige Prøver paa deres Talent.

Disse Tegninger, der have tiltrukket sig stor Opmærksomhed, rigtignok nærmest fordi de stamme fra et saa primitivt Folk, skjøndt Kunstsands og kunstnerisk Begavelse i Virkeligheden er en Naturgave, som Civilisationen kan tage i Skole og udvikle, men ikke formaar at skabe, — disse Tegninger findes spredte rundt om, navnlig i Huler og paa Klipper i Nærheden af Kilder, og ere næsten altid Fremstillinger af Mennesker og Dyr, de sidste i Reglen saa vel karakteriserede, at man ikke er i Tvivl om, hvilke Dyr Kunstneren har tænkt paa; men iøvrigt ere Tegningerne selvfølgeligt meget naive, og om Perspektiv eller Forkortninger er der ikke tale. Figurerne ere altid tegnede i Kontur, og Arbejdet er gjort ved Hjælp af en Fjer og forskjelligt farvet Oker, der er blandet sammen med Fedt.

Gurah'en, Buskmændenes fornemste og mærkeligste Instrument, er en kuriøs Kombination af Strenge- og Blæseinstrument. Det har Form næsten som en af deres Buer, og Størrelsen er ogsaa omtrent den samme. Instrumentets Legeme bestaar nemlig slet og ret af en Kæp, der er buet ved Hjælp af en Tarmstreng. Denne spænder dog ikke over hele Stokken, men lader ved den ene Ende et Kvarter eller saa være fri for at danne ligesom et Haandgreb. Lige nedenfor dette sidder det flade, bladformede Mundstykke paa Instrumentet, der bestaar i en flækket og udspilet Pennepose, hvis ene Ende er fastgjort til Buen, og den anden til Strengen.

Den Spillende sætter sig ned paa Jorden, griber Buen med venstre Haand ved Mundstykket, som han presser mod Læberne, medens den frie Ende af Buen hviler i den højre Haand, derpaa støtter han sig af ved at stemme Albuerne mod Knæene, putter den højre Pegefinger ind i Øret, anbringer den venstre i det ene Næsebor, og saa er han færdig til at begynde. Tonerne, som han frembringer baade ved at suge til og puste ud, ligne i Klangen mest

Fløjtetoner, og Oktaver frembringer han ved at blæse til med fordoblet Kraft. Men selv ikke den mest øvede Gurah-Spiller er istand til at blæse en bestemt Melodi. Saaledes havde den franske Rejsende Le Vaillant (1790) blandt sine Folk en Mand, der var en erklæret Mester som Gurah-Spiller, og ofte, naar han timevis spillede for sine henrykte Kammerater, morede det Le Vaillant at høre baade paa ham og paa dem. Thi stadigt afbrød de ham med deres begejstrede Raab: »Aa, hvor det var yndigt, John, lad os faa det om igjen,« og naar saa John blæste det igjen, var det noget helt Andet. »Skjøndt Gurahen«, forklarer Lichtenstein, der selv var en god Musiker, »kun raader over sex Toner, som tilmed ikke tilhøre vor Skala, men danne Intervaller, der ere helt fremmede for den, saa giver dog den vokale Klang, der er i disse Toner, saavel som den usædvanlige Rythme og den besynderlige, jeg kan gjerne sige vilde Harmoni, denne Musik en ganske ejendommelig Ynde. Jeg tillader mig at bruge Udtrykket Harmoni, thi det tør man vel nok kalde det, eftersom Intervallerne, skjøndt forskjellige fra vore, staa i et fuldstændig regelmæssigt og forstaaeligt Forhold til hverandre og lyde meget behageligt.«

Gurahen spilles ogsaa af Kvinderne, men paa en anden Maade. Ogsaa i dette Tilfælde sætter den Spillende sig ned, stiller saa Buen foran sig ligesom en Harpe, idet hun støtter den med den ene Fod, og medens hun blæser i Penneposen, slaar hun paa Strengen med en lille Stok. Paa denne Maade frembringes der nogen mere Modulation, men Lyden er kun svag.

Et andet Instrument, deres Guitar, bestaar af et trekantet Stykke Træ med en »Stol,« over hvilken der er spændt tre Tarmstrenge. Desuden have de endnu dertil to Trommer af forskjellig Konstruktion.

I Afrika hører Sang paa det Nøjeste sammen med Dans, og disse to Kunstarter maa derfor beskrives under Et. Buskmændenes Opfattelse af Dansen, det være sig enten som Fornøjelse eller Kunst, er yderst original. Der danses kun Solo, og det er saaledes nærmest en Forestilling, der gives til Bedste for det øvrige Selskab. Denne

Kunstproduktion beskrives saaledes. Medens Personens ene Ben holdes fuldstændig roligt, saa at end ikke Foden løftes fra Jorden, danser det andet paa det Livligste og paa en egen excentrisk Maade; thi det er nærmest selve Benet, Laar, Knæ og Skinneben, der er i Bevægelse, medens Foden ikke flyttes ret meget. Armene holdes omtrent fuldstændigt i Ro, da deres Opgave kun er at støtte Kroppen; men denne faar derimod nu og da nogle kraftige Vridninger.

Under denne besværlige Gymnastik vedbliver den Dansende uafbrudt at synge, idet hans Bevægelser følge Takten, og selv naar han ikke kan mere, men synker om af Anstrengelse, bliver han endda ved at synge og sprælle i Takt, for saa efter et Par Øjeblikkes Forløb igjen at fare op og tage fat med fornyet Kraft. Er den ene Fod træt, kommer den anden frem, og idet han saaledes fra Tid til anden skifter Ben, synes det næsten, som han vil bringe Tilskuerne til at tro, at han kan blive ved at danse saa længe det skal være. For yderligere at markere Takten har han en Slags Kastagnetter eller Bjælder, der ere fastgjorte til hans Ankler, et meget primitivt Instrument, der er lavet af diverse Ører af Springbukke, i hvilke man har puttet nogle Stumper af en Struds-Æggeskal og derpaa lukket dem ved at sy Randen sammen.

Tilskuerne sekondere den Dandsendes Sang, men med en anden Melodi og med at klappe i Hænderne eller slaa Takt paa Jorden med Kæppe. I Mangel af et Lommetørklæde holder den Dansende i sin Haand en Jakalhale, hvormed han aftørrer Sveden, som driver ned ad hans Ansigt i Strømme. Først naar han ikke kan staa længere paa Benene af Træthed, afleverer han Kastagnetterne til en Anden, som saa løser ham af. Sangen bestaar kun af en Strofe paa tre Takter og Texten kun i en Gjentagelse af Ordene »wæwæku wæwæku«, hvortil Koret sekonderer »Aj o! Aj oh!«, medens Vandtrommen brummer Bassen, hele Tiden paa en Node.

Man skulde jo tro, at en saadan Kunstpræstation for en europæisk Tilhører eller Tilskuer i bedste Tilfælde maatte

falde ind under det Kuriøse; men den Rejsende Burchell, der ligesom Lichtenstein selv var en musikalsk dannet Mand, fælder en hel anden Dom. »Det er mig umuligt«, skriver han, »ved Hjælp af en simpel Beskrivelse at give en nøjagtig Forestilling om de behagelige Indtryk, jeg fik ved at betragte denne Scene, eller om den Stemning, hvori jeg blev sat ved denne Aftens Lystighed. Det maa ses, man maa selv have været med, ellers vil det være vanskeligt at tænke sig, hvor stærk en Virkning det gjør. Jeg skammer mig ikke ved at tilstaa, at jeg havde ligesaa megen Fornøjelse deraf som de Indfødte. Der var ikke Spor af Simpelhed ved deres Morskab, ingen raa Latter eller støjende Lystighed, men kun fredelig og uskyldig Glæde, og hvis jeg ikke havde kjendt mere til disse Vilde, end hvad jeg her saae, vilde jeg have sagt, at de vare de lykkeligste Mennesker paa Jorden. Uden at tænke hverken paa Fremtiden eller Fortiden lo de sorgløst Timerne bort; Musikken stillede alle deres Lidenskaber, og Sindet indlulledes i den Mildhed og Ro, der holde alle onde Tanker borte. Pigernes bløde og fine Stemmer, der instinktmæssigt faldt sammen med Konernes og Mændenes, den sagte Klappen i Hænderne, Dansernes Kastagnetter og Vandtrommens dæmpede Toner, — det Hele harmonisk sammenstemt og taktfast, og saa dertil de fredelige, glade Ansigter belyste af det muntre, blussende Baal — Alt forenede det sig for at frembringe en saa mærkværdig beroligende og mildnende Virkning paa mit Sind, at jeg følte mig tilmode, som om Hytten var mit eget Hjem, og jeg selv var en af deres Horde, og for et Øjeblik glemte jeg baade Videnskab og Europa og glemte, at jeg var en ensom Fremmed mellem vilde Mennesker i et vildt Land.« —

Det er jo en mærkelig stærk Udtalelse, men hvad man end maatte tro om Burchells musikalske Sands, have hans sympathetiske Ord dog altid deres store Betydning ved den Ros, de yde disse stakkels Vilde som Mennesker.

Buskmændene ere ikke de eneste Dværgfolk, Afrika huser. Allerede fra den graa Oldtid lyder der Beretninger

og Sagn om dværgagtige Mennesker eller Pygmæer, der formentlig boede i det Indre af denne Verdensdel. Saaledes hos Homer i Iliaden, hvor det hedder:

»Brød da nu Træerne frem med Larm og Skrigen som Fugle,
Ligesom Skriget af Tranernes Flok højt lyder i Luften,
Som, naar de flygte for Vinterens Kuld og evige Regnskyl,
Flyve med skingrende Skrig afsted til Okeanos' Vande.
Død og Fordærv at bringe Pygmæernes Puslingeslægter.«

Disse Puslinger boede altsaa i den sydlige Del af Afrika, der efter de Gamles Forestilllnger ikke strakte sig længere imod Syd end omtrent til Æquator, hvor det begrænsedes af det store Verdenshav Okeanos, der ombeltede hele den beboede Jord.

Det samme Sagn kommer igjen frem hos Aristoteles, der paa jevn Prosa fortæller: »I denne Egn, Landene omkring Søerne ovenfor Ægypten, hvor Nilen har sit Udspring, leve ogsaa Pygmæerne, et Folk, der ifølge troværdige Meddelelser kun er af liden Væxt, ligesom og deres Heste, og bo i Huler.«

Hos de senere Forfattere udvikledes Sagnet mere og mere i det rent Fabelagtige, og som Fabel er det blevet betragtet, indtil den bekjendte tyske Afrika-Rejsende Schweinfurth under sine Vandringer i Landet Vest for den hvide Nilæ 1870 virkelig opdagede og fandt det Dværgfolk, hvortil det ældgamle Sagn har sigtet.

Allerede paa Farten ned ad Nilen havde han hørt en og anden af sine nubiske Rejsefæller divertere Kammeraterne med Fortællinger om nogle besynderlige, smaabitte Mennesker, kun tre Fod høje og udstyrede med langt hvidt Skjæg, ganske fortrinlige Elefantjægere, som de havde set i Egnen Syd for de menneskeædende Niam-Niam'ers Land, og medens den Rejsende hørte paa deres Historier, undrede han sig over, at dette ældgamle Sagn endnu levede her iblandt Mennesker, der aldrig havde hørt tale om Homer eller Aristoteles.

Senere under hans Ophold i Slavehandlernes Zeriba'er ved Bahr el Ghazal hørte han atter hyppigt tale om saa-

danne Dværge, der gjorde Tjeneste som Hofnarre hos de store Niam-Niam Konger, og da det uagtet Fortællingernes poetiske Udsmykkelse var tydeligt, at der laa noget Faktisk til Grund for dem, kom han til den Slutning, at disse Dværge ikke vare Andet eller Mere end abnorme Individer, Vanskabninger ligesom Hofnarrene i Middelalderen og ligesom den Dværg, Speke en halv Snes Aar tidligere havde truffet ved Kamrasis Hof i Ungoro Øst for Albert Nyanza Søen.

Saaledes var han naaet frem til Landet Mombuttu, Syd for Welle Floden, uden endnu at have set Noget til de meget omtalte Puslinger,, da han en Dag hørte Støj og Latter udenfor Teltet, og da han kiggede ud, saae han Høvidsmanden Mohamed komme slæbende med en. Han havde opsnappet Fyren ved Kong Munsas Hus og kom nu anstigende med ham paa Skulderen. Et eneste Blik var tilstrækkeligt for Schweinfurth til at overbevise sig om, at den lille Mand, som forskrækket klamrede sig fast til Mohameds Hoved, medens han forvildet lod Øjnene løbe om til alle Sider, ikke var en Vanskabning, men et normalt udviklet Menneske *en miniature*. I et Nu blev han bragt til Sæde paa Schweinfurths Stol; Kongens Tolk stillede sig ved Siden af ham, og uden at spilde Tiden gav Schweinfurth sig til at tegne hans Portræt, medens han samtidig spurgte ham ud, og da den Lille omsider var bleven beroliget ved Hjælp af diverse Foræringer, lykkedes begge Dele til hans fuldstændige Tilfredshed.

Manden var Overhovedet for en lille Koloni, der havde opslaaet sine Pauluner en halv Mils Vej fra Residensstaden. De hørte til et Folk, der hedder Akka, og som bebor store Landstrækninger Syd for Mombuttu, mellem 1 og 2^{0} n. Br. En Del af dem stod under Mombuttu-Kongens Overherredømme, og denne, der søgte at give sit Hof Glans ved at samle alle mulige Kuriositeter, havde bevæget nogle Akka-Familier til at nedsætte sig hos ham. Folket var ellers delt i adskillige Stammer under ni Høvdinger eller Konger.

Den Lille, som hed Adimoku, var iført Mombuttu-

Krigerens sædvanlige Dragt: en folderig Kjortel, lavet af Rokko-Træets Bast og sammenholdt om Livet med en Snor, bedækkede Legemet fra Brystet til Knæene, og paa Hovedet havde han en høj, cylinderformet Straahat uden Skygge og prydet med Fjer; hertil kom saa endvidere Lanse, Bue og Pile, Alt *en miniature.* -- Inden de skiltes ad, fik Schweinfurth ham til at give en Krigsdans tilbedste, og trods sin tykke Mave og Alder — thi han var allerede tilaars — udfoldede han en ganske utrolig Behændighed og Hurtighed i Bevægelserne, der ledsagedes af det mest levende og vexlende Minespil — det Hele saa uimodstaaeligt komisk, at Alle vare bristefærdige af Latter. Samtidigt forklarede Tolken: »Akka'erne hoppe om i Græsset ligesom Græshopper, Elefanterne se kun daarligt, og Akkaerne, der ere flinke, skyde Øjnene ud paa dem med deres Pile og jage dem saa Lansen i Bugen.«

Efterat Bekjendtskabet først var gjort, havde Schweinfurth næsten dagligt Besøg af Akka-Folk; en enkelt Gang var han endog saa heldig at se dem samlede i hundredvis. Medens han en Dag var ude paa en længere Exkursion, indtraf Kongens Broder efter endt Krigstog for at overbringe Munsa hans Del af Byttet, og blandt hans Krigere befandt der sig flere Hundrede Akkaer. Da Schweinfurth uden at ane Noget herom ved Aftentid kom tilbage og passerede over den aabne Plads foran Kongens Bolig, saae han sig pludseligt omringet af en Sværm kaade Drenge, der næsvist spærrede Vejen for ham og udfordrende sigtede paa ham med deres Buer og Pile, og først da hans Niam-Niam'er raabte: »Du tror vist, det er Børn, men det er voxne Karle, der forstaa at slaas, det er Tikitikier!« gik det op for den Rejsende, hvad det var for Folk, han havde for sig. Men uheldigvis fik han ikke Lejlighed til at anstille nærmere Iagttagelser, thi da han den næste Morgen skulde se efter dem, hørte han til sin Skuffelse, at de allerede vare dragne bort ved Daggry. Heldigvis gav Kongen ham senere til Bytte for en Hund, som han havde forelsket sig i, en ung Akka, der derefter levede sammen med Schweinfurth i halvandet Aar, og han fik saaledes rigelig Tid og Lejlig-

hed til at studere Racens Ejendommeligheder. Den lille Fyr blev ham meget hengiven og skulde efter Bestemmelsen have ledsaget ham til Europa, men døde undervejs i Berber af Dyssenteri, som han havde paadraget sig ved sin ubetvingelige Graadighed.

Resultatet af Schweinfurths Undersøgelser vedrørende denne Race er kortelig Følgende. Størrelsen af de fuldvoxne Individer, som han maalte, varierede fra 124 til 150 Centimeter. Deres Hudfarve er lysbrun ligesom svagt brændt Kaffe; Haaret kort og uldagtigt, og af samme Farve som Huden; Hovedet stort, navnlig i Forhold til den tynde Hals; Armene lange og tynde, Kroppen ligeledes langstrakt, Maven uformelig tyk, Ryggen stærkt svajet, Benene korte og Hænderne usædvanligt smaa og fint formede. Men det, der mest karakteriser Akka'erne, er dog Hovedets Form og Fysiognomiet i det Hele taget: den store, næsten kugleformede Hjærneskal, det smalle, tilspidsede Ansigt, de fremspringende Kjæber og lange, men ikke tykke Læber, der næsten give Munden Form af en Snude. —

Som man vil se, er dette i alt Væsentligt de samme Kjendetegn, der karakterisere Buskmændene Kun paa et Punkt holder Sammenligningen ikke Stik, idet Akka'erne have store og velaabnede Øjne. Men derimod strække Lighederne sig endnu videre. Det afvexlende, udtryksfulde Minespil, Øjenbrynenes Bevægelighed og den livlige Gestikulation, der ere ejendommelige for Buskmændene, findes ogsaa hos Akka'erne. Endvidere ere disse ligesom hine et Folk, der ikke giver sig af med nogetsomhelst Andet end Jagt, der ikke kjender det Mindste til Agerbrug og ikke holder andre Husdyr end Høns; deres Sandser ere ligesaa skarpt udviklede; ligesom Buskmændene overgaa de ligeledes langt deres Naboer i Snildhed og Behændighed, og endeligt gjenfinder man hos dem Buskmændenes Graadighed og grusomme Lyst til at pine Dyr.

Paa Grund af disse mange og store Overensstemmelser ligger derfor den Tanke nær, at skjøndt saa vidt adskilte — thi Buskmændenes Territorium naaer, som vi have set,

næppe længere mod Nord end til 17^0 n. Br., — ere de to Folkeslag Levninger af en og samme Race, der engang udgjorde Urbefolkningen i Afrika eller i det Mindste dog i hele Syd-Afrika. Og hvad der taler for denne Formodning, er, at vi ogsaa fra andre Egne have Beretninger om saadanne Dværgfolk.

Saaledes traf den amerikanske Rejsende, du Chaillu, paa sit Tog til Ashango-Landet, der ligger i Vest-Afrika under 2^0 s. Br. og 12^0 øst. L., paa et Dværgfolk, som ogsaa frembyder flere vigtige Sammenligningspunkter med Buskmændene. Ligesom disse ere de et rent Jægerfolk, have ikke faste Boliger, men lave sig Hytter af Grene og gaa saa godt som fuldstændigt nøgne. De strejfede om i de store Skove i Bander og vare saa sky og frygtsomme, at du Chaillu kun en eneste Gang fik Lejlighed til at studere dem paa nært Hold. Flokken bestod af nogle Kvinder og en ung Mandsperson; de Første maalte i Gjennemsnit 145 Centimeter og de Sidste 137 Centimeter i Højden. Deres Hudfarve var lys gulbrun, Panden lav, Kindbenene fremstaaende, Haaret kort og uldagtigt, og Øjnene havde et Udtryk af ubændig Vildhed. Legemet og Lemmerne vare vel proportionerede, kun at Benene vare dygtig korte. Paa den unge Mand vare baade Laar og Bryst stærkt behaarede og, hvad der gav ham et løjerligt Udseende, Haarene voxede i spredte Totter ligesom paa hans Hoved; det samme Fænomen bemærkede du Chaillu hos andre Mænd, som han ved en anden Lejlighed saa i nogen Afstand. Ashangoerne, der øjensynligt levede paa en meget fredelig Fod med disse Skovmennesker, kaldte dem Obongo.

Aabenbart er det dette Dværgfolk, der allerede findes omtalt i Begyndelsen af 17de Aarhundrede hos den bekjendte geografiske Compilator Purchas under Navnet Dongo eller Matimbos, thi Stedangivelsen passer ganske.

En anden Beretning, der hidrører fra portugisiske Handelsmænd i det 16de Aarhundrede, og som den gamle hollandske Geograf Dapper har opbevaret, tager ligeledes sit Udgangspunkt fra Loango og lyder paa at der langt, langt inde i Landet mod Nord-Ost levede et Folk af lutter

Dværge, som kaldtes Bakkebakke eller Memos, og, efter hvad de Indfødte fortalte, var det fra dem, at det meste Elfenben kom; thi de smaa Puslinger kunde ved Trolddom gjøre sig usynlige og saaledes uden Vanskelighed skyde Elefanterne.

Den næste Meddelelse skyldes den franske Rejsende Escayrac de Lauture (1850), som af Indfødte fra Scharri-Flodens øvre Løb havde faaet den Underretning, at der to Maaneders Rejse imod Syd-Ost fra Masena, Hovedstaden i Baghirmi, altsaa temmelig nær ved Æquator, men midt inde i Landet, fandtes et Folk, kaldet Mala Gilageh, d. e. Halebærere, som vare meget smaa af Væxt, lyse i Huden og i Besiddelse af en langhaaret Hale. De boede ved en stor Sø, der hed Koëi-Dabo, og i dette Bassin samledes Vandet fra Scharris Kildefloder.

Rimeligvis er dette det samme Dværgfolk, som den afrikanske Linguist, Missionæren Koelle i Sierra Leone fra forskjellige Sider hørte omtale under Navnene Kenkob og Betsan. Den ene af hans Hjemmelsmænd vidste nemlig ogsaa at berette om en stor Sø, Liba, hvor han engang havde været i Følge med et Gesandtskab, som skulde overbringe den der herskende Konge et Parti Salt til Foræring, og ved denne Sø boede et Folk, der hed Kenkob, og som kun var 3—4 Fod høje og udmærkede Jægere. Den anden Hjemmelsmand vidste derimod kun om en Flod af Navnet Liba, ved hvilken der boede Mennesker, som kun vare 3—5 Fod høje, udelukkende levede af Jagt og kaldtes Betsan. — Paa Petermanns Kort findes Søen Liba punkteret under 5^0 n. Br. og 20^0 øst. L.

Endeligt har ogsaa Stanley givet sit Bidrag til denne Fortegnelse, idet han paa sin Kongo-Rejse baade af Arabere i Manyema og af Indfødte i Nærheden af Stanley-Faldene fik Beretninger om et Dværgfolk, kaldet Wakuanga, der boede inde i det store Skovland Vest for Kongo, omtrent under 2^0 s. Br. og 24^0 øst. L., levede som Jægere, havde Elfenben i uhyre Masser og var udrustet med Bue og forgiftede Pile.

Men ogsaa fra den østlige Del af det tropiske Afrika

har man Meddelelser om Dværgfolk, og navnlig omtales jevnligt Doko-Folket, der bor Syd for Kaffa — 3° n. Br. og 36° østl. L. — og efter Øjenvidners Skjøn er paa Størrelse som tolv Aars Drenge. I Zanzibar og Brava, som staa i livlig Forbindelse med denne Del af Indlandet, ere de vel kjendte under Navnet Berikimo eller »To Fods Mennesker«, siger den bekjendte Missionær Krapf, der har samlet Oplysninger om dem.

Dette er, hvad vi for Øjeblikket véd, og selv om de mundtlige Beretninger ikke i Et og Alt ere fuldt paalidelige, som f. Ex. i Retning af Haler og lange Skjæg, synes de dog i det Væsenlige at bygge paa virkelige Fakta, og da de alle stemme overens i et meget vigtigt Punkt, at Dværgfolkene, hvor de end forekomme, altid ere Jægerfolk, saa have de derved allerede nu deres Betydning. Det vil forhaabenlig være forbeholdt kommende Undersøgelser og Opdagelser — thi der er jo endnu meget at opdage i det indre Afrika — at faa dette interessante Spørgsmaal fuldt opklaret.

Hvordan han fik Pengene igjen.

En Rejse-Erindring fra Kapri.

Af Edgar Collin.

Middagen i »Hotel Quisisana« var forbi. I Selskab med Mr. Wells — en Amerikaner, hvem jeg tidligere havde truffet i Rom — sad jeg tredie Juledags Aften ude paa den brede Veranda, der løber rundt om hele den ene Side af Hotellet. og nød min Kaffe i den dejlige stjerneklare Aften. Vejret var saa stille, at Lampen, der stod foran os paa Bordet, ikke viftede den ringeste Smule, og saa mild var Luften, at den tynde Sommerpaletot næsten blev for varm at have paa.

Der var en velgjørende Ro over Naturen, og lidt efter lidt vare vi sunkne hen i tavs Betragtning af Stjernehimlen og Havet, som bredte sig mørkeblaat for vore Øjne, da vi pludselig reves ud af vore Drømmerier ved, at vor elskværdige Vært Federigo traadte ud til os og præsenterede mig et Kort.

»Maurice Ferarès!« udbrød jeg efter at have kastet et Blik paa Bordet.

»Bed ham komme herop,« tilføjede Amerikaneren.

Et Par Minutter senere var Hr. Ferarès bænket ved Siden af os i en magelig Lænestol. Federigo havde bragt en Flaske af sin fortræffelige *Capri rosso,* der har en saa vidunderlig Evne til at lade Tungen løbe let, Cigarerne vare tændte, og saa begyndte Passiaren ret imellem os.

Men det er nok paa Tiden, at jeg præsenterer mine to Bekjendte lidt nærmere for Læseren. Mr. Wells var

som sagt Amerikaner, Yankee af det reneste Vand, Parthaver i en meget lukrativ Dampskibsforretning og nu paa en Lysttur i Europa, som han vilde ofre et halvt Aar og adskillige Tusinde Dollars paa. Han var en Mand paa nogle og tredive Aar, støt som en ægte Amerikaner og saa sat, at Intet syntes at kunne faa ham ud af hans urokkelige Ro.

Maurice Ferarès, som var født i Haag, var hans diametrale Modsætning. Det bekjendte hollandske Flegma var ikke til at opdage hos ham. Han var lutter Fyr og Flamme, en lille fint bygget Person med kulsort Haar og Overskæg og med et Par gnistrende Øjne, der formelig syntes at sprude af Liv og Bevægelse. Han kunde ikke ret længe sidde rolig paa en og samme Plet, men fór stadig op fra Stolen og gestikulerede med et Liv, som om Neapel og ikke Haag havde været hans Vugge. Han var paa Alder med Amerikaneren, men saa langt yngre ud. Ham havde vi kort Tid forinden gjort Bekjendtskab med en Dag, da vi gjæstede Pompeii, og han havde da lovet at aflægge os et Besøg paa Kapri, saafremt Tiden tillod det. Med Damperen var han kommen samme Formiddag fra Neapel, havde i Selskab med en hollandsk Familie besøgt den blaa Grotte og senere spist til Middag i »Hotel Pagano«.

Vinen gled let ned, vi blev lidt efter lidt livligere, og selv Amerikaneren kom noget ud af sin sædvanlige Tilbageholdenhed. Han begyndte at tale om de Indtryk, Europa i det Hele havde gjort paa ham, og derfra kom han ganske naturlig til at tale om Menneskene.

»I Amerika er jeg jo truffen sammen med mange Europæere,« sagde han, »og den Mening, jeg fik om dem der, har kun stadfæstet sig under mit Ophold i den gamle Verden.«

»Og hvad er da Deres Mening om os Europæere?« spurgte jeg, idet jeg paany fyldte vore Glas.

Mr. Wells løftede sit Glas op mod Lampen, betragtede Vinens kraftfulde røde Farve og svarede langsomt:

»Jeg kjender ikke elskværdigere Mennesker end Eu-

ropæerne; de staa langt over os Amerikanere i Dannelse, i Iagttagelse af alle sociale Former, særlig Høflighed og ydre Politur. Men jeg tror, at de som Forretningsmænd slet ikke kan maale sig med os. Amerikaneren er ikke alene mere energisk, han er tillige langt snildere og fiffigere end Europæeren som Forretningsmand, og derfor maa ogsaa Enhver, der fra den gamle Verden kommer over til den nye, betale dyre Lærepenge, før han lærer den Kunst at gjøre Forretninger.«

»Aa hvad!« udbrød Hollænderen; »vi er vel lige saa fiffige i Europa som i Amerika!«

»*No, Sir!*« gav Mr. Wells ganske tørt til Svar.

»Bevis!« sagde jeg til ham.

»Ja; fortæl os nogle Exempler paa den Fiffighed, som Amerikanerne næsten vil have Eneret paa.«

»*Well, Sir!*« Og saa gav han af sit rige, eventyrlige Liv en tre, fire kostelige Smaatræk tilbedste, der klart nok viste, hvor svært det maa være at hamle op i Forretninger med en ægte Yankee.

Mr. Ferarès og jeg lo hjertelig over hans Historier; men da han var færdig, udbrød Hollænderen:

»Jeg kunde fortælle Dem en Historie, der beviser, at vi Hollændere heller ikke er tabte bag af en Vogn, naar det gjælder at lægge Hovedet i Blød.«

»Saa fortæl!«

»Ja, men Sagen er, at Historien paa en Maade gaar ud over mig selv. Det var mig, der var en Dumrian, og en Anden, som ved sin Fiffighed hjalp mig ud af min Forlegenhed. Dog lige meget, nu skal De høre Historien.«

Og saa fortalte han:

* * *

For henved tolv Aar siden havde jeg ladet mig engagere af den hollandske Regering som Ingeniør paa Java. Jeg var kommen til Amsterdam, hvor jeg skulde hæve mine Rejse- og Ekviperingspenge, sekshundrede Gylden, og i Forening med femKammerater, der iFællesskab med migskulde af-

gaa til Java otte Dage senere, nød jeg ret den sidste Tid, vi endnu kunde tilbringe i Fødelandet. Jeg havde taget Ophold i et af Byens Hoteller af anden Rang, og da jeg paa vore mange Udflugter om Dagen og Natten ikke vilde gaa med alle mine Penge hos mig, gav jeg Værten tohundrede Gylden og bad ham gjemme dem for mig. Det faldt mig ikke et Øjeblik ind at forlange nogen Kvittering af ham.

»Hm!« lød det fra den uforstyrrelige Mr. Wells' Læber.

Ferarès lod sig ikke anfægte heraf, men vedblev:

To Dage senere vilde jeg gjøre en Del Indkjøb til Rejsen og gik derfor til Værten, hvem jeg bad om mine Penge.

»Hvad for Penge?« spurgte han og satte et yderst forbavset Ansigt op.

»De tohundrede Gylden, jeg gav Dem i Forvaring iforgaars.«

»To hundrede Gylden?« udbrød han. »De drømmer vist, min unge Ven; jeg har ingen Penge faaet af Dem.«

Jeg vilde lige til at skrige op og skjælde ham ud, jeg veed ikke for hvad, da han ganske rolig standsede mig og sagde:

»Bliv ikke hidsig; husk paa, hvad De siger! Har De det allermindste Bevis for, at De har betroet mig Penge?«

Der stod jeg ganske slukøret. Jeg vidste ikke bedre end at vende Kæltringen Ryggen og gaa min Vej.

Tohundrede Gylden? Det var en hel Formue for mig den Gang. For Pengene skulde jeg ekvipere mig, og jeg maatte absolut have dem. Men hvordan?

I min Nød og Fortvivlelse — jeg var virkelig ganske fortvivlet — kom jeg til at tænke paa, at jeg i Amsterdam havde en fjern Slægtning paa mødrene Side, en Mand, der som Advokat var i Besiddelse af en stor Praxis.

Ham opsøgte jeg nu. Jeg fortalte ham, hvordan det Hele forholdt sig. Han hørte ganske rolig paa mig uden at afbryde mig en eneste Gang. Da jeg var færdig, tænkte han sig lidt om og sagde derpaa:

»Du har baaret Dig ad som et godt Fæ, min Dreng, og Du har ærlig fortjent Din Skæbne. Istedetfor at svire

og sværme med Dine Venner burde Du have opsøgt Din Slægtning og givet ham Dine Penge i Forvaring hellere end at betro dem til den første den bedste Slyngel. Lig Du nu, som Du har redet.«

Jeg saa yderst slukøret ud. Jeg havde ventet mig Assistance, og saa fik jeg kun en Straffeprædiken. Han gættede øjensynlig mine Tanker, thi han smilede, klappede mig venlig paa Kinden og sagde:

»Hm! Jeg faar vel at se, om jeg ikke kan hjælpe Dig!«

Han sad atter et Øjeblik grundende i sin Stol. Derpaa vedblev han:

»Har Du tohundrede Gylden tilbage af dine Penge?«

»Nej, knapt nok halvtreds.«

»Hm! Kjender Du ikke en af Dine Kammerater saa godt, at han vil laane Dig Pengene en Dags Tid?«

»Jo, det tror jeg nok,« svarede jeg.

»Godt, saa faa Pengene af ham. Jeg kan ikke nu laane Dig dem, for hvis jeg senere skulde komme til at føre Din Sag for Retten, kan jeg ikke have havt med denne Affære at gjøre.«

»Og hvad skal jeg saa gjøre med de tohundrede Gylden?«

»Bede Værten gjemme dem for Dig.«

»Værten? Den Kæltring?« udbrød jeg som himmelfalden.

»Ja, naturligvis«, svarede min Slægtning ganske tørt. »Denne Gang skal Du blot være saa kløgtig at give ham Pengene i Dine Kammeraters Nærværelse. Det er det Hele.«

»Er det det Hele?« lød mit forbavsede Svar.

»Ja. Laan Pengene, giv ham dem i Forvaring i Formiddag, naar Du har et Par Vidner derpaa, men tag ingen Kvittering af ham. Og kom saa op til mig senere, saa skal jeg sige Dig, hvad videre Du har at gjøre.«

Jeg fulgte min Slægtnings Raad til Punkt og Prikke. En af mine Kammerater var villig til paa et Par Dages Tid at laane mig tohundrede Gylden; med mine Venner samledes jeg til en munter Frokost i det Hotel, hvor jeg

boede, og da Værten kom ind, netop som Stemningen var paa Højdepunktet, trak jeg ham til en Side, gjorde ham en Undskyldning for, at jeg under Paavirkning af Spiritus havde beskyldt ham for at have villet narre mig for mine Penge, og tilføjede, at jeg vilde give ham den eklatanteste Oprejsning, han kunde forlange.

Med høj og lydelig Stemme sagde jeg derpaa til ham:

»Gjør mig nu den Tjeneste at gjemme disse tohundrede Gylden for mig, til jeg skal rejse.«

Jeg talte Pengene op paa Bordet, medens mine Kammerater saa paa, at han modtog dem af mig.

Lidt efter forlod vi Hotellet, og til fastsat Tid indfandt jeg mig hos Advokaten, fik en god Middag hos ham og, hvad bedre var, en Anvisning paa, hvorledes jeg skulde se at faa mine tabte Penge igjen.

Anvisningen efterkom jeg. Naar Værten var færdig med sit Middagsmaaltid, plejede han — det vidste jeg — at fordøje sin Mad inde i sit private Kontor, hvor Ingen maatte komme ind og forstyrre ham, saafremt det da ikke var paatrængende nødvendigt.

Det var det for mit Vedkommende den Eftermiddag. Jeg tiltvang mig Adgang til hans Allerhelligste, og neppe var jeg kommen ind til ham, som endnu ikke var vaagnet rigtig af sit Blund, før jeg udbrød:

»Kjære Ven, tilgiv, at jeg forstyrrer Dem, men jeg maa absolut tale med Dem. Vi kommer muligvis til at rejse en Dag tidligere end bestemt, og derfor maa jeg endelig have mine Penge strax.«

»Ikke andet end det!« sagde Værten, aabnede sit Skrivebord, udtog tohundrede Gylden og leverede mig dem, hvorpaa jeg skyndsomst forsvandt.

Næste Formiddag samledes atter mine Kammerater og jeg til en munter Frokost i Hotellet, og da Værten kom ind og spurgte, om der ikke manglede os Noget, sagde jeg:

»Jo, Hr. Vært, der mangler mig de tohundrede Gylden, jeg igaar gav Dem i Forvaring. Lad mig faa dem med det samme.«

»De tohundrede Gylden?« spurgte han overrasket.

»Ja, De husker jo nok, at De fik dem af mig igaar.«

»Dem har jeg jo leveret Dem tilbage.«

»Hvad for noget?« udbrød jeg harmfuld. »Tag Deres Mund i Agt! Her er Vidner nok paa, at De har faaet Pengene af mig. Kan De bevise, at jeg har faaet dem tilbage?«

Han stod maalløs. Den gamle Kæltring dirrede af indvendig Harme over at være bleven pudset af en saadan Grønskolling, men han indsaa nok, at der ikke var Andet at gjøre end at bide i det sure Æble, og med sammenbidte Tænder mumlede han:

»Naa! .... Ja, jeg husker muligvis fejl. Vent et Øjeblik, saa skal jeg hente Pengene.«

Han gik, kom tilbage og udbetalte mig dem paa Bordet i mine Kammeraters Paasyn.

»Nu er vi kvit!« sagde jeg til ham med et Blik, som han ikke misforstod.

* * *

»Se, saadan gik det til, at jeg fik mine tohundrede Gylden igjen,« sluttede Maurice Ferarès sin Fortælling. »Tror De, en Amerikaner kunde have været fiffigere end min hollandske Slægtning?«

»*Very smart!*« bemærkede Mr. Wells tørt. »Ham maa der have været Yankeeblod i!«

»Nej!« svarede Hollænderen og lo; »men jeg skal sige Dem: han var af Levi Stamme!«

Malte Konrad Bruun.

Et Udkast af H. Schwanenflügel.

»Det blaa Blod« skærmer ikke mod revolutionær Smitte; Malte Konrad Bruun kan være et Bevis herpaa: baade paa fædrene og mødrene Side stammer han fra gammel Adel. Hans Moder var i Slægt med Sehestederne, hans Farmoder en Datterdatter af Storkantsler Reventlow og en Søsterdatter af Frederik IV's anden Dronning. En Dag overraskede Konradine Sofie v. d. Maase, f. Rostgaard, sine Forældre med den Nyhed, at hun havde opgivet sin Enkestand og ægtet sine Børns Huslærer Oluf Bruun. Der havde været Fare ved at tøve. Forældrene bleve i høj Grad opbragte. Man havde tiltænkt Datteren en adelig Brudgom — og nu dette! Navnlig var Fru Rostgaard rasende, hun kunde ikke glemme at hun var født v. Revenfeldt og en Slegfreddatter af den højbaarne Storkantsler Reventlow. »Madam Bruun« blev erklæret arveløs, hun maatte ikke komme for Forældrenes Øjne. Ikke en Gang da Faderen laa for Døden og var stemt for at se Datteren, tillod Moderen hende det. Det er rørende at læse de Vers, Datteren i den Anledning skrev; de vidne baade om Dannelse og poetisk Gemyt; men Moderens Hjærte var lukket. Denne Datter var Malte Konrad Bruuns Bedstemoder. Hans Fader var en anset Mand: Justitsraad, Amtsforvalter og Godsejer i Thy. Han var stærk konservativ. Da 102 jydske Herremænd i Anledning af Stavnsbaandets Ophævelse indgik med en Klageadresse til Kronprinsen, var han imellem dem. Naar det da fortælles, at Malte, allerede før han blev Student, ved et Middagsselskab hos Forældrene skal have ytret, at han en Gang i Tiden

ønskede at blive den liberale P. A. Hejbergs Medkæmper, kan man begribe, at denne uformodede Ytring af den halvvoxne Dreng ikke er bleven hørt med tilfredse Øren. Ikke længe efter blev jo P. A. Hejberg den, der til det intelligente Kjøbenhavns Moro ubarmhjærtig spottede over »Jydernes Proprietærer« og især deres Ordfører Lüttichau, der havde været uforsigtig nok til paa Vers at ville bryde en Lanse med den satiriske Poet:

»Enten man ta'r det paa langs eller tværs;
Løjerligt er det som Lüttichaus Vers!« — —

1790 bliver Malte Konrad Bruun Student med Udmærkelse og det følgende Aar cand. phil. — Faderen havde Besættelsesret til et Præstekald og ønskede derfor, at denne hans ældste Søn skulde være theologisk Kandidat; men deraf blev der Intet. — I denne spædlemmede, bly, lidt frygtsomme Yngling, hvis lange gule Haar, røde Kinder og blaa Øjne skaffede ham Navnet »Jfr. Bruun« mellem Studenterne, og hvis ravjyske Udtale og Hvergarns Kjole lod formode, at han var »et Guds Ord fra Landet«, — i ham boede der en letfængelig Sjæl og en ustyrlig Attraa efter at kaste sig ind i Tidens Bevægelser. Ved Universitetet traf han den 6 Aar ældre Otto Horrebow. Horrebow studerede vel Theologi og tog allerede 1793 skriftlig theologisk Examen med bedste Karakter, medens han for det Mundtlige erholdt Udmærkelse; men han var allerede den Gang betaget af den franske Deisme. »Balle«, som var hans Lærer i »den Kunst at prædike«, advarede ham derfor »kjærligen« mod at »søge et Religionslærerembede«. Horrebow opgav derfor at søge Præstekald og traadte ind i Rationalismens Forkæmperes Række. Som begejstret Voltairianer hævdede han i sit Religionsblad »Jesus og Fornuften« den rationelle Trinitet: Gud, Udødelighed og Dyd, og søgte at bevise, at Alt, hvad der i det nye Testamente stod i Relation hertil, var Jesu sande Lære, alt Andet kun Slakker, som Fordomme og Tidens Uvidenhed havde indblandet. Hvad man end vil mene om Horrebows Anskuelse; hans Karakter fortjener Agtelse: han forspildte

sit Livs udvortes Lykke for at kæmpe for det, han ansaa for sandt. Hans mandige Personlighed har gjort et stærkt Indtryk paa Malte Konrad Bruuns noget kvindelige, letbevægelige Naturel, og man sporer den horrebowske Deisme i de fleste af hans Afhandlinger og Brochurer.

Da Theologien altsaa maatte opgives, paatænkte den unge jyske Student et Øjeblik at tage fat paa Juraen; men denne Videnskab laa endnu mindre for hans varme Hoved. — Han blev da *Digter* og *Publicist.*

At der er gaaet en ægte Digter tabt i Malte Konrad Bruun, tør jeg ikke paastaa; men naar man erindrer, at Haste, Lund, P. M. Trojel og Frankenau gjaldt for respektable, og Rahbek, Thaarup, Guldberg og Tode for betydelige Digtere paa den Tid, da tør han sikkert regnes til de første, om end hans »Poesier« kun fylde et Par Hæfter. Kr. Molbech, der i vor Romantiks Periode gjaldt for æsthetisk Højesteretsdommer, tillægger Bruuns »Ode til Bernstorff« et særdeles Værd. Men hvor højt eller lavt man end vil sætte ham som Digter, i literærhistorisk Henseende er det ikke uinteressant at gjøre sig bekjendt med hans Poesier: saagodtsom alle ere de i Ewalds pathetiske Stil og besynge ideale Begreber: »Til Uskylds Gratie«, »Menneskeadel«, »Oprigtighed«, »Kjækhed«, »Dyden«, »Sandheden«, »Nøjsomhed« — Begreber, hvis Navne bragte den Tids Menneskehjærter til at slaa stærkere og tændte Begejstringens Flamme i unge Sjæle.

»De Stormænds Gunst, den Fødselsglimmer,
De tomme Navnes Bjældelyd;
O! al den Sæbebobleskimmer
Kan være Børns og Hofmænds Fryd.

I Visdom kun vi søge Ære
Og Dyden kun vor Adel er.
Ja Brødre, *Mennesker* vi ere!
O føler denne Titels Værd.

Du Tro paa Gud vor Barm oplive!
Vort Samvids Bifald trøste os! —
O vor skal dog Triumfen blive,
Alt Guld, al Løgn og Vold til Trods.«

Han sér Frihedens Morgenrøde lue; »snart skal dens Sol omstraale Jorden«

I Alménretfærds Demantlænke
Du fængsle Krigens vilde Gud,
Ej Slægt skal Broderslægten krænke,
Ej slaa paa kronet Voldsmands Bud!

Fornuftens Scepter skal os lede
Fra Lys til Lys, fra Daad til Daad ....«

»Mørkhedens Børn bæve alt ved at se det lyse Dagskjær skimre frem.« — Naar Digteren nævner »Gud«, mærke vi Luftningen fra den kantiske Filosofi: »Gud kan ikke ses klart af *Kundskabs* Blik; *Erfaring* løfter sig forgjæves til hans Aands Egne:

»Kun hvor ej Driftens Oprør kom,
Hvor *Pligten* sig med Ildskrift maler,
I *Viljens* frie Helligdom
Dér, Aanders Søster, dér Du taler:
Saa sandt jeg er, er han og til,
Som Dyd med Skæbne sone vil!«

Var Bruun optraadt i vort Aarhundredes første Menneskealder, havde han sikkert uddannet sit Talent i poetisk Retning; men Tiden var politisk, Dagspressen og Ugeskriftliteraturen stod i første Række; han ofrede da sine Forfatterevner til Journalistikken.

Ikke endnu fyldt tyve Aar, udgiver han 1794 »*Vækkeren*«, et Blad for Menigmand og for de Medborgere, »der ikke have Tid til at læse store Bøger«. »Naar«, siger han i Bladets 1ste Nr., »Menigmand først bliver oplyst, saa skal der Ingen mere undertrykke ham. Saa skal han le ad de Skurke, som ville indbilde ham, at Folkene ere som andet Kvæg, der skal lade sig drive, malke og nedslagte, naar de høje Herrer faa Lyst. Saa skal han indse, at alle Mennesker efter Naturens og Guds Anordning ere fri og have lige Ret til at leve et lykkeligt Liv paa Jorden. Han skal blive overtydet om, at de Skatter, der maa betales,

ikke ydes derfor, at Enkelte skulle leve i Pragt og Overflod, men for at anvendes til det almindelige Bedste, og det med en saadan Orden og Nøjagtighed, *at der kan aflægges Regnskab derfor.* — Lighed bestaar 1) i, at Alle have lige Ret til at faa deres Forstand, Mod og øvrige Dyder paaskjønnede; 2) i, at Alle have lige Ret til at forskaffe sig saa megen Klogskab og Dueligbed, som muligt er; 3) at Alle have lige Ret til at gjøre det, hvorved de ej fornærme Andre (d e. *Frihed*); 4) at Loven er lige for Alle: Forbrydelser maa straffes lige strængt, enten det gjælder Høje eller Lave. Alle maa nyde samme Beskyttelse, samme Agtelse. Naar en stor Mand snyder Landet 20 000 Rdl. fra, og en anden ringere Betjent stjæler et Par hundrede; naar da den Ringere bliver straffet strængt, og den Store lemfældigt, saa er det ikke tilbørlig Lighed; 5) Enhver, som er duelig, maa være antagelig til Embeder og Bestillinger uden mindste Hensyn paa hans Fødsel eller andre Ting. Ethvert Slags Fortrin, grundet paa Fødsel eller Arverettighed, er uretfærdigt og gjælder Intet, naar man skal tale efter den naturlige Billigheds Love. Lovbestemmelserne maa ikke glemme de Regerendes *Pligter*, naar deres *Rettigheder* omtales, saavelsom de Adlydendes *Rettigheder*, naar deres *Pligter* nævnes. I Staten skal der herske *stræng offentlig Ansvarlighed.* Naar Loven er i Overensstemmelse med Folkets *almindelige Vilie.* saa skal den nok blive adlydt. Men Loven skal være klar. Ligeoverfor uretfærdige og uforstaaelige Love der hjælper ingen Korporalstok eller Bajonetter: Folket har ligeoverfor saadanne Love *Ret til at være misfornøjet*«. — Og dette første Nummer af »Vækkeren« slutter med følgende Tilraab: »I mine agtværdige og nyttige Medborgere! I, som mangen stolt Dumrian foragter, skjønt I nærer og føder ham og hans Lige; I ere Landets Styrke, Folkets Kjærne! — Man kalder Eder »de ringere Stænder«. I maa for Guds Skyld ikke tro, at I have *ringere* Værdi som Mennesker og Borgere. Nej, som saadanne ere vi Alle lige . . . . . Næste Gang mere, mine Brødre!«

I Nr. 2 fortsættes: Øvrigheden er Lovens Udøver,

det enkelte Individ Lovens Tjener, *men det hele Folk dens Herre.* En, der tjener, kan have en Herre, men forsaavidt de ere Mennesker og Borgere, have de intet andet Menneske til Herre. Som Mennesker have de Gud til Herre, som Borgere Loven. — Sandhed indpræntes kun ved Fornuft, ikke ved Næver og Bajonetter. Det, det mangler paa mellem Menneskene, er Broderkjærlighed; thi Standsforskjellen gjør dem fremmede for hinanden. Man indbilder sig, at Menigmand har ringere Forstand end de saakaldte højere Stænder, tværtimod: han har mere naturlig Skarpsindighed og Erfaring, end man tror; hans Forstand er ikke fordærvet ved Haarkløverier og Spidsfindigheder; thi han har langt mere omgaaedes Naturen end de Store; herved har hans Sjæl faaet et finere og ædlere Sving. Han vænnes til ikke at sætte saa megen Pris paa Smaating, falsk Ære og andet Forfængelighedens Legetøj. Han omgaas friere, aabenhjærtigere og jævnere med sine Medbrødre og Medborgere end de Store. De Store se aldrig Andet end *Masker*, de lavere Stillede se *Hjærterne.* Men undertiden fordærve de ringere Stænder deres naturlige Hjærtes og Forstands Godhed ved en daarlig Lyst til at efterabe de højere, ved at krybe for disse og ved den urigtige Formening. at ..an ikke bør befatte sig med Ting, der ligge udenfor Ens Haandtering. — — I de følgende Numre hævdes, at Gud har bestemt Menneskene til at blive lyksalige. Men de, der i Tidens Løb opstillede Retfærdighedens Grundsætninger, grundede dem ikke paa evige Naturlove; *vor nuværende Samfundsorden skyldes kun Lovgivernes Indfald og Kapricer*; thi de fleste Stater opkom ved Vold og Erobring. Det er Forsynets Godhed. Menneskene kan takke for, at dog idetmindste *Begrebet om Ret* ikke er uddød — — Enhver Borger skal, uden Hensyn til gammel Fordom og Tvang, frit have Lov til at ernære sig ved sit Arbejde. Skatter og Byrder skulle lige fordeles og bestemmes efter Formue, Indkomst og Erhverv; og Skatterne skulle paalignes i stigende Skala.

Som det fremgaar af det meste her Fremførte — den livagtige Rosseau! — Og hvem vil ikke anerkjende den

Menneskevenlighed og Sympathi, der ligger til Grund for slige Udtalelser; men glemte man dog ikke her Slakkerne over det ædle Metal, de indeholdt? Havde det ikke været bedre, om Rousseau og hans Disciple, istedetfor at gaa ud fra de lavere Stænders Uskyld, Renhed og Uberørthed af de Stores Laster som et Dogme, havde bestræbt sig for grundig at lære Almuens Karakter, Vaner og historiske Stilling at kjende og set, hvad de mægtede at se, at den uciviliserede Natur trods al sin Skjønhed og Finhed ogsaa gjemmer Brutaliteten og Snedigheden i sit Skjød. I saa Henseende rinder hin Søfarers Skæbne mig i Hu, der skrev hjem om, hvor henrykt han var over »de elskværdige og uskyldige Naturbørn paa Sydhavsøerne«; og det endte med, at disse — spiste ham. Om dette skete af Kjærlighed, tør betvivles.

»Vækkeren« kom ikke længere end til de første fire Numre, saa blev der anlagt Sag mod Forlæggeren, da Tidsskriftet udgaves anonymt. De kjøbenhavnske Tømrersvende havde gjort Spektakler og vilde ikke arbejde, da nogle af deres Lavsbrødre vare idømte Vand- og Brøds Straf. Det hjalp ikke, at Bogtrykkeren forsikrede, at han havde haft Manuskriptet en Maaned før Tumulterne; Retten satte dem dog i Forbindelse dermed, og Forlæggeren blev idømt 200 Rdls. Mulkt. En Del af denne Sum blev dog dækket ved en Subskription. Hvad Bruun udtalte, havde Mange Lyst til at høre, og hans flydende Pen beundredes af Alle. Den er ogsaa et Særsyn i hine Tider. Nu vilde den næppe være det. Men den Gang, da Latinen endnu var eneregerende i den højere Undervisning, og den danske Prosa møjsommelig arbejdede sig frem; hvor den knortede Tyge Rothe og den slikkede Guldberg gjaldt for klassiske Skribenter; da var den det — De ældre liberale Publicister, Hejberg og Rahbek, vare lidt betænkelige ved at se denne 19aarige Yngling tumle saa flot med de Ideer, som de mente med Sindighed og Kløgt burde fremsættes for Publikum: Rahbek blev ængstelig, Hejberg maaske lidt misundelig over denne Raskhed og Færdighed i at føre Pennen. Bruun stikler til dem i sin Satire »*Oprørssnuserne*«:

»Ved Synet af en Bog I sporge strax:
Hvor trykkes det? Hvad hedder dens Forfatter?
Hvor gammel er han? *herpaa* kommer Alting
I lærde Sager an. Ja, man maa ønske.
Det blev befalt, hver Avtor skulde vise
Sin Døbeseddel frem, før han fik Lov
At skrive; thi det er jo uforskammet,
At Folk paa tyve Aar tør driste sig
At vide eller tænke mer og bedre
End Folk paa tred've . . . . . . !«

Medens Bruuns Forhold til Rahbek, der jo havde et rummeligt Hjærte, imidlertid efterhaanden blev det bedste, sluttedes der aldrig noget Venskab mellem Bruun og Hejberg. En Gang i Begyndelsen af 1796 kom det endogsaa i Anledning af Besættelsen af en Hovedrolle i en Tragedie til et skandaløst Optrin imellem dem. Bruun kaldte sin politiske Meningsfælle for »en Løgner«, og Hejberg svor, at han vilde sagsøge Bruun derfor. Denne saakaldte »*Dyvekefejde*« bilagdes af Begges Venner, og Freden fejredes med Middagsgilder, der sluttede med et Gjæstebud hos Hejberg; men til dette blev Bruun *ikke* indbudt. —

Imidlertid havde Bruun ikke været ledig, siden »Vækkeren« blev standset. Navnlig havde han, medens Hejberg en Stund pavserede, været frugtbar som politisk Visedigter. Som saadan havde han alt tidligere skrevet den ironiske »*Aristokratisk Selskabssang*«, hvori de bekjendte Linjer forekomme:

Kan Retten tolkes med bedre Fynd,
End naar man tolker den med Kanoner?
Og tør vel Nogen det kalde Synd,
Hvad Konger gjør for at vinde Troner?

Nu skrev han i samme Dur en »*Engelsk Ministervise*« i Anledning af, at den anti-revolutionære Burke havde brugt Udtrykket »den svinske Pøbel« om sine Modstandere. Med Hentydning til, at den for de franske Republikanere flygtede hollandske Arvestatholder havde fundet god Modtagelse ved det engelske Hof, lader han de Reaktionære i England synge:

»Holland vel kapitulerte.
Og vi tabte den Provins,
Dog en Prins vi profiterte:
Hvad er Holland mod en Prins?
Endnu én Juvel i Kronen!
End en Hjørnestén for Tronen!
En Pension han nok er værd.»

Men ogsaa som Journalist fortsatte han sin Virksomhed, skjønt Sagen mod »Vækkeren« endnu ikke havde faaet sin Afslutning for Domstolene. Foruden et Flyveskrift »*Om Trykkefriheds-Rettigheden* til Kronprinsen, Bernstorf og andre oplyste danske Borgere«, hvori han, som sagsøgt Skribent, beklager sig over den Modsigelse, der finder Sted mellem Colbjørnsens liberale Pressereskript af 1790 og Danske Lov 2—21, og foreslaar Regeringen »at lønne duelige Mænd til at bekæmpe Oppositionsskribenterne med »*Grunde*«, hvis da disse ikke ligefrem opfordre Folket til *Oprør*« — udgiver han fra April til Maj 1795 det lille Ugeblad »*Patrioten*« i 10 Numre. — Vil man have et Bevis for, hvor hurtigt et Hoved denne 20aarige Forfatter var, da læse man dette Ugeblad. Næppe har den kantiske Filosofi, der som bekjendt frembragte en hel Revolution i den hidtidige filosofiske Verdensanskuelse, naaet dansk Grund, før denne rastløse Aand strax er helt oppe i den og søger at deducere sine politiske Theorier ud af dens Grundsætninger. Først opstiller han i stræng filosofisk Form, hvorledes Menneskets Rettigheder og Pligter maa bestemmes, dernæst giver han en populær Forklaring af det filosofisk Fremsatte. »Da det er Menneskets Væsens Lov at vorde lyksalig, saa er det ogsaa hans ufravigelige *Pligt* at stræbe derefter og hans *Rettighed* at blive det. Da Mennesket er sin egen Hensigt (»Der Mensch ist Selbstzweck«), maa han aldrig fornedres til *blot* Middel. Man kan ikke foreskrive et Menneske andre Hensigter og Love end dem, hans Natur (d. e. han selv) foreskriver ham. At give Love er altsaa ikke at fastsætte ny Begreber om Ret og Pligt; men at udvikle det i Menneskeheden (d. e. Menneskets Natur) liggende Begreb derom og give det

praktisk Anvendelse paa Livets Tilfælde. Alt, hvad der fører Mennesket nærmere til hans Menneskehensigt, er hans *Pligt* mod sig selv og hans *Ret* mod Andre. Mennesket kan ikke kaste sin Pligt fra sig og følgelig heller ikke bortgive sin Ret. Ingen selskabelig Forening er altsaa retmæssig, naar ikke dens *Hensigt* er enten Menneskeheds-Hensigten selv eller en anden denne underordnet og med denne overensstemmende Hensigt. Alt, hvad der fører Mennesket bort fra hans Væsens Hensigt eller forhindrer ham i at nærme sig den, er *Tvang* og *Uret*. Tvang er følgelig ikke Lov. En uretfærdig Lov er ligesaa meningsløs (hvad saa end Alverdens Domstole maatte sige) som en sort Sol, hvid Morian, fornuftig Gal. *Frihed* og *Forpligtelse* er i Realiteten Et og kun i Formen adskilt. Pligten siger: *Du skal*. Friheden siger: *Du har Ret at gjøre, hvad Du skal* Moralen og Naturretten have fælles Grundvold og Gjenstand, og den første kan ikke forandres ved selskabelige Vedtægter. Menneskene kunne ikke slutte retsgyldig Kontrakt om at være udydige; de kunne ligesaa lidt indgaa et Forbund om at være ufrie. Menneske-Pligt og Menneske-Ret kan ikke ophæves ved nogen mod deres Natur stridende borgerlig Lov.« — Disse statsretlige Theorier søger han nu at indprænte, forklare og illustrere ved Exempler i de følgende Numre.

Det lille Ugeblad blev dog pludselig afbrudt; rimeligvis har det trods al sin Klarhed været Læserne og det store Publikum for abstrakt. —

Samfundssatiren »Nils Klim« havde givet Bruun den Idé, at Folk lettest lod sig paavirke ad slig Vej, og strax satte han sin Plan i Udførelse med »*Jerusalem Skomagers Rejse til Maanen*«, et Ugeskrift, hvoraf der foruden dets Fortsættelse »*Jerusalem Skomagers efterladte Papirer*« udkom 36 Numre. — Denne »Rejsebeskrivelses« 1ste Kapitel begynder med Ankomsten til Kongeriget *Adinas* Hovedstad *Anifah*. (Hvis man omsætter disse Navnes Bogstaver, ser man, at det er *Dania*, Danmark, *Hafnia*, Kjøbenhavn, Forfatteren mener.) Da »den evige Vandrer« i al Uskyldighed besér Noget, som de der til Lands kalde en Fæst-

ning, bliver han strax bragt for Kommandanten, der øjeblikkelig tager ham i Forhør som en Udsending fra *Frankara* (Frankrig). Under Forhøret faar han lidt efter lidt at vide, at Frankara var et stakkels Land, der længe havde været regeret af et Kongehus, som havde den fatale Familiesygdom, at hveranden af det var en Vellystning, hveranden et Svaghoved. Landet blev følgelig regeret af Favoritter og Mætresser; al Frihed forsvandt; Borgernes helligste Rettigheder krænkedes. Saa meget end den despotiske Regering havde slappet Folkets Karakter, var det dog ikke fejgt nok til længere at taale en saadan Undertrykkelse. Det gjorde en almindelig Opstand; ved dets lettroende og levende Karakter, ved den svigefulde, lumske Opførsel, Regeringen og dens Parti viste selv da, naar den var nødt til at give efter, ved fremmede Regeringers Indblanding i Sagerne, bleve disse Uroligheder vedvarende gjennem flere Aar; og omsider lod Folket sin sidste Konge henrette som en Forbryder og gav sig en anden Regeringsform. Dette samme Frankara havde nu i nogle Aar ført Krig mod adskillige andre Konger paa Maanen for at forsvare den ny Statsforfatning og havde vundet de mest afgjørende Sejre. Imidlertid befandt de fleste andre Riger paa Maanen sig i en ikke stort bedre Forfatning end Frankaras før Opstanden; og alle Tænkende over hele Maanen fordrede en Forbedring af de gamle, revnede Statsbygninger, før en total Nedrivelse blev som i Frankara nødvendig. Men selv de faa Regenter, som lagde Haand paa denne Reform, gik saa langsomt, tvetydigt og planløst frem, og forfaldt saa tit igjen til de gamle Højheds- og Egenmægtigheds-Drømme, at næsten alle Steder høj og lydelig Misfornøjelse ytredes. Disse Omstændigheder havde alle Vegne frembragt en utrolig Frygt ved den mindste Bevægelse mellem Folket, en ængstelig Snusen efter formente Oprørsstiftere, en stedsevarende Forfølgelse mod hver, som frimodig pegede paa Manglerne i Staten og talte om Forbedring, Reform, Frihed, Menneskerettigheder o. dsl. — Her har man i kort Begreb det daværende Kjøbenhavns liberale Ungdoms Formening om den franske Revolutions

Aarsag og Gang og dens utaalmodige Utilfredshed med den danske Absolutismes »altfor store Træghed« til at gjennemføre Reformer. — I det følgende Nr. stikles til den Maade, hvorpaa Trykkefrihedsloven af 1790 fortolkes: »Brølefriheden i Mezendore« benyttes af en ærlig »Pudelhund«, og strax bliver den dømt til at rives i Stykker; ikke destomindre istemme alle Oxer, Svin, Aber, Æsler, Tigre og Ræve i skjønneste Harmoni: Leve Brølefriheden!! — men en ædel Elefant mumler: »naar man ikke bruger den, er man sikker«. Det er de ældre Serviles og Lojales Paastand, at »man levede under den lykkeligste Regering, der gav Folket al den Frihed, man kunde forlange«, som her persifleres. — Avtoriteterne bleve ogsaa snart opmærksomme paa denne maskerede Spot, og Generalfiskalen fik Befaling til at anlægge Sag mod Bruun. Paa samme Vis som Hejberg under Processen i Anledning af »Virtuosen« søgte Bruun at slippe for Ansvaret ved at erklære i Nr 3, at der alle Steder i »Jerusalem Skomagers Rejse« for *Adina* skulde læses *Alima* og for *Anifa Anafa*, og i hvert Nr. vedblev han at erklære: *at alle optænkelige, ondskabsfulde Udtydninger, Fortolkninger og Hendrejninger af hans Blad paa nogen jordisk Person, Sted eller Tid* vilde være *grundfalske*; men Sagen blev ikke destomindre anlagt. Dog den danske frisindede Presses daværende Trøst, den dygtige Advokat Klingberg, vandt Processen for Bruun; og denne fortsatte sin satiriske Rejseskildring. Han tog sig dog mere og mere i Agt for at fremkomme med Allusioner til nogen bestemt Stat, medens paa den anden Side hans satiriske Lune kun blev mere overstadigt. I »*Oceana*« tegner han en Idealstat. Her er Skuespildigteren ikke først og fremmest »Kunstner«, men »Borger og Menneske«. »Han stræber efter at hæve og forædle sit Folks Tænkemaade, berigtige dets Følelser og underkaste dets hele Væsen Fornuftens Bydende«. »Oceanas« Lovbog er ikke en Kommissions, men alle tænkende og kyndige Mænds fri forente Arbejde. Folket fordrer af sin Øvrighed Troskab, Ansvar, Regnskabsaflæggelse, Ærbødighed og Venlighed mod hver enkelt Borger. Den personlige Frihed er sikret, Ejendommen

er tryg, Statsbyrderne ere ligelig fordelte, Adgangen til Stats-Embeder lige, folkelige Edsvorneretter indførte, Straffene ikke grusomme, men visse og hurtige. Præsterne præke mod Overtro og det, der er skadeligt for Dyd og Sæder; og er dette ikke *Religion*, saa er det dog *det ene Nødvendige*: alle andre Dogmer kunne gjerne forsvinde og glemmes, uden at Maanens Lyksalighed led noget derved. Under den selskabelige Omgang i Oceana træffer man ingen glimrende Falskhed og krybende Politesse, ingen nysgjerrig Hvisken eller uforskammet Bagtalen; Husets Sønner gjøre sig ikke vigtige med deres Petit-maitre Streger og spejle sig midt under Samtalen; Døtrene lege hverken Koketter eller Knibske; Samtalen er munter og utvungen, men man flagrer ikke fra det ene Emne til det andet. Ægteskaberne hvile paa den Grundsætning, at enhver Borger og Borgerinde, som er af den Sjæls- og Legems-Beskaffenhed, at de kunde avle sunde Børn og opdrage dem fornuftig, bør giftes, og ingen Forbindelse bør være saa uforanderlig, at jo begge de Kontraherendes Villie kan (naar ikke det offentlig Vel lider derved) ophæve den.

»Jerusalem Skomagers Rejse til Maanen« er sikkert Bruuns betydeligste politisk-sociale Skrift og fortjener at læses in extenso, ikke saa meget for sit filosofiske som for sit historiske Værd. Naar Dr. J. Paludan i sit ellers særdeles nyttige Arbejde om »Niels Klims« Forbilleder og Efterligninger siger, at Holberg i saa Henseende kun har lidet betydelige Efterfølgere i Danmark, vilde hans Dom være falden anderledes ud, dersom han havde kjendt Bruuns Bog.

Grunden til, at Bruuns literære Celebritet i hans Fødeland er knyttet til »*Aristokraternes Katekismus*«, turde ligge i to Forhold: 1) at dette satiriske Skrift jog ham paa Flugt, 2) at det er saa lille, at man kun behøver at ofre et Par Timer paa dets Gjennemlæsning. Thi dets egentlige Værd kvalificerer det egentlig ikke til nogen overordentlig Berømmelse. Det er ikke uden Vittighed, og dets Vers ere flydende; men dets Udtalelser ere neppe Andet end, hvad der ti Gange om Dagen paa den Tid blev snakket om og spøget med i det liberale Kjøbenhavns

dannede Kredse. Maaske vilde den være gaaet Myndighederne upaaagtet forbi, hvis ikke Biskop Balle af misforstaaet Pligtiver var optraadt som dens Angiver hos det danske Kancelli: ikke, som han senere sagde, fordi den indeholdt Angreb paa Statskirkens Lære, thi Religionen maatte forsvare sig selv; men fordi Forfatteren havde sammenlignet Danmarks Konge »med en asiatisk Despot«. Den pessimistiske Balle, der altid i denne Periode nærede ængstelige Anelser om, at Jakobinismen skulde udbrede sig til Danmark, ansaa »Aristokraternes Katekismus« for en af dens Stormsvaler. Generalfiskalen blev da atter sat i Bevægelse, og uagtet Bruun i en »Erklæring til Publikum« søgte at godtgjøre, at det ikke var Landets Regering, men Aristokraterne i det Hele taget, hans Spot skulde ramme, fik han dog Ordre til at møde for Retten. Den unge Forfatter besad kun lidet personligt Mod, og da andre for kort Tid siden domfældte Brochureforfatteres Skæbne svævede ham for Øje, besluttede han efter sine Venners Raad at søge Sikkerhed paa fremmed Grund. Han ilede ud ad Strandvejen og kom, dryppende af Sved, til Strandmøllen, hvor han bad den daværende Ejer om Bistand. Dennes Søn, den senere som Agronom og Landboven bekjendte Kristian Drewsen, siger i nogle utrykte Optegnelser: »Skjønt Bruun var min Fader aldeles ubekjendt, og jeg holder mig overbevist om, at han aldeles misbilligede hans Fremfærd, saa havde han dog i sin ulykkelige Stilling den bedste Anbefaling til min Faders Hjælp. Han skjulte Bruun paa »Springforbi« og bragte ham selv daglig Alt, hvad han behøvede, samt sørgede for, at en Baad nogen Tid efter førte ham til Hveen.«

Kgl. Bibliothek ejer Malte Konrad Bruuns Stambog fra disse Dage. Det er ikke uden Interesse at se, hvilke Mænd der ved denne Lejlighed har skrevet deri. Jacob Peter Mynster, den senere bekjendte Biskop, den Gang den unge Fritænkers hengivne Ven, skriver: »*Post tenebras lux*« (Efter Mørket kommer Lyset). Hieronymus Laub, den senere bekjendte Præst i Frørup, Biskoppens Fader, skriver: »*Perfer et obdura, tandem bona causa triumphat*« (Hold ud

og taal, engang sejrer den gode Sag). Tænk paa vore Aftenvandringer og elsk stedse din H. L.« Claus Frees Hornemann, den bekjendte rationalistiske Prof. theol., en mandig Karakter, skriver: »*Melius est pati quam meruisse poenas*« (Det er bedre at taale end at have fortjent Straffen). N. Lang Nissen, den senere bekjendte Rektor ved Metropolitanskolen, skriver (aldeles overensstemmende med sit Naturel): »»Ved Ilden Guld, ved Kummer Manden prøves««. De erindre ved denne fra fælles Ven laante Tanke (Fr. Guldberg) en Ven, der af ganske Hjærte ønsker, at Jævnsind maa følge Dem lige saa troligen som Deres Venners Minde. Da skal selv Deres Fjender tvinges til at agte Dem.« Dette Raad til Bruun kunde nok gjøres nødigt; men er det ikke betegnende for denne Jævningsmand, at han tilføjer som sit Valgsprog: »*Ne quid minis!*«. Otto Horrebow skriver:

»Tyrannens Had, Zelotens blinde Harm
Paa Sandheds-Vennen altfor ofte hviler.
Men han, med Dydens Ro i ædel Barm,
Midt i Forfølgelsernes Storme smiler!

Tænk ved at læse dette paa en Ven, som dit Minde idelig skal vække til efter bedste Evne at forkynde Sandhed.« Rasmus Nyerup skriver: »»*Veritas odium parit*«« (Sandhed afføder Had) og Luxdorph, som sagde: »›Sandhed er ingen Mand for broget‹«, har Uret«. Ogsaa Rahbek skriver i disse Bruuns »Venskabserindringer« — ja selv P. A. Hejbergs smukke, elegante Haand ser man her. Underligt nu, efterat tre Menneskealdre ere svundne, at tage denne Stambog i Haanden; paa Bindets ene Side staar Bruuns Navn trykt, paa den anden: »Mørkets sidste Aar« — — ak vi have endnu langt til Daggry! —

Bruun kjedede sig ovre paa Hveen. Vel kom Venner af og til over og besøgte ham, ja En tilsatte endogsaa Livet ved Sejladsen; selv aflagde han i Smug et Besøg hos Claus Pawels, Præst i Hirschholm, hvor han blandt andre gode Venner ogsaa traf Rahbek; men nu, da han ikke længere var Gjenstand for et politisk Røres Stimula-

tioner, var det som en aandelig Dvale havde lagt sig om hans Sjæl. Man havde givet ham Anmeldelser at skrive, saaledes over Nordahl Bruuns Digte; men han erklærer senere i »*Fluesmækken*«, at et sikrere søvndyssende Middel end 1ste Sang af Nordahl Bruuns »Jonathan« skal neppe kunne findes. Han længes efter at komme bort fra den selskabsløse Ø. En Stund haaber han at kunne faa en Plads som Korrektør og Bladudgiver hos en lærd Boghandler i Lund, en anden Gang skriver han til Rasmus Nyerup for at udbede sig en af hans Venner sammenskudt Sum, da han trænger til Rejsepenge for at komme til Frankrig. — Da indtraf pludselig en uventet Lejlighed. Andreas Peter Bernstorff døde i Sommeren 1797. Bruun, som hørte til de Skribenter, der ikke kan lade noget Opsigtsvækkende passere uden strax at være oppe i det, kunde heller ikke ved denne Lejlighed bare sig for at lade sin Stemme lyde. Han forfattede da sin bekjendte »*Ode ved Bernstorffs Død*«, et Digt, som vel mangler den ewaldianske Lyriks Inderlighed, men ikke savner dens Sving, og i hvert Tilfælde indeholdt de Toner, som det danske Folk, der begræd en stor Statsmands Tab, paa den Tid ønskede at høre. Bruun benyttede da den Stemning, dette Digt havde vakt, til at gjøre Regeringen en Afbigt, og han fik Tilgivelse paa den Betingelse, »at han for Fremtiden bedre vilde gjøre Brug af sine Evner«.

Hjemkommen til Kjøbenhavn og hyldet som Nationaldigter, følte Bruun sig atter inspireret til Sang, da Meldingen om Admiral Billes smukke *Sejr ved Tripolis* naaede hans Fædreland. Ogsaa denne »Ode« vakte Opmærksomhed; og nu synes det, som Bruun en kort Tid har været Dagens Emne: Alle indsaa nu, hvilke overordentlige Evner den 22aarige unge Mand besad; og Claus Frees Hornemann, Bruuns ældre Omgangsven, maatte høre ilde for, at han ikke havde holdt sin yngre Ven tilbage fra den oppositionelle Journalistiks Afveje.

Men — »*Naturam furca pellas ex!* hun kommer dog igjen, den Hex«. —

Overretsassessor Peter Collet af den ikke ubekjendte

norske Familie havde i en Anmeldelse af Birckners Skrift om Trykkefriheden udtalt, »at den dydige Atheist synes ham i sin Person at realisere det højeste Ideal af menneskelig Fuldkommenhed«; herfor fik han uden Lov og Dom sin Afsked uden Pension, en kgl. Resolution, der kom den ellers hæderlige og ansete Mand ihænde paa hans Bryllupsdag. Hertil kunde den varmblodige Bruun ikke tie. I Forening med en Bekjendt udgav han 3 Smaaskrifter »*Tria juncta in uno*« (Tre forenede i ét), hvorat de to sidste ere af ham I dette Nr. 2 fortæller Bruun under Foregivende af, at han benytter en græsk Original, at den alexandrinske Filosof Hæmon blev forfulgt af sin Regering. fordi han paastod, at Menneskets Dyd var aldeles uafhængig af Troen paa Gud og Udødelighed (»en meget omtvistet Sandhed«). Regeringen paastod, at Hæmon satte en Ære i at fornægte Gud. »*Dette var nu den sorteste, den dummeste Løgn.* Der laa ikke den ringeste Gudsfornægtelse deri; den indeholdt blot den Sætning: at Moralen er til før Religionen, og at denne flyder af hin, ikke hin af denne. Men selv om Hæmon — hvad han ikke gjorde — havde fornægtet Gud, skulde derfor en Regering, som har erklæret sig for Meningsfrihed, forfølge denne? Nej, da var den selv den største Gudsfornægter; thi den tiltroede ikke Gud Magt nok til at straffe sine Fjender, ikke Evne til at forsvare sin Existens Gud har givet Menneskene Fornuft, for at de skulde overbevise, ikke overvælde hinanden. Den Regering, som bruger Magt for at undertrykke Andres Tanker, handler derfor mod Guds Indretning, og den opfordrer til Opstand; thi naar Tanken ikke længere er fri, naar en Regering ikke længere vil høre Grunde, saa bør og maa man bruge Kugler ogDolke. Desuden,« vedbliver han med Allusion til Trykkefrihedsreskriptet af 1790, »det, en Regering lover sit Folk, det lover den for Guds Aasyn. Bryder den sine Løfter, tramper den, forført af Svaghed eller besjælet af Ondskab, i Gjerningen denne Meningsfrihed under Fødder, som den i Ord forkynder og opmuntrer, — frygter den lige saa lidt for en straffende Verdens Lovgiver, som for sit mishandlede Folk, mon man da ikke har Ret til at anse en saadan Ad-

færd for praktisk Gudsfornægtelse? — Hvo, som det behøver, spejle sig her«.

Stykket Nr. 3 hedder: »*En besynderlig Trykkefriheds-lov i Abessinien*«; det ironiserer over det føromtalte Reskript og lyder saaledes: »Vi Gingirbombamizoko, Fætter til Solen og Broder til Maanen, Kongernes Konge, Kejser i Habesch gjøre vitterligt: At da vi gjerne vil anses for at være retfærdigere og mere oplyst end de andre afrikanske Regeringer, skjønt vi i vort Hjerte hade og frygte den saakaldte *Sandhed* lige saa fuldt som nogen anden Monark, saa have vi besluttet at lade, som om vi gav vort Folk en fuldkommen Skrivefrihed, og fastsætte til den Ende følgende Punkter: I (A) Enhver tillades allernaadigst at tænke over Alt, hvad han vil, som han vil og skrive sine Tanker om Alt, hvad han finder hører til det almindelige Bedste. (B) Ingen maa tænke eller skrive det Allerringeste mod den indførte Statsforfatning eller herskende Religion. II (A) Vi se med største Velbehag, naar Nogen, som tror at opdage en Fejl i Lovene eller Indretningerne, offentlig fremsætter Saadant til Statens Gavn. (B) Vi kaste Enhver i Fængsel, som dadler os, vore Love og Indretninger eller vore Yndlinger. III (A) Vi ville, at man, uden at haane eller spotte, skal fremsætte sine Grunde sindigt, alvorligt og beskedent, i hvilket Tilfælde vi aldrig straffe Nogen for hans Mening. (B) Vi ville med billig Fortrydelse anse og straffe den, som søger med Grunde og for Alvor at nedbryde gamle Sætninger; hvorimod vi tilgive den, som spøger dermed. IV (A) Vi ville i alle Tilfælde af Tiltale for Skrifter gaa frem paa den lovligste, ærligste og retmæssigste Maade. (B) Vi ville i hvert Tilfælde af Trykkefrihedsforbrydelser (hvor vi tør) gaa frem med den yderste Strenghed og slet ikke holde os til de lovlige Former. V (A) Enhver god og oplyst Mand, som betjener sig af den her allernaadigst forundte Frihed til at udbrede Sandheden, rette Misbrug og bortjage Fordomme, kan være vis paa ved enhver Lejlighed at blive yndet og befordret. (B) Enhver, som siger eller skriver det Mindste imod os, Konstitutionen, Symbolet o. s. v., skal optegnes og mærkes. Vi ville, at de

ikke skulle befordres, men afsættes og paa enhver Maade forfølges. — Vort Raad skal bekjendtgjøre Artiklerne A for Folket; derimod skal det selv saavelsom Domstolenene handle efter B. Thi vi ville roses for Fædrelandskjærlighed og Filosofi; men derfor ville vi ikke i ringeste Maade give Slip paa vor Enevælde, eller tillade Skribenter at oplyse Mængden om vor Statsforfatnings Fejl eller vor Religions Ufuldkommenheder.«

Mach mir eine Betrachtung darüber!«

6 = 6.

For disse to Smaaskrifter fik Bruun atter en Generalfiskalsag paa Halsen, og denne Gang rystede han den ikke af sig. Han flygtede igjen til Hveen og derfra til Sverrig. Men her blev han kun i nogle Maaneder: Gustav IV Adolfs Regering lugtede Jakobinskhed allevegne, og Bruun fik, da han var bleven Biskoppen i Lund mistænkelig, Ordre til at forlade Landet. I Kjøbenhavn vare hans Sager ikke blevne forbedrede ved, at han i Anledning af P. A. Hejbergs Forbigaaelse ved Besættelsen af den offentlige Notarpost havde udgivet en spydig Piece: »*Bevis for, at en monarkisk Regering ikke er forpligtet til at bortgive Embeder efter de Søgendes Duelighed*«. Denne blev inddragen under den paabegyndte Generalfiskalsag, og, hvad der var det Værste, Sagen om »Aristokraternes Katekismus« paany optagen. Først i Slutningen af det følgende Aar 1800 faldt Højesteretsdommen i Bruuns Sag, der lød paa »Forvisning fra Kongens Riger og Lande«; men da var han allerede langt borte. —

Hvor meget Fusentasteri der var iblandet Malte Konrad Bruuns liberale Begejstring, fremgaar tilstrækkelig af et Brev, han fra Hamborg sendte sin Ven, »den lille Marat«, Overretsprokurator Bjerring, hvor han fremsætter Tanken om at erobre og revolutionere Kjøbenhavn som den rimeligste Ting af Verden: »Med 100 Mand lod en Revolution sig gjøre, naar man i Staden kunde formere et Komplot, og der var tilstrækkelig Misnøje med de bestaaende Tilstande, men med 2000 Mand gjøres Revolutionen uden Folkets Hjælp. Familien paa Frederiksberg maa over-

rumples om Natten. Derpaa bør man stige tidlig iland og ved Portens Aabning angribe Staden; fra Kastelssiden er den let at storme. En jakobinsk 17. Januar var det bedste, just fordi Nationen er saa fejg, at man ene behøver at tage Magten for at have den.« I den Anledning studerer Bruun nu Krigskunst (!). — Man maa have hans 24 Aar in mente, for at dette hans projekterede »coup de main« ikke skal forekomme En altfor latterligt.

Da Bruun kom til Frankrig, fandt han den revolutionære Begejstring stærkt afsvalet; en Omstændighed, der ikke undlod at gjøre sin Virkning paa hans kamæleontiske Natur Sex Aar efter finde vi ham som ivrig Medarbejder af »Journal d'empire«, der forfægtede det, der var gjort af den Mand, som havde forraadt Revolutionen. Men heller ikke Bruuns napoleonistiske Sympathier, der blandt Andet bragte ham til at stemme sin Lyre ved »Kongen af Rom«'s Fødsel, havde Bestand. Efter Slaget ved Waterloo blev han Medarbejder af »*Quotidienne*«, et Blad, som var en erklæret Modstander af den faldne Kejser, og udgav en Apologi for den hjemvendte bourbonske Konge. — Det var da en ikke altfor haard Nemesis, der ramte ham, da hans Navn, betegnet med 3 Vejrhaner, blev optaget i den satiriske »*Dictionaire des girouettes*«.

Dette politiske Vendekaaberi kan ikke godt undskyldes. Som bekjendt havde Bruun fundet en ny Videnskabsmark for sig i Frankrig, nemlig *Geografien*, hvilken han dyrkede med Talent. Hvorfor holdt han sig da ikke til den? — Der er sikkert ingen Skam ved at skifte Anskuelser; men det vidner i høj Grad om Mangel paa Blufærdighed, naar en Mand aabenlyst, for Alles Øjne slaar sine politiske Volter og føler sig lige god for det. Den Bevidsthed, at man har begaaet afgjørende Fejl, burde dog lære En lidt Beskedenhed.

Det hjælper ikke at nægte det: Trods sit poetiske Talent, sit hurtige Hoved og sin sjældne Skrivefærdighed

hører Malte Konrad Bruun dog kun med til Skummet paa Tidens Bølger, og dette viser sig saa meget mere, som han i den historiske Situation har en Mand som P. A. Hejberg lige foran sig, en stolt Karakter, der alle Dage stod, hvor han stod. Forholdet mellem de to Skæbnefæller var da heller ikke det bedste. Abrahams fortæller i sine Memoirer, hvorledes Hejberg en Dag mødte Bruun i Paris og, efter paa et Spørgsmaal at have modtaget et Svar, der endnu mere nedsatte Bruun i hans Øjne, spurgte Hejberg, om det var et geografisk Manuskript, Bruun bar under Armen. »Ja,« svarede denne, »jeg skal bringe det til min Forlægger, Boghandler Gide,« hvilket Navn han udtalte »Schide«. »Naa,« svarede Hejberg, »saa Schide være med Dem!« — En plump Haan, men ikke ganske ufortjent. —

Sit Fødelands Frihedsudvikling har Malte Konrad Bruun gavnet ved sin publicistiske Virksomhed, i den franske Videnskabelighed indtager han vistnok en respektabel Plads; men at se ham sno sig under de forskjelligartede politiske Bevægelser er ikke uden Forargelse.

Norgesrejsen.

Digte i Breve til Hjemmet
af Holger Drachmann.

Paa Løvstakken.*)

Jeg rejste hidover til Norges Land
— Men hvordan har mine smaa Drenge det? —
Jeg rejste hidover, med Braad og Brand
Mod det stejle Land,
Med Solskin og Stormvejr og Bygernes Rusk;
Kaptejnen, vor Kusk,
Han hilste paa mig som en Broder,
Han hilste paa mig som en gammel Ven;
Og sandelig, ser jeg dig Nordsø igjen,
Du er som en fælles Moder —
Men hvordan har mine smaa Drenge det?

Jeg rejste til Bergen; der steg jeg iland,
Og dér stod Vennen, den Tonernes Mand,
Med et Nordbagge-Spand,
Med godt Vejr og styg Vej, med Vin i sin Vogn,
Og han snakked om Sogn
Og det underskjønne Hardanger;
Det brød i mit Hjerte, det brandt for mit Blik,
Om Trolddom og Sagn jeg en Anelse fik
Af den Slags, som Nordboen fanger.

---

*) Et Fjæld udenfor Bergen.

Paa Løvstakken steg vi, at se over Land:
Dér laa det med Flænger og Furer i Rand,
Med Fjæld over Vand,
Med Byen, hvor Hansaen tømred sin Bod,
Hvor Blæk og hvor Blod
Er flydt som et Regnskyl i Strømme;
Dér saa' jeg ham, Christiern, paa Tyskernes Bro,
Og Dyveke blussed, men Sigbrit hun lo,
Dér bølged Historiens Drømme —

Dér saa' jeg det stolte, det vestlige Land,
Og hvo som har set og forglemme det kan,
Han bør rejse paastand
Og tygge sit Sul paa et udenvælts Sted,
Men ej lægge sig ned,
Hvor Varden paa Løvstakken knejser;
Og hvo som har set her fra Stenhellens Læ
Den vældige Folgefons tindrendre Bræ,
Han føler sig stor som en Kejser.

Dér sad jeg højt over det søndrede Land
Og kjendte mig selv som en lykkelig Mand,
Hvis Sjæl staar i Brand,
Hvis Tanke mod Skabningens Herre ta'er Flugt.
Hvis Syn lige lukt
Gaar ind i de evige Vidder;
O Folgefons Bræ, med din dragende Magt,
Du staar mod alt Smaadelt og Usselt paa Vagt.
En sne-kronet Frihedens Ridder —

Da bar det hidover fra Frihedens Land
Med Spørgsmaal, som mund-binder Tanken paastand,
Med Raab over Vand
Med Toner, som isner det frejdigste Mod
Og gør, at vor Fod
I Ryk sig fra Styrtningen drager:
Hvem taler om Frihed? hvem vover det Ord?
Kun Frihed paa Afstand, i Fjærnsynet bor,
hvor Tinder mod Skyhimlen rager!

Men Kærlighed følger os vidt over Land
— Hvordan har mine smaa Drenge det? —
Den sætter sig ned hos den vejfarne Mand
Med Sul for hans Tand,
Med Drik for hans Tørst, og med hviskende Ord,
At »borte« dér bor
De Smaa, som gi'er Storheden Vinger!
Og bortvendt fra Bræernes dragende Blink
Jeg fanged en Udsigt fra Løvstakkens Brink,
Og vidt gennem Luften det klinger:
Hej, hvordan har mine Drenge det?

I Nærødalen.

Du skal ikke ræddes for at miste mig, min Søn,
Og jeg skal ikke frygte for Døden;
Alt, hvad der knytter mig stærkest til Livet,
Har jeg gennem Dig —
Og begrov disse hældende Ligstene mig,
Vor Kjærligheds Baand brast dog ikke sønder.

Her, hvor din Fornuft synes at ophøre,
Fordi Verden blir for vild,
Hvor Du kigger ind i Genesis
Og gruer,
Hvor Du synes at se Gud under Arbejdet,
Panden fugtig af Kunstnersved,
Øjet vidt aabent, —
Som søgte det en Tanke langt borte —
Her, hvor Dobbelt-Fossen raser,
Hvor Fjældet er en milehøj Trudsel
Og Elven falder saa højt fra,
At den udviskes i Luften —
Her i Forfærdelsens dejlige Tempel
Med mørke Vægge,
Her, min Søn, min Søn,
Har jeg følt Livets store Sang,

Som et lysegrønt Blad, der nikker i Vinden,
Som en Fugl med klare Øjne
Skabt til at svinge sig
Over Fjældemuren.

Jeg vil stige med den,
Jeg vil se ned paa den hele Forvirring.
Som her er stivnet i en Krampetræknings Maske,
Men som Mennesket eftergør
I Revolutioner:
Jeg har været angst i Nærødalen,
Men hvorfor skulde jeg ræddes?—
Lad disse Fjælde,
Der pukker paa deres Millioner af Aar,
Lad dem smulre hen i Støv,
Som Elven, der udviskes i Luften;
Lad Fossene udtørres,
Som alle de andre Kilder
Til Had og Forvirring —
Hvorfor skulde jeg ræddes:
Jeg kan jo dog kun dø!

Lad Hvirvlen skylle mig bort,
Fordi jeg trodsed paa min Kraft:
Du vil blive tilbage
Som et lysegrønt Blad,
Der ikke efterstræbes af nogen,
Der sidder i Fred med sig selv og med Verden,
Skjult i en Klippespalte —
Som en liden Fugl,
Der lægger Hovedet paa Siden
Og lytter — men véd ej til hvad.

Da vil jeg komme langvejs fra
Med min Længsels stille Sus,
Ombølgende Dig
Med den Evigheds Brise,
Hvori jeg selv er optaget:
Og 'eg vil hviske til Dig

Om alt det, som ikke forgaar,
Om det, der trodser Verdens Undergang,
Om den Kærlighedens Tanke,
Hvorpaa Gud grunded,
Mens han sled og stræbte
I sit vilde Værksted —
Hører Du, min Søn!

I Fjældødet.

Vi efterlader os Børn,
Vor Enke bor ene,
Men vor Kærlighed bliver hos dem,
Som og vor Strid!
Den, som betænker,
Hvor Døden kan skille,
Han lod aldrig Solen gaa ned
For en ond Dag.

Ikke Tanken paa Livet,
Men Tanken paa Døden
Gør Dig som Vaardagens Regn
Mild og blød.
Livet hidser og jager,
Standser aldrig i Begær,
Men der begynder en Herlighed
Med vor Død.

Hvad kun var Tilløb,
Bliver en slagen Vej
Ind imod Solnedgang,
Mod et skinnende Hus.
Du griber din Kæres Haand,
Myg som da hun stod Brud,
Og gjennem en Guld-Skov hører I
Kildernes Sus.

Der sidder en Fugl og synger,
Men Du ser den ikke;
Der glider Skygger forbi,
Du kender dem alle:
Det er dine gode Handlinger,
De træder sagte som du selv,
De søger, som du, mod Gud —
Hvorfor ræddes for at dø?

Paa Dækket.

I.

Skodden driver som Slør om Fjæld
Og Støvregn daler paa Dækket,
Hvert et rislende Fossevæld
Tillive langs Lien blir vækket;
Fjældet er Fedlen med hvælvet Bryst,
Slapt hænger Elvenes Traade,
Men Nøkken strammer de Strænge med Lyst
Og slaar dem i Dybet det vaade.

Fører han Buen, den Spillemand,
Saa Fjordens Gjenlyd blir vækket —
Er det en Skrøne fra Fablernes Land:
Hvem sidder der hos os paa Dækket?
Nylig hun syntes en Jente kun
Med et rødtærnet Shawl over Skuldren —
Nu staar der et Sagn om den buede Mund,
Det røber dit Navn: du er Huldren!

Fjorden sukker af dæmpet Lyst;
Hun sidder som Vandenes Gaade:
Synes en Fedel med hvælvet Bryst,
Hvis Toner kun Nøkken kan raade,
Synes at gemme paa Blikkets Bund,
Hvad ingen Genlyd faar vække —
Og er dog en tyveaars Jente kun
Med et rødtærnet Shawl dér paa Dækket.

Nej, du Jente, som sidder dér,
Med Øjnenes opladte Laage

Og smiler saa lyst hen i Vind og Vejr
Som et Snefjæld bag Skodde og Taage:
Sangeren hilser Naturen i Dig,
Henrykkelsens evige Gaade —
Lad Huldren og Nøkken saa skjule sig
Bag Sagnet i Dybet det vaade!

II.

Et Møde mellem Luft og Vand,
Et Solsmil under Skoddens Rand,
Som lyser og som tænder —
Et fagert Blik, et flygtigt Ord,
en Jente, som tog Plads ombord,
Og dermed Visen ender.

En Aabenbaring fra et Land,
Som ingen Skipper pejle kan,
Trods Logbog og Tabeller —
En Kurs, som gækker hvert Bestik
En Evighed sligt Øjeblik,
Som for en Rejse gælder.

Et stumt, et dvælende Farvel,
Et Rejse Laan, en stiftet Gæld,
Som slaas i Glemmebogen —
En Visestump, som paa engang
Kan svulme til en Mindets Sang
Saa køn — og kort — som nogen.

Paa Tvindehougen

(i Jotunhejm).

Hytten var lav, men rummelig nok,
Der laa af Turister en broget Flok,
De havde søgt ind i en aaben Havn, —
Men Ingebjørg Jørsta er Jentens Navn.

Hytten gav Rum nok, om end den var lav,
Der søgte de ind med Skræppe og Stav
Fra Stræv over Fjæld og Storm over Sjø
Hos Ingebjørg Jørsta den Kæmpemø.

Hun havde fast tre Mænds Styrke og Mod,
Øjet var aabent og Minen var god,
Styrken er oftest spagfærdig og from —
Men ve den, som Jenten paa Livet kom!

Hun sørged for alle saa godt som en Mo'r
Ved Fad og ved Krus, ved Seng og ved Bord.
Og kneb det med Seng, sin egen hun ga' —
Men Ingebjørg Jørsta var Jente endda....

Og hør du, min Jente, jeg kommer fra Fjæld,
Og Rus har jeg drukket af Elvenes Væld,
Og Huldren hun loved mig Leje hos sig,
Men Huldren, den Taske, hun narred mig!

Jeg føler mig dobbel — i Styrke og Mod,
Jeg føler mig frejdig, munter og god,
Jeg føler mig Menneske, holden og hel —
Hvert Menneske søger sin bedre Del!

Din Hytte er lav, men rummelig nok:
Dér ligger min Skræppe og dér min Stok,
Og her er jeg selv og min aabne Favn —!
Men Ingebjørg Jørsta var Jentens Navn.

Hun smiled saa bredt, som Naturen selv:
»Og kommer med Rus du fra Fjældenes Elv,
Og har du hos Huldren bestilt dig Logi' —
Saa gak du kun Ingebjørgs Hytte forbi.

»Der ligger i Fjældet af Fanter en Flok,
Af Tøv og Turister jeg længst fik nok;
En Fæstemand har jeg, og han har en Ko,
med ham vil jeg dele min Seng og min Tro!« —

O Jente, jeg gi'er saa min Sandten dig Ret,
Til dig og til Hytten jeg passer kun slet —
En Fæstemø har jeg, hun ta'er mig i Favn,
Og Jotunhejm kaldes den Jente ved Navn!

Til unge Nordmænd.

Op, op, I norske Studenter!
Og ligegyldigt hvad Fane I fører,
Til hvilket Mærke I hører —
I tæller blandt Ungdommmens Flok!

Her sidder vi Mænd med graanet Lok
Og hører paa jeres Sange,
Gad gærne bytte, gad mange Gange
Forvandlet vor Rigdom, Erfaringens Skat,
Til en flygtig Fjer i en Fantehat!

Saa føler I vel, at I ejer
Et »Noget«, som op mod et »Meget« vejer,
Som ingen kan stjæle saa nemt endda,
Som kun I selv fra Jer selv kan ta'!

Op, op, I norske Studenter!
Det er Tiden, som paa Jer venter
— Om ej just i Storthingets Sal —
Den vinker med Solskin og Jenter,
Den byder Jer passende Renter
Af Jer Ungdom som Kapital.

Men Tiden er slig en Skøjer,
Som gærne pønser paa Løjer.
En saadan Slags Rübezahl —
Med Et er han væk og borte,
I sidder i bare Skjorte
Uden Renter og Kapital.

Op, op, I norske Studenter!
Og ligegyldigt hvad Fane I fører,
Til hvilket Mærke I hører —
En er der, som paa Jer venter:

Ibsen har hende »Solvejg« døbt
— Bjørnson noget andet —
Aldrigen solgt og aldrigen købt
Hun sidder som Huldren ved Vandet,
Hun spinder Guldtraad paa Elvens Rok,
Aldrig falmer den bølgende Lok,
Om end den med Graastænk bli'r blandet;
Hun er ej Pietist og ej Radikal,
Men taaler selv i sin Højenloftssal
Baade Dogmet og Evolutionen;
Hun synger — aa, kunde den Sang I forstaa!
Den tager fra Fjældene Tonen,
Og fjældlydt gaar den om Gaard og Støl,
Fra Østland til Vestland, fra Lofot til Kjøl,
Den preller kun af mod Spidsborgermuren —
Norske Studenter! hun hedder *Naturen!*

Saa vi' jeres Faner til hende ind:
Da blusser der Sol over Solvejgs Kind,
Da bli'r hun for Jer til tusinde Jenter
— Og ligegyldigt om Embed venter:
Gift Jer kun med hende, norske Studenter!

Johanne.

En Fillehytte var dit Bo,
Dit Udstyr var kun ringe:
Ej Faar, ej Svin, ej Hest, ej Ko
Du mægted med at bringe;
Du boed højt — paa Fjældets Rund,
Du stod kun lavt — saa mente hun,
Din stoute Rivalinde;
Du bar fra Fjældet ned til *ham*
Din Kærlighed — og saa den Skam,
Som Godtfolk kunde finde.

For Skammen blev vel lukt hver Mund,
Da Præsten fik sagt Amen
— Skøndt det var i den ellv'te Stund,
At Parret det kom sammen;
Og saa — saa voksed Hytten op
Med Græs til Ko paa Tagets Top,
Med tomme Talriks Rækker;
Men tænk, hvor sælsomt: Solen lo
Helt mildt og naadigt til de To
Ind gennem Væggens Sprækker.

En Fuglerede blev dit Bo,
Din Medgift dér Du lagde :
Det var ej Kalv, det var ej Ko,
Men — efter hvad man sagde —
Det var en Jenteunge rund,
En dejlig Glut, saa frisk og sund,
Som Nogen kunde finde;
Hun kom med Sol, hun kom ved ham,
Hun kom fra Gud — er det en Skam
For nogen jordfødt Kvinde?

Og var der trangt, saa kendte Du
Fra Hjemmet intet bedre;
En dygtig Arm, en nøjsom Hu
Var Arv fra dine Fædre.
Du blegned ej bag Byens Mur,
Du fødtes i en vild Natur
Som Huldrens Rivalinde:
Du died selv med Gedens Lyst
Din Moders mælkespændte Bryst
I Sæterhytten inde.

Velsignet Du, som gik til ham
Og gav ham, hvad Du ejed:
Som Bygde-Haan og Jente Skam
Paa Hjærtets Vægtskaal vejed,

Og fandt, at Skaalen vipped op
Imod den Hytte, paa hvis Top
Den gule Græstørv luer:
Velsignet Du, hvis Smil er bredt,
Hvis Sjæl er ren og Hjærtet hedt
Mer end hos mange Fruer!

Ragna.

O Ragna, hvor dog Tiden gaar:
Forleden var du fire Aar,
Og dine Barneøjne saa'
Saa dybt paa mig, saa dunkelblaa.

Ind under Fjældesiden graa
Et Kær, et drømmende jeg saa'
Hvori jeg fandt slet ingen Bund. —
Da taled Kærets Pigemund:

Hernede drømmer Livet selv,
Det næres af en rastløs Elv,
Det stiger langsomt, Aar for Aar —
Tilsidst en Huldre for Dig staar! . . .

O Ragna, hvor dog Tiden gaar:
Forleden var du fire Aar,
Og dine Barneøjne saa'
Saa dybt paa mig, saa dunkelblaa.

Paa Skineggen.

(ind mod Jotunhejm).

Prolog:

Jeg véd ej, hvad der rører sig saa sælsomt i mit Bryst:
Mon Kvinden, som sig venter. sitrer i samme Lyst?
En Anelsernes Gysen med stille Brand i Kind —
Og saa med Et, saa skjærer Lykken som en Jubel ind!

Jeg véd ej, hvad der fører mig i disse Verdner ind:
Hvad har jeg vel tilfælles med Snefon og med Tind?

Jo jo, mit eget lille, fast uselige Jeg,
O Fjældeskød vil ind og blive Foster hos dig!

Og naar dit Hjærte rører sig, saa slaar det i mit Bryst:
Vi to, som samme Verdner, sitrer af samme Lyst;
En Strøm af Renhed stræber op højt over Bræ og Tind,
Og gennem Elvens Hulken som en Fødselsjubel ind!

Ingebjørg.

Din Haand er barket, Ingebjørg, er solbrændt, ru og rød,
Den klapper Dejg tilsammen og triller det til Brød,
Den sørger for Turistens Tarv,
Dens Ledemod har Bondens Marv,
Den satte Folk mod Væggen, ifald de kom for nær.

Dit Bryst er hvælvet, Ingebjørg, lig Bræens høje Sne,
Men ingen Fjældbestiger faar Underet at se;
Som Fjældets Fon bag Skodden stærk
Det drømmer bag en Blaargarns Særk,
Og vaagner det hos nogen, det er i Guttens Favn.

Din Sjæl er nobel, Ingebjørg: o ja, det tror jeg godt,
Naar i en Højfjælds Verden Ens Børnesko blev traadt.
Ej sært, om Alt, hvad du har gjort
Og tænkt og følt, blev rent og stort —
Vel mødt i Højloftssalen, vær hilset, Ingebjørg!

Epilog.

Vi ser paa Tærsklen os tilbage:
Hist ligger under Skoddens Rand
Med Sol-Lyn ud fra Snefons Flage
Forjættelsens Vidunderland;
Det klarer op, der staar en Brand
Saa lys, saa stor fra Top og Tinde —
Ja, vis os Vejen, at vi kan
Vort Selv saa rent som dit genfinde,
Om Lykken end blir nok saa tynd —
O Jotunhejm, du viser Vejen:
»Auf der Alm, da giebt's ka' Sünd!«*).

*) En bekjendt Vise fra Tyrol og Kärnten.

Farvel, du Verden, i hvis Skygge
Der gløder et elektrisk Skær,
Hvori forklarte Aander bygge
Kapeller op fra grønne Bræer:
naar fjærnt fra dig enhver især
Sin Kirke for sin Andagt søger,
Naar vi kanske blandt Skovens Træer
Slaar op Naturens Salmebøger,
Saa nikker En: begynd, begynd! —
O Tvindehoug, dig gælder Teksten:
»Auf der Alm, da giebt's ka' Sünd!«

Hvorledes de hjalp Mikkelsen.

Novelleskitse af Sigurd Müller.

»Hr. Mikkelsen! Hr. Mikkelsen! Nu er Klokken syv! Nu har jeg tændt Lampen; nu maa De virkelig staa op! Tag Dem nu sammen, ellers kommer De for sent i Selskabet!«

— Nej, det hjalp ingen Ting; der maatte skrappere Opmuntringsmidler til. Hun gik helt hen til Sofaen, hvor han laa udstrakt; hun stødte til hans Skulder, hun flyttede hans Hoved, der var gledet halvt ud over Sædets Yderkant — nej —; saa maatte hun have fat i Vandkanden. En god Haandfuld i Ansigtet paa ham; saa gav han et Spjæt, lod de tynde Ben daske ned mod Gulvet, og der sad han da, nogenlunde oprejst og prøvende paa at »tage sig sammen«.

Egentlig smuk tog han sig ikke ud, da han sad der med Armene hængende slapt ned ad Siderne, som om de vare syede paa med Sejlgarn. Haaret laa dødt og fugtig tungt ned over Tindingerne og det meste af Panden; Øjnene stode halvt aabne med det mindst mulige Udtryk af Selvbevidsthed; det var nok ikke saa let for dem at faa fat paa nogetsomhelst bestemt; det kraftigste Livstegn, han gav fra sig, var, at han imellem lod Tungen glide langsomt hen over de vissentfarvede Læber. Værtinden stod et Minut eller saa og betragtede ham, lænet til sin Kost, med en Blanding af Nyfigenhed og Medynk. Saa tog hun fat igjen:

»Naa, Hr. Mikkelsen, den var nok høj i Aftes! Men nu skal De virkelig se og komme op af Sofanen og i Klæderne; jeg har jo loft Dem at vaagne Dem Klokken syv og ikke

ta' mod Deres Undskyldninger om, at De er syg eller saadan Noget. Kom nu, lille Hr. Candidat; her ligger den rene Krave. De tilgér mig aldrig, hvis jeg lar Dem sove fra det Selskab.«

Saa rejste han sig med et svagt Prust. Men den samvittighedsfulde Værtinde overlod ham ikke til sig selv, før hun havde set ham dyppe sit Ansigt helt ned i Vandfadet, behandle Baghovedet dygtig med et vaadt Haandklæde og tænde sin lille Næsevarmer, der var stoppet med en krølhaarlignende og som brændt Krølhaar duftende Substans.

»Den var nok høj i Aftes,« havde hun sagt. Aa nej, den havde saamænd slet ikke været saa slem endda. »Ude« havde han ganske vist været; det var jo igaar den første i Maaneden, og saa havde han naturligvis hævet den Del af Gagen, som Frøken Humle, i hvis Institut han læste Geografi, principmæssig vægrede sig ved at udbetale som »Forskud paa næste Maaned«. Saa havde han mødt Hindberg, der gik med sit Honorar for to Spalter »Blandinger« til »Den elektriske Aal« i Lommen, og Sengeløv, som lige havde »sat« sit Ur; de havde slaaet Følge ud ad Vesterkanten til og havde der stødt paa Nyholm, der var tungsindig stemt som Følge af, at den hele Dag var gaaet for ham med frugtesløse Forsøg paa at rejse Mønt »paa Æresord til Torsdag eller maaske dog først Fredag otte Dage«. Dyb Medlidenhed over Vennens haarde Tørst og ynkelige Armod havde da grebet Cand. phil. Mikkelsen og de to nysnævnte Hædersmænd; de havde besluttet som tro Stalbrødre at mildne hans Vanskæbne, havde budt ham med ud og beskjænket baade ham og sig selv med et ingenlunde ubetydeligt Antal smaa Toddyer. Aftenen var trukket lidt længe ud, men det var dog ikke det, der havde »gjort det«; Mikkelsen havde om Morgenen været »næsten saa god som ny«, saa snart han havde faaet Kaffe, Sild og Dram. Nej, Ulykken var, at han var »kommen til« at bruge en Del af denne Dags Middagstimer til at opfriske den foregaaende Kvælds Skrøbeligheder. Tør Sherry kunde han nu en Gang ikke rigtig taale, før han havde nydt et solidt Maaltid, og det kunde ikke nægtes, at hans Ven,

Kreaturkommissionær Sally havde været for stræng ved ham, da de sammen var faldne ned i den Kjælder. Nu sved det, og havde det ikke været for visse Aarsagers Skyld, vilde han givet den fine Soirée en god Dag og være bleven liggende paa den fedtede Hestehaarssofa.

Men det skulde være; der var netop meget vigtige Aarsager. Og for disse skal der nu gjøres Rede.

Cand. phil. Mikkelsen var, som alt antydet, Timelærer; men det kunde han ikke leve af. Kun i en af de mange Skoler, i hvilke han havde informeret, havde man i Længden villet beholde den, efter hvad Rygtet sagde, ikke just i al sin Vandel fuldt ud exemplariske Pædagog; han tjente kun omtrent Halvdelen af, hvad han behøvede til Livets Ophold; Resten skjød »Familien« til, men for hans »Smaafornødenheder« vilde den ikke betale; han maatte da, for at bestride Udgifterne til disse, hjælpe sig med Smaalaan hist og her, og efterhaanden var det ved Flid og Ihærdighed lykkedes ham at sammenspare sig en Gjæld paa et Par Tusinde Kroner. Det kan nu vel ikke siges, at Tanken om denne Sums Tilbagebetaling trykkede ham i nogen væsentlig Grad, men desto mere følte han sig knuget under den stedse tiltagende Sandsynlighed for, at Gjælden snart maatte have naaet det Punkt, ud over hvilket den ikke vilde kunne voxe. Og saa kom det Værste: For en Ugestid siden havde »Familien« meddelt ham, at nu var den bleven kjed af at understøtte ham længere. Den stillede ham et Valg: Enten kunde han blive i Kjøbenhavn og fremtidig sørge for sig selv — naa!!! — eller ogsaa skulde han tage imod en Rejsebillet til den norsk-danske Koloni med det uudtalelige Navn, — staa under skrap Kontrol af Nybyggersamfundets Øverste, drikke Vand som Markens vilde Dyr og — som der stod i det skriftlige Tilbud — »bruge sine Lemmer«. Valget skulde træffes i Løbet af et Par Dage.

Men det turde jo dog nok være, at en tredie Udvej kunde aabne sig. Skæbnen havde villet, at han kort før det Tidspunkt, da det forfærdelige Valg stilledes ham, en Aften foran Koncertsalen i Tivoli var kommen til at sidde

ved Bord sammen med en af Hovedstadens Pengematadorer. Denne drak Sodavand; men da han skulde betale, viste det sig, at han havde glemt sin Portemonnaie hjemme. Opvarteren, der ikke kjendte Gjæsten, blev spydig; Mikkelsen traadte da hjælpende til, og saa var Bekjendtskabet gjort. Næste Dag modtog Mikkelsen en Indbydelse til Soirée den 14de September 1886 hos Grosserer Engelstrup, Manden paa de 90,000 Kroners aarlige Indtægt.

Var det nu vel saa forfærdelig sangvinsk at tænke sig, at denne Mand skulde vise sig villig til at hjælpe lidt paa En, som nylig havde friet ham ud af en pinlig Forlegenhed? Det var dog altid et Forsøg værd, og smeddes maatte der, medens Jernet var varmt. Nu vil man forstaa, at Cand. phil. Mikkelsen skulde i Selskab.

Kjolen var bleven »løst« og dampet op, Handsker laante, den bedste Krave strøgen; snart stod Mikkelsen iført sin fineste Pynt i sin Værtindes Stue og spejlede sig. Madamen selv lagde med moderlig Omhu sidste Haand paa hans Toilette; hun strammede de Sejlgarnsbaand, der med sindrig Kunst vare anbragte i Sidestykkerne af Kraven for at hindre dem i at skyde sig frem under Vestens Udskæring; hun gav Frisuren endnu en Afglatning med Haarbørsten, trak ned i hans venstre Buxeben og erklærede ham for at være saa smuk som en Kammerjunker. Saa gik han.

Og hvad skulde nu være det første, Mikkelsen fik Øje paa, da han, efter at have modtaget et venskabeligt Haandtryk af Grossereren, traadte ind i dennes prægtige Salon? Jepsen var det og ingen anden, »vittige Jepsen«, som man ikke havde set Noget til, siden han for fem Aar siden fik den Fuldmægtigplads ovre i Jylland. »Naa, Mikkelsen,« siger Jepsen, »er Du ogsaa kommen til Afdansningsbal?« »Afdansningsbal?« siger Mikkelsen; »hvad er det for noget Sludder?« — »Ja, ser Du,« siger saa Jepsen, »det er jo hverken Dig eller mig, der gaar bag ad Dansen, men vor ærede Vært gjør vistnok ikke mange Chapeaubas mere for det Første. Han har i Morges faaet saadan en Bunke af sine norske Vexler hjem, at der næppe kan gaa mange

Dage, før hans Stjerne arendaler. Det staar, saa bandte han, i Nationalen for i Aften.«

Mere sagde han ikke, men det var jo ogsaa Ord nok, og ret stor Skarpsindighed behøvede Mikkelsen ikke at anvende, før han havde overtydet sig om, at der maatte være Noget i, hvad Jepsen havde fortalt. Der hviskedes rundt omkring i Krogene; saa lød der et »Det er da som Fanden, var han heller ikke solid?«, saa en dæmpet Hentydning til »Rytteri« og deslige. Værten holdt sig efter Omstændighederne stiv nok; han gjorde aabenbart, hvad han kunde, for ikke at lade sig mærke med Noget. Stemningen var dog slap lige til Soupéen, der efter gammeldags »solid« Skik var anrettet ikke for Peripatetikere, men ved et stort, rigt opdækket Bord. Mikkelsen sørgede for at faa en god Plads nær ved det Punkt, hvorfra Opvartningen gik ud; han maatte jo dog se at faa nogen Trøst for de fejlslagne Forhaabninger.

Der blev spist godt og drukket endnu bedre; Værten holdt sine Taler med Anstand, sidst for en hædret Gjæst. Det var, sagde han, en af vor Tids med Rette mest omtalte Personligheder, en Mand, der sad inde med Kræfter, over for hvilke Naturens saakaldte Love viste sig at være i alt Fald kun provisoriske. Hvem havde ikke hørt den store Magnetisør Hr Professor Adolf Tønnesen nævne med frygtblandet Ærbødighed? Denne Mand var »i vor Midte«, og Taleren kunde glæde Selskabet med den Meddelelse, at Professoren havde indvilliget i, om end ikke strax efter Maaltidet, saa dog en lille Timestid senere, at give en Prøve paa den Magt, han udøvede over Sjælene. Professor Adolf Tønnesen leve!

Skaalen blev drukken; kort efter hævedes Taffelet, og man spredte sig i Sideværelserne. Mikkelsen havde været for stærkt optagen af alvorlige Forretninger til at lægge synderlig Mærke til dem, han var sammen med; først nu fik han Kig paa Professoren. Det var en høj, kraftig bygget Mand med lyst Fuldskjæg; noget særlig mærkeligt var der ikke ved hans Ydre, i alt Fald ikke Noget, der kunde lede Tanken hen paa hemmelighedsfulde Kræfter; Øjnenes Ud-

tryk tydede mest af Alt paa en Blanding af rolig Forstandighed og godmodig Jovialitet. For Øjeblikket stod han i Samtale med den rige Tømmerhandler Kølle, hvis mægtige Skikkelse vi Allesammen kjender fra Gaden. Konversationen gik livlig; de To lod til at være gamle Bekjendte.

— »Det kan s'gu ikke nytte Noget, Du staar der og lurer for at snappe lidt op om Naturens gedulgte Dimensioner,« lød en Røst i Mikkelsens Øren; han vendte sig om; det var Jepsen. »De snakker bare om Politik; jeg hørte tydelig, Kølle sagde »»Extrabevilling««. Ja, bare han vilde extrabevillige lidt af sine talløse Skarer af Rigsorter og andre Lispund Sterling til saadanne fattige, men dydige Jordemodermandsaspiranter som Dig og mig, saa — — men Død og Plage, har Du læsket Dig nok? Jeg er bleven svært tørstig af Champagnen. Der var vist Kalk i den, som han siger, hans Velærværdighed Hr. J. Falstaff. Der staar Trestjernefinkel inde i Kabinettet med Maaneskinslampen.« Jepsen trak af med Mikkelsen, og snart sad de ene derinde, fordybede i en hyggelig Diskussion om, hvad de vilde »nyde mellem Maaltiderne«, naar de kunde faa fat i nogle faa Skjæpper af Kølles »Rigsorter«.

De blev afbrudte af Værten og Professoren; Førstnævnte antydede for dem, at hans Ven ønskede i Enrum at samle sig lidt før Forestillingen, og de rejste sig for at vige Pladsen. Men den berømte Magnetisør bad dem endelig ikke genere sig; han trængte blot til en Stund at hvile Øjnene, og det kunde han jo godt, selv om de bleve i Kabinettet. Jepsen trak sig imidlertid tilbage tilligemed Værten; Mikkelsen benyttede sig derimod af Tilladelsen til at blive siddende; der var endnu meget mere i Cognakskaraffen.

En Stund sad de To sammen i Taushed, Mikkelsen iagttagende Professoren, denne med den ene Haand over Øjnene. Pludselig tog han den bort og saae skarpt paa sin Vis-a-vis. Mikkelsen følte sig underlig trykket under det hvasse Blik. Halvt mekanisk strakte han Haanden ud efter Karaffen.

»De drikker for megen Cognak,« sagde Professoren;

»det skulde De lade være med. Ja, ja, det kommer jo ikke mig ved; i alt Fald behøver De ikke at gjøre *mig* nogen Undskyldning, som jeg ser, De er ifærd med. Ja Herre Gud, De véd jo, hvem jeg er, saa det kan vel ikke undre Dem, om jeg forstaar mig lidt paa Tankelæsning. — Og — der har jo i den sidste Tid staaet saa meget om mig i Aviserne; De maa jo vel som alle Andre have forstaaet de smagfulde Hentydninger til, at jeg som ung Mand maatte forlade mit Hjemland, netop fordi jeg holdt for meget af at drikke. Saa fatter De maaske ogsaa, at jeg nødig vil se unge Folk gaa ad den Vej, hvorpaa jeg selv nær var bleven siddende i Sølen. — Men Menneske, hvad er det dog for en talende Mimik! De kunde saamænd omtrent ligesaa godt snakke højt!«

Gud véd, hvor Professoren i Grunden fik *det* fra om den »talende Mimik«; enhver Anden vilde sikkert have fundet, at Mikkelsen i Øjeblikket simpelt hen saa umaadedum ud. Men pludselig skete der noget forunderligt med ham. Megen Nattevaagen og Svir — i den seneste Tid megen Vaande og Spænding — saa Drikkeriet ved Bordet — nu endelig det forenede Tryk af Cognakken og af det Blik, der hvilede paa ham —: Han bøjede sig helt sammen, lod sine Hænder og sin Pande synke ned paa Magnetisørens Knæ og gav sig til at græde.

Den ældre Mand vidste ikke rigtig, hvad han skulde stille op. Han lagde sin Haand paa den Grædendes Hoved og sagde venlig: »Hvad er der i Vejen?«

Og saa kom der et helt Skriftemaal og en ynkelig Klynken. »Aa, hjælp mig, hjælp mig!«

»Jeg vilde gjerne«, sagde Magnetisøren, »men jeg kan ikke. De Penge, jeg har tjent paa mine Rejser, staar næsten alle hos vor Vært, og hvordan det er gaaet ham, véd De jo nok. Jeg ejer Ingenting.«

»Ja men De har Indflydelse, De kjender mange, der har; — De kjender Tømmerhandleren — — aa, aa, — De kunde jo sige til Tømmerhandleren —«

»Hvad mener De?«

»Jeg mener — — aa! Indflydelsen! — De kunde —

nu véd jeg, hvad De kunde — De kunde faa ham i Søvn og saa sige til ham, at imorgen vilde der komme en ung Mand til ham, saadan og saadan, og ham — — ham skulde han hjælpe.«

Der blev en Pavse, under hvilken Magnetisøren lod sit Blik hvile paa Mikkelsen, et Blik fuldt af Alvor og inderlig Medynk. Saa et lille Smil og et Par Ord — Ord saa fulde af Trøst og Forjættelse.

»Jeg *skal* faa ham under Indflydelse. Jeg skal sige til ham, at imorgen — det er jo paa Torsdag, Skibet, De trues med, afgaar? — at imorgen paa Slaget to kommer der til ham paa hans Kontor en ung Herre, saadan og saadan, og siger til ham: »Jeg er Manden!« Han skal da gaa til sit Pengeskab, lukke det op og give Dem — nu, give Dem, hvad De behøver. Han er en Mand, der har den fornødne Evne; det, han giver Dem, kan ikke gjøre ham fattig; jeg skal sørge for, at det ikke bliver knapt tilmaalt. Stol paa mig; De skal faa den Hjælp, De trænger til.«

Jeg véd ikke, om det er sandt, hvad der fortælles, at Mikkelsen var paa Veje til at kysse Magnetisøren; men heldigvis for ham blev det da i alt Fald ved Forberedelserne. Værten kom; nu skulde Forestillingen begynde.

Denne gik sin Gang, foreløbig med de sædvanlige Kunster: Knappenaal — Myrderi — almindelig Tankelæsning o. s. v. Men saa kom Glansnumrene; en efter en modtog de forskjellige Medier i hypnotiseret Tilstand deres Ordrer og udførte dem prompte efter at være blevne vækkede. Tilsidst blev den rige Tømmerhandler placeret paa en Stol, og han faldt under Professorens Behandling snart hen i den ønskede Tilstand.

»Jeg giver«, sagde den store Mand, »denne Gang min Ordre hviskende; den skal først udføres imorgen; om et Par Dage vil enhver af Selskabet, der henvender sig til Hr. Tømmerhandler Kølle, kunne faa Resultatet at vide — dersom han da ellers vil ud med det. At jeg foreløbig holder Sagen hemmelig, har sin Grund i dens Vigtighed; det drejer sig denne Gang ikke om en blot og bar Spøg,

men maaske om et Menneskes Velfærd.« Helt højtidelig saa han ud, da han sagde dette; saa bøjede han sig ned mod Rigmandens store Øre og lod Ordene — der syntes at være mange — slippe derind. Mediet rejste sig umiddelbart efter at være blevet »løst«; han drak et Glas Vand og spurgte, om det maaske var det, han havde faaet Ordre til. Kort efter skiltes Selskabet.

»Kom ind!« — Mikkelsen stod i Kontoret foran den rige Mand, der betragtede ham med et spørgende Blik.

»*Jeg er Manden!*«

Da var det, som om den store Tømmerhandlers Ansigt pludselig forstenedes under en hemmelighedsfuld Magts Indflydelse. Tungt og ligesom drømmende rejste han sig fra Kontorstolen, Øjnene stirrede stift frem for sig, og med afmaalt Gang, som presset fremad af et uimodstaaeligt mekanisk Tryk skred han hen mod det store Jern-Pengeskab, hvis Dør stod paa Klem. Han aabnede det, stedse afmaalt i sine Bevægelser, stedse som tryllebunden; — han tog Noget ud — han vendte sig om, skred langsomt hen mod den i henrykt Spænding skjælvende Mikkelsen — og saa — — —

— Rhytmisk afmaalt, tungt og som rent avtomatisk faldt Slagene af den frygtelige Spanskrørsstok, den største og tykkeste, Mikkelsen nogensinde havde set, end sige følt. Tømmerhandleren holdt ham med den venstre Haand fast i Nakken, med den højre svang han Stokken. Mikkelsen vred sig og hylede. Var Manden gal? Nej, han var jo den personificerede Ro og Anstand. Slagene haglede ned, regelmæssig som et Taarnurs Slag, men med kortere Mellemrum. Det Hele varede vel en to—tre Minutter; saa laa Cand. phil. Mikkelsen paa Gulvet og kunde ikke røre sig. Da han kom til sig selv igjen, sad den Frygtelige ganske rolig i Stolen med et Glas Vand, som han rakte ned imod ham.

»Naa«, sagde han venlig, »nu kommer De Dem nok

Har De tidt den Slags Besvimelser? Det var sært at se, hvor De dejsede lige om paa Gulvet, just som jeg skulde til at spørge om, hvad der skaffede mig Æren af Deres Besøg. — Naa, morede De Dem godt igaar Aftes? Det var dog Pokker til Magnetisør, saa han kunde gøgle. Ja jeg venter for Resten endnu paa Oplysning om, hvad det var, han vilde have mig til at gjøre.

Men De bliver nok dog ved at være daarlig; sid nu blot ganske rolig et Øjeblik; det er bedst, jeg lader spænde for, saa De kan blive kjørt hjem. Saa kommer De igjen en anden Gang.«

To Dage efter gik Skibet til den norsk-danske Koloni med det uudtalelige Navn. Mikkelsen var med. Nu kommer det an paa, hvordan det vil gaa ham med at »drikke Vand som Markens vilde Dyr og bruge sine Lemmer« — kommer an paa, om det vil vise sig, at den berømte Magnetisør virkelig har holdt sit Løfte og hjulpet ham til, »hvad han behøvede«.

Ambrosius Stub.

Et populært Foredrag af **Rudolf Bay.**

Mine Damer og Herrer!

Det er jo Foraarstid. Ikke saaledes, at Foraaret selv allerede er her i hele sit sejrrige Indtog. Nej! det har kun sendt os sine allerførste Blænkere, spredte og uanselige maaske, og dog løfterige og glædebringende for hver den, der har Øje og Øre til at agte paa Tegnene.

Men det er jo ikke blot i Naturen, vi have Aarstidernes Skiften, have Vintertid og Foraarstid. Ogsaa Aandens Liv baade i det enkelte Menneske og hos et helt Folk kjender til noget Lignende. Og netop et saadant gryende Foraar som det nu ude i Naturen har det danske Folks Aandsliv at fremvise for halvandet hundrede Aar siden, i hin Tid, vi have kaldt med Holbergs Navn, fordi hans store Skikkelse fylder Rummet i den Grad, at alt Andet taber sig i Skyggen bagved ham. — »Stormvinden« har Chr. Wilster kaldt ham i sit bekjendte Digt, og han har Ret. Holberg er virkelig som Digter ikke Foraaret selv, men mere Foraarsstormen, som »gjør rent til Pintse«, fejer ud uden Barmhjertighed alt det Visne, Udlevede og Tomme, at de nye Spirer, som maatte være i Jorden, kunne bryde frem til Lys og Luft. Og dog, selv til Foraarets kun bebudende Tegn nører Andet og Mere end blot den rensende, opfriskende Storm. Til dem hører, at Isens Baand, der have lænket vore Vande, maa briste, saa Bølgen atter rører sig levende, frisk og salt om Kysterne, og saa maa Himlen aflægge sin tunge, blygraa Farve for atter at hvælve sig ren, dyb og blaa over

os, og endelig, det kjæreste Tegn af alle: mellem Himmel og Jord maa Lærken udsende sine dirrende Triller, og ubekymret om den endnu kolde sorte Jord eller om de Hundreder af Spirer, som Vinteren maaske har isnet tildøde, forkynde sit Haab om Livet og om dets paa engang nøjsomme og dog rige Glæder, forkynde det i legende, jublende, letsindigt udkastede Væld af Toner. Og nu er det mærkeligt, men saa vidt Billeder overhovedet passe og lade sig anvende paa Livets Virkelighed, finde vi netop paa hin Tid og i Skyggen af Holberg Digtere, der hver især repræsentere ligesom en af disse Bebudelsens Former: den friske salte Bølge, den dybe blaa Himmel og den kvidrende Lærke.

Det passer maaske endda mindst paa den første af dem: *Christian Falster.* Hvem har egentlig indtil for nylig kjendt ham udenfor de Faa, der særligt have dyrket Literaturen som Fag? Og dog er han en fortjent dansk Mand og har været berømt som faa. Langt ud i Europa kjendtes den Ribe Skoles lærde Rektor, og ikke mindre Lykke gjorde herhjemme hans større satiriske danske Digte, hvori han trolig hjalp Holberg med den »Storvask til Pintse«, hvortil Tiden i saa høj Grad trængte. Ja det mest skattede af dem udkom endog i 11 Oplag, — hvor mange literære Værker i vore Dage kunne opvise noget Lignende? — og det samtidig med, at det danske Theater spillede Fallit med Holbergs Komedier! Og dog leve endnu, ja forynges næsten Aar for Aar disse sidste, medens Falsters Digte længst ere glemte. En mere oplyst Tid forstaar og nyder først nu fuldt ud det trods Tidernes skiftende Dragter og Former blivende og almenmenneskelige i Holbergs geniale Skildringer, der indenfor Dramaets lykkelig valgte Ramme synes at voxe i Tegningens Skarphed og Farvernes Liv, alt som vi faa dem mere og mere paa Afstand, medens samtidigt Falsters sviende Tvæt er gaaet af Brug og dets fortsatte Anvendelse bleven umuliggjort ved den forældede og bundne Form, hvortil den uopløselig var knyttet. Men skjønt Holbergs Salt har holdt sig friskt der, hvor Falsters Lud længst har tabt sin Kraft, skal han dog mindes for sit Foraarsbud. Og var han end ikke selve det dybe salte Hav, som med

et af sine Bade kan forynge og forny Menneskene næsten baade paa Sjæl og Legeme — lad saa ogsaa være, at det svier lidt i Huden med det samme — saa var han dog efter sin inderste Natur i Slægt med Havet, der selv i sine mindste Forgreninger ind i vort Land kan bringe med sig et salt og forfriskende Pust og tilbyde en sund, opkvikkende Afskylning.

Den næste er *Hans Adolf Brorson*, Psalmedigteren, »Pietisten«. Det sidste skal jo nærmest være et Skjældsord, Udtrykket for en overdreven Fromhed, hyklet og usand i sine Udtryk. Og saa var han dog — som allerede paavist andetsteds i disse Foredrag —, naar Alt kommer til Alt, tvertimod en af dem, som midt i menneskelig Skrøbelighed og Kummer har været nærmest ved at realisere Kristendommens skjønneste Fordring, den, at »blive som Børn«. Saa har han netop noget af den Barnets Uberørthed af al Tvivl, der muliggjør, at dets Tro paa stærke Vinger kan bære det ud af alle Baand, højt over alle Skranker ind i den lyse Himmel til personligt Møde med sin Gud og sin Frelser. Og som Helhed forstaar netop Samtiden herhjemme allermindst disse Toner, den, som jo endog gjorde Børnene til »Parykker«. Men om da end Kingos ærlige og lige ud af Virkeligheden grebne Suk, »Aldrig er jeg uden Vaade«, endnu finder langt mere Gjenklang i Sindene end den henrykte Beskuelse i

»Mit Hjerte altid vanker
I Jesu Føderum«

saa har Brorsons Digtning dog hvælvet sig over Tiden som den blaa Foraarshimmel, ren, dyb og uendelig, løftende opad Øje som Sind.

Og der var mange flere »Digtere« endnu i Tiden, næsten utallige summe de frem, naar vi lyse efter i Krogene bag Holbergs store Skikkelse, utallige »som Fluer i September Maaned«, siger han selv. Men Septemberfluer i Marts er en Uting imod Naturens Orden, og irriterende Unaturlighed er da ogsaa Fællesmærket for alle disse, dengang af »enhver Justitsraad eller hveranden Præst« begaaede rimede Sidestykker til, hvad vi nu privat udvexle med hin-

anden paa smaa kunstnerisk dekorerede Billetter eller fixe Korrespondancekort, hvis Udstyr nu ligesom Rimene dengang skulle være Surrogater for Tankernes Magerhed og Følelsernes tidt absolute Fraværelse. Lad os blot som eneste og fuldt tilstrækkelige Exempel paa hele Genren fremdrage den af dem alle, der naaede højest i officiel Anerkjendelse, »Digteren« Hr. *Christian Frederik Wadskjær.*

Man har jo i vor Specialisternes Tid paa »Kunstens« Omraade Noget, som hedder Kautschukmænd. Jeg har aldrig overfor Hr. Wadskjær som Personlighed formaaet at finde nogen bedre Betegnelse, end at han aandeligt maa have hørt til denne Kategori. Han var helt og holdent af Viskelæder, havde ikke det, der lignede Ben nogetsteds, allermindst i Næsen. Hans virkelige, endog mangesidige Kundskaber havde ikke frembragt blot det allermindste af Kjærne eller af fast kornet Indhold i ham, ikke engang til det Slette. Han kunde lide Ondt, Modgangen kunde træde paa ham, trampe ham under Fødder, han gik ikke itu, men fladede sig kun ud i Ydmyghed saa tynd, saa tynd, men aldrig bristende, for saa at trække sig behageligt sammen igjen og runde sig ud tykt buldnende, saa snart Trykket hørte op og Medgangens rummeligere Tider kom. Og de kom tildels ved et Digterværk, han begik om Danmarks Slotte, og som han selvfølgelig tilegnede Hs. Majestæt den regerende Konge. Han hæver sit ydmyge, undersaatlige Blik op til Majestætens lysende Skikkelse, og strax har den blotte Beskuelse følgende ængstelige Virkning paa ham:

»Mit Blod et Opkaag faar og pebler i min Aare,
Og hver en Spiritus gjør Oprør i mit Bryst,
Mit Øje dummes dels af Straaler, dels af Taare.
Som har sit Perle-Fald af Hjærtets Nectar-Lyst.
Jeg ser en Konge-Søn, en Konge, Konge-Fader,
Saa stor, at Solen selv den næppe større saae,
osv. osv.

Og hvem af Oldenborgerne er det saa, ved hvis Betragtning Hr. Wadskjær kommer i et saa foruroligende indre Oprør? Ingen Andre end Kong Christian den Sjette, som, hvor gode Egenskaber han end kan have havt, i det Ydre mest

af dem alle har lignet et Faar. Man skulde hartad have forsvoret, at det blotte Syn af ham i den Grad kunde give »Spiritusserne« i Hr. Wadskjær Fødder at gaa paa. Men Majestæten selv fandt det saa rimeligt, og den paaskjønnede Digter blev saa tilsidst Professor i Poesi ved Universitetet og Smagsdommer over alle danske Digte! Saadanne Belønninger havde Enevældens Tid for dens Digtere, og en saadan Forstaaelse havde den af dansk Digtekunst.

Men jeg kunde nu, inden jeg gaar videre, have Lyst til at opkaste et Spørgsmaal. Mine Tilhørere veed, at Danmark fra Ewalds og Øhlenschlægers Dage og næsten lige ned til Nutiden har havt en Digterrække at opvise, som i Evner, Værker og national Betydning taaler Sammenligning med de tilsvarende i hvilketsomhelst andet Land. Er nu det Tidsrum, vi her behandle, virkelig at ligne med en saadan Foraarets første gryende Tid, der har ført ind til en skjøn og rig Vaar og Sommer, saa maa dog vel nogen Sammenhæng kunne paavises, og vi maa kunne i det Mindste i brydende Spirer finde en Antydning af det, der senere skulde sætte saa herlig Blomst. Med andre Ord: *fra hvem af disse den holbergske Tids Digtere har den senere store Digtning i Danmark taget sin Udgang, og til hvem peger den nærmest tilbage?* Ganske sikkert ikke til Digterprofessoren Hr. Wadskjær! Men mon da til Holberg og Falster, eller snarere til Brorson? Svaret maa mærkeligt nok blive: *til ingen af dem!* Og lad os et Øjeblik se lidt nærmere herpaa, idet vi undersøge, hvorfor det ikke kan være Tilfældet.

Holberg og Falster vare komiske Digtere. Men den Digtning, hvori et Folk skal finde Udtryk for sin Ejendommelighed og for hele sit aandelige Livsindhold, kan ikke bygges paa det Komiske. Hvorfor ikke? Fordi dette følger af det Komiskes eget Væsen, som vi derfor ville analysere lidt nøjere. Det danske Folk ler gjerne, maaske nuomstunder lidt for gjerne. Men skulde de mange leende hver Gang forklare, hvad de egentlig le af, vilde de sikkert som oftest have i høj Grad ondt derved. Lad derfor os se, om vi ikke engang kunne gribe et latterligt Fænomen og fastholde det saaledes, at vi kunne opdage det latter-

vækkende ved det. Lad os vælge et af de alleralmindeligste, allerforstaaeligste Exempler: hver anden af os, dannet som udannet, har flere eller færre Gange med Smil vendt sig om paa Gaden efter en fuld Mand. Jeg skal her se ganske bort fra, hvor vidt det just er nogen egentlig Anbefaling for os, at vi have havt netop den Slags komisk Stof saa rigelig ved Haanden, og jeg skal hellere gjøre opmærksom paa en Løjerlighed ved, at vi næsten altid finde noget morsomt ved dette Fænomen. Vore fulde Mænd ere nemlig i Reglen slet ikke morsomme, ere det vel egentlig ikke for nogen Slags Tilskuere, og naar vi dog smile eller le hundrede Gange efter hinanden af en Beruset, saa narre vi os selv i de ni og halvfemsindstyve Tilfælde og le kun af dem, fordi de minde os om den ene, hundredende Gang, da vi saae en fuld Mand, der virkelig var morsom. Thi til at han skal være dette, hører der allerførst i det Mindste to Ting, den ene, at han skal være det i nogenlunde høj Grad, — en Betingelse, som for Resten i Reglen er tilstede i al ønskelig Udstrækning! — men den anden og vigtigere, som langt sjeldnere finder Sted: det, at Beruselsen for ham skal være noget uvant. Men finder dette sidste Sted, og han for Exempel er kommen ud paa Gaden for at gaa hjem, hvor han naturligvis »magelig kan gaa alene«, mens han i samme Øjeblik ved at gjøre ét kort og ét langt Ben temmelig konfunderet tænker ved sig selv: »Hvad Fanden er det?« — ja saa kan han virkelig være morsom. Som han nemlig under vedvarende højst uregelmæssige Benbevægelser og muligvis en tilsvarende Konversation søger at holde Trit med de Andre henad Gaden, fører han samtidig indvendig omtrent følgende rent private Samtale med sig selv: »Det er bare den fordømte Brolægning! — sikke ogsaa nogle Huller! — At de Asener heller ikke kan finde paa at lade os gaa ud paa Fliserne!« — men saa er han, uhjælpelig komisk, stakkels Fyr, i den fornøjeligste Modsigelse med den sunde Fornuft, og saa le vi af ham: »Kom nu, dit Vrøvlehoved!« og vi le med Rette. Men det er slet ikke sagt, vor Latter kommer til at vare ret længe. Lad os sætte, at idet han uden Hjælp vil træde fra det høje Fortov ud

paa Gaden, saa kommer det omtalte lange og korte Ben paa tvers for hinanden; han styrter, slaar Hovedet i Stenbroen, og i næste Øjeblik staar der en Pøl af Blod fra et gabende Saar, — hvor bliver saa Latteren af? Er det muligt, at den endog hos en af de nyligt Smilende afløses af et: »Fy, det er ækelt!« Hvor kan det dog være, at det, som nylig var morsomt, paa engang blev ækelt? Jo, det kommer deraf, at først i dette Øjeblik viste det Komiske os sit egentlige Ansigt, tog, saa at sige, Masken af. Thi netop maskeret gaar det omkring iblandt os, ser saa uskyldigt ud, narrer os tilhobe, og først naar det imod sin Villie kommer til at lægge Forklædningen, se vi, hvad der stikker inden i Personen: hverken mere eller mindre end *det Slette*, det selv samme, som under skiftende Former aftvinger os alle vore bitreste Taarer. Men hvorledes er det muligt? Jo, ganske simpelt. Saa længe det Slette kun optræder som det Meningsløse, det, der er i Strid med al sund Fornuft, og — notabene — tillige som det tilsyneladende Uskadelige, saa længe le vi af det. Men lad det vise sig i sin rette Skikkelse, afsløre sine sande Følger for os, og Taarerne ligge os langt nærmere end Smilet. Ganske vist, Latteren over det Slette som det blot Ufornuftige og Komiske har sin store Berettigelse i Livet, ja kan slet ikke undværes. Midt i den daglige Livskamp mod Sletheden under alle Former, som er staaende for os Alle, er Latteren Vaabenstilstandens, Hvilens, Forfriskelsens, ja Sejrens Øjeblikke. Hvad vi le af, er i Øjeblikket overvundet, magtesløst ude af Stand til at friste os, og særlig lader den komiske Digter os ligesom se paa Livets Virkelighed gjennem en omvendt Kiggert, saa alt det, under hvilket vi ellers lide og græde, synes os saa uendelig smaat og uskadeligt fjernt. Den komiske Digter tilraaber os i hver Linie: »Se dog, hvor fornuftstridig dum hele denne Verden er, — lad os hæve os over den og ty op i en fornuftigere!« Ja, det kan og skal vi gjøre et Øjeblik, i Forbigaaende, men saa er det ogsaa forbi. Saa kalder netop denne fornuftstridige Verden igjen paa os, og Kampen skal atter optages: med Mandens Hef tighed og Urimelighed, eller med Konens Uorden, som efter-

haanden lægger Hjemmet øde, eller med den unge Hr. Peters Vidtløftigheder osv. osv., kort sagt med hele Herset, — og ve den, der saa idelig vil knibe ud! Nej holde her, se Virkeligheden i Øjnene og tage Dysten op paa engang med Taalmod og Haab, fast og dog kjærligt Sind, ikke at forglemme et Par rappe Hænder baade til det Ene og det Andet, se det er Livets daglige Kost, det og ikke Latteren fra Morgen til Aften. Men saa forstaa vi ogsaa, at et Folks hele Literatur, dets virkelige Livsindhold gjennem Tiderne omsat i digterisk Skildring, ikke kan hvile paa det Komiske, og at den danske Literatur vilde have faaet et usandt og i Længden højst usundt Indhold, hvis den alene eller hovedsagelig var bleven en Fortsættelse og Udvikling af Holbergs eller Falsters Digtning.

Men nu af Brorsons da? Ja ganske vist anslaar den helt andre Toner. Men fører den komiske Digter os gjennem Latteren bort fra den fornuftstridige Verden hen til en fornuftigere, anviser den religiøse Digter af Brorsons Art os jo kun i Stedet Flugten fra den slette Verden op til en bedre, altsaa ligeledes bort fra Virkeligheden, dens Kampe og dens Krav. Men dette har da kun akkurat ligesaa forbigaaende Berettigelse som det andet. Nej, blive i Virkeligheden trods dens Ufornuft og Slethed, hverken hovmodigt hæve os over den Første eller gysende ræddes for den Sidste, men frejdig hver Dag gaa til vor Gjerning, den at vaske de Guldkorn ud, som dog gjemmes hernede, selv midt i Støvet og Smudset, det er Livets Indhold og Opgave.

Har dette da ingen Sanger i hin Tid, er der i den ikke En, der synger om Guldet, det om end ringe, dog ægte Guld, der lader sig udvinde af Virkeligheden, med andre Ord: om Livets, skjønt fattige, dog sande Værdier, om Skjønheden, Glæden, Sindets Fred og Lykke? Jo der er En! Den Første, der i rene, om end spæde Toner sang om det, hvorfra han under Livets mangehaande Tynge hentede Trøst, om de friske Stemninger, de varmende Pust, der trods al Kulden endnu omkring ham gik betagende gjennem hans Sind og lagde i det Mindste i enkelte Øjeblikke paa hans Læber en Sang, der, ham selv uafvidende, kom til at

klinge som en Profeti om et rigere, mægtigere Væld af Toner, der engang skulde komme. Paa ham passer, „hvad Kaalund skjønt og simpelt skildrer fra Livet ude i Naturen:

»Det lakked hen mod Pintse, dog laa paa Marken Sne;
Endnu var ej Vinteren omme,
Tungsindig blev min Sjæl, jeg tænkte: Maaske
Vil aldrig mere Foraaret komme.

— — I Nætter og Dage kun Snefog og Regn
Og susende Storme fra Norden,
Og ej noget Solglimt, og ej noget Tegn,
At Livet skal fornyes paa Jorden!

Da, pludselig med Et gjennem Stormvinden klang
En zittrende, jublende Trille —
O det var Naturens Opstandelsessang,
Og Sangeren var Lærken den lille!

Ja Lærken, den lille bevingede Profet!
Den agted ej den isnende Vinter;
Den jubled for den Vaar, som endnu ej var set,
Og sang om Violer, Hyacinther,

Om Spiren under Sneen, om det livsvarme Frø,
Som rører sig usynlig i Furen;
Den sang om det Liv, som aldrig skal dø,
Om Aanden den store i Naturen.«

Ja, her have vi Lærken, den fattige, glade, flagrende Lærke. Thi der var en saadan, og det er ham, hvem Resten af dette Foredrag skal være viet, — *Ambrosius Stub.*

Ovre i Fyn to Mil øst for Assens ligger Landsbyen Kjøng, og næsten sammenbygget med den og ligeledes ved Faaborg Landevej ligger en mindre Landsby med det velklingende Navn Gummerup. Der, hvor nu dennes sidste udflyttede Hus ved Landevejen ligger, laa der ved Aar 1700 et andet, der havdes i Fæste under Herskabet paa det nærliggende Søholm af Christoffer Pedersen Stub. Samme Christoffer var Landsbyskrædder, hvad der ikke

synes at kunne have været noget stort, saa meget mindre, som selve Gummerup endnu talte hele tre andre Skræddere. Og dog faa vi Fornemmelsen af, at Christoffer var den af dem, der gik af med Profitten, thi han havde det, som det kommer an paa i Livet; han havde »Forbindelser«. Den fineste af disse var utvivlsomt selve hans Herskab, Naadigfruen oppe paa Gaarden, Fru Schinkel til Søholm, Brahesholm og Krængerup, der som barnløs Enke havde hos sig sin ganske unge Broderdatter, Jfr. Charisius, Datter af afdøde Justitsraad og Godsejer Ambrosius Charisius. Men ved Siden af disses Bevaagenhed var der andres, som maaske var nok saa praktisk værdifuld for »Christoffer Skrædder«, som han i Almindelighed kaldtes. Saaledes var der Sognets rigeste og mægtigste Selvejerbonde, Christoffer Møller til Stormgaarden, i hvis Hus Skrædderen endog synes i Omgang at være gaaet ud og ind. Endelig strække hans Forbindelser sig lige til selve Øvrigheden, Herredsfogeden inde i Assens, — hvem kan da tvivle om, at Christoffer Skrædder har kunnet se Livet temmelig lyst og blandt Andet ogsaa har kunnet haabe paa at faa sine Børn frem i Verden? Vel naaede rigtignok Nr. 3, Sønnen Peder, ikke videre end til ogsaa kun at sidde som Fæster af det fædrene Hus efter Faderen, men saa blev til Gjengjæld den ældste Søn, Morten, »Foged og Forpagter« paa Søholm og gift med selve Datteren fra Stormgaarden, medens Søsteren, Karen Stub, efter at have tjent, formodentlig som en Slags Kammerjomfru, paa Søholm blev gift med en vel altsaa ogsaa derfra kaldet Sognepræst i Nabosognet, Hr. Lars Schyth. Det var jo endnu de Tider, da en af Naadigherskabet befordret Præst ikke tragtede højere, end at han var glad ved at knyttes end yderligere til sine Velyndere ved ogsaa at tage Herskabets, selv undertiden temmelig aflagte, Tyender med i Kjøbet. Og selv om nu ogsaa Christoffer først senere naaede saa vidt med disse sine to ældste Børn, kunne vi dog godt forstaa, at han, maaske netop allermest i Begyndelsen, har følt sig kry i Tillid til disse sine forskjellige Forbindelser, og at han derfor har kunnet faa Lyst til ved given Lejlighed ligesom at stille dem til Skue til Kollegernes

Beundring og Misundelse. Og en saadan Lejlighed kom, da der i Foraaret 1705 fødtes ham endnu en Søn, og da denne en smuk Majdag skal holdes over Daaben. Da holder Christoffer Skrædder ligesom stor Mønstring over alle sine Patroner. Som Faddere indskrives da nemlig ikke blot nogle af hans Lige — formodentlig nogle af Tjenestefolkene paa Søholm, men vi møde her selve »Madam Stormgaards« og Herredsfogeden, ja Naadigfrøkenen, Jfr. Charisius i egen Person, og ikke nok hermed giver hun den lille Skrædderdreng sin afdøde Faders Fornavn, det fornemme Navn *Ambrosius*, der minder om hin gamle Biskop i de ældste Tider, der først bragte Sangens skjønne Kunst i System i den kristne Kirke. Og lad nu ogsaa være, at de tre fine Faddere maaske kun have pyntet med deres Navne, og at de tre Første have været dem, der i Virkeligheden have gjort Gavn, hvor kan man saa dog ikke ligesom tænke sig til Christoffers Stolthed og lyse Syner ved denne hans yngste Podes Daab: han skulde rigtignok naa højere tilvejrs end til Skrædderbordet og Naalen; en studeret Mand, en stor Mand skulde han blive ved sine Fadderes Hjælp! Og har Christoffer i hin store Time for hans Selvfølelse været misfornøjet med Noget, hvem veed saa, om det maaske ikke har været med dette Eneste, at hans Søn til det stolte Navn Ambrosius ikke kunde føje noget bedre end det triste og afsnuppede Navn Stub. Nej, ikke Stub burde han have heddet, men Kvist eller saadan Noget; han skulde rigtignok ikke stævnes i Væxten, men netop skyde tilvejrs skulde han, blive bekjendt og anset som selve de »Fine«.

Men har Christoffer Skrædder maaske paa hin lyse Majdag drømt saaledes, saa vidste Livet og Virkeligheden kun altfor vel, hvad de gjorde, da de til det sangrige Navn Ambrosius lod føje det vemodige og stævnede Navn Stub. Og dog synes det længe, som om Christoffers dristigste Forhaabninger ikke skulle beskæmmes. Sønnen voxer virkelig op, kommer i Odense Skole og drager 20 Aar efter som den næstdygtigste af sit Aars Dimittender derfra over til Kjøbenhavn for at blive Student. Og vi veed det af hans egne Ord i senere tunge Dage: han har ogsaa selv ved den

Tid troet paa sin Lykke, drømt om den og set Fremtiden lys og let for sig, — han behøvede, takket være sine Evner, kun at strække Haanden ud efter den. Og saa falde netop ved dette Øjeblik de første mørke Skygger paa hans Vej. Hans Gudmoder, som ved Giftermaal med Wilhelm de Stockfleth havde bragt denne sine tre Godser, var allerede død noget før, og nu bortrev Døden næsten samtidig, foruden hendes Mand, baade Stubs ældste velstaaende Broder og hans Moder, netop de to, som vare de nærmeste til enten selv at støtte den fattige Student i Kjøbenhavn eller til at paakalde mere formaaendes Hjælp for ham. Ja, saa tykt falder da Mørket fra disse Grave over hans Liv, at det saa at sige skjuler ham fra nu af. Hans Historie er igrunden til Ende med det samme: Ambrosius Stubs Levned fra det Aar, han blev Student, er som Helhed ubekjendt og vil aldrig virkelig kunne skrives.

Lad os da se, hvad man har vidst og sagt om ham indtil vor Tid. Man har sagt dette meget korte, at han var udmærket begavet, men doven, saa han aldrig gad tage Examen eller drive det til Noget. Saa gik han, som man populært siger, »i Hundene«, hutlede sig frem, især ovre i sin Fødeegn, som en forfalden, omflakkende Versemager og døde tilsidst i Elendighed. Det var i dette Billede, der just ikke skulde virke begejstrende paa den store Almenhed, at Stub ene var kjendt af den, indtil Frederik Barfod ved 1850 sammen med de faa bevarede af hans Digte offentliggjorde de endnu færre Træk af den virkelige Stubs Liv, som endnu kunde efterspores. Men de havde desværre trods al den Varme, hvormed de bragtes frem, for meget Undersøgelsens og for lidt det færdige, klare Resultats Karakter, til at de kunde faa den store Mængde i Tale. Maaske fulgte der endnu fra andre Sider lignende Forsøg —, jeg veed det ikke, jeg veed kun, at da jeg selv under Studierne til en Række Foredrag over den holbergske Tid i Foraaret 1872 stødte paa Stub, blev jeg grebet af den samme Følelse af, hvor stor en Uret der her var at gjøre god igjen. Men naar da ogsaa jeg ved den Lejlighed forsøgte at slaa til Lyd for den virkelige Ambrosius Stub og

for første Gang offentlig holdt dette Foredrag, hvis Hovedindhold jeg kun gjentager her iaften, løb ogsaa dette kun ud i Sandet, — det var jo en navnløs, der blev forsvaret af en endnu navnløsere Billedet af Stub blev da ved at være det gamle, indtil nogle Aar senere Professor Molbechs »Ambrosius« kom og endelig bragte »Tidens Fylde«. Nu var Stubs Sag paa engang vunden, vunden med ét Slag. Hvor havde man dog ikke miskjendt ham, han havde jo været et dannet Menneske, — tænk, Student! Og Herregud, hvor han havde været ulykkelig! — Og naar saa »Ambrosius« vandrede bort i Solnedgangens rødlig varme Skjær og med Guitaren paa sin Ryg, bort fra Stedet, hvor den adelige Frøken havde svigtet og haanet ham, fordi hun ikke var modig nok til at vedkjende sig sin Kjærlighed; naar Livet og Lykken laa knust for ham fra denne Stund, ak, hvor mangt et Øje blev da ikke vaadt, hvor mange Taarer da ikke viskede bort af bløde, kvindelige Tilskuerhænder. Og nu misforstaa man ikke dette, jeg siger her. Thi tilvisse kan der fældes berettigede Taarer over Ambrosius Stubs Skæbne, og det endog langt bittrere end disse, og ikke mindre berettiget kan Professor Molbech som en af de virkelig store og gode Gjerninger i sit Liv optegne den, at have gjort for første Gang Stubs Navn kjendt og kjært hos det danske Folk. Men, — naar alt kommer til alt, saa var denne nyopdagede romantiske »Ambrosius« dog heller ikke den rette, men næsten ligesaa langt derfra til den anden Side som det hidtil kjendte lade- og fordrukne Geni. Men det er netop den rette, Virkelighedens Ambrosius Stub, vi her ville søge at sætte sammen af de faa og ringe Brudstykker af hans Liv, som ere levnede os. Men indeholder da ikke selve dette, at der kun foreligger saadanne Brudstykker, en Indrømmelse af, at et af de to Billeder maa være det sande: enten er han gaaet itu ved egen Skyld, eller en Abigael har knust et Liv, der lovede saa meget? Ja maaske har der virkelig været en Abigael paa hans Vej, som har givet sit rigelige Bidrag til hans Livs trange Skæbne. Vi ere vel ganske uden Kundskab derom, men der er netop Huller nok i vor Viden,

til at hun kan finde sin rigelige Plads i et af dem. Men dog er Grunden til det brudstykkeagtige i hans Liv som i hans Saga nærmest en helt anden. Det er den, at han levede i Parykkernes Tid herhjemme, i en Periode, som, naar der spørges om dens Betingelser for at Aandslivets Spirer i den kunde trives og udfolde sig, henligger som en Ørkenstrækning i vor Historie. Ja, thi hvorledes gaar det til i Ørkenen? Der kjendes jo dog Floder hist og her i dem, hvis Løb altsaa dog afgiver Muligheder for at skabe Planteliv og Frugtbarhed langs deres Bredder. Ja, hvis ikke Sandet langsomt hindrer og kvæler Løbet. Den Flod, som skal overvinde Sandets sejge Modstand og naa frem til Havet, maa være uhyre mægtig og vandrig; de mindre bukke under for Hindringerne, forsvinde pludselig i den sandede Klippegrund og blive underjordiske paa kortere eller længere Strækninger af deres Løb for kun hist og her, hvor Betingelserne ere gunstigere, at dukke op igjen til Overfladen og Lyset. Men det er netop noget ganske tilsvarende, den Tid viser os herhjemme paa Aandslivets og navnlig paa Digtekunstens Omraade. Man maatte være en saa stor og mægtig Flod som Holberg for ikke at løbe træt i al Tidens golde Sand, men kunne bane sig Vej trods alle Hindringerne. Havde man ikke hans Styrke og Mægtighed, kunde man kun nogenlunde redde sit Løb ved som en Falster og Brorson at søge over i et afsides Leje saa fjernt som muligt fra den Aand, der var den ledende og raadende. Skaffede man sig ikke paa denne Maade en — endda kun saare truet — Uanfægtethed af Tidens døde, kvælende Smaalighed, prøvede man som en Ambrosius Stub i naiv Tillid til sine svagere Bølgers Renhed og Friskhed Løbet lige midt ud i Ørkengoldheden, saa maatte før eller senere Øjeblikket komme, da Modstanden blev for stærk, Sandets sejge Masse for overvældende, og da man næsten maa være glad endda ved gjennem en usynlig Spalte i Klippebunden at kunne sænke sine Bølger ned for paa det videre Løb kun at lade dem glimtvis paa kortere Strækninger under lykkeligere Vilkaar dukke op i Lyset. Her have vi da den rette Grund til det stykvise i Stubs Historie,

og det er da fra kun et Par af disse ialt faa Strækninger, der ligge fremme i Dagen, vi i det følgende ville hente yderligere Træk til at tegne den virkelige Ambrosius Stubs Billede.

Og det første af dem vil maaske være det, som kommer de fleste af mine Tilhørere mest overraskende. Det er en Oktoberdag 1735, og Stub er altsaa dengang 30 Aar gammel, da vier hans Svoger, Pastor Schyth, i sin Sognekirke et Brudepar, af hvilke Bruden er en Jfr. Schousboe fra Sognet, medens Brudgommen er ingen anden end Ambrosius Stub selv. Det har foruden et fattigt tillige været et trist Bryllup, thi Dagen før havde Bruden begravet sin Fader. Vi faa da maaske den rigtigste Forklaring paa, hvorfor dette Ægteskab blev indgaaet, naar vi høre, at der et Par Maaneder senere bæres til Kirke en lille Pige, som endda tidligere var hjemmedøbt. Men tillad mig her et Ord overfor dem af mine Tilhørere, der maaske fra Begejstringen over den ideale Molbechske Ambrosius kunde fristes til at henfalde i en saa meget større Forargelse over den virkelige. Lad os for at være nogenlunde retfærdige allerførst erindre, at vi befinde os i Maitresseværsenets og den ægteskabelige Utroskabs kronede Aarhundrede, hvor selv i Danmark en kongelig Frille over den retmæssige Dronnings Grav er stegen op og har sat Danmarks Krone paa sit Hoved. Lad os dog forstaa, hvad et saadant Exempel fra oven her maa have virket til end mere, end det allerede laa i selve Tidens Aand, at stemple Sædernes Løshed som netop et Særkjende for de »fornemme« og overhovedet de dannede. Og lad os dernæst et Øjeblik spørge, hvor langt vor Tid da siden dengang har naaet i sine Sædeligheds-forhold, særlig paa Landet. Og naar vi da den Dag i Dag kunne høre fra Steder i Fyen — og vel i de andre Lands-dele med —, at naar en Karl og en Pige staa for Brude-skamlen i en Landsbykirke, saa er der tidt ikke engang to Maaneder til det første Barns Daab, nej Barnet er allerede tilstede og med i Kirken for at blive døbt samtidig med Forældrenes Vielse, — høre vi dette, saa lad os tale varligt om Moralitet og Forargelse og hellere end at bryde

Staven over hin Tid og selv over en Ambrosius Stub feje lidt for vor egen Dør; der kunde maaske være Trang til det. Men var Stub da ialtfald hæderlig nok til, hvordan det nu end ellers forholdt sig med hans Ægteskab, at ville give sit Barn sit Navn at bære, — Underhold synes den fattige, brødløse Student, der jo stod berøvet næsten alle de Hjælpere, paa hvem han havde kunnet haabe, ikke ret længe at have kunnet skaffe sin Familie, der endnu blev forøget med et Barn, en Søn, som fødtes et godt Aarstid senere. Saa er da Konen rimeligvis død kort efter, Børnene bleve antagne af deres Faster, Præstekonen, som ved den Tid netop havde mistet sine egne, og Stub forsvinder atter, bliver atter »underjordisk« for et Stykke af sit Levnedsløb. Og selv om han kan spores glimtvis hist og her, snart tilsyneladende i yderlig Ringhed, snart gjort Stads af og hædret for sine Evner, saa ville vi kun dvæle ved den næste Strækning, hvor han for længere Tid igjen sikkert træder frem for Dagens Lys. Det er i Aarene fra 1749 til 52, hvor han som »Skriverkarl« og en Slags Bibliothekar har været i Tjeneste hos Ejeren af Taasinge, Oberstløjtnant, Kammerherre Niels Juel, en Sønnesøn af den store Søhelt. Og det er det interessante ved Stubs Ophold netop her, at det bringer ham til saa at sige at prøve Kræfter med Tidens aandelige Stormagt, Absolutismens Ide i egen Person.

Mine Tilhørere ville vide, at jeg i tidligere Foredrag over Holbergs Tidsalder lejlighedvis har søgt at tydeliggjøre enkelte af Linierne i denne mægtige og sejglivede Ides Omrids. Den var jo netop ved den Tid naaet til at faa som de to mærkeligste og betydningsfuldeste Symboler i sit Skjold den uhyre Paryk og Havesaxen i skjøn Forening. Den sidste var stadig i fuld Aktivitet som Politibetjenten i Samfundet, der med sine Klip fik Natur som Mennesker til at »staa ret« under Frygt og Bæven, ialtfald tilsyneladende. Den første forkyndte paa sin Side endnu højlydt Verden: »Ser I, hvor uhyre imponerende jeg er!« — medens den mere sagte tilføjede: »og hvor rar rummelig, netop fordi jeg er ifærd med at blive mere og mere tom«.

Og saa dækkede den da virkelig, takket være denne Rummelighed, over det mest forskjellige, i Frankrig over Usædelighedens mest forfinede Former, i Tyskland snarere over det stik modsatte, den raaeste, mest skjønhedsfornægtende Plumphed. Thi netop i disse to efterhaanden væsentlig forskjellige Grene, som fransk nydelsessyg og tysk pietistisk nydelsesforagtende, havde Absolutismens fælles Stamme efterhaanden spaltet sig. Næsten aldrig findes disse to Former forenede: den mere aandelige Glæde over de ved Magten muliggjorte og af den dækkede Tilfredsstillelser af Lysterne, og saa paa den anden Side den raa, man kunde fristes til at sige underofficersagtige Glæde over selve Magtens brutale Udøvelse uden nogetsomhelst Hensyn, — næsten aldrig, siger jeg, saa man dem samlede undtagen hos en saa mærkelig Repræsentant for Tiden som netop Stubs daværende Herre, der i uindskrænket Herskermagt over sit Ørige og Lyst til at bruge denne Magt vel næppe gav nogen stor suveræn Fyrste noget efter.

Altfor egenraadig og hensynsløs til at ville underkaste sig Etikettens og Ceremoniellets Fordringer vragede han Hoflivets Glans for hellere at nyde Magtens fulde og ubegrænsede Udøvelse ovre paa Valdemarsslot. Men vel begavet og med aandelige Interesser grundede han kun herovre et selvstændigt mindre Hof, hvis Love han alene skrev, og hvor en hel lille Hofstat af Musikere, Malere, Skuespillere og andre Kunstnere kun havde at forlyste hans Almægtighed efter hans vildeste Luner. Endnu for mindre end en halv Snes Aar siden stod i en af Salene derovre, og staar maaske endnu, et komplet Theater, formodentlig som Fortsættelse af Traditionerne fra hans Tid. Dertil var han saa ugudelig, som nogen forfinet fransk Spotter blot vilde ønske det, men saa lige i Modsætning hertil var han tysk virksom, haard og voldsom og saa raa brutal i sine Paafund og deres Udførelse, som hans Samtidige Friedrich Wilhelm af Preussen i egen Person. Naar denne Monark som bekjendt højst egenhændigt bankede sine Undersaatter, fordi deres Dragt eller Færden blot i mindste Maade havde vakt hans Mishag, naar han lod de ved Synet af ham ængstelig Flygtende

hente til sig med Magt for at revse dem, og naar hans Luner exempelvis gik til den bekjendte Galskab, at han ikke vilde vide af Bomuldstøj i sine Lande, men straffede med de haardeste Straffe baade Sælgere og Bærere deraf, saa gav Juel ham i ganske lignende Exempler næsten Intet efter. Ogsaa han gik omkring hos sine bævende Bønder som et ligeledes alt andet end retfærdigt straffende Forsyn, og ogsaa han fik sin for Bønderne i Datidens ynkelige Vilkaar temmelig uforstaaelige Kjæphest, da han hittede paa, at Frugttræer med deres hvide Blomstersne eller med de rødmende Frugter mellem Løvet vilde pynte i hans Fæsteres Haver. Men hvor sejg en Uvilje eller Uvidenhed paa dette Omraade han kan have mødt, havde han i Hundepisken Tidens rare Middel til at skabe baade villige og vidende. Derfor er det da intet Under, at den Taasinge Frugt den Dag i Dag er saa blød og sød. Der er mange Rygstykker blevne møre derovre, før de første Æbler og Pærer blev det.

Hos denne Mand, der havde aandelige Interesser nok til fuldt at vurdere en studeret, baade digterisk og musikalsk begavet Skriver, men som samtidig var ubegrænset brutal og lunefuld nok til, naar det faldt ham ind, at øve de raaeste Løjer mod dette sit retsløse Tyende, hos ham er det da, vi gjenfinde Stub. Og et besynderligt Forhold og dog samtidig et af dem, der ikke ere saa sjældne i Livet, synes der at have udviklet sig mellem den almægtige, frygtede Naadigherre og hans afmægtige Skriverkarl. Stub skal hverken mere eller mindre end have tilladt sig paa en Maade at hovmesterere denne sin Despot og vist navnlig gjennem smaa tilsyneladende uskyldige Lejlighedsvers, som han naturligvis ganske tilfældig lod ligge og flyde rundt omkring, imellem have taget sin og Stedets Bøddel i Skole for altfor skrigende Misbrug af hans Magt. Og Juel, der meget godt har forstaaet »Absichten«, og som samtidig med at han føler sig ramt af den formastelige, har vidst, at han, hvad Øjeblik han vilde, kunde med sin Støvlehæl spænde saadan en elendig Skriverpjalt ned ad Trappen eller jage ham med Hundepisken af sin Gaard, han har dog i over

tre Aar ikke gjort det, indtil en maaske for stor Dristighed fra Stubs Side eller et særligt svagt Øjeblik paa hans Herres tilsidst bringer Bægeret til at flyde over og lader Juel skille sig af med denne hans besværlige anden Samvittighed. Men selv da det sker, er Maaden noksom betegnende for en Slags Respekt, Herren dog maa have haft for sin ringe Tjener, siden han gjør sig den Ulejlighed at straffe ham gjennem en hel Komedie, han sætter i Scene. Der var, som saa ofte, engang sent paa Eftermiddagen Taffel hos Naadigherskabet paa »Slottet«. De adelige Gjæster ovre fra Sydfyn have siddet om Bordet, Kinderne have blusset af Overmaalet af Vin og svær Mad efter Datidens Skik, medens Værten har ført an i højrøstet, kaad og saftig Konversation. Da bliver der en Lejlighed eller et Paaskud til at kalde Skriveren ind for med et hundsk, hoverende Smil ved Tanken om den Tak for sidst og for bestandig, som han nu skal faa, at skikke ham op i Bibliotheket efter en Bog. Her modtages han i Mørket af to forklædte Skikkelser, der kneble og binde ham for derefter at slæbe ham ubemærket ned, hen over den aabne mørke Slotsgaard og ned til Stranden, der skyller op imod den. Her kastes han bunden i en Baad, og man ror ud paa Dybet med ham. Og imidlertid, — mon ikke Værtens Tanker nede ved det larmende Taffel have gjort nogle Afstikkere fra Ederne og Vittighederne derop til hans besværlige Paaminder og ringe Tyende: »Nu har de ham, — mon han tror, at det er Skytten og Jens Rytter? De har jo et Horn i Siden paa ham og har bandt paa, at han engang skulde times en Ulykke. Hæ! Mon han tænker, de vil drukne ham, naar de er komne langt nok ud, — den Kjøter! lad ham have den Forskrækkelse for sine gode Raad«. Og imidlertid ror Baaden fremad gjennem det smalle Sund over mod Fyens Kyst. Der sætte de formummede Skikkelser ham i Land, kaste Noget bagefter ham, — hans ringe Ejendele, som man er naadig nok til at give ham med, og saa ro de atter bort og overgive ham til Natten og Mørket. Og Natten og Mørket tage imod ham, som de have gjort før, han forsvinder atter, om end kun for kortere Tid, og dukker kun

op igjen til det sidste Stadium af sit Liv, fjernt fra Fyen og sit Hjemsted, helt ovre i Ribe. Forunderlige Ribe, der i denne visne Tid er blevet Fristedet for tre af de friskeste og selvstændigste af Tidens faa virkelige Begavelser, og hvor nu Falster, der lige har lukket sine Øjne, ligesom afløses af Stub! Men idet vi ogsaa for hans Vedkommende desværre allerede staa nær ved Udløbet, bliver Tiden dog overfor ham sig selv tro til det sidste, og søger gjennem to af sine ejendommeligste Uvæsener, de ukrænkelige Privilegier og Ringeagten for dansk Sprog og Aand, at rive ud af hans Hænder det sidste fattige Brød, Samtiden rakte ham.

Den evige kvælende Latin i Skolerne med al dens Ufrugtbarhed for Livet var dog begyndt, og vist ikke mindst i Provinserne, at falde enkelte danske Mænd for Brystet, og der var virkelig dem, der saa sig om efter dansk Undervisning for deres Sønner. Strax var der naturligvis Nogle paafærde, der ved »Patroners« Hjælp redde sig et Privilegium paa at gnave det Ben. En af Byens Præster skildrer i en Klage dens Opdragelsesanstalter af den Art: »stinkende Stavehuller, hvor en gammel Haandværksmand, Matros eller lignende Karl præsiderer, og hvor Børnene kun lære allehaande Ondskab i Fagter, Ord og Gjerninger.« At dette ikke var noget for »honnette« Folks Børn, forstaa vi saa godt. Saa paatog Konen til Byens Klokker, en Madamme med det interessante Navn Brasen sig dog idetmindste at lære Eleverne Renlighed, der som bekjendt er en god Ting. Men saa hændte der samme kvindelige Brasen det meget menneskelige, at hun fik Besøg af et andet Medlem af Dyrekredsen, fik Storkebesøg, og dermed var ogsaa denne Hjælp afskaaren. Da falder den ene af Byens Præster og en anden Embedsmand paa, om det ikke var muligt at bevæge Stub, som allerede var i Byen, til at paatage sig den ønskede Undervisning. Baade Præsten og Latinskolens nye Rektor, Lange, kjendte og mindedes ham fra Studentertiden, og man behøver kun at lægge Mærke til den formelige Ærbødighed, hvormed de foreslaa ham, som de »godt vidste duede til noget meget bedre og højere«, en saa ringe Gjerning, samtidig med, at vi se Rektoren selv

betro ham sin Søn og lejlighedsvis tage ham videnskabeligt med paa Raad, for trods Stubs elendige ydre Forhold at faa et helt andet Billede end af et forfaldent og foragteligt Subjekt. Men næppe er han gaaet ind derpaa, før de »Priveligerede« sætte Himmel og Jord i Bevægelse over dette Indgreb i deres Ret og indgive en fulminant Klage til Øvrigheden. Blandt andre Dokumenter i denne Sag have vi da ogsaa som det interessanteste et af Stub selv egenhændig skrevet, hvori han, tildels efter Tidens Skik, baade paa Vers og Prosa ansøger om dog ikke at blive berøvet dette fattige og rent private Levebrød. Særlig nogle Linier af Verset give som i kort Begreb Udsigt over hele hans Liv og de ublide Kaar, han havde fristet.

»Min Barndom den gik bort i Skolegang, som krænker,
Min Ungdom sad sig træt paa de latinske Bænker!»

begynder han sin Skildring: han, den sunde, danske Dreng fra Landet og med frisk og levende Sans for Alt, hvad der havde virkelig Værd og Livsgyldighed, har selv prøvet fuldt ud den dræbende Skolegang, hvor Aanden hungrede sig træt og sløv i den evige Tyggen Latin, der baade ved Indhold og Form førte saa langt bort fra Livet som vel muligt. Han fortsætter dog:

»Jeg var Akademist til første Manddoms Tid,
»Minerva lod endog fornøjet med min Flid.»

Altsaa: og dog forsømte jeg ikke at gjøre min Pligt, men blev nogenlunde til sædvanlig Tid en dygtig Student. Og saa:

»Min Skæbne spillede saa snedig med min Lykke,
»*Fordi jeg fandt mig ej i Nogles Agt og Nykke;*
»For sildig blev jeg klog af Tidens-Skuespil,
»Hvor Verden føjer den, der gjør, hvad Verden vil.»

Ja Tiden kjendtes kun ved bøjede Nakker, krybende Lader og Jabrødre, naar Nogen af ringe Stand eller Midler paa den Tid vilde frem. Men dertil holdt han sig i sit altfor dristige Ungdomsmod for god:

»Jeg overgav min Bog, min kjære, tro Veninde,
»*Jeg drømte, ved min Pen jeg saa mit Brød i Blinde.*»

Han har da vidst, hvad han midt imellem Parykkerne selv havde inde og var værd; saa farvel de Studier af virkeligt Indhold, hvortil han nu havde glædet sig, hellere end at kjøbe dem med slavisk Kryben for en eller anden Patron. Og saa blev hele Udbyttet af hans Digtervirksomhed, han havde drømt sig saa rigt, kun det, at

»Ved et og andet Hof fandt det, jeg skrev, Behag;
»Men ak, mit Slæb blev svart, min Førlighed for svag.«

Ja fandt han endelig stundom Vej til »Hoffer« som det juelske paa Taasinge, med hvormange lunefulde Raaheder, hvoraf mange ogsaa rent legemligt tog paa hans Helbred, maatte han saa ikke kjøbe Forstaaelsen her? Saa kan han da sige tilsidst:

»Jeg kom halv død derfra«, og at han efter der at have hentet sig »fire Svaghedsaar« nu kun er som et »bjærget Vrag«, der mindelig beder om at maatte være kommet »i Havn,

»Og al min Rigdom blev et Skolemester-Navn.«

Og for første og eneste Gang vides Tiden og dens Aander at have taget mildt og skaansomt paa ham, idet han virkelig fik Lov til at beholde det ham rakte tarvelige Brød. Ja tarvelige! Thi saa ringe var det, Interessenterne næst Betaling for »Kammer, Lys, Ild og Kost«, endnu kunde yde ham i Løn, at hans Livsaften hengled, som trykket af Sygelighed, saaledes ogsaa i »den yderste Armod«, som udtrykkelig vidnes ved hans Død. Saa lukker »Mons. Ambrosius Stub, studiosus« sine Øjne den 15de Juli 1758 Kl. 6 om Morgenen, og ved hans Jordefærd 3 Dage efter betales der fire Skilling i Ligpenge for at faa ham sænket ned i en fattig Grav, som Ingen kjender, og som vel aldrig har haft noget Mærke.

Men kan det undre os? 27 Aar senere begraves jo midt i Kjøbenhavn Johan Herman Wessel, og Ingen veed, hvor hans Grav er, før næsten hundrede Aar efter to Monumenter, satte paa Maa og Faa, idetmindste betegne den Kirkegaard, hvor han fandt Hvile. Og endnu ti Aar senere

jordes i Stockholm Carl Michael Bellman, engang Embedsmand og Hofdigter, ja en Konges Ven, og dog er hans Grav ligesaa navnløs som hans vittige danske Aandsfælles. Ja fjernt i Kejserstaden Wien har den ædleste og rigest begavede Genius paa Tonekunstens Omraade, som Verdenshistorien endnu har kjendt, Mozart, fire Aar før Bellman, lukket sine Øjne, han, som har været i Fyrsters Tjeneste og har forherliget Kejseren selv med sine Toner, og saa er Alt, hvad Tiden har at give ham til Gjengjæld, kun en af Fattigvæsenet bekostet Grav, som han endda maa dele med elleve Andre! Saaledes lønner Parykkernes Aarhundrede Genier fra Digtekunstens og Tonernes Verden. Og hvordan lyder saa deres Eftermæle i Samtidens Dom? Idetmindste om en Bellman og Wessel vel omtrent ganske som om Stub, at han var »en ganske egen Fyr, men et Pokkers godt Hoved«, »der ikke var saa tosset, som han løb aved om til«. — »aved«, det vil sige: anderledes end Tidens Skik og Regel krævede. Og hvad var saa tilsidst det mest »egne« ved Stub Andet end det, at ogsaa ham havde Tidens iltre Politi, Havesaxen, havt under sin Behandling? »Saa Monsøren vil gaa sine egne Veje, voxe paa fri Haand efter sin egen Façon, nej Tak, det skal vi ikke have noget af, Godkarl! saa skal jeg før klippe Dig, klippe Dig, klippe Dig, — se nu holder Du Dig vel i Skindet!«

Men netop det gjorde han dog ikke alligevel, tænk blot, hvilken Frækhed! I al Stilhed gik han, sorgløs midt under Sorgerne, rig midt i al sin Fattigdom og strøede ud over Lande en Digtersæd, hvoraf engang den Høst skulde voxe, der i Ewalds og Øhlenschlægers stemningsrige og fuldttonende Rhytmer skulde bringe alt det 18de Aarhundredes digteriske Grøntfoder paa faa Undtagelser nær til at smage, som hvad det var: tør, saftløs Hakkelse og slet ikke andet. Ja blot i Letheden ved at forme Vers hvilken Forskjel paa ham og selve Holberg! Medens det koster Holberg »en god Hovedpine« at skabe sin rimede Form, voxer hos Stub i et Nu Formen frem med Stemningen, og i den Grad er det ham tidt som en Leg at skabe sine Digte, at han vist hyppigt Intet gjør selv for at bevare

dem, men kaster dem ødselt ud, saa kan hvem der vil gjemme og tage Vare paa dem. Derfor er det da ogsaa, at fra næsten 30 Aars Manddom kun omtrent 100 Digte ere reddede til vor Tid, medens mange flere tabte højst kunne spores. Og i Modsætning til alle Tidens vrimlende Ulejligheds-Digtere med deres Barsler, Bryllupper og Begravelser osv., hvad er det saa, *han* synger om. Om det, hvormed alle sande Digtere, saalænge Verden har staaet, have sunget Trøst for den faldne og lidende Menneskehed: om Kjærligheden, Glæden og Indtrykkene fra Naturen. Og lad os blot et Øjeblik dvæle ved dette sidste Emne for at se, hvad Stubs Digtning, — bortset fra de mere traditionelle Ofre paa Tidens Alter, som ganske vist ogsaa findes ligesom i Forbigaaende, — i sin bedste Blomstring kunde bringe. Hverken mere eller mindre end for første Gang herhjemme en fuldstændig Revolution i Naturopfattelsen. Hvor tidt vi end belæres om det modsatte, have jo dog de fleste iblandt os stadig en Slags Tyrketro paa, at vor egen Tids Anskuelser og Domme have havt Gyldighed fra evig Tid, — smukt maa dog vel altid have været smukt, og stygt stygt. Og saa var dog lige fra Julius Cæsar af og den kristelige Verdenshistorie igjennem til henimod Slutningen af forrige Aarhundrede den herskende Smag den, at den vilde, ubundne Natur var i sig selv hæslig og forfærdelig og kun det tæmmede og af Menneskeaand bearbejdede smukt. Dermed blev Schweiz Europas styggeste Land, og derimod f. Ex. Nederlandene med deres trygge Flade, med de rare lige Kanaler og Alleer eller de snirklede Tulipanbede et Mønster paa Naturskjønhed. Vi i det nittende Aarhundrede forstaa næppe dette, og dog var det saa. Og saa gaar Stub midt i en Tid, hvor Naturens Mishandling endnu var Idealet, og ser paa den og synger om den netop med vore Øjne og ud af vor Forstaaelse. Saa plukker han Rosenknoppen og fordyber sig undrende og betaget i, hvor

»de Blade gjør saa mange
Smaa Labyrinthers Gange
Og dufter Luften op.
— Du dejlig Rosenknop!

Men ak, Du visnede!
Igaar saa jeg med Glæde
Dig paa Dit Tornesæde,
Jeg brød Dig af, men se:
Idag Du visnede!«

Naar Naturen er saa rig, at den kan ødsle saaledes med Liv og Skjønhed for blot at lade den blomstre en kort Dag, saa har han derigjennem anende forstaaet, hvor meget Andet i Livet der kunde love Væxt og Skjønhed og herlig Frugt, og naar det saa visnede under Tidens Tørke midt i sin Spiren og sine Drømme, saa havde det dog heller ikke levet forgjæves, men havde ogsaa opfyldt sin Bestemmelse, om saa blot et eneste Øje i Glæde og Forstaaelse havde hvilet paa det. Der gaar han da ude i det spirende danske Foraar og mætter selv sit Øje som sit Øre med alle disse brydende Farver og Toner fra Luft, fra Jord og Vand og synger det ud, Alt hvad han ser:

»Den kjedsom Vinter gik sin Gang,
Den Dag saa kort, den Nat saa lang
Forandrer sig
Saa lempelig,
Den barske Vind, den mørke Sky
Maa fly.«

— denne den første danske Foraarssang, som først i vore Dage, takket være gamle Hartmanns Toner, rundt omkring har sunget sig ind i vore Hjem. Og kan saa Ingen tænke paa Bøgeskoven, der efter Foraarsnattens Regn kan staa udfoldet som ved et Trylleslag i hele sin Jomfruelighed Ynde, uden at Christian Winthers Vers, hvor skjønnere end nogetsteds i dansk Digtning »Bøgen staar Brud«, rinder ham i Tanke, da skal han dog vide, at hundrede Aar før Christian Winther er det Stub, hos hvem dette Billede først fødes og formes, og fra hvem det ubevidst er dalet ned til »Sjællands Digter«, som naar Blomsterstøvet føres gjennem Luften til den Plante i det Fjerne, det skal befrugte.

Og saa er der dog tilbage et Omraade, hvor Stub staar endnu højere, og hvor hans Digtning har sat sine

friskeste Blomster. Improvisationen, Øjebliksdigtningen florerer jo dengang og er af Digtformerne Tidens Kjæphest. Men medens ikke engang et festligt Lags Glæde og Vinens Beaandelse kan afføde bedre Frugter end de gyselige »Leverrim«, og medens selv en Stormand i Digtningens Verden som Kingo ved given Lejlighed ikke har hævet sig højere end til et Par tørre og tanketomme Linier, som ikke desto mindre i et halvt Aarhundrede gaa fra Mund til Mund som uopnaaelige Mønstre paa Digtersnille, saa former Stubs friske Sind og musikalske Sans mere end en Gang smaa Perler, fødte i Nuet, vist tidt ikke engang skrevne, men kun sagte, og derved altfor let tabte, — ødte paa en Samtid, for hvem han Gang efter Gang skjænker af sin Digtervin, medens den fra sin Side knap under ham Brødet. Fejres saaledes Majestætens Fødselsdag af den adelige Godsejer, er det den ringe Skriver, fra hvis »Gejst« man har hentet Verset til Festskaalen:

»Kongen opnaa snehvid Alder!
Tronen staa. til Verden falder,
Kronen blive Sønne-Arv!
Sværdet hvile, Pennen stride!
Ploven gaa, og Kjølen glide,
O, saa fremmes hver Mands Tarv!»

— flere virkelige Tanker og Ønsker, end der er Linier, klart sagte og naturligt formede, og det midt i en Tidssmag og Ordskvalder, som har sit Mønster i det Wadskjærske:

»Mit Blod et Opkaag faar og pebler i min Aare!»

Dertil har Stub endnu en i høj Grad fin Takt for at stemme Tonen i sine Improvisationer netop aldeles ligelydende med den Stemning, der er over Lejligheden, hvorved hver især af dem fremkomme. Eller man sammenligne saaledes den ubetingede Værdighed, der er over denne Hilsen til den suveræne Majestæt, med Præget i Følgende, som ved en lignende Lejlighed forlanges af ham til den kommanderende General i Fyn, den dengang højt skattede General Neuberg:

Vor Neubergs Bryst
Har Mod og Lyst
At aabne Ærens Porte.

Hans kloge Tinding blive graa,
Hans hvide Orden blive blaa
— Hans Fjender blive sorte!

hvor trods al Ærbødigheden dog baade det lettere Versemaal og ikke mindst den kvikke, lunefulde Slutning afgjort stemmer den viste Hyldest et Par Toner ned. Og hvor ser man ikke Stemningen lyslevende for sig i en Kreds af paa en Gang kavalermæssige og kaade Officerer i Odense, der samlede ved Glasset have faaet Digteren ind imellem sig og nu, da en af deres Kammerater, Major Cramohn, kjører forbi med sin Brud, Frøken l'Amare fra Dueklostret, raabe i Munden paa hinanden: »Stub! han maa op med et Vers for Bruden!«, medens Digteren saa løfter Glasset:

»Ved Vinen den klare,
Her iskjænkes nu,
Den lille l'Amare
Bør kommes ihu!
Du Klosterets Due,
Flyv parret herfra,
Af Frøken bliv Frue,
Af Frue Mama!»

Men der er andre Lejligheder, hvor det mindre er Spøgen end en vis i al sin Simpelhed rørende Vemod, mærkelig fri for al Bitterhed, der former sig til Digt og i faa Linier tegner et Billede af hel anden Art. Det er i Ribe, den af Nød og Sygdom medtagne gamle Student en Dag skal begynde Undervisningen med sine Poge og sidder der med sine Tøfler, sit eneste Par sorte Strømper og dito dito »Everlestigs« Knæbenklæder samt blaa og hvidstribet Nattrøje og en gammel Nathue, i Alt saare lidet imponerende at se til. Da kommer en af Smaadrengene ivrig og vigtig hjemmefra med Noget i en Flaske, som han absolut skal vise »Hr. Lereren«. Og Stub ser paa den underlige døde Gjenstand, der svømmer derinde. »Det er en Ælling,« oplyser den lykkelige Foreviser, »men den har to Ho'eder!« »Saa har den ventelig ikke kunnet leve?« »Næh! den var ganske død, da den blev født.« Ejeren vil sagtens absolut ofre denne Sjældenhed paa Videnskabens Alter. Og naar man selv er »Hr. Lerer« og har været det for alle Aldere

og alle Samfundslag, kjender man dette, saa man synes, man ser Fyren for sig, som han staar der stolt og optaget af sit Fund og sin Velgjørenhed. Saa falder Gaven senere paa Dagen tilfældigt igjen den ufrivillige Modtager i Hænde, og idet han mere og mere aandsfraværende sidder og ser paa den med et eget Blik, former hans Tanke sig uvilkaarligt i Epigrammets Form. Der er netop en ubeskreven Seddel paa Flasken, der har været bestemt til helt andet Brug. Saa griber han Pennen og skriver paa Sedlen:

»Du lille Ande-Nor,
Hvi døde Du saa snart?
Du burde blevet her
Til noget stort og rart.
Men dette var tildels
Dog altfor meget lovet,
Da Lykken føjer dem,
Der fødes uden Hoved.«

Han kunde tale lidt med om det, at i Parykkernes Tid var det at have et Hoved kun en Hindring, ingen Anbefaling. Og Ællingen, det lille Fæ, var mødt med to! Hvad kunde den saa gjøre bedre end skynde sig med at være »ganske død, da den blev født«! Saa klinger, ialtfald naar de lyde fra Stubs Mund, den samme milde, forsonede Vemod gjennem de Linier, som, først sagte en Aften i en selskabelig Kreds i Ribe, ere det af Stubs Forfatterskab, der — længe navnløst — er trængt videst ud i Folket:

»Vel født er vel en Trøst,
Dog bedre vel opdragen.
Vel gift er Livets Lyst,
Vel død er hele Sagen.«

Først for nylig har man tilfældig erfaret, at disse Linier ikke ere originalt stubske i samme Betydning som de mange foregaaende. Det er et tysk Vers, som man har moret sig med at give ham som Oversættelsesopgave paa staaende Fod. Men saa rent danske, saa let flydende og naturligt formede, som de her klinge, har Digteren ved Oversættelsen næsten gjort dem til sine egne. Og hvor passe de ikke, som om de først vare sagte netop om ham selv? »Vel født«, — ja det var han saa vist, thi næppe for et eneste andet lille Landsbyskrædderbarn laa Fremtiden saa lovende

og trøstefuld som for ham hin Dag, da han, mens Alt knoppedes og spirede i Maj, bares til Daab i Kjøng Kirke med fornemme Navne i Følge. »Vel opdragen«, det var han dog vel ikke mindre efter den Tids Krav, da han som den næstøverste af sit Hold drog til Kjøbenhavn for at blive Student. »Vel gift«, — ak, lad os tie og ikke dømme, vi veed jo dog saa lidt baade om »Naadigfrøkenen« Abigael, som *kan* have været paa hans Vej, og om Jfr. Schousboe, som var der. Saa har han da kun det sidste tilbage: Vel død! Men om han ogsaa virkelig har gjort disse Linier til sine egne, har dette sidste i hans Mund ingen Klang havt af Bitterhed, skjønt det maaske var undskyldeligt, om det havde været Tilfældet. Han er ikke som Sneglen, H. C. Andersen fortæller os om; han »spytter« ikke som Geniet i egen Indbildning ad en Verden, hvor man kun høster Miskjendelse, og kryber ikke tilsidst ind i sit Hus, det mørke Hus, det sidste og eneste visse, hvor man uigjenkaldelig lukker Døren efter sig for det Hele. Nej, vil De vide, hvorledes han selv ser paa sit Liv og dets ublide Kaar, saa lad mig blot tilsidst give Dem endnu et eneste Citat af ham selv, et Vers af hans Digt om det nøjsomme Sinds Lykke:

»O Nøjsomhed, min Ære,
Hvis Magt er Din vel lig!
Ved Dig kan Ringhed være
Ret agtet, glad og rig.
Forbliv min Vandrestav,
Skriv siden paa min Grav:
Her hviler en Lyksalig, trods Lykkens Laan og Krav!

Det er hans Svar til Samtiden: I have kunnet tage meget fra mig, den Fremtid, jeg havde drømt om, den Gjerning, hvortil jeg dog havde Evner, mit Helbred, ja næsten lige til den Smule Brød, hvormed jeg skulde opholde Livet, — og saa har jeg dog været rigere og lykkeligere end Jer alle tilsammen, lykkelig, ved hvad jeg havde i mig selv!

Og han havde Ret! Selv for vore Øjne staar han virkelig som en lykkelig Mand, lykkeligere den Dag idag end næsten mangen anden af de henfarne Slægter, der have levet fra hans Tid indtil nu. Det regnes saa dog ellers for noget Stort at faa et Monument sat paa sin Grav, og for

saa meget større, jo flere der have deltaget i at rejse det. Og Sten og Marmor kan være varigt og imponerende, og gylden Indskrift kan pryde og sige meget. Men Sten kan dog forvitre, og gylden Skrift kan udviskes og udslettes. Men Mindesmærket over Stubs Grav, som dog Ingen kjender, er levende, er lydende, som Sagnet melder det om Støtten nede i Ægyptens Ørken, der engang gav Klang og Lyd. Et helt Folk i Ordets egentligste Betydning har rejst det, bygger endnu forskjønnende paa det med hver Dag, der gaar, saa vist som dette Mindesmærke er — selve det danske Sprog. Thi, Holherg selv i Ære som den store, med hvem som Helhed Ingen kan sammenlignes, naar han gjengiver os Nordboere til os selv, giver os Mod til at tænke, tale og le, — det er jo dog ikke hans Sprog, vi tale, ikke det, der har formet sig til bedaarende Klang i Christian Winthers, Henrik Hertz's, Paludan Müllers, ja lige til Drachmanns og J. P. Jacobsens Vers. Nej, første Gang det Sprog hørtes, vi erkjende som vort og vort Aarhundredes, lad være, at det i Begyndelsen kun ejede faa Toner, rene og friske dog som Lærkesang ved Foraarstide, det var i lykkelige Øjeblikke fra Ambrosius Stubs Læber. Og nu veed Enhver det, som vi ikke holde af at nævne eller tænke paa, at der er Steder hist ovre i Sydvest, hvor der med hvert Aar, der gaar, kun arbejdes paa det ene at kvæle dette Sprog paa Læbe efter Læbe. Gud være lovet, endnu kan det dog klinge frit fra vor. Men saa er da her visselig en Gjerning at gjøre, den, at tage det op ved vort Hjerte, i vor Mund, mejsle det ud klangfuldt, rent og skjønt, at det ikke skal blive mere og mere en Løgn, naar vi synge:

»Vort Modersmaal er dejligt, det har saa mild en Klang.
Hvormed skal jeg prise og ligne det i Sang?
En højbaaren Jomfru, en ædel Kongebrud,
Og hun er saa ung, og saa yndig ser hun ud!«

Ja, at hun maatte blive ung og skjøn længe endnu, det være vort Maal, og Enhver der bærer sit Bidrag dertil, være sig i Tale eller Skrift, han vide, at ogsaa han bygger med paa det Minde, der smykker Ambrosius Stubs glemte og ubekjendte Grav.

Et Bryllup.

Af John Bentsen.

Hun sad bøjet over sit Sytøj og syede med feberagtig Hast Sting paa Sting i den hvide Atlaskes Brudekjole, der laa over hendes Skjød. De lange, sorte Øjenvipper sænkede sig saa underlig dulgt nedover de smalle Kinder, og Munden lukkede sig fast som over en stor Beslutning. Der var i det Hele noget Fængslende ved denne Mund med de bløde Linier og det beherskede Udtryk; ellers var Ansigtet ikke smukt og den ledeløse Skikkelse trods sin Ungdom allerede noget kroget i Ryggen af det aarelange, stillesiddende Arbejde.

Foran hende trippede den unge Dame, for hvem Kjolen var bestemt, utaalmodig frem og tilbage: en lille, krølhaaret, snakkesalig En, som mindst af Alt syntes at egne sig til at bære en Hustrus Ansvar eller i Alvor tage de Krav op, som et virkeligt Samliv stiller; en pyntesyg lille Dame, hvis højeste Interesser drejede sig om at se godt ud — kort sagt: en Modedukke, men alligevel en af de elskværdigere, hos hvem man skriver en hel Del paa Barnagtighedens Regning.

»Er De snart færdig, Syjomfru? Jeg længes saa meget efter at prøve Kjolen,« sagde hun og pillede nysgjærrig ved Tøjet. »Husk endelig paa at sætte mange Kniplinger paa Livet; min Forlovede holder saa meget af Kniplinger, og de er saa klædelige. Se! dette Armbaand gav han mig igaar; er det ikke smukt? Han giver mig hver Dag Noget, men nu veed han snart ikke mere, hvad han skal finde paa, for jeg har jo Alting iforvejen. Alligevel

kan jeg saa godt lide, naar han kommer med sine smaa Foræringer, for saa lyser hans Øjne saa mildt, og han ser saa god ud, — især naar han smiler, saa er han nu rent fortryllende —. Aa, om Forladelse! jeg forstyrrer Dem vist; sy bare videre, saa skal jeg nok tie stille, — at sige, hvis jeg kan da! De maa vide, det er saa underligt at være forlovet, — men det forstaar De sagtens ikke, som aldrig har været det; — man faar saa meget Nyt at leve for, Alt, hvad man har paa, skal være efter »hans« Smag, og bare et lille Ord eller et Blik fra ham gjør En glad. Men det bryder De Dem naturligvis ikke om, alt det, jeg her fortæller. De har jo aldrig set ham og kjender ikke hans Øjne. Nu skal jeg ogsaa holde op for Alvor.«

Helt stakaandet satte den lille Dame sig paa en Stol ved Vinduet og morede sig en Tidlang med at kigge ud paa Gaden. Men Sypigen knyttede Fortællingens afbrudte Traad, medens hun hurtig syede videre. Ingen kunde fortælle bedre end hun; Ingen kjendte jo hans Øjne, som hun kjendte dem, og paa Ingen havde de set som paa hende, — det vidste hun. Utallige Gange, naar han stod derhenne i Døren og talte med hende, havde hun mødt hans varme Blik, og hun havde hver Gang taget imod det med taknemmelig Glæde, men ikke stillet det til Skue for Verden og lapset sig med det saaledes som — som den Anden.

Hun tog en ny Traad og syede, som skulde hun sy omkaps med sine Tanker.

Hvor havde han været god imod hende, fra de første Gang mødtes! og siden bestandig — paa tusinde forskjellige Maader og ad tusinde usynlige Veje. Hver Dag i et helt Aar havde hun set ham; men først uden at vide, hvem han var. Han havde boet tilleje i samme Hus som hun, og hver Morgen mødtes de paa Trapperne. Saa hilste han, — han havde en ejendommelig indtagende Maade at hilse paa — og de vexlede et Par Ord — altid rene Bagateller, men dog Ord, der i deres bløde Tonefald kunde sige saa uendelig meget mere, end de selv vidste.

Hvordan de først havde stiftet Bekjendtskab, vidste hun neppe mere. En kold Vinterdag med glat Føre var

hun falden udenfor Gadedøren, netop som hun vilde til at gaa ind, og havde forstuvet sin ene Fod. Han kom i det Samme nedad Trapperne og saa' hende falde. Saa havde han baaret hende op, den lange Vej helt op til Kvisten — hun vidste det mere af Naboerskens Fortælling, end af hvad hun selv kunde huske — og saa var han løbet efter en Læge, ja hvad mere var: han havde hver Dag i den Tid, hun laa derinde og led og prøvede Ensomhedens forfærdelige Tryk under Arbejdsløsheden, forhørt om hendes Tilstand hos Portnerkonen. Var der saa Noget, hun trængte til, men ikke kunde faa, saa sendtes det hende fra en anonym Giver, »som ønskede, at hun vilde tænke blot halvt saa meget paa ham, som han havde tænkt paa hende«. Da hun blev rask og saa' ham igjen, takkede hun ham aabent — uden tosset Undseelse — for hans Hjælp, og siden den Tid taltes de altid ved, naar de mødtes paa Trapperne. Undertiden gjorde han ogsaa et lille Besøg ind i hendes Stue, det vil sige, han stod i Døren og fulgte hende med sit Blik, medens hun uden at standse sit travle Arbejde begjærlig lyttede til hans Ord. Hun blev da altid underlig bevæget, naar han ved Afskeden tog hendes Haand og med et vemodigt Smil, hun ikke forstod, sagde, at han vilde ønske, han maatte blive hos hende bestandig. Saa kunde hun stirre efter ham med Taarer i Øjnene og undres over, hvorfor han talte til hende paa den Maade, men alligevel føle sig saa glad og stolt derved.

Hvad de iøvrigt kjendte til hinandens Liv og Forhold, var grumme lidt. Han vidste, at hun var forældreløs og tjente sit Brød ved at sy for Folk; hun vidste, at han var rig og uafhængig, og at han hver Maaned tog ud paa Landet for at besøge sin Moder, der var Enke og boede i en lille Villa, — det var Alt. Om han var forlovet, vidste hun ikke, brød sig heller ikke om at vide det. Som en Solstraale var han kommen over hendes Liv, og hun var glad, fik hun blot et Øjeblik Lov til at sidde i Solen. — Men alt som Dagene gik, og han bankede oftere paa hendes Dør, begyndte hun at tage hans Ord for Alvor og at vugge sig ind i fagre Drømme om en Lykke, der var saa stor,

at hun syntes, den lyste op i hendes lille Stue hver eneste Aften, naar Mørket faldt paa. Hvor var det ogsaa muligt, at hans Øjne kunde lyve! dem maatte hun jo tro paa, som hun troede paa sin Bibel, naar hun om Natten lagde den under sin Hovedpude »for at skræmme onde Aander bort«. Og han blev saa stor i hendes Tanker; hun troede paa ham med hele sin Sjæl, og der er jo i Verden Intet saa skjønt som det at kunne tro paa en Anden.

Men saa en Dag flyttede han pludselig bort; hun vidste ikke hvorhen. Portnerkonen sagde, han skulde giftes, og kunde strax fortælle en hel Del om Udstyret. Men hun hørte det ikke. Det stormede i hendes Sjæl, og det susede for hendes Øren som Lyd af stærke Bølgeslag. Længe, længe efter i de lange, søvnløse Nætter kunde hun høre den samme Lyd og fare angst op, fordi hun troede sig ifærd med at drukne. Saa kastede hun sig over Arbejdet, bange for at tænke, syede Dag og Nat, syede Fingrene tilblods, som hun i dette Øjeblik gjorde det paa Brudekjolen — den hans Brud skulde bære! Hun vilde lægge Tøjet bort og rejse sig op, men hun rystede paa Haanden, og en lille, klar Bloddraabe faldt ned paa det. Den unge Frøken fo'r indigneret op: »Men Gud! hvor De dog er klodset! Hvordan er det ogsaa, De bærer Dem ad? Det der faar jeg jo aldrig til at gaa af igjen, — og saa er det tilmed lige foran paa Brystet!«

Hun holdt inde, underlig berørt ved den Maade, hvorpaa Sypigen sad og stirrede paa det plettede Sted: Først var det med et bittert Smil om Læberne, men saa fyldtes Øjnene efterhaanden med Taarer, og én efter én listede de sig ned ad hendes Kinder. Den unge Dame tilskrev dem en anden Betydning end den, de havde, og sagde i en trøstende Tone: »De skal ikke bryde Dem om det. Jeg kan jo skjule det med en Myrthegren.«

Sypigen rejste sig hastig: »Saa er jeg færdig til at prøve, — hvis Frøkenen vil være saa god.«

Og nu fulgte en lang Scene med Bebrejdelser over de Steder, hvor Kjolen ikke sad godt, samt med nye Formaninger om at bruge mange flere Kniplinger. Endelig var

hun færdig og naaede hen til Døren. »Saa husker De jo nok at gjøre Slæbet længere, og saa sender De mig den senest iaften. Bryllupet er paa Mandag, veed De!«

Et Smæld af Smæklaasen, en Lyd af lette Trin ned ad Trapperne — og Sypigen stod ene tilbage i sin tarvelige lille Stue. Da var det, hun i afmægtig Vrede og Fortvivlelse knyttede Hænderne imod den Bortgaaende og hviskede det ud: »Du er ham ikke værd! Du er ham ikke værd! Gid Du var død inden paa Mandag!«

Hun tav et Øjeblik, saa fortsatte hun halvhøjt, medens hun atter tog fat paa sit Arbejde. »Jeg er ham heller ikke værd. Det er, fordi jeg er simpel og fattig og ingen Silkekjoler har. Men havde han derfor Ret til at svige mig? Nej, nej, nej, det havde han ingen Ret til. Og alligevel — han sagde jo ikke, at han vilde gifte sig med mig; han lovede mig jo aldrig Noget — undtagen med Blikket. Der er Løfter, som kun Øjnene og Smilet giver; — men er de derfor mere brydelige?«

Det begyndte igjen at suse saa underligt for hendes Øren, og Naalen vilde slet ikke glide i hendes Haand. Saa begyndte hun at synge dæmpet, for at faa Sindet lidt til Ro. Hun huskede et Vers, hun engang havde hørt ham synge, da han kom hjem fra en af sine smaa Udflugter og saa' op efter hende, som hun stod der paa den øverste Trappeafsats og nikkede ned til ham:

»Hvad er dog en Afskeds Øde
Mod et Gjensyns Gyldenglans!
Torne først — saa Roser røde
Fletter Livet i din Krans«. —

Og hun nynnede det sagte efter.

Tilsidst fik hun saadan en umaadelig Længsel efter et Gjensyn; og saa tog hun Beslutningen, medens hun syede de sidste Sting paa Brudekjolen: »Jeg vil se ham endnu engang. Jeg vil gaa derhen, hvor jeg véd, jeg kan finde ham. Jeg vil være med i Kirken ved hans Bryllup!«

Det var sent hen paa Eftermiddagen, og i Lygterne brodes de flimrende Gasblus endnu med Dagslyset. Udenfor Frue Kirke holdt det ene elegante Kjøretøj ved Siden af det andet i en lang Rækkefølge. Hestene stampede utaalmodigt i Brostenene og klirrede med de forsølvede Bidsler, medens de kjælent strøg Mankerne imod hinanden. Omkring dem var en nysgjerrig Tilskuerkreds netop ved at spredes ad, da en tynd, sortklædt Kvindeskikkelse banede sig Vej imellem de mange Vogne uden at ændse de stampende Heste eller de højrøstede Varskoer fra Kudskene, som holdt dem.

Hendes Kinder vare hede af den raske Gang, og hun snarere løb end gik ind ad den eneste endnu aabentstaaende Dør. Indenfor den mødte hun en Kirkebetjent.

»Kan jeg ikke komme ind?« spurgte hun med et forskrækket Blik paa de lukkede Døre omkring sig.

»Det er umuligt, Frøken!« svarede Betjenten, som lod til at føle sin vigtige Stilling mere end de Fleste, »Præsten er allerede midt i Talen.«

Hun ledte i sin Lomme efter et Pengestykke, men fandt intet. Saa nærmede hun sig forlegen: »Vil De ikke nok lukke mig ind?« bad hun med rystende Stemme. »Jeg skal ingen Forstyrrelse gjøre, men blive staaende langt tilbage — inde under Orgelet, indtil det er forbi Altsammen.«

Betjenten gjorde en afværgende Bevægelse med Haanden, men hvad enten det nu var hendes ærbødige Maade at tale paa, der smigrede ham, eller han virkelig følte Medlidenhed med hende, saa tog han nu sit store Nøgleknippe frem og lukkede hende ind med en vranten Brummen over »Folk, som altid kom for sent«. Hun hørte ham ikke. Hendes Blik havde antaget det skarpe Udtryk, som er egent for de Søgende, da det hurtig fo'r igjennem den menneskefyldte Kirke op mod Koret. Men de mange Lys blændede hende, og hun maatte et Øjeblik holde Haanden for Øjnene. Da hun igjen tog den bort, saa' hun ham langt borte ligesom gjennem en Taage staaende foran Alteret: en høj, bredskuldret Mand ved Siden af en lille, næsten barnlig Skikkelse i hvid Brudedragt. Hun vidste,

hun vilde faa det at se; hun var jo kommen herhen for det Samme, og alligevel var det. som maatte hun synke i Knæ derved. En fremmed Stemme ved Siden af, der paa godt Kjøbenhavnsk og temmelig højrøstet udbrød: »Gud! De faar da ikke ondt?« fik hende til at fare sammen og gjøre nogle Skridt frem. I det Samme faldt Orgelet ind med èn Bryllupssalme; Vielsen var endt.

Hvorlænge de sang, vidste hun ikke, men hun fik Tid til at samle sig, og det var med en stærk Beslutnings hele Kraft at hun trængte sig gjennem Tilskuermængden højere op i Kirken til et Sted, hvor hun vidste, han maatte komme tæt forbi.

Hvad brød hun sig om, at hun led derved, fik hun ham kun at se igjen — nær, rigtig nær ved — overbeviste sig selv om hans Lykke, eller om at alt dette skete kun, fordi det maatte ske, og at han ikke havde glemt hende. Ja, dersom han ikke havde! dersom han elskede hende — blot med en liden Del af den Kjærlighed, hvormed hun elskede ham! — Aa, hun syntes, hun kunde give Aar af sit Liv for blot at vide sig elsket!

Sangen var endt, og Brudetoget ordnede sig til at forlade Kirken. Hun trykkede sig tæt op til Stolerækken, saa tæt, som var hun bange for et Møde med ham, og hun var hvid lige ud til Læberne, da hun vendte sig imod Koret for at se hans Ansigt. — Nu kom de ned igjennem Kirken: Bruden lykkelig, smuk, selvbevidst; han rolig, sluttet, med et næsten tungsindigt Udtryk over Øjnene. Hun maatte lægge Armen om Stoleryggen og holde sig fast, rigtig fast for ikke at tabe Herredømmet over sig selv. Nu var han lige ud for hende. Han saa' op, og der gled en mørk Skygge over hans Ansigt, da han kjendte hende igjen. Der var Lidelse og Selvanklage i hans Øjne, da de mødte hendes, men der var først og fremmest Kjærlighed. Hun saa' og følte det, da hendes Blik et Øjeblik blev ligesom til ét med hans, og en aldrig kjendt Jubel begyndte at brydes med den længe tilbagetrængte Smerte i hendes Bryst; — hun saa' og følte det, længe efter at han var

borte, og hun stod ene tilbage i den tomme Kirke, hvor Betjenten gik omkring og slukkede Lysene.

Oppe fra Orgelet begyndte Organisten langsomt at præludere. Maaske var det en Salme eller Noget af en Sørgekoral; han vidste det vel ikke selv. Men hos hende rørte det ved en af de fineste Strenge, Mennesket har i sit Bryst, og gav Plads for Taarerne. Nu kunde hun græde! græde ud i den store Ensomhed under Kirkens beskyttende Mure — uden Frygt for at ses eller kjendes. Sagte listede hun sig ind under Orgelet og knælede ned i Halvmørket mellem de store Piller — en Nonne i Protestanternes Kirke! — Saa bad hun en brændende Bøn for ham og hans Lykke, bad, som kun Kjærligheden kan gjøre det: barnlig, ureflekterende, uden med en eneste bitter Tanke at kræve den Mand til Regnskab, som for en Fordoms Skyld havde ofret to Menneskers Livslykke. Og saa takkede hun atter og atter, fordi hun vidste sig elsket!

Organistens Trin ovenpaa, da han rejste sig og forlod Orgelet, fik hende til at fare angst op og søge Udgangen. Kirkebetjenten, som med det sidste brændende Voxlys i Haanden mødte hende ved Døren, rystede paa Hovedet, som troede han, hun var sindssyg. Men han skjændte ikke, fordi hun gik saa sent.

Da hun ud paa Aftenen atter sad ved sit Arbejde, vexlede Smil og Taarer underlig paa hendes Ansigt; men af og til nynnede hun hen for sig:

»Hvad er dog en Afskeds Øde
Mod et Gjensyns Gyldenglans!
Torne først, saa Roser røde
Fletter Livet i din Krans.»

Den lille Stakkel! hun havde ærlig faaet sin Del af Tornene!

Tre Digte.

Af John Bentsen.

I.

»Min Skjærsommernatsbrud!«

Luk din Højsals Døre op og kom ud,
    Min Skjærsommernatsbrud!
Kølende Dug ligger endnu i Skoven,
Og Morgensolstraalerne danse paa Voven.
    Der gynger en Baad,
Om dens Sider smaa Lysbølger ruller; —
    Faar Du Lyst til en Fart,
Har jeg Aarerne med paa min Skulder.

Luk dit straalende Øje op og kom ud,
    Min Skjærsommernatsbrud!
Vi vil følges, vi to, ned hvor Højbakken daler,
Vi vil hilse paa Flugten de kvidrende Svaler,
    Møde Lærken med Sang,
Naar den foraarsglad stiger mod oven,
    Og saa danse afsted
Ud mod Strandbredden tæt forbi Skoven.

Se, nu bærer jeg Dig fra Kysten ud,
    Min Skjærsommernatsbrud!
Er her ikke vidunderlig dejligt herude? —
Og et Liv skal vi sejle paa samme Skude! —
    Læg din Arm om min Hals
Og dit Hoved trygt til min Skulder;
    Saa sejle vi ud,
Hvor de glimrende Smaabølger ruller!

II.

Et Møde.

Jeg véd ikke selv, hvorfra hun kom,
Ej hvorhen hun gik;
Men hvad jeg et Liv havde bedet om,
Hun gav, jeg fik!
Det Møde blev mig en Højtidsfest,
Hvad gjorde saa det, laa Sorgen næst!

Hun bandt om mit Livsskibs hvide Sejl
En Rosenkrans;
I Løftingen stod hun, saa' sig i Spejl
I min Ungdomsglans;
Hun ildned' mit Blod med sin Frihedstrang
Og lo, naar Stormene om mig sang. —

Vi skiltes, men endnu paa Skibets Dæk
Hun forrest staar,
Lyttende efter det Fugletræk,
Som melder Vaar;
Og saadan, jeg véd, vil hun staa i min Stavn,
Naar mit Skib lægger ind i en større Havn!

III.

Therosen.

Blomstrende stod den
I Havens Skygge
Med lysegult Bæger —
Et kongeligt Smykke!
En rigere Blomst
Fra en hedere Zone,
Den vuggede sagte
Sin skinnende Krone.
Kalken udfolded' sig
Mere og mere, —
Bladene løfted' sig
Flere og flere;

Bløde og duftende
Hang de, — fortryllede,
Som i en bævende
Lysglans indhyllede. —
Therosen bøjed' sig
Dybt i sin Lykke;
Sitrende hang den
I Grenenes Skygge!

Saa brødes den af
Og sattes som Smykke
Paa et kvindeligt Bryst;
Det blev Rosens Lykke!
Den fik Lov til at sidde
Blandt fine Ranker
Og skjule for unge,
Uskyldige Tanker;
Med duftfyldte, vuggende,
Duggende Blade
At løftes af Stemninger,
Skyldfrie, glade;
Den fik Lov til at kysses
Af Læber røde
Og Lov til at se
Paa et første Møde. —
Saa sukked' den sagte,
Visned' — og døde. —

At tjene én Dag
Til Skjønhedssmykke,
Det blev Rosens største
Og eneste Lykke!

Der er Sjæle paa Jorden, —
Ingen kan det forandre, —
Hvis Lod er, som Rosens,
At tjene for Andre, —

At være det Vidne,
Som tavst sig fryder
Ved den jublende Lykke,
En Anden nyder! —

Er Du et af de Vidner,
Lykken lod kaare,
Aa! da giv den, som Rosen,
Dine Smil og din Taare;
Alt det Bedste, Du ejer,
Hver en Kjærligheds Krans,
Giv som Offer til Andre
For at øge dens Glans.
Giv, saalænge Du lever,
Af din yderste Evne,
Men tænk aldrig et Øjeblik
Sorgen at hævne.
Bliv ej bitter paa Solen,
Maa Du vandre i Skygge;
At staa Vidne til Lykken
Er selv en Lykke!

